MARTTI LARNI

PREAFRUMOASA PORCĂRIȚĂ

COLECTIA MERIDIANE

Coperta de *Astrid Schmidt*

MARTTI LARNI
KAUNIS SIKOPAIMEN

Tammi Publishers
Helsinki, 1959

Martti Larni

Preafrumoasa porcăriță

sau

Amintirile autentice și obiective
ale consilierei economice
Minna Karlsson-Kananen,
scrise de ea însăși

În românește de DAN DEMETRESCU

Editura UNIVERS

București 1972

Despre asta s-ar putea scrie un roman, însă ar părea prea neverosimil.

O PREFAȚĂ CARE TREBUIE CITITĂ

Odată, într-o seară din decembrie 1958, cînd abia se terminase buletinul de știri la radio, a sunat telefonul și o voce necunoscută a întrebat de mine.

— Vă vorbește consiliera economică Minna Karlsson-Kananen. Aș vrea să discut cu dumneavoastră o chestiune foarte importantă. N-ați putea să-mi faceți o vizită chiar acum? Mașina mea va fi la dumneavoastră peste zece minute.

După douăzeci de minute eram pe insula Kulossari, în vila somptuoasă a faimoasei femei de afaceri, cunoscută și pentru activitatea ei filantropică. Am recunoscut-o imediat pe stăpîna casei, deoarece îi văzusem ani în șir numeroasele portrete apărute în ziare și reviste. Era o femeie bine făcută, cu multă prestanță, și tîmple ușor încărunțite. Chipul ei frumos trăda oboseală și era aproape sever. Vorbea finlandeza corect, dar cu un vag accent străin.

— Iertați-mă că am îndrăznit să vă deranjez. Sînteți unul dintre cei unsprezece scriitori finlandezi care n-au apelat niciodată la împrumuturi și ajutoare din Fondul meu ca să-și poată continua activitatea literară, și singurul pe care am reușit să-l prind la telefon. Luați loc, vă rog. Whisky, coniac, cherry ?

— Mulțumesc, nu.

— Perfect. Nici eu nu beau, însă eu nu-s scriitoare, ci om de afaceri, așa că îmi pot permite unele libertăți. N-am obiceiul să bat apa în piuă, așa că o să trec direct la subiect. Mîine părăsesc Finlanda. Probabil că n-o să mă mai întorc niciodată — poate doar în trecere. În ultimii doi ani am trăit retrasă, timp în care am scris, pe baza jurnalului intim, amintiri despre unele întîmplări din viața mea. Aș vrea să le public în volum și am nevoie de ajutorul dumneavoastră. Întrucît finlandeza nu e limba mea maternă, firește că în manuscris s-au strecurat greșeli. Vă rog să înlăturați erorile gramaticale și să depuneți lucrarea la o editură. Pe urmă veți înainta o notă de remunerare la casieria Fondului și străduințele dumneavoastră vor fi recompensate. O să dau dispoziție să vi se pregătească banii. Asta e tot ce aveam de spus.

Mi-a înmînat manuscrisul și s-a ridicat să mă conducă în hol. Am îndrăznit să-mi exprim curiozitatea în privința planurilor de călătorie. Mi-a răspuns în maniera ei calmă.

— La început aveam de gînd să mă stabilesc în insulele Canare, dar m-am repezit pînă acolo să văd cum stau lucrurile și am renunțat pe loc la ideea asta. Să te stabilești în Canare e ca și cum te-ai muta pe insula Korkeasaari de lîngă Helsinki. Secretara mea a căutat un an întreg locul potrivit, și pînă la urmă l-a găsit. Așadar, plec în insulele Galapagos, unde am reușit să cumpăr cinci mii de hectare. Mă și așteaptă un port, în care să ancoreze iahturile mele, și un aerodrom. E un loc ideal pentru cei cărora li s-a acrit de societatea semenilor. Nici radio, nici televizor, nici electricitate, nici poliție, nici vecini curioși. Vila de aici, cu tot mobilierul, am pus-o chiar azi la dispoziția Fondului. Asta-i tot. Sper că îmi veți îndeplini rugămintea și veți avea grijă ca modestele mele amintiri să devină o carte.

Audiența durase cincisprezece minute.

Și iată, că, în sfîrșit, am îndeplinit rugămintea consilierei economice Minna Karlsson-Kananen: memoriile ei văd lumina tiparului. N-am schimbat nici o iotă, deși mi-a fost greu să mă abțin; n-am făcut altceva decît să în-

locuiesc din motive de respect, numele cîtorva persoane cunoscute. Vă pot asigura însă că personajele care figurează în amintiri nu sînt rodul imaginației.

M. L.

Helsinki, mai 1959

CAPITOLUL I

PRIETENI buni n-am avut niciodată. Cît privește cunoscuții pe care i-am ajutat cu vîrf și-ndesat de-a lungul anilor, mulți dintre ei m-au pisat să-mi scriu memoriile, voind parcă să-și manifeste recunoștința. Am respins întotdeauna cu hotărîre acest gen de lingușire, a cărui sinceritate mi s-a părut dubioasă. Laudele sînt ca parfumul : poți să le savurezi *mirosul, dar nu să le bei.* Din cauza asta încerc un sentiment de repulsie cînd cunoscuții se extaziază în fața fizicului meu neobișnuit de bine conservat, în fața colecțiilor mele de bijuterii și a sumelor substanțiale pe care le donez pentru opera de binefacere, exclamînd aproape cu lacrimi în ochi :

— Ah, scumpă Minna, trebuie neapărat să-ți scrii memoriile ! Ai atîta experiență, ai văzut atîtea și ai trecut prin atîtea... toată lumea știe că ești o femeie cultă și elegantă, o adevărată lady !

După asemenea efuziuni sentimentale mă prefăceam de obicei profund mișcată — în viață trebuie să joci permanent tot soiul de roluri — și le mulțumeam pentru atenție, deși

ar fi trebuit să fiu cinstită cu mine însumi și să le spun verde-n față: „E-te-te! M-ați cădelnițat atîta, încît sufletul o să-mi fie curînd plin de funingine. Dar degeaba vă străduiți. Am în pivniță o cantitate aproape nelimitată de whisky și de coniac bun, iar șoferul meu o să vă ducă acasă îndată ce veți începe să vă poticniți și să vi se împleticească gîndurile..."

Îi înțeleg foarte bine pe oamenii care duc dorul singurătății într-o societate plicticoasă și se refugiază cîteva minute la toaletă. Plictisul vieții sociale, mai bine zis al vieții mondene, a început să mă apese încă de acum trei ani, și m-am retras la timp. Mă simțeam o adevărată lady, însă totdeauna m-am temut că într-o bună zi voi începe să fiu numită Grand Old Lady, adică venerabila doamnă, ceea ce ar fi fost oribil.

După cum spuneam, cunoscuții insistau să-mi scriu memoriile. O făceau, desigur, presupunînd că oricum n-o să mă apuc de scris, deoarece n-aș îndrăzni să-mi povestesc trecutul fără a consulta un avocat, ori că în general n-aș fi capabilă să relatez interesant, niște lucruri care-s de fapt cu totul neinteresante. Așa credeau ei, dar asta nu înseamnă decît că aveau mințile anchilozate și ireversibil mucegăite. Mă cunosc prea puțin și nu pricep că numele meu bun se bazează pe faptele de la care m-am abținut.

Dacă acum, trădîndu-mi vechile convingeri, mă așez la mașina de scris și mă pregătesc să înșir tot felul de cuvinte (șirul va fi lung,

în el își vor găsi locul și vorbe neplăcute), o fac din următoarele motive: de cîtva timp, haita emoțiilor mele a început să urle dement, ca o bandă de instigatori plătiți, și vreau să declar în fața tuturor că nu m-am retras în găoace ca să discut între patru ochi cu conștiința mea pătată, ci pur și simplu fug de invidia femeilor și de prostia bărbaților; vreau să demonstrez că și o femeie poate avea talente sociale, de pildă că poate fi o excelentă actriță de caracter, care-și joacă rolurile în așa fel încît convinge și e răsplătită cu aplauze.

În ultimii ani am citit un teanc întreg de memorii și am ajuns la trista concluzie că pregătirea unor asemenea bucate nu necesită materii prime de cine știe ce soi. Autorii sus-numitelor compuneri își deschid tainițele memoriei mai ales fiindcă așa-i moda; pe urmă, unii consideră ieșirea lor din scenă drept o catastrofă ireparabilă și cred că generațiile viitoare nu vor ști nimic despre personalitățile excepționale care au trăit în statul nostru atît de înaintat pe plan cultural. Scapă însă din vedere că cimitirele Finlandei sînt pline de mormintele unor oameni care au crezut și ei, la vremea lor, că lumea nu poate exista fără dînșii.

Cele o sută cincizeci de volume memorialistice cu care mi-am pierdut vremea cinci sute de zile, înțeleapta mea bibliotecară le-a expediat cu delicatețe în pod sau le-a dat pe mîna anticarilor. Cărțile astea semănau așa de bine una cu alta, încît puteau fi scrise de aceeași mînă. Mai întîi, sînt pline de virtuți ca poezia lui Erkko, pe cînd creatorii lor... ah, cum de

s-au găsit în mica noastră țară atîtea caractere dezinteresate, nobile, neostenite, talentate, culte, înțelepte, iubitoare de oameni, modeste, neobservate, pline de abnegație, patriote și constructive! Chiar dacă reputația lor avea înainte, întîmplător, o mică pată urîțică ori un neg care să-i irite pe iubitorii de frumos, pensula generoasă a memoriilor i-a acoperit pînă la urmă cu un strat gros de culoare care bucură ochiul. Și chiar dacă se știe, să zicem, că autorul a stat la pușcărie pentru înaltă trădare sau pentru instigare la răscoală, pentru neplata impozitelor sau pentru homosexualitate, amintirile transformă aceste păcate mărunte în virtuți cetățenești, binemeritînd admirația cititorilor.

Multe memorii seamănă cu o pledoarie avocățească sau cu o sală de baie: și una și alta sînt făcute pentru purificare. Memorialiștii apar ca niște îngerași albi ca zăpada, ale căror cugetări nepămîntene și idei luminoase sînt inaccesibile oricăror stimuli din afară. Țelurile lor morale sînt sublime, întotdeauna procedează just, fără să aspire la fericirea veșnică, ci doar din pura conștiință că așa e bine.

Recunosc cinstit că eu nu mă ridic pînă la asemenea culmi. Sînt egoistă, iar egoismul meu își găsește pretutindeni teren fertil. Îmi îngrijesc permanent picioarele, ca să pot purta pantofi strîmți. Nu-mi descopăr nici cel mai mic semn de bătrînețe și totdeauna mă gîndesc mai mult la înfățișarea mea decît la sănătate. Am și eu principii de nezdruncinat. De exemplu, îmi place mai mult să dăruiesc decît să dau

cu împrumut, deoarece pînă la urmă te costă la fel de scump. Nu mă consider vicioasă, deși moralitatea mea nu se încadrează în catehismul lui Luther. N-am înclinații literare, ca unii autori de memorii. Timp de peste douăzeci de ani, cartea mea preferată a fost carnetul de cecuri : am găsit în el poezia sacră a femeii de afaceri, pentru mine și pentru cunoscuții mei apropiați. Activitatea mea literară s-a limitat la semnarea scrisorilor de afaceri, acordurilor comerciale și cecurilor, precum și la două scrisori de dragoste, rămase neexpediate. Nu înțeleg poezia modernă și tablourile lui Picasso, fiindcă sensul lor trebuie descifrat.

E destul să apar undeva în public, și ziarele îmi tipăresc portretul însoțit de un text care începe aproape invariabil așa : „Cunoscuta militantă pe frontul cultural, celebră și prin donațiile sale filantropice..."

Fotografia mă satisface de obicei, dar textul îmi produce greață și cum am prostul obicei să spun vorbe de ocară, exclam oftînd :

— Ce porcărie, drace !

„Cunoscuta..." Chiar c-așa ! O celebritate pe care n-o știe nimeni ! Sînt cunoscută numai pentru că azvîrl bani în dreapta și-n stînga, în văzul tuturor. Întîmplarea m-a cadorisit cu avere, iar societatea cu prejudecăți. Întrucît e foarte probabil că după moartea mea cine știe ce cavaler bicisnic al condeiului sau recrut naiv al științelor umanistice se va apuca să pritocească descrierea vieții mele, vreau să ofer de bunăvoie și fără cel mai mic interes

lemne uscate viitorului bucătar al biografiei mele. Altfel, ce-ar putea să afle despre mine ? Numai ce scrie în anuarul *Who's Who* și douătrei foi matricole, iar din astea nu faci o supă. Ce părere ai, cititorule ? Deschide, rogu-te, *Who's Who* la litera K și vei găsi următoarele :

> *Karlsson-Kananen, Minna,* Hermina, Ernestina, consilieră economică, Helsinki. N. Virginia, Minnesota (USA) 19. IX. 04. Părinți : colonelul Boris Baranauskas, patron de restaurant, și Natalie Gustaitis. Soți : 1. Fabricantul Armas Karlsson 34—36 ; 2. Consilierul de mine Kalle Kananen 39, div. 40. A studiat limbi străine. Consilier economic 46. Preferințe : călătorește și colecționează bijuterii.

Am sute de cunoscuți care ard de curiozitate. Ar vrea să-mi cunoască trecutul sub pretextul că așa ar înțelege mai bine viața mea actuală. La fiecare pas izbucnesc în jurul meu zvonuri, după care urmează dezgustătoare suspiciuni jandarmerești. Cei mai inveterați colportori de zvonuri sînt bărbații, ale căror gînduri se învîrtesc numai în jurul speculațiilor, delapidărilor și delictelor penale. În schimb, femeile se simt mult mai sigure în sfera infidelităților conjugale, aventurilor amoroase,

șantajelor și avorturilor. Singurul dintre cunoscuții mei care și-a format un fel de imunitate împotriva leprei curiozității este bătrîna mea bucătăreasă Loviisa, mare specialistă în meseria ei și femeie de o încîntătoare naivitate, care găsește în cartea de bucate tot ce vrea să afle de la viață.

Și doar eu n-am aproape nimic de ascuns! Toți știu că deocamdată mă aflu mai aproape de cincizeci decît de șaizeci. Fără să mă autoadmir, îndrăznesc să afirm că m-am păstrat bine. Mulțumită înălțimii — o sută șaptezeci și trei de centimetri — arăt foarte zveltă, deși am șaptezeci de kilograme. Am bustul rotund și suplu, mîinile fine, gîtul neted, trăsături frumoase. Pe față nu se observă nici un rid, nici un semn de ofilire. Sînt profund recunoscătoare Elisabethei Arden, Helenei Rubinstein și lui Max Factor, prin a căror neobosită grijă femeia își menține farmecul chiar și atunci cînd pasiunile încep să se mai calmeze.

Nu încerc să-mi ascund originea. Părinții mei au fost lituanieni. Tata a servit în vechea armată rusă, ajungînd pînă la gradul de colonel ; a fost amestecat într-o afacere cu șperțuri și trecut în rezervă. Atunci a emigrat în America, fiind însă în plină putere. Datorită limbilor pe care le cunoștea, a fost angajat chelner la cîrciuma unui lituanian americanizat, mister Gustaitis și s-a îndrăgostit de fiica patronului, care a devenit soția lui cu două luni înainte de nașterea mea. Drept urmare, am venit pe lume ca americancă sută la sută.

Tatăl mamei mele era un om bolnăvicios : ani îndelungați l-a torturat astma căpătată într-o mină de cărbuni și, pe lîngă ea, boala profesională care-i pîndește cu perfidie pe cîrciumari — alcoolismul. Am auzit că avea slăbiciune mai ales pentru romul mexican, care provoacă adesea demențe grave. Bunicul se credea ba Abraham Lincoln, ba Ivan cel Groaznic. Din fericire, micul bufon de la curtea Domnului Dumnezeu și-a încheiat peregrinările pămîntești încă la Crăciunul lui 1904; iar de atunci cîrciuma a trecut în proprietatea mamei și în mîinile tatei. După doi ani, tata a căpătat cetățenia americană împreună cu primele inconveniente ale vîrstei critice : nu-i mai putea rămîne fidel nevestii-si. Procesul de divorț s-a încheiat pur și simplu într-un mod ideal : eu și cîrciuma i-am rămas mămichii, iar tăticu a obținut geamantanele și fata-n casă.

Tatăl meu, Boris Baranauskas, a cărui înfățișare mi-o amintesc și azi foarte viu, și-a făcut bagajele și a plecat cu noua lui soție în California. N-am mai auzit de el niciodată. Poate l-o fi înghițit pămîntul în timpul uriașului cutremur de la San-Francisco, sau a fost prefăcut în cenușă de incendiile care au urmat. Oricît ar părea de curios, nu mi-a fost niciodată dor de tata, deși mama îmi povestea adesea niște istorioare miraculoase despre el, scoțînd din adîncurile sfinte ale cufărului o fotografie veche, în care colonelul Baranauskas arăta ca un fante de tobă. După spusele ei,

acest bărbat *frumos, blond*, era *un* vlăjgan cît Petru cel Mare, dar sprinten ca argintul viu.

Abia împlinisem cinci ani cînd mi s-a făcut rost de un nou tată. De data asta, mama și-a ales — ca de încercare — un finlandez, ba încă unul foarte serios și taciturn, originar din provincia Häme. Era cu *treizeci de ani mai* în vîrstă decît ea și pesemne că fusese fericit în dragoste, întrucît rămăsese holtei bătrîn. Se numea Victor Kayne (fost Vihtori Keinänen din satul Tuulos) și lucrase douăzeci de ani la minele din Minnesota. Era un soț admirabil : bun, blînd, uriaș ca un elefant și aproape la fel de taciturn. Îl atrăsese în America speranța bogăției, însă nădejdile lui se împliniseră doar în vis. Fiindcă nu reușise să deprindă, în atîta amar de ani, decît puține cuvinte englezești, cele mai uzuale, eu și mama am fost nevoite să învățăm finlandeza. Ba eu m-am transformat, fără voie, într-o adevărată finlandeză americană, pentru că Victor m-a dat la școala duminicală finlandeză.

Probabil că a fost un mariaj reușit, întrucît mama avea oarecare experiență în viața conjugală, iar tatăl meu vitreg oarecari economii. Datorită deosebirilor lingvistice, le-au trebuit destui ani înainte de a se putea certa cum se cuvine. Diferendele dintre ei se năşteau mai ales din cauza firmei birtului : șaisprezece ani se numise Cristall-bar, iar acum Victor voia să-l boteze Vic-bar. Și l-a rebotezat. În ultima zi a lunii septembrie 1922, vitrina birtului s-a împodobit cu o firmă nouă, și în cinstea evenimentului fiecare client a primit gratuit un

pahar de whisky. Minerii finlandezi din Virginia au năvălit în templul veseliei și, după ce au dat pe gît paharul de reclamă, s-au făcut criță pe banii lor. Și pentru ca sfînta beție să nu treacă de pomană, seara au organizat o bătaie generală, în timpul căreia au ciomăgit toți clienții care nu vorbeau finlandeza. Peste două zile, șeriful lipea pe ușa „Vic-barului“ următorul anunț: „Nu se vînd băuturi spirtoase indienilor și finlandezilor“.

Îmi venea să intru în pămînt de rușine, deși nu eram nici indiană, nici finlandeză. Am început să evit societatea finlandezilor și am refuzat categoric să cînt melodiile lor populare monotone, care te făceau să adormi de-a-n-picioarelea la seratele solemne de la Finland-hall. Chiar atunci împlinisem șaptesprezece ani; învățam la colegiu limbi străine și corespondența comercială, iar ca fire eram o americancă tipică, sută la sută, din acelea care de obicei își trec sub tăcere genealogia și naționalitatea părinților.

„Vic-bar“ era un cotlon plăcut, unde tradiția îi aduna pe finlandezi seara și duminicile, dar imediat ce li s-au interzis spirtoasele, barul a rămas pustiu. Uneori mi se părea că destinul a plecat în concediu și ne-a lăsat în plata Domnului. Mama vedea viitorul în culori întunecate, însă tatăl meu vitreg continua să nutrească speranțe (care, ce-i drept, nu făceau doi bani). În vis îi reușeau toate afacerile și își umplea buzunarele, iar eventualele surplusuri le împărțea între mama și mine. Într-o bună zi, pe fața lui roșie ca para focului se

întipări o expresie de încrîncenare. Își îndesă între fălci o porție de tutun și tuși cu un aer atît de important, de parcă s-ar fi pregătit pentru cine știe ce act de bravură. De obicei vorbea rar, dar cu miez. De data asta începu să se întindă la vorbă, lung și tărăgănat.

— Prost mai merge bijnesul ăsta... din cale-afară de prost. Oamenii ar fi bucuroși să bea, dar dacă nu se poate... Și toate din cauza șerifului ăstuia, dar-ar boala-n gîtul lui de... *sanovabici*[1]. Nu mai iese nimic din afacerea asta. Și dolarii se topesc ca zăpada primăvara. Te duci la mină — îți frîngi spinarea, te duci la fermă — rămîi șomer... Așadar, e tocmai momentul să ne luăm tălpășița.

Vorbea în limba simplă a finlandezilor-americani, totuși noi n-am izbutit multă vreme să prindem sensul. Era o mostră de înțelepciune bătrînească ce-și caută sprijin în tabachere, săracă și subțire ca laptele smîntînit. Pentru o treabă de trei minute i-au trebuit peste trei ceasuri. Traducînd în limba finlandeză contemporană, ne propunea de fapt următoarele : „Nu mai are nici un rost să ținem birtul, deoarece finlandezii nu mai au acces, iar alte naționalități nu-s în stare să bea atît cît să ne asigure un venit onorabil. Prin urmare, birtul trebuie vîndut celui care va oferi mai mult. Iar apoi..."

— Iar apoi ce-o să facem ? l-am întrebat eu pe Victor (tot nu învățasem să-i spun tată).

---

[1] Son of bitch : Fiu de cățea.

— Well, pe urmă ne facem *siutkeisi*[1] și plecăm în Finlanda.

— În Finlanda! Cum, mama și cu mine trebuie să plecăm în Finlanda?

— *Yes, sir.* Chiar acolo, și fără a mai sta pe gînduri.

Propunerea lui Victor ni s-a părut curată sminteală. Nu știam nimic despre Finlanda, deoarece geografia era obiect facultativ la școala noastră, și să-l văd și eu pe ăla care învață lecții fără să fie obligat. Auzisem totuși, de la finlandezii-americani, cîte ceva despre țara asta îndepărtată, unde, după spusele lor, bîntuiau războaie civile fără sfîrșit, lupte între partide, o sărăcie cumplită și geruri năprasnice; unde oamenii se hrăneau numai cu heringi și cu coajă de pin, umblau cu încălțări ferfeniță și nășteau copii în băi pline de fum; unde toți se băteau cu șișuri și cu topoare, citeau *Apostolul* și *Kalevala*, și unde fiecare visa să emigreze în America. Așa își descriau patria mulți emigranți finlandezi, care veniseră la începutul secolului în Minnesota și lucrau prin diferite mine. În țara asta să mă stabilesc eu, o americancă sută la sută! Mă simțeam inutilă ca un bold fără gămălie. Și totuși am început să mă împotrivesc cu disperare, am refuzat, categoric să plec, și îmi aduc aminte că am recurs chiar la argumentul convingător al lacrimilor. Însă mama, dimpotrivă, era pusă pe concesii. O dată ce-și dăduse libertatea în schimbul unui bărbat, era gata să-l

[1] Suitcase: geamantan.

urmeze oriunde, pînă și în Finlanda. Nu era oarbă de dragoste și nici măcar nu nutrea cine știe ce atașament față de Victor, ci era doar cuprinsă de senzația lipsei de apărare, de teamă să nu rămînă fără un soț care se obișnuise să-și manipuleze soția ca pe o casă de marcat și ca pe o mașină de cîrpit ciorapi. În timp ce Victor, luptîndu-se cu încîlceala ideilor, ne schița în linii mari tabloul fericirii viitoare, mama îl asculta în tăcere. Știa din experiență : dacă nu-i dai bărbatului tot ce vrea, îl pierzi ; dar dacă-i dai tot ce ai, și așa îl pierzi. Prin urmare, cel mai bun lucru e să rămîi pasivă. Și a procedat întocmai. N-a făcut altceva decît să-l asculte și să urmărească reacțiile mele, apoi a început cu prudență să mă convingă, încercînd să mă convertească la credința naivă a lui Victor. Făcea impresia că poate explica tot ce vrei, în afară de amestecul ei în tărășenia asta.

— Gîndește-te serios, Minna dragă. Vezi doar că barul ne aduce în fiecare zi numai pierderi. Trebuie să-l vindem cît mai repede cu putință. Tatăl tău e un om bun...

— Tatăl meu ?

— Da. Mă refer la Victor.

— Bine, atunci vorbește despre Victor, nu despre tatăl meu.

— Minna ! Mă așteptam să fii mai delicată.

— Prostii ! Fetița are dreptate, a întrerupt-o Victor. Nu trebuie să-mi spună altcum decît Victor sau Vic. La naiba cu formalitățile !

Discuția decurgea cam apatic, dar, în orice caz, mi s-au clarificat definitiv intențiile pă-

rinților mei. Așadar, s-au decis să plece în Finlanda. Victor avea ceva economii cu care intenționa să deschidă la Helsinki o ospătărie în stil american : un fel de cîrciumă unde se servesc chiftele „hamburgheze“ și cartofi prăjiți.

Nimic altceva. Victor dorea să ducă în țara sa înapoiată suflul proaspăt al lumii mari. Auzise de la niște finlandezi-americani, care fuseseră în Finlanda, că tot ce e străin are mare căutare la Helsinki. Venise, în sfîrșit, și vremea lui, a lui Victor ! Chiftele americane în capitala Finlandei ! Asta-i ceva cu totul nou. Asta va fi atuul lui, jokerul lui.

Dar, în afară de chiftele „hamburgheze“, Victor ne-a oferit, mie și mamei, încă ceva. Se spune că Helsinki e la doi pași de Lituania, și cum rudele mamei și tatii locuiesc în Kaunas, vom putea să le vizităm cînd dorim. E drept, mai tîrziu ne-am lămurit că Victor nu fusese niciodată la Helsinki și n-avea nici cea mai vagă idee despre distanțele dintre punctele geografice. El credea pur și simplu că drumul de la Helsinki la Kaunas nu e mai mare ca cel din tîrgușorul lui natal Tuulos pînă la centrul gubernial Häeenlinna.

Dacă ospătarea locuitorilor din Helsinki cu chiftele „hamburgheze“ era jokerul lui Victor cu care nădăjduia să-și asigure viitorul, Lituania era asul cu care a cîștigat-o definitiv pe mama. Dar, în afară de acestea, mai avea în mînă cîteva cărți destul de bune ca să cîștige la poker și viitorul meu. Mama a început

să-i cînte în strună. Într-o seară, cînd eram singure, s-a apucat să joace cu cărțile lui Victor.

— Minnico dragă, ai împlinit șaptesprezece ani, și cu tine se poate sta de vorbă așa cum stai cu o domnișoară. Să plecăm în Finlanda, că acolo te așteaptă un viitor de aur. Finlandezii adoră străinele, tot așa cum finlandezele își pierd capul după străini. În Finlanda ai toate șansele să te măriți bine. Vreau să spun că ai să poți pune mîna pe un bărbat bogat.

— Dar nu mă pot lăsa de școală.

— O s-o termini în Finlanda.

— Păi ce, acolo există școli superioare ?

— Victor presupune că există.

— Dar eu nici măcar nu cunosc bine finlandeza.

— Cică nici chiar finlandezii n-o cunosc. Discută în suedeză și în nu mai știu ce dialecte.

S-a lăsat o tăcere lungă. Îmi venea foarte greu să pricep de ce trebuie să plec în căutarea unui soț într-o țară străină și nefericită, de unde toți fug în America. Victor ne povestise o sumedenie de lucruri despre viața înapoiată și calică din Finlanda (chiar și cotletele sînt pentru ei o minune !) încît parcă vedeam în fața ochilor numai linguri de lemn, ciubere cu făină de ovăz și o pereche de opinci. Cît de des ne spunea că în „vechea patrie“ spălatul vaselor nu constituie o problemă pentru gospodine, fiindcă din moși-strămoși și pînă în ziua de azi familiile mănîncă „din aceeași troacă“.

Mama s-a uitat în ochii mei și a pierdut o excelentă ocazie de a-și ține gura.

— Uite ce-i, Minna. Răspunde-mi cinstit, mergi cu Victor și cu mine? Așa cum spune și Victor, dacă nu ți-o plăcea în Finlanda poți să te întorci.

— Știu dinainte că n-o să-mi placă. Chiar și finlandezilor le e peste putință să trăiască acolo: fug care-ncotro și încep să-și înjure patria deîndată ce trec granița.

Mama a tăcut, și discuția s-a oprit aici, însă peste două săptămîni s-a ivit iar ocazia să revină la tema arzătoare. Într-o revistă pentru femei apăruse horoscopul pe luna următoare. (Credeam în horoscop, iar credința asta mi s-a întărit și mai mult peste cîțiva ani, cînd mi-a căzut în mînă un manual de astrologie, scris de un cunoscut general finlandez.) Mama mi-a citit cu glas tare și cu multă însuflețire horoscopul din revistă. Deși eu, ca o fată cu bun simț ce eram, știam că înfățișarea mea plăcută și mai ales picioarele frumoase îmi garantează viitorul mai elocvent decît orice horoscop, aveam mult respect pentru oracolul delphinian din Minnesota, care-mi recomanda să plec în străinătate.

La 3 iunie 1922 am ajuns cu toții la Helsinki. Am închiriat un mic apartament în suburbia Hakaniemi și am început o viață nouă. Victor și-a scos preceptele de viață din portofel, a deschis o mică ospătărie lîngă piață și a organizat servirea clienților în maniera „Vestul de aur". Dar peste o lună a trebuit să-și schimbe stilul: chiftelele lui cu cartofi

prăjiți nu interesau pe nimeni. S-a dovedit că finlandezii erau deprinși să mănînce bine. Visul lui Victor de a face avere din chiftele fusese ca un cîntec frumos, care întotdeauna are un început și un sfîrșit. A devenit pesimist și nu era în stare să se țină pe picioare decît cînd îl susținea mama. Cîteodată îl cuprindea o melancolie atît de neagră, încît numai bunul Dumnezeu l-ar mai fi putut ajuta. Din fericire, biserica din Kallio era alături, iar pe luntrile ancorate la țărm se putea cumpăra spirt estonian (de contrabandă).

CAPITOLUL II

NU sînt sigură dacă în memorii se poate sări peste zece ani dintr-o dată. În romane se poate. Oricum, vreau să trec acum la anul 1932, cînd Victor și-a încheiat socotelile cu viața, încetîndu-și existența pămîntească, iar mama a plecat în America să-și caute alt bărbat.

Ca să mă pun la adăpost de bănuielile cititorilor (unii ar putea crede că mi-am otrăvit tatăl vitreg, pe care tot nu izbuteam să-l iubesc, iar mama m-a lăsat în voia soartei, așa cum fac multe), voi aminti pe scurt întîmplările din acest deceniu. Dacă aș fi scriitoare sau ziaristă plătită cu rîndul, firește că aș putea să trăncănesc mult și bine despre felul cum mama și Victor au deschis ospătăria „New America", și cum mama trudea la bucătărie din zori pînă-n noapte, în timp ce Victor se distra cu clienții pălăvrăgind, ori se plimba prin piață ; cum încercările grele au luat locul iluziilor, iar soțul s-a transformat în animalul domestic al soției ; cum s-a împrietenit Victor cu alcoolul, pînă cînd a devenit un bețivan

notoriu, capabil să înghită orice otravă, numai să fie sub formă lichidă, și cît am fost de fericită cînd, într-o bună zi, l-au găsit mort pe țărm, la Hakaniemi. Se îmbătase cu alcool metilic și auzise glasul veșniciei în cel de al șaptezeci și cincilea an al vieții, cu o zi înainte de abrogarea legii prohibiției.

Da, din toate astea s-ar putea scoate un roman, zguduitor și mișcător pînă la lacrimi, al cărui final să-ți lase în suflet un regret ca ultima pagină a unui carnet de cecuri.

Toată viața mamei cu Victor a fost aidoma căsniciilor tipic finlandeze, în care bărbatul primește, iar femeia dă : iar cînd, în sfîrșit, bărbatul încetează să ia, femeia rămîne descumpănită în așteptarea unui nou primitor. Mama era o femeie zdravănă, de tip slav. La patruzeci de ani, formele începuseră să i se rotunjească frumos. Ce model excelent ar fi fost pentru sculptorul Saarinen, care proslăvea frumusețea robustă ! Cînd, cu trecerea timpului, Victor a fost perfect dresat, mama îl folosea în calitate de translator care știa să se tîrguiască cu precupețele din piață. La orice altă treabă de bărbat nu mai era utilizabil. Tatăl meu vitreg îi oferea tot mai rar mîngîieri conjugale și biata mama nu mai cunoștea nici manifestările de tandrețe și nici dulcile reflexe aurite ale cuvintelor gingașe — fie ele chiar de aur fals american. Și nu e de mirare că mama a început să se intereseze febril de anunțurile din ziarele americane,

în care soți dezamăgiți și văduvi focoși propuneau să intre în corespondență, dorind să-și mai încerce norocul. Cu un an și jumătate înainte de trecerea lui Victor întru cele veșnice, mama mi-a dezvăluit taina inimii sale. Începuse a corespunda cu un fermier din Wisconsin, un văduv de vîrstă mijlocie, care, pare-se, suferea de singurătate și de prea mulți bani. Făcuseră schimb de fotografii și de idei, cîntaseră pe două voci despre „viața minunată care poate fi luată de la început" și puseră deja la cale întîlnirea. Parcă însăși providența se angajase ca avocat în afacere: îl chemase pe Victor la judecata de apoi și o scăpase pe mama, de un soț care trăia de zece ani numai ca să mistuie hrana.

Poate că unii dintre cititorii memoriilor mele mă vor considera un caz patologic, o ființă cu inima împietrită, pe care n-o mai mișcă nici moartea unui om apropiat. Nu-mi caut justificări. Întrucît cinstea nu are rivali, îndrăznesc să spun pe față că viața lui Victor a fost ca o anecdotă vulgară, al cărei sfîrșit nu poate mira pe nimeni. Mama nu și-a acoperit fața cu voaletă de doliu, iar eu n-am vărsat lacrimi pentru că, învățînd finlandeza, am început în sfîrșit să-l înțelegem pe Victor. Tăcerile lui nu se explicau prin faptul că era însurat, ci erau simpla urmare a faptului că în mintea lui se năștea rareori o idee demnă de a fi exprimată. Dar întrucît defunctul nu se poate apăra, mă abțin să mai spun alte adevăruri despre el.

Mama tocmai împlinise patruzeci și cinci de ani, adică era la vîrsta pe care, dacă țin bine minte, Balzac o consideră apogeul maturității feminine. Își făcea pregătirile de plecare la fermierul ei. Viitorii soți dialogaseră trei ani prin scrisori. Nu se plictisiseră unul de altul, deoarece fiecare se grăbea să vorbească numai despre el. Am avut posibilitatea să mă conving din numeroasele scrisori pe care le-am citit cu permisiunea mamei.

Cu tot limbajul său greoi sau, mai bine zis, cu toată incultura lui (fericiți cei inculți, căci cred că știu totul!) fermierul din Wisconsin apărea din scrisori ca un om corect, fiindcă îmi transmitea și mie, de fiecare dată, gingașe salutări „părintești". Își exprima dorința fierbinte să vin și eu acolo. A trebuit să-l dezamăgesc întrucîtva, deoarece n-aveam nici un chef să mă întorc în America, și cu atît mai puțin la țară, de unde toți fugeau pe rupte la oraș. Exodul sătenilor tocmai era la modă și nimic nu-l putea împiedica, doar dacă s-ar fi construit orașe la țară. Eu eram încîntată de Helsinki și de un tînăr în care îmi pusesem mari speranțe. Mai tîrziu s-a dovedit că relațiile noastre erau doar un flirt superficial, ceva în genul „dragostei de vacanță", fără nici o finalitate. Dar atunci cînd mama se pregătea de plecare, aceste relații m-au împiedicat să-mi fac bagajele. Pe deasupra, și horoscopul îmi recomanda să rămîn în Finlanda. În ciuda părerilor exprimate de finlandezii-americani, țara

începea să-mi pară perfect suportabilă și chiar destul de atrăgătoare.

Am condus-o pe mama pînă în portul Turku. Despărțirea a fost tristă. Am plîns amîndouă, una mai abitir ca alta. Mă simțeam orfană, părăsită, și horoscopul îmi era, ca un toiag, singurul sprijin în viitoarele peregrinări. Dar despre asta mai încolo.

Și totuși, America e o țară uluitoare. Peste patruzeci de mii de americani s-au asociat într-o largă rețea de cluburi ale „inimilor singuratice". Trăsătura lor comună caracteristică este că, deși poartă denumiri diferite, toți membrii lor căutau dragostea. Mama intrase într-unul din cluburi și înfiripase cel de al treilea roman amoros. Astfel, în mai 1935, Natalie Gustaitis-Keinänen a devenit miss Stewart, care-și avea întipărită vîrsta pe față, dar nu în inimă. Mi-a trimis o fotografie de la nuntă, destul de dulceagă, și mi-a scris că e foarte, foarte fericită. I-am binecuvîntat sincer pe genialii sociologi americani pentru dirijarea științifică a tot soiul de contacte între „inimile singuratice". Îmi aminteau pe negustorii de pălării, care sînt de părere că două capete valorează totdeauna mai mult decît unul.

Mama avea obiceiul să spună : „Nu uita sărăcia, ținerea de minte nu costă bani !" Această înțeleaptă regulă de viață era un apel la rațiune : dacă te măriți, fă-o pentru bani ! După părerea mamei, eram atît de drăguță încît nu

merita să mă mărit numai din dragoste. Frumusețea e un capital care trebuie investit cît mai bine. Cît am locuit cu mama, aceste sfaturi și recomandări mi s-au părut de-a dreptul jignitoare. Însă cînd am rămas singură, am început să-mi schimb opiniile, treptat dar hotărît. Am observat foarte repede că sărăcia nu e un viciu, în schimb e foarte incomodă, și cine acceptă o viață incomodă dacă poate trăi în belșug ? Ce-i drept, mama îmi lăsase moștenire un apartament de două camere cu tot confortul și chiar un mic cont la bancă, deschis după ce vînduse ospătăria „New America" unui negustor din piață ; prin urmare, „calicia lucie" pe care talentații noștri scriitori au zugrăvit-o atît de impresionant, nu mă amenința de fel. Pe deasupra, mai și lucram.

Au trecut cîțiva ani pînă am învățat să citesc și să scriu liber în finlandeză. De aceea abia la douăzeci și șase de ani am luat diploma școlii comerciale. Datorită limbilor pe care le cunoșteam și înfățișării mele atrăgătoare, am obținut imediat un loc de corespondent pentru străinătate la cunoscuta firmă importatoare „FCES et COMP". Toți cititorii avizați știu, desigur, că „FCES et COMP" este denumirea prescurtată a firmei „Furnizori de combustibil extra, Swin și compania", deși, probabil, prea puțini au auzit ce specie de gentlemani a fost Swinii ăștia. Dar despre ei, mai încolo. Acum a venit momentul să vă vorbesc despre horoscopul meu.

Eram o școlăriță de doisprezece ani cînd maică-mea a comandat un horoscop pentru mine la astrologul american de renume mondial profesorul William Buchard, care conducea pe atunci catedra de astrologie la universitatea particulară a doamnei Beatrice Mackellar din Chicago. Acest document, care este una dintre hîrtiile mele cele mai prețioase, îl păstrez în seif alături de documente bancare și acțiuni, așa că-l pot cita aici cuvînt cu cuvînt. M-am născut în zodia Fecioarei și, cu toate că n-aș vrea să ating aici aspecte prea delicate, îndrăznesc să afirm că am rămas fecioară tot timpul cît am fost în școală, și chiar cîțiva ani după aceea. N-o spun ca să mă laud, ci numai ca să subliniez excepționalul meu optimism : eram atît de sigură pe succesul predestinat de soartă în afacerile amoroase, încît puteam să mai aștept puțin. Ce logici sînt bărbații ! Pesimiștii au convingerea că toate femeile sînt ușuratice, iar optimiștii, dimpotrivă, ar vrea să fie așa. Hai, însă, în sfîrșit, să dăm cuvîntul horoscopului. Iată-l !

În zodia Fecioarei, influența lui Mercur este extrem de puternică. Persoanele născute în această zodie au o constituție mentală activă și un caracter practico-activ. Sînt bărbați și femei de statură înaltă, cu fața ovală, prelungă, bărbia rotundă, părul de culoare închisă și tendință la îngrășare. Acești oameni au înclinații spre sistematizare, sînt primitori, inteligenți, muzicali, buni oratori și puțin vorbăreți. Trăsătura cea mai caracteristică : ne-

prihănirea. Vicii : egoismul, spiritul critic, înclinația spre cochetărie și ranchiună.

Căsnicia este rareori armonioasă. Vizează o nouă căsătorie înainte de a divorța. Soțul cel mai potrivit este o persoană născută tot în zodia Fecioarei.

Fecioara din camera nr. 5, te așteaptă succese în afacerile comerciale, mai ales sub conjunctura favorabilă a lunii ; manifești o atracție sănătoasă către distracții și sexul opus.

Căsnicia va fi reușită dacă soțul se găsește sub influența lui Marte, calcă cu vîrfurile picioarelor înăuntru și doarme pe partea dreaptă. Dacă ♂ sau ♀ se află în camera indicată, iar conjunctura lor e negativă, se pot produce relații de dragoste nechibzuite, uneori chiar legături nelegitime. Această situație nu constituie însă un factor agravant în horoscopul unei femei.

Întrucît ești femeie și trăiești sub influența Lunii și a Soarelui, vei avea succes în viață. Te așteaptă călătorii în țări îndepărtate, visuri neobișnuite și încercări spirituale, popularitate, uneori pericole, reușită în afaceri și la jocurile de noroc. *Trebuie să-ți cauți soțul într-o țară străină. Poate fi mai în vîrstă, sau văduv, sau divorțat, sau chel, sau cu păr bogat. Va fi și el Fecioară, dar nu neprihănit, va umbla cu vîrfurile picioarelor înăuntru, va sforăi în somn, va suferi de litiază biliară și va vorbi cu preferință despre sine.*

Toate semnele celeste îți recomandă să părăsești America înaintea vîrstei de douăzeci de

ani. Vîrsta căsătoriei este nedeterminată. Ziua norocoasă e sîmbăta, iar momentul fericirii rămîne deocamdată nebulos.

Chicago, 16 decembrie 1916

William Buchard
profesor de astrologie la Universitatea Beatrice Mackellar, membru de onoare al societății științifice din SUA, doctor honoris causa al universităților particulare din Abruzzo, Kutaradza, Gasmata, Liao-si și altele.

(Stampila)

Așadar, am riscat să-mi dezvălui un secret. După horoscopul lui Buchard am mai comandat vreo duzină (ultimul, acum două săptămîni), dar nu vreau să le public, fiindcă omul bine crescut trebuie să păstreze măcar unele secrete. Luați-o cum vreți — ca o lipsă a mea ori ca o slăbiciune — dar cred în horoscoape. În linii generale, toate prezicerile din horoscoapele mele s-au adeverit. Destinul meu e Fecioara. De cîte ori n-am ținut seama de această zodie, am avut neplăceri. Firește că bărbații născuți în zodia Fecioarei sînt tot ce vreți numai fecioare nu, ba uneori se dovedesc pur și simplu niște rîmătoare infecte, așa cum se poate vedea din istorie. Dar, la urma urmei, și femeile sînt îngeri doar simbolic.

Cînd mi-am început viața independentă de femeie conștientă, care muncește, m-am străduit să evit toți bărbații care merg cu vîrfurile picioarelor înăuntru, parcă apărîndu-și castitatea. Am observat însă repede că, în realitate, mulți Săgetători, Pești și Lei imită adesea Fecioarele. Ce-i drept, numai în privința mersului. Însă odată cu scurgerea anilor, cunoștințele mele despre oameni s-au dezvoltat, s-au aprofundat, și am învățat să mă pricep destul de temeinic la bărbați, chiar fără horoscop. Am observat că, de fapt, bărbații sînt jalnici, dar ascund perfect acest lucru cu ajutorul amorului propriu și al poftei de mîncare. Cînd am avut o experiență de viață destul de solidă, am ajuns la o concluzie interesantă : dacă o femeie s-a săturat de curtea pe care i-o face un bărbat și vrea să scape, cel mai bun lucru e să se mărite cu urmăritorul ei ; în felul ăsta se descotorosește cel mai repede de galanteria lui plicticoasă. Aproape toți soții se poartă urît cu soțiile, ori nu se poartă în nici un fel. Și pe asta o știu tot din experiență.

În toamna anului 1933 am avut o ocazie grozavă să cunosc bărbații mai îndeaproape. Ca să nu se iște nici un fel de neînțelegeri, iar probitatea și fermitatea mea morală să nu fie supuse la interpretări tendențioase (căci, precum se știe, unele femei moderne seamănă cu fermoarele) voi povesti în cîteva cuvinte caracterul cercetărilor mele. Eram singură. Trudeam zile întregi la „FCES et COMP“, unde domnea o veșnică grabă, iar lungile seri mi le petreceam în micul meu

apartament, unde radioul vecinilor m-a învățat să respect liniștea. Eram singură atunci, în primul rînd pentru că legăturile mele cu un anumit tînăr se rupseseră chiar de Sînziene. N-o să-i divulg numele, dar ca să evit interpretările greșite voi spune doar că nu e vorba de Asseri Toropainen și nici de Grigori Kovalev, care îmi făceau curte tot atunci, ci de un cîntăreț de șlagăre la modă, care nu reușise să devină celebru : avea dantură proastă, părul rar și vocea prea frumoasă.

Ideile fericite se nasc în liniște și în singurătate. Odată, într-un asemenea ceas, mi-a dat prin cap să cîștig bani seara. Pe cale cinstită. Am început să dau lecții de engleză și de spaniolă. Cu toată criza, erau amatori cu duiumul, și bărbați și femei. Sperau să-și croiască drum în viață cu ajutorul unei limbi străine și își propuseseră drept scop, să învețe o mie de cuvinte englezești fără să știe gramatică. Printre însetații de învățătură se găseau domni care veneau numai la prima lecție. Erau acele firi etern căutătoare, care-și omoară o groază de timp citind anunțurile din ziare și confundă o profesoară de limbi străine cu o maseuză. Ce-i drept, cu ei nu prea aveam bătaie de cap, fiindcă de obicei plecau de îndată ce le recomandam să-și încerce norocul în altă parte. Mai complicat era cu domnii care nădăjduiau să învețe o limbă străină făcîndu-mi curte. Încă de la a doua oră îmi propuneau să transferăm lecțiile în vreun restaurant, unde le era mai la îndemînă să facă declarații de dragoste. Firește, nu dragoste de știință,

ci de profesoară. Tîmpeniile lor mă amuzau. Vorbeau cu dispreț despre căsnicie, fiindcă erau însurați, respectau virtuțile femeii, dar se îndrăgosteau de viciile ei și, ce-i mai comic, erau consumatori moderați de alcool și nu beau de loc acasă.

Aș fi foarte nedreaptă față de bărbați, dacă i-aș clasifica numai în categoriile principale : proști, măgari, detracați și mitocani. Am găsit printre ei numeroase excepții plăcute, exemplare agreabile, chiar fermecătoare, care puteau deveni cu siguranță niște soți model, dacă mamele lor nu i-ar fi pervertit din copilărie printr-o educație detestabilă. M-am convins, din numeroase exemple, că atunci cînd un bărbat iubește, căsătoria nu are pentru el nici o importanță ; iar cînd căsătoria pentru el e lucrul cel mai important, dragostea nu înseamnă nimic. În revistele feminine elegant tipărite și în cărțile de citit în tren poți găsi adesea povești de dragoste între profesoare și elevi. Ideea nu mi se pare absolut neverosimilă, însă e prea uzată. Permite-ți-mi și mie să mă alătur mulțimii celor care exploatează o temă săracă — ideea nu va suferi prea mult din cauza asta — și să vă povestesc cum un elev de al meu, tînăr magistru în matematică, s-a îndrăgostit de mine. L-am cunoscut la „FCES et COMP", unde a lucrat temporar în vara lui 1933, înlocuind salariații plecați în concediu și cîștigîndu-și astfel banii necesari pentru continuarea studiilor. Era un tînăr înalt și bălai, cu vreo trei ani mai mic decît mine. Într-o seară pe

cînd ieşeam împreună de la birou, m-a invitat la cofetărie, a comandat o porție de îngheţată şi a dispărut. Peste cîteva minute s-a întors radios şi mi-a spus că reuşise să pescuiască vreo cîteva monede din telefonul public, aşa că poate să mă mai trateze cu o porție.

— Mulțumesc, Harras, mi-ajunge, i-am spus eu prieteneşte.

Era, desigur, foarte bucuros că mă arătasem mulțumită cu atît de puțin. A scos un creion, a început să mîzgălească nişte ecuații pe fața de masă, şi mi-a declarat pe neaşteptate :

— Minna, eşti o fată frumoasă.

N-am putut să-mi stăpînesc rîsul. A mai făcut nişte calcule, apoi mi-a adresat o întrebare uluitoare.

— Cît cîştigi ?

— E secret.

— Cum aşa ? Atunci nu mai am ce calcula.

— La drept vorbind, ce vrei ?

— Socoteam că... dacă ne-am căsători...

— Să ne căsătorim ? Noi ?

— Da. Însă acum trebuie să mai aşteptăm. Abia la toamnă o să am o slujbă permanentă, şi mă gîndeam că pînă atunci am putea trăi din salariul tău.

Mă privea prin sticlele groase ale ochelarilor, evident decepţionat. Am observat că e cît se poate de serios. Era un băiat cinstit, cumsecade, dar întrucît cumsecădenia nu-i altceva decît naivitate, n-am simţit vreun interes deosebit faţă de propunerea lui sinceră. Eram

totuși sigură că ar fi fost un soț incapabil de cea mai mică infidelitate.

— Ascultă, Harras, i-am spus eu hotărît. Ne cunoaştem numai de o lună. Şi numai de la slujbă. Căsătoria nu-i o treabă așa simplă, pentru asta nu ajunge să ai un post și salariu.

— Păi ce mai trebuie ? m-a întrebat el nedumerit.

— Trebuie dragoste.

Bietul băiat s-a înroșit ca racul, dar și-a păstrat echilibrul și mi-a răspuns cu aerul cel mai autoritar din lume :

— Pot demonstra matematic că numai doisprezece la sută dintre bărbați și numai patruzeci și trei la sută dintre femei se căsătoresc într-adevăr din dragoste. Să n-ai încredere în bărbații care fac declarații de dragoste. Cît timp te curtează îți sărută mîna, dar odată ajunși la țintă și căsătoriți, așteaptă ca femeia să le sărute mîna. Asta-i dragostea, dacă vrei să ştii !

Am plecat din cofetărie cu sentimente destul de confuze. Harras m-a condus pînă acasă și spera să-l invit înăuntru. Întrucît invitația nu s-a produs, a declarat sec :

— Am uitat să pomenesc faptul că eu fac parte dintre cei doisprezece la sută. Sînt aproape absolut convins că te iubesc.

— Regret, însă eu încă nu fac parte dintre cele patruzeci și trei la sută. Hai să fim doar prieteni.

Părea foarte deprimat și spuse cu mare greutate :

— Nu semeni cu o americancă adevărată.

Mi-a strîns mîna și a plecat spre Grădina Zoologică. Atunci am observat că pășește cu vîrfurile picioarelor înăuntru. A doua zi m-am interesat cînd e născut. Era o Cumpănă. Nu puteam încălca indicațiile horoscopului și astfel soarta a hotărît să rămîn în continuare fecioară.

Tînărul matematician a continuat să se poarte atent cu mine. Cînd și-a terminat treaba la „FCES et COMP", pe la mijlocul lui august, și a început să lucreze la o societate de asigurări, uneori chiar mi-era dor de el. Mi-am amintit de multe ori declarația lui stîngace, privirea lui puțin distrată, rătăcită și fenomenala lui pasivitate. Cînd mă gîndeam la ecuațiile sale, un sentiment de compătimire mi se strecura timid în suflet. Era ca un vițeluș, pe care-l poate iubi numai o vacă. La mijlocul lunii septembrie mi-a furnizat plăcuta surpriză de a-mi da un telefon. Pe un ton deosebit de oficial Harraș mi-a adus la cunoștință că vrea să ia lecții de engleză. Eram aproape convinsă că e doar un pretext, dar după numai două lecții am înțeles că greșisem. Intenționa, într-adevăr, să-și însușească o limbă străină, și nu pe mine. Învăța cu precizie matematică regulile gramaticale și particularitățile de pronunțare, își nota expresiile idiomatice și sinonimele, și niciodată n-a deschis vorba despre alte lucruri. Era plin de tact, politicos, dar într-un fel cu totul impersonal. Atunci mi s-a trezit orgoliul de femeie. Oare chiar vedea în mine numai o profesoară ? Am

încercat cu tot dinadinsul să canalizez discuția spre clubul „inimilor singuratice", însă, probabil, îl interesa mult mai mult traducerea termenilor de matematică. Recunosc cinstit că am uzat de toată forța farmecului meu ca să-i trezesc instinctele primare de vînător, nu pentru că, vorba ceea, aş fi dus dorul bărbaţilor, ci pur şi simplu din vanitate, din dorința de a fi remarcată, de a umili un bărbat, de a-l supune suveranei voințe femeiești.

Nu biologia, ci prejudecățile străvechi adînc înrădăcinate mențin această plăcută credință tabu după care numai bărbatul poate şi are dreptul să fie activ. Asemenea idee e prea banală. Ce s-ar întîmpla cu lumea noastră, dacă omenirea s-ar bizui în toate numai pe spiritul activ al bărbaţilor? Căsniciile ar dura cel mult o lună, căci orice bărbat e gata să-i ofere femeii pasiune pentru două săptămîni, pretinzînd în schimb doi ani de pasiune, douăzeci de dragoste şi o viață întreagă de admirație. Spiritul activ al bărbatului adoarme îndată ce se îndrăgosteşte de altă femeie, pe cînd cel al femeii abia atunci se trezeşte! Chiar dacă iei de la un bărbat tot ce poate da, oricum nu mai poți lua niciodată înapoi ce i-ai dat. Dacă i te supui fără crîcnire, eşti un model de feminitate (în ochii bărbaţilor), dar dacă îţi manifeşti spiritul de acţiune, atît bărbații cît și femeile te stigmatizează drept o „ahtiată după bărbați".

Eu n-am ținut niciodată seama de trena prăfuită şi de bulendrele vechi ale prejudecăților, nu mi-am ascuns factura activă a caracterului.

Nu tăgăduiesc că am încercat să-l cuceresc pe micul meu matematician în speranța ispititoare că el, în virtutea dictonului serviciu contra serviciu, mă va subjuga la rîndul lui. Ceea ce nu s-a întîmplat, așa încît s-a dovedit că de data asta cunoștințele mele despre oameni n-au meritat nici măcar calificativul suficient. Harras a fost și a rămas ceea ce era, un matematician care-și extrăgea hrana spirituală exclusiv din Pitagora și își satisfăcea cea mai minunată dintre pasiunile omenești cu cinismul domnului Diogene.

Relațiile noastre au început și s-au terminat în sfera legilor matematicii. În orice și pretutindeni nu vedea decît figuri geometrice. Frumusețea și farmecul femeii însemnau pentru el doar arcuri cu o anumită rază și coardele corespunzătoare. Acolo unde orice bărbat normal — iertați-mi cuvîntul prea tare ! — și care simte normal, contempla extaziat trupul amețitor al femeilor, el vedea numai grade de arc și grade unghiulare. Aveai impresia că se apropie de femeie cu rigla și compasul, apreciindu-i farmecul după teorema : într-un cerc sau mai multe cercuri, avînd aceeași rază dată, la coarde egale corespund arce egale, iar coardei celei mai mici îi corespunde arcul cel mai mic, și invers ; sau un cerc și o dreaptă nu pot avea decît cel mult două puncte comune.

Bărbații au obiceiul să proslăvească femeia în teorie și să o disprețuiască în practică. În timpul scurtei noastre legături nu s-a întîmplat așa, deoarece eu aveam o minte practică mult mai ascuțită decît micul matematician, gata

oricînd să facă statistica săruturilor, dar incapabil să-şi facă un nod acceptabil la cravată. De multe ori filosofa ieftin și era înclinat să teoretizeze în materie de dragoste, alcătuind diagrame stupide şi scormonind reguli pentru sentimente. Fireşte, în teorie avea totdeauna dreptate, însă în viață există mii de nimicuri pe care rațiunea nu poate și nici nu trebuie să le înțeleagă. Mă simțeam profund jignită cînd, cu ochii țintă la sînii mei, continua să se gîndească numai la arce circumscrise și la coarde înscrise, mormăind în surdină: „Dreapta perpendiculară pe raza unui cerc dat și care îi intersectează punctul extrem, este tangentă la cercul respectiv..."

Cu vreo două mii de ani în urmă, un negutător indian a inventat o cifră nouă — zero — care e și pînă astăzi cea mai solicitată. Eu aş pune între ea și numele multor bărbați semnul egalității.

*

Am întîlnit în viața mea bărbați care se temeau de o muscă în farfurie, dar înghițeau fără să clipească o vacă întreagă. Omul despre care vreau să povestesc acum înghițea calm și una și cealaltă. Era un zdrahon originar din provincia Häme, agronom de profesie și care voia să învețe limba engleză. Avea obrajii rumeni și ceva care-l făcea să semene cu un bou trăgînd la plug, iar sprîncenele lui dese şi roşcate parcă erau nişte gorgane dintr-o mlaștină. Își luase adio de la cei mai frumoși

ani ai tinereții, dar nu și de la visuri. Iar de visat nu visa o proprietate agricolă, la împrejmuirea căreia se folosesc de obicei ipotecile, nici o căsuță roșie, pe malul unui lac, împodobită, după filozofia lui Maeterlinck, cu ornamentul cel mai umanist — sărăcia — nici o mașină Packard, cu ajutorul căreia unii oameni politici din perioada crizei demonstrau nerentabilitatea agriculturii. Visul său era un taur bun, de rasă.

După a cincea lecție începuse a bănui că limba engleză n-o să-i aducă nici o glorie. Ar fi vrut să cunoască limba, dar fără să-și bată capul cu învățătura. Cu toate astea, apărea de două ori pe săptămînă la lecție cu manualul în buzunar. Timp de două ceasuri îmi ținea un curs temeinic de zootehnie, plătea orele și pleca acasă. Era un holtei tomnatic, care-și închinase viața sie însuși și creșterii vitelor. După ce a învățat echivalentele englezești ale cuvintelor „unitate furajeră", „vacă de lapte" și „montă", era convins că poate pleca în Anglia sau în Texas, ca expert agricol. Achizitor principal la o firmă de conserve din carne, iar în timpul liber îl pasionau experiențele pentru îmbunătățirea raselor de vite. N-a învățat engleza, în schimb sfera cunoștințelor mele zootehnice s-a lărgit colosal. Cînd mă gîndesc ce tirade a trebuit să ascult, ceasuri întregi!

„Oferta de purcei pentru îngrășat și de scroafe reproducătoare a crescut mult, de vaci și tauri reproducători în măsură satisfăcătoare, în schimb juncile și oile de carne sînt încă

insuficiente. Viței de lapte se oferă pe alocuri, dar prețul e mult prea mare. Oferta de oi este de asemenea limitată, în schimb caii se vînd în orice cantitate..."

Manifestam oarecare interes față de „știința cărnii vii", fiindcă mi-au plăcut caii încă din copilărie. Într-o seară, după un referat foarte instructiv al elevului meu asupra diverselor rase cabaline, am rostit gînditoare :

— Cu cît mai multe automobile, cu atît mai puțini hoți de cai...

Sprîncenele dese ale agronomului s-au arcuit, apoi s-au zbîrlit în sus pînă s-au contopit cu părul care-i atîrna pe frunte. A rostit apăsat :

— Ce vrea să spună cu asta domnișoara Baranauskas ?

— Nimic jignitor, i-am răspuns eu fără să mă pierd cu firea. V-am citat numai un fapt statistic : în America se fură an de an tot mai puțini cai.

— A, așa. Va să zică n-ați avut intenția să mă luați peste picior ?

— O, nicidecum ! Dar dacă ați participat vreodată la un furt de cai, pot să vă consolez : și președintele George Washington a fost amestecat în tinerețe într-o asemenea năzbîtie.

— Bine, dacă-i așa... a bălmăjit el, apoi s-a dezlănțuit brusc : Apropo, aveți o figură al naibii de frumoasă, domnișoară Baranauskas, dinți perfecți și... sînteți bine întreținută.

M-a cîntărit cu ochii unui negustor de vite și am avut impresia că e gata să mă apuce de bărbie, să-mi deschidă gura cu sila și să înceapă a mă căuta la dinți. Sprîncenele i se mișcau ca

nişte tufe de ienupăr în bătaia unui vînt puternic. Pe urmă a dat din cap, ca şi cum şi-ar fi confirmat o idee, şi a zis :

— O întreţinere excepţional de bună.

Atunci am început să bănuiesc că a luat destul lecţii de engleză. Dar, ca de obicei, m-am înşelat, pentru că m-a întrebat foarte serios :

— Cum se spune tăuraş în engleză ?

— *Bull calf*, i-am răspuns eu.

— Exact. Iaca, începusem să vă vorbesc de tăuraş, dar n-am apucat să vă spun că...

Şi mi-a relatat următoarea istorie.

— Ştiţi ce, domnişoară Baranauskas ? Fiindcă sînteţi aproape tot atît de deşteaptă pe cît de frumoasă, o să mai stau puţin, ca să vă împărtăşesc unele din ideile mele. Creşterea vitelor cornute mari în ţara noastră este într-o stare de plîns. S-au făcut încercări de aclimatizare a raselor Jersey, Ayrshire, engleză brună, olandeză şi daneză roşcată, însă toate cu rezultate proaste. Trebuie să creăm o rasă nouă, naţională. Am făcut şi eu o serie de cercetări la o fermă experimentală şi am obţinut rezultate încurajatoare prin fecundări încrucişate. Dar toate firmele de montă şi companiile de tauri reproducători s-au ridicat contra mea ! Crescătorii de vite sînt plini de prejudecăţi, nu vor să creadă că vaca finlandeză vestică şi renul domestic de Laponia pot da urmaşi excelenţi. În general, după observaţiile mele, rasa finlandeză are tendinţa să crească prea tare. Vacile îşi pierd proporţiile armonioase, au adesea crupa slab dezvoltată,

iar picioarele prea lungi. Sfîrcurile ugerului parc-ar fi niște castraveți de seră, iar urechile — frunze de revent. Dar productivitatea? În timpul războiului, producția de lapte scade vertiginos, laptele devine albăstrui și procentul de grăsime coboară sub trei. Ce-i drept, în timp de pace vacile noastre încep iar să dea lapte, și productivitatea lor poate fi ridicată relativ ușor pînă la patru mii de litri pe an. Asta este, care va să zică, vaca tipic finlandeză, în vinele căreia curge și sînge israelian, scoțian și olando-danez.

Invenția mea va restabili echilibrul în zootehnia noastră. Noua rasă de vaci va avea talia medie, constituția solidă și productivitatea constantă. Ea nu va fi influențată nici de oscilațiile conjuncturii politice, nici de schimbarea guvernelor. Va da lapte pe cinste, ca să aibă și statul ce mulge. Iar acum, domnișoară Baranauskas, o să vă dezvălui un secret. Am un tăuraș al meu. Îl țin bine ascuns, într-un loc izolat, la o fermă din centrul țării. Mama lui e o finlandeză vestică, înscrisă în registrele de rase nobile, iar tatăl originar din Laponia, „ren lapon", ca să zic așa. Un tăuraș frumos și blînd. Dacă mi se realizează planurile, peste cîțiva ani o să fiu milionar. Înțelegeți, domnișoară Baranauskas? Milionar!

Sînteți impresionată, nu-i așa? Cu mulți s-a întîmplat la fel. De asta v-am și încredințat secretul meu. Vreau să întemeiez o firmă proprie, autohtonă, de tauri reproducători. De-

oarece noua rasă e creată de mine, intenționez să o brevetez și i-am găsit și un nume — „Kalevala“. Dar asta nu-i tot. Dacă ministerul agriculturii sau vreun fond culturalo-filantropic mă va susține financiar, peste doi ani voi începe să cîștig. După calculele mele, am nevoie de zece tauri „Kalevala“ ca să deschid centre de montă în toate colțurile țării. După cum știți, desigur, domnișoară, Baranauskas, taurii pot fi utilizați cu succes încă de la vîrsta de doi ani. Împerecherile trebuie programate la intervale regulate de timp, și atunci un taur va putea fecunda anual o sută de vaci, iar dacă voi avea zece tauri, înseamnă o mie de fecundări pe an! Cînd taurul este îngrijit bine și i se creează condiții favorabile, așa încît să nu mai aibă nici o altă grijă, își face treaba zece, ba chiar doisprezece ani. Mie nu-mi va rămîne decît să dirijez afacerea și să strîng în buzunar părăluțele de la stăpînii vacilor. Mai am și alte idei afară de asta. După ce o să mai iau cîteva lecții de engleză cu dumneavoastră, plec în America să studiez metodele de fecundare artificială. Sînt convins că, în cazul de față, o șmecherie nouă e mai bună decît un sac întreg de trucuri vechi.

Credinciosul meu elev și-a încheiat pasionanta povestire, și-a arcuit sprîncenele și mi-a aruncat o privire de taur selecționat „Kalevala“. Deodată s-a ridicat în picioare, s-a apropiat de mine și mi-a spus oftînd din greu :

— Domnişoară Baranauskas, sînteţi frumoasă, al naibii de frumoasă. Şi bine proporţionată. Aţi putea place oricui.

Cu aceste cuvinte şi-a scos haina şi a continuat pe un ton de cochetărie :

— Domnişoară Baranauskas... ce-ar fi dacă...

Am tras sertarul biroului, mi-am scos pistolul şi i-am spus calm :

— Domnule agronom, îmbracă-ţi haina, plăteşte lecţia şi ia-ţi picioarele la spinare cît se poate de repede. Trebuie să-ţi spun că pe viitor n-are sens să mai vii la lecţiile de engleză.

Sărmanul a plătit, mi-a urmat sfatul şi s-a grăbit spre uşă. I-am privit fără să vreau picioarele şi am observat că merge cu vîrfurile înăuntru. Fără să las pistolul din mînă i-am zis :

— Stai puţin. Înainte de a pleca să-ţi cauţi nişte vaci corespunzătoare, răspunde-mi la o întrebare : în ce lună şi în ce zi te-ai născut ?

— Ci-insprezece septembrie, mi-a răspuns el aiurit.

— Va să zică în zodia Fecioarei ! am exclamat eu involuntar. Bine, adio. Mulţumesc...

Uşa s-a deschis şi s-a închis. Silitorul meu elev, care-şi scosese haina ca să facă declaraţii de dragoste profesoarei, a plecat cu mîna goală. M-am grăbit să aerisesc camera. Mi se părea că lăsase în urmă un iz de grajd.

N-am uitat mulţi ani acest rarisim exemplar al rasei masculine. Cum zicea poetul nostru Runeberg într-un cîntec :

Şi veşnic îmi voi aminti
Sprîncenele - lui dese

Bărbaţii îşi pierd repede inima, şi tot atît de repede şi-o regăsesc. Construiesc castele în Spania şi apoi acuză femeile că n-au devenit castele reale. Orice li s-ar întîmpla, bărbaţii se cred dumnezeu ştie ce eroi şi nu consimt, pînă la adînci bătrîneţe, să depună armele.

*

Continuam să dau lecţii de engleză fiindcă îmi aduceau un adaus substanţial la salariul lunar. E drept că îmi pierdusem timpul, ba uneori şi răbdarea, ascultînd bîiguiala stupidă a unor ignoranţi, însă rezultatul final a fost totuşi în favoarea mea. Majoritatea elevilor mei erau bărbaţi care visau să asalteze Fortuna. Erau neobişnuit de sinceri. Cîţi tineri nu-şi închipuiau că pot ajunge directori din ajutori de magazioneri, învăţînd o mie de cuvinte englezeşti. Unii oameni însuraţi, care tînjeau după un cămin tihnit veneau să-şi petreacă seara la mine şi să combată astfel spiritul rebel al nevestelor. Mulţi dintre ei se gîndeau adesea ce bine ar fi fost dacă Adam rămînea cu toate coastele.

Printre aceşti nefericiţi se număra şi un actor celebru. Femeile n-aveau motiv să rivalizeze din pricina lui : oricum, se iubea pe sine însuşi mai mult decît orice. N-a încercat niciodată să mă curteze. Succesul îi umpluse de

măreție capul și burta, dar nu era în stare să-și plătească lecțiile. M-am chinuit cu el o lună întreagă, apoi am isprăvit cu filantropia. Pe urmă m-a durut multă vreme capul, pentru că abuza de parfumuri neobișnuit de tari. Cu puțin timp înaintea „războiului de iarnă", acest erou al rampei și-a pus capăt zilelor... A fost ultimul și cel mai admirabil dintre actele lui de bravură.

Un caz deosebit de dificil s-a dovedit a fi un jurist tinerel, căruia i-am dat vreo două luni lecții de limba spaniolă. Venea în fiecare luni la cinci după amiază, își scotea ghetele și se tolănea pe divan, afirmînd că nu se poate concentra decît în poziție orizontală. Juristul avea aptitudini incontestabile pentru limbile străine, dar și defecte — ca orice om, de altfel. Suferea de transpirație abundentă la picioare. Mai bine zis, eu aveam de suferit, căci lui îi lipsea total simțul mirosului. Acest domn putea purta un an întreg o tartină cu roquefort sau cu brînză de Limbourg în buzunarul de la piept, fără să-i simtă o clipă mirosul. Venea totdeauna bine dispus, stricîndu-mi mie buna dispoziție. Dacă deschideam fereastra, se plîngea de curent. Dacă-l rugam să se încalțe, se plîngea de bătături. A trebuit să mă adaptez la capriciile elevului meu. În sfîrșit, a fost numit funcționar la ambasada finlandeză dintr-un stătuleț sud-american. De cînd l-am cunoscut pe acest om neobișnuit nu mai pot suporta brînza.

Dar, treptat-treptat, munca de profesoară a început să mă plictisească. Îmi aducea în casă fie bărbați însurați sătui de singurătate, fie tineri săraci, setoși de cunoștințe, care însă nu aveau mijloace să plătească lecțiile. Într-o singură iarnă s-au perindat cam două sute de elevi. Mulți veneau o singură dată și dispăreau pentru totdeauna, dîndu-și repede seama că-i mai ușor să te speli pe dinți prin nas decît să înveți o limbă străină.

Cînd am făcut bilanțul în primăvară, am constatat că acest venit suplimentar era egal cu salariul meu pe o jumătate de an. M-am grăbit să depun banii la bancă, dar nu pe un carnet de economii, ci, urmînd sfatul unui coleg priceput la afaceri, am cumpărat acțiuni. S-a trezit deodată în mine pasiunea perfect omenească de a colecționa, și am început să strîng bani. Interesant, n-am auzit niciodată și nicăieri să existe monetării care-și fac reclamă producției.

Mulțumită activității pedagogice, am cunoscut un anumit cerc de domni din Helsinki. Aveau o trăsătură caracteristică : dădeau mai mult acelor femei de la care primeau mai puțin. Plimbîndu-mă, primăvara, pe străzile orașului, încercam un oarecare sentiment de mîndrie cînd vechii mei elevi se opreau să mă salute. Pe atunci nu cunoșteam proverbul că mîndria asta este primul semn al decăderii, totuși am încercat curînd să mă mîndresc cu bărbații pe care-i cunoscusem. Dar despre asta mai tîrziu.

CAPITOLUL III

FIRMA „FCES et COMP“ s-a descurcat de minune în perioada crizei din anii treizeci. Cu ajutorul unor mici şperţuri, firma a primit comenzi mari de combustibil şi alte materiale din partea cîtorva instituţii utile societăţii. În timp ce cifrele de afaceri ale concurenţilor scădeau, „FCES et COMP“ îşi sporea desfacerea şi încheia bilanţuri strălucite. Compania folosea cu pricepere interesele publice în favoarea cîştigurilor ei. Desigur că directorii, care şedeau la volanul unei întreprinderi atît de înfloritoare, nu mai apucau să vadă semafoarele cinstei, şi de aceea au fost angajaţi doi jurişti cu experienţă care cunoşteau perfect regulile jocului atît în afaceri cît şi în politică : de la săraci se culeg voturi, de la bogaţi bani. Eu nu prea am de ce să fiu recunoscătoare directorilor companiei, care împărţeau gratificaţiile cu multă prudenţă şi zgîrcenie, în schimb erau foarte generoşi cu sancţiunile. Mulţi locuitori ai oraşului Helsinki şi-i amintesc şi astăzi pe directorul general Seppo Swin şi pe vărul său Simo Sählä (fost Swin) care a ocupat mulţi ani postul de director adjunct. Dar, întrucît ambii

Swini au părăsit de mult arena afumată a comerțului cu cărbuni, probabil că trebuie, totuși, să vă povestesc cîte ceva despre ei.

Seppo Swin (actualmente Sukkula) trăiește acum în insulele Canare, unde s-a stabilit după ce a stat cîțiva ani la pușcărie și probabil nu se va mai întoarce niciodată în Finlanda să-și cîrpească reputația zdrențuită. Lui Simo Sählä i-ar veni și mai greu să-și refacă reputația pătată, întrucît a murit într-o clinică particulară unde fusese internat pentru o intoxicație cu plumb, în toamna anului 1947. Mai exact, a ros prea multe creioane. Pentru ca cititorii să înțeleagă unele din acțiunile mele ulterioare, voi încerca pe scurt — nu mă pricep la descrieri — să-i caracterizez pe cei doi veri. Dacă i-am clasifica biologic, țin de familia mamiferelor bimane și, prin urmare, își exercită funcțiile naturale pe cea mai înaltă treaptă a lumii animale.

Seppo Swin s-a cățărat din fragedă tinerețe în fotoliul de director general la „FCES et COMP". Era mărunțel, îndesat și cunoscuse amărăciunea pierderii părului încă la vîrsta de douăzeci de ani. De aceea își pieptăna cu grijă rarele șuvițe rămase, de la ceafă spre creștetul capului, care lucea ca o pistă de patinaj înaintea concursurilor de viteză. Fruntea joasă, nasul gros și cîrn și cele două smocuri rebele de păr care păreau că-i țîșnesc din nări îl făceau să semene cu un foxterier. La început credeam că nu-și rade aceste mustăți fiindcă oricum nu vedea dincolo de lungul nasului, însă cu timpul m-am lămurit în privința ro-

lului vegetației sale subnazale: trebuia să-i mascheze și întrucîtva să-i ascundă lungimea nefirească a buzei de sus. Se îmbrăca elegant, purta ghete colorate și cravate țipătoare, își lustruia unghiile minuțios și-și îmbiba batista cu parfum.

Trăsătura cea mai caracteristică a bărbaților scunzi este setea de putere. De aceea nu m-am mirat niciodată că Seppo Swin vorbea de firma „lui", „proprie", deși deținea numai a șasea parte din acțiunile companiei. La ședințele de consiliu, el dicta totdeauna hotărîrile în procesul verbal. Seppo Swin nu admitea contrazicerile și opiniile separate, ceea ce nu-l împiedica să vorbească inspirat despre democrație. Cuvîntul „democrație", pronunțat cu succes la momentul potrivit, l-a făcut membru al municipalității, precum și membru al Asociației prietenilor cîinilor de serviciu, membru al Asociației Finlanda-Nicaragua, membru al Societății pentru ocrotirea eschimoșilor și președinte al Uniunii finlandezo-berbere[1]. Pe lîngă aceste funcții mai ocupa numeroase posturi de răspundere și onorifice. Era veșnic grăbit așa cum sînt oamenii a căror ocupație principală este reprezentarea, iar preocuparea de căpetenie — să se reprezinte pe ei înșiși. Cînd în sfîrșit, își făcea apariția pe la amiază în biroul său directorial, era atît de istovit că nici nu-și mai putea cocoța picioarele pe birou. Toți funcționarii se temeau de el, inclusiv directorul adjunct Simo Sählä, căruia Domnul

[1] Joc de cuvinte: ocupație, preocupare.

îi hărăzise darul fericit al oratoriei. Discursurile sale rivalizau de la egal cu pantomima : era în stare să vorbească enorm și să nu spună nimic.

Simo Sählä era cu douăzeci de ani mai în vîrstă decît vărul său. Și el se grăbea întotdeauna, însă graba lui semăna cu un roman istoric : era rodul fanteziei inspirată din realitate. Uscățiv, înalt, cu tîmplele ninse de o nobilă cărunțeală și cu suflet de iezuit îmbătrînit înainte de vreme, știa de minune să se gudure în fața celor mari, dar cu subalternii se purta crud și grosolan. Simțeam pentru el un fel de milă, fiindcă oamenii slabi și bolnavi m-au predispus totdeauna la caritate. Slăbiciunea lui consta în lipsa de caracter. Avea curajul să fie el însuși numai în fotografia pentru pașaport, în baie și la closet. Suferea de o boală incurabilă : ronțăia tot timpul creioane, molfăindu-le pînă la capăt, fără să lase nici o fărîmă, cam jumătate de duzină pe zi, și asta îi dădea veșnice dureri de cap. Un observator neavizat își putea închipui că în cazul directorului adjunct durerea e singurul lucru persistent. Încerca s-o alunge cu aspirină, pe care secretara i-o aducea de la farmacie în pachete de cîte jumătate de kilogram. Fața acestei victime lente a creioanelor, care se veștejea cu încetul, aducea cu o mască de ceară, fără viață, de culoarea năbucului murdar, în spatele căreia se ascundea un om singuratic. Singurul său prieten era propria-i imagine din oglindă, pentru că nimeni n-avea încredere în el, nici

măcar soția, care Dumnezeu știe de ce era convinsă că e capabil s-o înșele.

Aceștia erau boss-ii companiei, sub conducerea cărora am lucrat aproape patru ani. E adevărat, m-au lăsat multă vreme în pace, și ca femeie, și ca funcționară. Directorul adjunct, suferind veșnic de cefalee, renunțase de mult la erotism și la furtișagurile de voluptăți amoroase. Uitase la bătrînețe ce învățase la tinerețe. Directorul general, dimpotrivă, a încercat la început să se țină de fusta mea, dar văzînd inutilitatea tentativelor, a încetat să-mi mai dea atenție. Era orgolios. Am crezut că-mi respectă castitatea, mai ales că secretara lui personală — o femeie foarte drăguță și încîntător de naivă — îl spiona cu conștiinciozitate, urmărindu-și patronul pas cu pas, oriunde s-ar fi dus. Dar convingerea mea a fost sortită să se clatine. Cînd secretara a plecat în concediul de vară (compania i-a oferit o călătorie în străinătate) șeful ei a început chiar a doua zi „să se topească de dor". Se știe că dorul îi îndeamnă pe bărbați să caute distracții, iar „a se distra" înseamnă pentru ei a face ceea ce în general nu se face. Din această cauză, dragostea soțiilor îi distrează foarte rar, întrucît e permisă. Acest gen de dragoste nu-l înveselea nici pe onorabilul meu șef, care începuse să acorde o atenție deosebită toaletelor mele. Or, noi femeile știm cît de fatal influențează veșmintele femeilor moralitatea bărbaților.

Seppo Swin era unul dintre acei reprezentanți ai mitocăniei masculine care-și încep

relațiile conjugale printr-un viol, și pe urmă se plîng de frigiditatea soției. Și iată că-i intrase în cap să-și umple cu tutun proaspăt tabacherea golită a erotismului, găsindu-și un nou obiect printre salariații companiei. Nu prea cunoștea femeile, dar avea păreri ferme despre ele. Le-am încercat pe pielea mea curînd după sărbătoarea sînzienelor cînd m-a invitat la un așa-zis mic dejun de afaceri. Era amuzant să vezi cum se dizolvă în alcool înfumurarea atotputernicului director și cum se înfiripă un subiect de satiră. Încerca să fie antrenant dar însuflețirea lui era cam îndoielnică. Și mi-a fost dat s-aud — pentru a cîta oară ! — obișnuita ieremiadă a unui soț cherchelit : soția nu-l înțelege, copiii sînt niște destrăbălați, iar soacra total insuportabilă. Îl invidia pe Adam, care n-a avut soacră, și pe un prieten, care, zice-se, avea o soție ideală (pînă la căsătorie fusese model la un pictor). Ascultîndu-l pe director, mă gîndeam că pentru el căsnicia e ori un port de refugiu în caz de furtună, ori pur și simplu o chestiune de confort. Începusem a-l înțelege mai bine. Setea lui de putere în afara casei era de nestins, deoarece acasă n-avea nici o putere. Era însurat cu o femeie zdravănă, energică, mai înaltă cu două capete decît el și care cîntărea cu treizeci de kilograme mai mult.

Mă uitam la ceas oarecum îngrijorată.

Pauza pentru gustare se terminase, iar la birou mă aștepta un teanc de scrisori pe care urma să le traduc în engleză. Mi-era penibil să stau cu patronul la masă în orele de ser-

viciu și să ascult basme mult mai bătrîne decît povestitorul. Știam că în jurul biroului meu părăsit se învolburează valuri de șoapte excitate. Unsprezece femei singure sau în așteptare dezbăteau înfierbîntate relațiile care se înfiripau între directorul general și funcționara de la serviciul de corespondență cu străinătatea. Invidia de cea mai joasă speță tocmea în slujba sa patimi josnice, din presupuneri se plăsmuiau fapte. Îmi cunoșteam colegele care nu s-ar fi opus în nici un caz ispitei, de teamă că n-o să se mai repete. Erau gata să se uite cu amîndoi ochii prin gaura cheii, numai să vadă ceva ce știau de mult. Invidia le coaliza împotriva mea. În ochii lor, treceam drept cea mai fericită femeie din lume, deoarece dobîndisem bunăvoința directorului. Și aveau într-un fel dreptate, căci șeful m-a fericit cu următoarea declarație :

— Domnișoară Baranauskas, sînteți o lady, o adevărată lady americană. De aceea am hotărît să vă mărim salariul.

Mi-am exprimat recunoștința, cum se obișnuiește, și m-am uitat iarăși la ceas. Atunci cavalerul meu a deschis lista de vinuri care cuprindea toate genurile și speciile, de la elegie la odă, și mi-a spus cu un zîmbet binevoitor :

— Astăzi nu mai trebuie să vă duceți la birou. Întîmplător și eu sînt liber. Ce-i drept, deseară se ține ședința Societății tigrilor, însă pot s-o prezidez și prin telefon.

S-a apucat să studieze lista vinurilor, considerînd greșeli de tipar toate cuvintele pe care

nu le pricepea. Alcoolul are obiceiul să folosească un număr uriaş de pseudonime. La restaurant, poziţia socială a oamenilor se apreciază după mărcile de vinuri comandate. Dar şeful meu, care nu cunoştea mărcile, alegea după preţuri, fiind deprins să raţioneze economic, iar eu mă aflam într-o situaţie dificilă, întrucît toate băuturile alcoolice îmi erau la fel de nesuferite. Simţeam repulsie faţă de substanţele îmbătătoare şi faţă de oamenii beţi.

Companionul meu era acum în acea stare de spirit cînd omul poate rezista la orice în afară de ispită. S-a aşezat mai aproape de mine şi a început să înşire nişte cuvinte care meritau amendate cu hohote de rîs. Ştia din experienţă că unei femei i se face curte începînd cu laude, aşa că s-a apucat să-mi ridice în slăvi frumuseţea şi cunoştinţele în materie de limbi străine. „Astea-s numai preludiul unei declaraţii amoroase", mă gîndeam eu. Şi nu greşeam : n-a trecut nici un minut pînă să-mi spună că simte nevoie de tandreţe. A început s-o facă pe poetul — păzeşte-ne, Doamne, de bărbaţii poetici ! — şi să mă tutuiască.

— Te-aş putea face foarte fericită, Minna, mi-a şoptit el cu o voce cleioasă şi tărăgănată. N-ai duce lipsă de nimic.

I-am îndepărtat mîna greţoasă, moale, care avea pesemne o înclinaţie naturală pentru pipăitul genunchilor de femei, şi l-am ameninţat că mă scol de la masă. M-a fixat cu nişte ochi de peşte mort, a scrîşnit din dantura lui falsă, şi-a încovoiat gîtul gros, pe care se desenau clar cute verticale şi orizontale, de

obezitate, a strîns pumnii și a exclamat cu glas tare :

— Domnișoară Baranauskas, eu nu suport să mi se împotrivească cineva !

— Ziua de lucru s-a terminat, i-am răspuns eu sec, iar în timpul liber am dreptul să fac ce-mi place.

I-am jignit simțul demnității — Dumnezeu știe de unde-l scosese ! — și voia să îndrepte lucrurile printr-un gest bărbătesc. A început să bea coniac, pahar după pahar, îmbătîndu-se văzînd cu ochii. Probabil că în seara aceea nu avea ședință la consiliul parohial, astfel nu s-ar fi apucat să-și facă atîtea rezerve de forță și îndrăzneală.

Foarte curînd, chelnerii și clienții restaurantului puteau auzi că onorabilul meu cavaler dăduse mîna de două ori cu președintele, că odată fusese chiar invitat la palatul prezidențial de ziua independenței, că i s-a promis titlul onorific de director economic, că a fondat Asociația Finlanda-Coasta-Rica, Asociația gentlemanilor din Helsinki, Uniunea prietenilor vinului și a inamicilor hemoroizilor ; că vărul său vorbește curent trei limbi străine și că nașa lui era rudă depărtată cu poetul Eino Leino.

Am simțit că-mi ard obrajii de rușine, și chiar atunci am auzit vorbindu-se la masa vecină, destul de tare, despre respectabilul meu director și despre mine. M-am uitat într-acolo și am întîlnit o privire bovină impertinentă. Fostul meu elev, agronomul care își închinase viața creșterii vitelor, discuta cu doi domni de aceeași teapă, mișcîndu-și expresiv sprîn-

cenele stufoase. Puteam să-mi închipui ce tablouri le zugrăvea fantezia lor taurină, căci mereu izbucneau în hohote de rîs. Mai ales bravul meu fost elev rîdea bine, fiindcă de fiecare dată hohotea ultimul : rîsul său mai tuna multă vreme după ce se stingea al celorlalți.

M-am ridicat hotărît și mi-am luat rămas bun de la micuțul meu porc-de-Swin. Nici n-a auzit ce i-am spus, fenomen perfect explicabil după aperitivele de afaceri. Am traversat vestibulul, strecurîndu-mă printre mese, și m-am repezit la toaleta doamnelor, să spăl cu apă curată dezgustul care mă cuprinsese. Cînd am ieșit iar în vestibul, am dat nas în nas cu directorul general Seppo Swin, pe care șeful de salon și portarul mi l-au propus de îndată drept însoțitor. „Cumplitul și preaiubitul“ meu șef abia se mai ținea pe picioare. Se împleticea în spatele meu și bîiguia :

— Minna... Acum hai la hotel... Tu și cu mine...

Cînd am ajuns pe trotuar, m-a apucat de braț. I-am dat brînci și a căzut în patru labe. Am grăbit pasul, și cînd m-am îndepărtat puțin, am luat-o la goană de parcă eram fugărită. Fiindcă veni vorba, am observat că la învălmășeală bețivilor le vine mai ușor să șadă decît să se plimbe.

Am ajuns acasă distrusă. Eram convinsă că, a doua zi, contabilul va trece o sumă apreciabilă în contul „cheltuieli de reprezentare“. Lucru obișnuit pentru el, însă de data asta avea să-l facă ros de invidie. Deoarece n-aveam un soț asupra căruia să-mi descarc năduful,

m-am apucat să răsfoiesc jurnalul, în care am făcut o nouă însemnare: „Cinstit vorbind, toți bărbații sînt niște animale, dar unii devin porci numai în societatea femeilor".

Mă așteptam să primesc un duș rece de reproșuri din partea directorului general — doar îl părăsisem în stradă — însă nici măcar n-a apărut dimineața la serviciu. Plătise un impozit atît de mare pentru plăcerea de ieri, că nu mai era de rîs. Își petrecuse noaptea la poliție — unde se zice că în onoarea lui au fost schimbate cearceafurile — și venise acasă cu obișnuita durere de ficat, corolarul inevitabil al grelelor obligații de reprezentare. Funcționarii cu salarii mici ai companiei formulaseră în privința asta o ipoteză foarte răutăcioasă, care submina autoritatea directorului general, dar era bazată pe simpla necunoaștere a faptelor. Nu puteau înțelege că întîlnirile de afaceri sînt de neconceput fără binecuvîntarea Trustului alcoolului, tot așa cum întîlnirile de dragoste nu se fixează la întrunirile Legii antialcoolice, unde apa curge ca vinul.

La sfîrșitul zilei m-a chemat directorul adjunct Sählä. Cînd am intrat în cabinetul său, ședea la birou și rodea creioane. A început numaidecît să vorbească, nervos, uitînd regula de aur: nu te-ntinde la vorbă, că viața-i scurtă. Dar cum îi era mai ușor să înșire cuvinte decît să gîndească, firește că le-a înșirat.

— Domnișoară Baranauskas, mi-a zis el pe un ton înadins apăsat, în care se amestecau slugărnicia, reproșul, sfiala, perfida, și răgușeala, domnișoară Baranauskas! Sînteți o femeie în-

țeleaptă, cultă, conștiincioasă, chibzuită și fină. Cu dumneavoastră se poate discuta confidențial. În general, eu vorbesc numai confidențial. Vreau să le fiu tuturor prieten, bun prieten, tovarăș, un om iubit și în care poți avea încredere. Sînt un om ajuns în pragul bătrîneții, dar continui să am idealuri și principii, în primul rînd principii înalte. Nici o muncă nu poate fi îndeplinită fără entuziasmul idealurilor. Cred că înțelegeți și dumneavoastră, nu-i așa ?

Am clătinat din cap :

— Eu mă ocup de corespondența cu străinătatea. Traduc în alte limbi scrisorile de afaceri și personale ale directorului general, fără nici un fel de principii, dacă nu considerăm principiu cunoașterea limbilor.

— Și asta e un fel de principiu, domnișoară Baranauskas, dar acum am altceva în vedere : spiritul de jertfă pentru cauza ideii comune. Viața e plină de frumusețe. Trebuie să fim oameni buni și optimiști, care se străduiesc să se încurajeze unii pe alții, uitînd de sine. Compania noastră vinde antracit, cocs, petrol, asfalt și ozocherită. Dar ați încercat, domnișoară Baranauskas, să reflectați mai profund de ce le vindem ? Poate că nici nu v-a trecut prin minte una ca asta, de aceea o să vă spun eu : încercăm să ajutăm omenirea. Cetățenii din Helsinki ar muri de frig dacă n-ar avea cocs pentru încălzirea locuințelor, acoperișurile ar curge dacă n-ar fi asfalt, iar ziarele ar înceta să apară dacă noi n-am furniza materie primă fabricilor care produc cerneluri tipografice.

Așadar, acum vă dați seama că activitatea noastră nobilă ajută omenirea să aibă condiții de viață mai bune, îi face pe oameni sănătoși și fericiți. Asta numesc eu ideal, ideal măreț, idealul nepieritor al viitorului. Noi, domnișoară Baranauskas, sîntem oamenii idealului, patrioți pătrunși pînă în măduva oaselor de ideile sublime ale umanismului, noi construim un stat al bunăstării generale, animați exclusiv de dragostea altruistă față de oameni.

Directorul adjunct Sähli s-a apucat să roadă încă un creion chimic, apoi a înghițit un praf de aspirină. Încerca să vorbească din adîncuri, ca un ventriloc, dar și-a uitat brusc rolul profund și a țîșnit la suprafață cu o întrebare frivolă :

— Aveți o rochie nemaipomenit de frumoasă, domnișoară Baranauskas. Ați adus-o de la New York ?

— Nu, mi-am cusut-o singură.

— Adevărat ? În cazul ăsta, vă admir din ce în ce mai mult. Dar, ca să ne întoarcem la obiectul discuției, aș vrea să vă cunosc părerea.

— Părerea mea ? Despre ce ?

Buzele directorului adjunct au prins a tremura. S-a apucat să facă ordine pe birou, unde se adunaseră cu anii zeci de kilograme de felurite hîrtiuțe, capete de creion, nasturi, mostre de mărfuri, acțiuni devalorizate, capace de la sticle de bere, branțuri de pantofi, batiste, ghiduri comerciale, formulare de polițe, timbre, flori uscate, cărți de vizită și reclame,

deasupra cărora tronau trei dosare uriaşe : „Lozinci ideologice pentru activizarea cumpărătorilor", iar în continuare încă un morman format din tot soiul de jucărioare metalice și de hîrtie, cu care și-ar fi putut umple buzunarele cel puțin trei sute de puştani. Îmi dădeam seama că directorul adjunct este emoționat. Căuta nu ştiu ce, se întrerupea mereu ca să-și pieptene părul năclăit de grăsime, și iar începea căutările. Parcă era, sărmanul, un culegător de cîrpe, care scormoneşte prin gunoaie, ferm convins că ar putea găsi ceva folositor. Își punea singur întrebări și tot el răspundea. Era un trîntor talentat, își petrecea toată viața într-o agitație febrilă și în trîndăvie, însă tocmai asta era modalitatea lui de a-și cîştiga pîinea. Nu degeaba numele lui înseamnă „agitatul". Cum spuneau vechii romani, *nomen est omen — numele prevestește omul.*

— Unde putea să rătăcească hîrtia asta ? oftă el, înălțînd spre cer o față schimonosită de durere.

— Vreo scrisoare ? am întrebat eu prudentă.

— Nu, o mică broşură-manifest : „Cele zece porunci ale omului cu principii". Voiam să v-o dau. Cuprinde înțelepciunea cea mai profundă a vieții, de care avem cu toții nevoie, pentru că esența tuturor lucrurilor este ideea. Aș vrea să aud părerea dumneavoastră. Dar cum broşura nu-i nicăieri, voi continua eu subiectul început. Prin urmare, fără idee nu putem trăi. Cei care taie cărbunele în măruntaiele pămîntului o fac mobilizați de o idee măreață, iar nu

de dragul cîştigului. La fel şi cei care vînd cărbunele consumatorilor, o fac însufleţiţi de o idee, şi nu de goana după profituri. Ca slujitori ai unei idei nobile, sîntem cu toţii egali şi demni de respect în aceeaşi măsură.

Mi-a aruncat o privire întrebătoare. N-aveam ce să-i răspund, fiindcă într-adevăr nu ştiam că firma „FCES et COMP“ funcţionează pe bază de idealuri, fără donaţii din partea populaţiei.

— Văd că nu răspundeţi nimic, domnişoară Baranauskas, observă Simo Sählä.

— Nu... Din păcate, nu-mi dau încă seama despre ce-i vorba.

— E vorba de colaborare, de activitate comună, de muncă, ca să zic aşa. Trebuie să rămînem credincioşi idealului, atît în faptele mari cît şi în cele mărunte. Un om care se trezeşte din somn stăpînit de un ideal nu întîrzie niciodată la lucru. Uite, eu viu în fiecare dimineaţă la birou la ora şapte, şi plec acasă cu un ceas mai tîrziu decît ceilalţi. Mă străduiesc să fiu exemplu pentru toţi funcţionarii companiei. Sper că acum înţelegeţi unde vreau să ajung.

— Îmi pare foarte rău, dar...

Şefului meu au început să-i tremure din nou buzele. Arăta ca o prefaţă, sărită cu nepăsare de cititor, dar scrisă, totuşi, pentru a fi citită.

— Domnişoară Baranauskas, reluă el cu o voce hîrîită şi puţin morocănoasă, mă văd nevoit să vă spun pe şleau. Eu sînt şeful întregului personal al companiei, şi am obligaţia

să-mi educ subordonații în spiritul răspunderii. Așadar, vă întreb: de ce nu v-ați întors la lucru ieri după amiază ?

I-am aruncat o privire amuzată șefului, a cărui nobilă înflăcărare principială se transformase într-o acuzație severă. L-am felicitat în sinea mea pentru că vorbise, în sfîrșit, pe un ton normal, și i-am răspuns fără ocolișuri.

— Am fost la un aperitiv de afaceri cu directorul general, și s-a cam prelungit.

— Cu directorul general ?

— Da, cu directorul general Seppo Swin. Am luat un aperitiv, și apoi prînzul.

— Ați procedat foarte corect...

Ca să-și ascundă într-un fel uimirea, în loc de creioane a început să-și roadă unghiile. Treptat a devenit din nou amabil, cuvintele i s-au înveșmîntat în haine de ceremonie, și s-a pornit iarăși să preamărească idealul înălțător și atotputernic! După cum se vede, procedasem foarte bine. Directorul adjunct pierduse două ore din timpul serviciului pentru o treabă pe care o putea rezolva în două minute la telefon. Cu ocazia aceasta a consumat cinci prafuri de aspirină, trei creioane și un număr incalculabil de vorbe. Am ieșit din cabinet cu inima ușoară. Putea fi liniștit în privința caracterului său, căci n-ai cum să-i iei omului ceea ce nu i-a dăruit bunul Dumnezeu.

Cu puțin timp înainte de sfîrșitul programului m-a chemat iar, și am observat numaidecît că atmosfera se schimbase total. Avea o expresie seacă, lipsită de viață, așa cum cred că

trebuie să aibă condamnații la moarte cînd stau pe scaunul electric sau urcă pe eșafod. Dacă s-ar fi uitat într-o oglindă, propria lui imagine l-ar fi dat gata. Vorbea sacadat, de parcă declara versuri moderniste.

— M-am înșelat, domnișoară Baranauskas. Credeam că aveți convingeri mai profunde și demne de încredere, presupuneam că sînteți și în lucrurile mărunte fidelă principiilor. Am greșit. Tocmai mi-a telefonat directorul general și mi-a vorbit despre lipsa dumneavoastră de loialitate, de-a dreptul cutremurătoare. Compania nu vă mai poate încredința sarcini de protocol. Directorul general va fi aici peste un ceas și vrea să vă vorbească. E clar ?

Cine ar fi crezut că Simo Sählä e în stare să se exprime atît de scurt, de precis și fără „entuziasmul idealurilor“ ? Am ghicit imediat că transmitea gîndurile lui Seppo Swin. Pătasem autoritatea oficială a directorului general (despre cea reală mai bine să nu vorbim), iar ofensa asta îl afectase grav și pe vărul său. În sfîrșit, auzisem adevărul, adevărul curat, care, cum se zice, nici în foc nu arde (la fel ca minciuna). Dar adevărul curat și simplu e foarte rar absolut curat, iar absolut simplu — și mai rar. Cînd, peste un ceas, am intrat timidă în cabinetul directorului general, mi-a fost dat să aud niște adevăruri diametral opuse : sînt chipurile cea mai agreabilă și cea mai inteligentă femeie din lume, am cunoștințe pur și simplu fenomenale în materie de limbi străine ; mă îmbrac elegant, sînt cum nu se poate mai conștiincioasă în muncă, sînt un interlocutor spi-

ritual și, ce-i mai important, am pe vino-ncoace.

Așadar, șeful meu era din nou cherchelit. Figura lui avea culoarea caracteristică alcoolicilor : bătea în vinețiu de afină. Ochii mijiți parcă-i pluteau în coniac, iar cu limba cleioasă își lingea mereu buzele groase. Ziua de lucru se terminase, biroul era închis, nimeni nu mai putea tulbura splendidul nostru *tête-à-tête*.

Ziua fierbinte de vară continua să ne stoarcă de sudoare, ca și cum n-ar fi vrut să mai lase nimic pe mîine. Directorul general și-a scos haina și a dat drumul la ventilator. Mă privea cu ochi mîngîietori, cel puțin ca un om dornic să-și iubească aproapele.

— Minna, începu el, poticnindu-se ușor, ieri mi-am pierdut capul, dar nu chiar de tot. Îmi amintesc perfect că ți-am promis un spor de salariu. O să aranjăm asta cu prima ocazie. Acum mai am o treabă cu tine. Peste o săptămînă plec la Londra și ți-aș propune să mă însoțești. Îmi trebuie un translator... Înțelegi, cunoștințele mele de limbi străine... ce să mai vorbim... Compania îți plătește drumul cu clasa întîi și, pe lîngă asta, vei primi diurnă. Dar mai întîi...

S-a sculat de pe scaun și a început să mă mănînce din ochi. Tocmai atunci ușa s-a dat de perete și a intrat Simo Sähla, agitat. N-avea curajul să dea în vileag că el însuși n-are nimic de spus, și s-a apucat să expună idei împrumutate.

— I-am explicat domnișoarei Baranauskas că firma nu-i mai poate încredința sarcini de

protocol, spuse el pe nerăsuflate, sufocîndu-se şi privindu-mă acuzator, iar pe văru-său cu admiraţie. Datoria mea este să pretind fiecărui salariat, fiecărui funcţionar al Companiei noastre să-şi respecte ireproşabil îndatoririle, aşa încît să ne putem bizui pe ei fără rezerve, pentru ca fiecare să iradieze, ca să zic aşa, o loialitate indubitabilă, înaltă principialitate, spirit de sacrificiu şi de convieţuire socială, şi pentru ca...

— Mai tacă-ţi fleanca! ţipă enervat directorul general. Ce naiba cauţi aici? Biroul s-a închis, de ce nu pleci acasă?

Simo Sählä, a cărui viaţă era alcătuită numai din intenţii, se pierdu cu firea. Ca să evite neplăcuta corvoadă de a gîndi, de obicei îşi însuşea cît ai clipi din ochi părerea vărului său, însă de data asta nu se aştepta ca directorul general să-şi schimbe vederile brusc, în cîteva clipe.

— Mă gîndeam doar... încercă directorul adjunct să se justifice, aruncîndu-i vărului său priviri imploratoare.

— Te gîndeai, te gîndeai! Numai cu gînditul nu ajungi departe. Mai trebuie să şi acţionezi. Pricepi?

— Fireşte, fireşte... Cred că m-am înşelat. Cînd mi-ai vorbit despre comportarea de ieri a domnişoarei Baranauskas...

Seppo Swin făcu o strîmbătură. Nu suporta să i se amintească propriile sale cuvinte. Exclamă:

— Nu-i deloc vorba de asta, ci de mărirea salariului domnişoarei Baranauskas. De aceea

ți-am telefonat s-o rogi pe domnișoara Baranauskas să rămînă după program.

Recunosc sincer că mi-era milă de Simo Sählä, omul care citea numai sloganuri și titluri din ziare.

Acum stătea în fața autoritarei sale rubedenii, învins și neputincios. Căruntețea părului său se armoniza perfect cu gîndurile sale cenușii. Arăta ca un om care și-a pierdut toată averea cu pariuri și loterii. Rodea febril un creion proaspăt ascuțit și se simțea ochi de orb și picior de olog, ca Iov odinioară. Dar n-ar fi fost el un mare echilibrist în arena vieții, dacă n-ar fi știut să se descurce prompt, cu o abilitate uluitoare. Pe fața lui palidă ca o mască de ceară se întinse un surîs autentic, neobișnuit de sincer, adresat mie.

— Sînt întru totul de părerea directorului general, spuse el mieros. Domnișoara Baranauskas e o comoară neprețuită pentru compania noastră. Unde am mai găsi un corespondent ca domnișoara Baranauskas care să cunoască atît de bine și engleza, și spaniola? Nicăieri. Pe lîngă asta stăpînește la perfecție și finlandeza...

Directorul general făcu un gest nerăbdător. Aveam impresia că prin silueta lungă a vărului său, vede harta Europei cu insulele Britanice, atîrnată pe perete.

— Îmi pare bine, Simo, că ești de acord cu mine, îi vorbi el sec. De mărirea salariului o să anunț eu serviciul financiar, chiar mîine. Mai ai vreo treabă?

Simo Sähla nu mai avea altă treabă. Mi-a adresat o amabilitate banală și a părăsit cabinetul. Sînt sigură că se dusese să ia aspirină. Văzînd peste tot atîta minciună și perfidie, cred că a doua zi s-a bărbierit fără oglindă.

Tot ce s-ar mai putea povesti despre directorul adjunct Simo Sähla și activitatea lui, s-a scris în ziarele din Helsinki la data de 4 octombrie 1947, o dată cu apariția anunțului mortuar...

*

Cînd directorul general s-a convins că amabilul său verișor a părăsit biroul, iar pe coridor nu se aud pașii femeilor de serviciu sau ale paznicilor, a început iar să vorbească de călătoria noastră în străinătate. Deși citisem cîteva cărți americane, în care biologii renumiți scriau despre instabilitatea bărbaților, despre vicleneIe lor manevre vînătorești, am crezut totuși că voi ajunge în Anglia datorită limbilor pe care le cunoșteam. I-am pus șefului meu, cu o sinceritate naivă, întrebări despre programul călătoriei, data plecării, hotelurile și prețul biletelor. S-a așezat pe divan, a întins harta pe birou și m-a invitat alături de el. Am dat curs, docilă, acestei dispoziții, pentru că în viață există momente cînd merită să respecți autoritatea formală, avînd în vedere viitorul. Onorabilul meu patron și-a șters sudoarea de pe frunte, și-a supt mustățile și a pufnit :

— Minna... eşti de acord cu propunerea mea?

— Da, fireşte, i-am răspun eu. Sînt gata oricînd.

Fiind în primul rînd om de afaceri, s-a hotărît să treacă direct la fondul problemei. În acel moment încă nu ştiam că îmi propune o ghicitoare pe care o poate dezlega orice femeie. I-am înţeles intenţiile abia cînd s-a sculat şi şi-a descheiat bretelele. Era un contract foarte precis de plăţi reciproce, pe care îmi cerea să-mi pun semnătura. Am început să-mi fac în grabă un plan de evadare. El a lăsat storurile la ferestre şi s-a apucat să se dezbrace calm, fără grabă. Ca orice pedant autentic, şi-a împăturit meticulos pantalonii la dunga ireproşabilă, proaspăt călcată, şi i-a aşezat pe speteaza unui scaun. Aşa procedează, probabil, nobilii scăpătaţi, al căror „gentlemanism" stă numai în pantalonii bine călcaţi. Mi-am luat poşeta şi m-am ridicat. S-a apropiat de mine ca o micuţă şi ridiculă locomotivă de manevră, din cele poreclite „găinuşa", apoi m-a prins de braţe.

— Minna, Minna... te iubesc...

A încercat să mă sărute, dar din cauza staturii lui mărunte nu putea ajunge pînă la mine. Abia îmi stăpîneam rîsul. Situaţia era într-adevăr comică: un burduhănos de-o şchioapă, mai scund cu un cap decît mine, îmi făcea declaraţii amoroase, aşteptînd pătimaş aşa-zisa reciprocitate, iar ca să dea mai multă expresie sincerelor sale sentimente, îşi scosese

pantalonii! Numai o piftie ar fi tremurat în fața lui.

L-am respins și i-am spus că lipsa lui de tact poate fi parțial explicată, întrucît băuse mult în ultima săptămînă și nu mai era în stare să-și cîntărească faptele, dar prizăritul donjuan n-a înțeles argumentele mele raționale. Exemplul „micului caporal" francez făcuse din el un orgolios caporal afacerist finlandez, care încerca, printr-o originală salvă de artilerie, să mă catapulteze în Insulele Britanice.

— Minna! șuieră el printre dinți, aproape sălbatic. Nu glumesc de loc. Nu-s cîtuși de puțin beat... Te iubesc, te iubesc! Oare nu înțelegi?

Cenzorii săraci cu duhul ai vieții amoroase n-ar fi putut pronunța cuvîntul „dragoste" cu o intonație atît de expresivă, cu atîta patimă și înverșunare ca el. Șeful meu își amintise zicala „Obraznicul mănîncă praznicul". Era cît pe ce să vomit. Am pășit repede spre ușă, dar a sărit și s-a încleștat de mine de parcă i-aș fi fost cel mai mare dușman.

— N-ai să pleci, Minna! Gîndește-te la viitorul tău!

— Dați-mi drumul! am țipat eu.

— Nu, Minna, nu poți pleca așa. Cum de nu pricepi că te iubesc? Dacă te împotrivești, o să te iau cu sila...

A încercat să mă muște de braț. Atunci mi-am ieșit din fire. Am calculat precis lovitura și am repezit un pumn în nasul inamicului. Seppo Swin a căzut în genunchi ca un șco-

lar la spovedanie. Pesemne că, fără să vreau, îi turtisem nasul borcănat. Din nări a început să-i curgă sînge saturat de alcool, colorîndu-i în roșu mustățile negre. Acum, șeful meu nu mai vorbea nici de dragoste, nici de mărirea salariului, nici de călătorie în străinătate. În schimb nu se scumpea la exclamații care n-ar putea fi publicate nicăieri. Vreun filolog pervers ar putea scoate din această arteziană lexicală întreaga terminologie a desfrîului și măscărilor. Dar, cum spunea un înțelept : „Teme-te de bărbatul care susține că te urăște, fiindcă turbarea dragostei sale poate izbucni în orice clipă !"

Așa s-a întîmplat și de data asta. Și-a șters sîngele de pe mustăți, s-a ridicat anevoie în picioare și a început iar să-și demonstreze sinceritatea dragostei.

— *Minna, scumpa mea Minna... Fii a mea !... Îți dau cît vrei. Nu încerca să reziști, doar ești femeie, o simplă femeie...*

S-a apropiat de mine plecîndu-și amenințător capul, ca un taur care se pregătește de atac. Deodată a făcut un salt și m-a înhățat de păr. Am urlat de durere, avînd senzația că sînt scalpată. Mi-a aplecat capul pînă la genunchi și m-a tîrît ca pe un cîine în lesă, tot vorbindu-mi de iubire, pînă la divanul de piele care — nu era greu de ghicit — fusese utilizat frecvent la acest gen de „protocol". Mi-a dat drumul și a pornit în obișnuita căutare a trandafirului sălbatic spre care se îndreaptă de obicei, atît de unilateral, dragostea bărbaților. Ei admiră femeile superficiale, însă caută în-

totdeauna în ele o anumită profunzime. Dar de data asta toate tentativele lui Seppo Swin erau dinainte sortite eșecului. Îmbrîncindu-l în colțul divanului, i-am tras un un-doi zdravăn drept în oglinda tulbure a sufletului. Nu degeaba luasem lecții de box la școala din America: mi-am făcut adversarul k.o., rezolvînd astfel delicata problemă a autorității, fără dueluri oratorice. Mi-am aranjat în grabă coafura întrucîtva ciufulită, și m-am îndreptat spre ușă, cînd mi-a venit o idee năstrușnică. Am luat pantalonii preastimatului meu șef, atîrnați pe speteaza scaunului, și am părăsit biroul cu pași repezi, vătuiți, ca un hoț.

Mai tîrziu am meditat mult la acest gest, care a atras pierderea slujbei. Dacă acceptam propunerile șefului, care unora li s-ar putea părea bagatelă, cu siguranță că obțineam bani, putere și succes. Poate aș fi devenit chiar acționară a companiei, fiind lucru știut că multe tranzacții comerciale și transferuri de averi întregi dintr-o mînă în alta se decid nu atît la masa de consiliu cît mai ales în pat. Printre cunoștințele mele se numără zeci de femei întreprinzătoare, care au făcut avere dobîndindu-și și capitalul inițial datorită exclusiv farmecului lor feminin, dar nici un specialist în economie politică nu dă atenție acestei importante împrejurări, care influențează substanțial formarea capitalurilor și distribuirea veniturilor. Orice femeie frumoasă își poate asigura o situație strălucită numai prin frumusețea ei, căci foarte mulți bărbați au investit și vor investi totdeauna bani în

afaceri care nu produc nici un procent. Bărbatul e un poligam etern, care încearcă să obțină de la viață mai mult decît poate ea da. Iar noi, femeile, știm prea bine acest lucru!

Deși Seppo Swin a fost nevoit să poarte cîteva săptămîni ochelari negri, nu m-a dat în judecată pentru „molestare". N-a mai încercat nici să-mi ridice, cît de cît, poalele și salariul. Dar „molestarea" — ăsta e cuvîntul folosit de el — n-a fost motivul decisiv al concedierii mele. Cauza era o banală amenințare cu divorțul, pornind de la farsa mea nevinovată: am trimis soției, cu ramburs, pantalonii șefului. În colet am pus și un răvaș cu mulțumirile de rigoare, adresate directorului pentru tentativa lui extrem de seducătoare, dar care, din păcate, rămăsese prea unilaterală. Se părea că mesajul meu a provocat în adorabila familie Swin un consiliu, la care simbolurile și caracteristicile poziției în societate au fost interpretate în moduri diferite. Am ghicit asta mai întîi după plasturele care împodobea fruntea lui Seppo Swin: rana asta nu era opera pumnilor mei.

A fost din partea mea, recunosc, un pic de josnicie să introduc o pietricică în pantoful aproapelui meu și să-i urmăresc suferințele cu bucurie sadică. Seppo Swin avea, totuși, ceva de gentleman: nu uita niciodată ziua de naștere a soției, deși nu-i ținea minte vîrsta. În adîncul sufletului îi stăruia o nostalgie: la restaurant i se făcea dor de căminul conjugal, iar acasă tînjea după îndemînarea chelnerilor. Era convins că a stabilit relații cordiale cu

divinitatea, fiindcă dăruia în fiecare an o haină uzată pentru bazarul de Crăciun al parohiei şi era membru fondator al unei sumedenii de societăţi filantropice. E foarte natural că preşedintele republicii i-a conferit pentru cîţiva ani titlul onorific de consilier public.

Seppo Swin era un *Rac*. Nu mergea cu vîrful picioarelor înăuntru. Deşi îl părăsesc acum aproape definitiv, am să vă mai spun cîteva cuvinte despre cei mai caracteristici reprezentanţi ai acestui tip. De obicei iau parte la viaţa socială jucînd cele mai importante roluri. Şi-au ales ca specialitate conducerea, iar cei mai capabili se şi ridică într-adevăr în posturi de conducere, şi atunci au posibilitatea să participe la toate. Dacă sînt de statură normală, nu prezintă un pericol deosebit pentru societate, dar dacă-s măruntei, ca retezaţi din întîmplare, sînt foarte primejdioşi şi sîcîitori pentru noi, femeile. De aceea, vă previn : feriţi-vă, femei, de bărbaţii scunzi ! Aceştia au un complex incurabil de scurtime, care dă naştere la complicaţii. Simptomele bolii : sete neînfrîntă de putere şi vanitate, ca să nu mai vorbim de patima pentru bani şi pentru voluptăţile carnale. Aceşti bărbaţi neisprăviţi vînează cu o perfidie ascunsă femei înalte, parcă ar vrea să-şi ia revanşa de la viaţă. Poartă ghete cu tocul înalt şi pălării cu pană, ca să-şi mai adauge barem doi-trei centimetri la înălţime. Teama de a părea mici îi împinge la acte demente. Statura insuficientă îi face să-şi ia un aer plin de importanţă şi le dezvoltă capacitatea de a se strecura cît mai sus, dînd

din coate și țesînd intrigi. Dacă Napoleon ar fi fost mai înalt cu zece centimetri, n-ar fi pornit pentru nimic în lume în căutarea de aventuri pe meleagurile nemărginite ale Rusiei. Iar dacă Seppo Swin ar fi avut măcar înălțimea lui Napoleon, nu s-ar fi apucat să urmărească o femeie mai înaltă, mai puternică și mai inteligentă decît el.

Cititorul poate găsi alte informații despre Seppo Swin și toate afacerile lui în capitolele următoare, precum și în sentințele tribunalului municipal din anii 1944 și 1946.

CAPITOLUL IV

ARMAS Karlsson era Fecioară și călca cu vîrfurile înăuntru. Un bărbat blond, înalt, cu doisprezece ani mai mare decît mine, văduv. Părul său începea să capete o nuanță cenușie mată, din cauza firelor albe care se strecurau neobservate, dar speranțele sale tot nu fuseseră încununate de succes. Avea în cartierul Eira un apartament propriu, foarte frumos, iar la Oulunkylä, lîngă Helsinki, o făbricuță de cerneală tipografică și de clei. Acest din urmă produs nu era celebrul „Clei Karlsson", care lipește orice doriți de orice poftiți, chiar și pingele la nori, și care este, de altfel, o marfă de import, ci pur și simplu un cinstit pap finlandez pentru tapete, bun numai ca să țină hîrtia lipită de pereți. Cerneala tipografică și cleiul se caracterizează prin aceea că sînt totdeauna la modă, ca și sutienele, producția și vînzarea lor făcînd parte dintre fenomenele statice ale vieții economice. Însă marea criză mondială a demonstrat că viața economică este totuși dinamică și are o desfășurare de formă ondulatorie. Lumea a început să se mulțumească cu mult mai puțin clei și cerneală ti-

pografică decît înainte. Se putea observa după paginile ziarelor, care deveniseră mai palide, își pierduseră luciul și strălucirea, titlurile apărînd în tonuri estompate. Dacă paginile marilor gazete de scandal nu mai erau atît de negre ca în fericiții și abundenții ani de prosperitate, asta nu se datora faptului că scandalurile pierduseră din intensitate, ci pur și simplu străduinței patronilor de a economisi cerneala. Legea cererei și ofertei influența și consumul de clei: atunci cînd nimeni nu-i sigur de ziua de mîine și nimănui nu-i arde să-și tapeteze pereții locuinței, nici cleiul nu mai are căutare.

Avînd în vedere cele de mai sus, putem înțelege dificultățile economice ale lui Armas Karlsson. Era criza de desfacere, cînd fiecare trăgea cu ochiul, nu fără satisfacție, la greutățile vecinului, dar nimeni nu încerca să le ușureze.

Armas Karlsson fusese ani îndelungați unul dintre cei mai buni parteneri ai firmei „FCES et COMP“. Știam că datoria lui Swin crește lună de lună și că se ocupă sîrguincios cu semnarea polițelor. Simțeam pentru el o compasiune cinstită și, poate, chiar oarecare milă. Era aproape zilnic musafirul birourilor noastre. Nu suferea de mania conducerii și cu toate că viața devenea tot mai scumpă, voia în primul rînd să se bucure de viață. Totdeauna excesiv de politicos (iar pe lîngă aceasta, cum-necum, văduv!), devenise, fără să vrea și să-și dea seama, obiectul atenției mereu treze a tuturor femeilor de la noi.

O dactilografă, care după divorț se simțea ca nou-născută, vorbea la nesfîrșit despre imensa avere a lui Armas Karlsson. „Fabricantul Karlsson se scaldă în bani!“ O casieră tinerică era de părere că fabricantul Karlsson e un încuiat și un zgîrcit, tremură pentru averea lui, și de asta nu se mai însoară a doua oară. Calculatoarea, o văduvă roșcată, socotea la rîndul ei că avariția bărbaților nu are nici o legătură cu însurătoarea. Totul se explică, după dînsa, prin timiditatea neobișnuită a fabricantului. Se zice că-i atît de rușinos, încît stinge lumina cînd se gîndește la femei, și că își creează singur cît mai multe inconveniente, considerînd că-i conferă o înaltă ținută morală. Însă contabila companiei, o femeie atît de obișnuită să se îndoiască de orice, încît își număra degetele după ce dădea mîna cu cineva, a pus capăt controverselor într-un mod foarte realist.

— Fabricantul Karlsson nu-i nici timid, nici bogat, ci doar un bărbat sănătos, dar sărac, pentru că n-are spirit comercial aproape deloc. Și îi lipsește tupeul în afaceri. Dacă „FCES et COMP“ îi va cere într-o bună zi achitarea tuturor conturilor, nu-i va mai rămîne nimic altceva decît un zîmbet trist și titlul de consilier economic. Într-adevăr, zîmbetul său era totdeauna ușor melancolic. Iar cînd se întîlnesc două zîmbete melancolice, intimitatea se înfiripă foarte ușor.

La o săptămînă după întîmplările descrise mai sus, am fost anunțată că nu mai corespund pentru redactarea corespondenței cu străină-

tatea a firmei „FCES et COMP". L-am întîlnit în vestibul pe Armas Karlsson. Aştepta de două ceasuri o audienţă la directorul general Seppo Swin şi, şezînd în anticameră, citea ceva din Shakespeare. Şi nu altceva, ci chiar „Neguţătorul din Veneţia" ! Cine ştie, poate se pregătea să le dea creditorilor un funt de carne din propriul său trup, ori poate căuta replici adecvate ca să implore o amînare a scadenţelor. În orice caz, avea o figură nespus de jalnică şi parcă absentă. Mi-a răspuns distrat la salut şi m-a întrebat, cum se obişnuieşte, de sănătate. I-am spus că fusesem concediată. A devenit şi mai trist, s-a gîndit cîteva clipe şi m-a întrebat cu voce scăzută :

— Pentru ce ?

— Cică m-am comportat necuviincios.

— Necuviincios ? Dumneavoastră, domnişoara Baranauskas ?

— Eu !

A clătinat din cap, unduindu-şi părul decolorat, şi mi-a răspuns cu un aer filozofic :

— Istoria gîndirii omeneşti cunoaşte o singură regulă valabilă de bună comportare : „Poartă-te cu oamenii aşa cum ai vrea să se poarte ei cu tine".

— Bine spus, i-am răspuns eu rîzînd. Însă cazul meu este exact invers : n-am acceptat să fiu tratată într-un anumit mod, şi de aceea n-am vrut să mă port aşa cu el.

— Cu el ? Cu cine anume ?

M-am poticnit şi n-am putut să-i răspund. Din fericire portarul a salvat situaţia, venind să-l anunţe pe fabricantul Karlsson că direc-

torul general Swin tocmai s-a cufundat, pe divanul din cabinetul său, în somnul binefăcător prescris de medic. Fabricantul s-a uitat la ceas și a întrebat calm :

— Cît o să doarmă ?

— Greu de spus, i-a răspuns blîndul cerber al companiei noastre încărcat și cu atribuții de valet. Poate un ceas, dar poate și două.

— Două ceasuri am și așteptat. Mă rog, pot să mai stau.

— Nu-i cazul. Înaintea dumneavoastră mai sînt înscriși trei pentru audiență. Așteaptă de ieri.

— Foarte ciudat, oftă fabricantul. Mi se fixase audiență încă de săptămîna trecută.

— Nu-i nimic ciudat. Celor trei li s-a fixat mult mai înainte.

Armas Karlsson cîntări în palmă „Negustorul din Veneția“ și făcu pe neașteptate o propunere cutezătoare :

— Nu l-ai putea trezi pe directorul general? Am o afacere importantă.

— Domnule consilier economic, îi răspunse portarul șef cu o plecăciune — își juca perfect dificilul rol — eu am căderea să-l trezesc pe directorul general în timpul serviciului numai în cazuri excepționale, care pot fi următoarele: incendiu, vizita soției, vizita unei delegații venite să-i înmîneze directorului general o decorație, sosirea unor oaspeți străini care să trateze cu directorul general constituirea unor noi asociații comerciale sau culturale (așa, de pildă, s-au născut zilele trecute „Asociația Finlanda—Kuweit“ și „Asociația turistică

pentru călătorii în jurul Țării de Foc"), precum și vizita trimișilor personali ai președintelui, episcopului sau Trustului alcoolului. Asta-i tot. Și, așa cum v-am spus, nu este posibilă nici o excepție.

Armas Karlsson observă că tocmai el ar fi o excepție, întrucît n-a invidiat niciodată liniștea săracilor sau averea bogaților. Cît e de dureros și de penibil să vezi oameni care se închină atotputernicului Ban și jură pe numele lui Mamon, oameni pentru care adevărul e doar rodul bizar al imaginației, iar creștinismul se confundă cu o asigurare de viață. Precum sufleurul de la teatru, încearcă mereu să joace rolul principal și, în circulația aglomerată de pe străzile vieții, cedează trecerea sărmanului pieton numai în cazul cînd îl cară mașina salvării.

Portarul șef a plecat, considerînd că și-a făcut datoria. Am rămas din nou singură cu fabricantul de clei. Această Fecioară, de statură înaltă, cu părul bălai, cu ghete cel puțin numărul patruzeci și șase, ochii plini de tristețe și minte de copil care crede în bunătatea omenească, trezise în inima mea cele mai gingașe sentimente.

— De, n-ai ce-i face, spuse el adresîndu-se mai mult sieși, trebuie să aștept.

— Regret că nu vă pot ajuta cu nimic, am zis eu.

S-a uitat la mine, încercînd să zîmbească degajat. În ochii lui a licărit un gînd, care peste o clipă fu rostit.

— Domnişoară Baranauskas, aş vrea să mă întîlnesc cu dumneavoastră, să stăm de vorbă.

Am fost de acord, ne-am dat o întîlnire şi a părăsit birourile cu paşi vioi (dar n-aş zice şi uşori), parcă i s-ar fi aprobat un credit suplimentar, ori i s-ar fi amînat scadenţa plăţilor.

Mersul său mă irita. Înainta ca o galeră antică de luptă : uşor clătinat, înălţîndu-şi şi aplecîndu-şi prora. Îmi aduc aminte că avea vîrfurile picioarelor prea strîmbate înăuntru. Acelaşi lucru se putea spune şi despre ochii lui. Conştiinţa, sau ceva în genul ăsta, mă asalta cu mustrări : poţi oare judeca un om numai după înfăţişare ? Aşa cum afirmă un genial cunoscător al *gestalt*[1]-filozofiei, căruia îi dădusem lecţii de engleză, ticăloşii au deseori o ţinută frumoasă, iar sclavii papucului domestic — bărbia voluntară.

*

Aşa a început. Nici raze romantice de lună, nici evlavie paralizantă. Puţină alchimie de surîsuri, o oarecare coincidenţă de preocupări şi idei, sentimentul inconştient al unui destin comun şi teama de singurătate. Nu semăna cu criticii literari, care caută mereu minuni şi eroi, ci eram nişte suflete simple, obişnuite,

---

[1] Gestalt — formă, configuraţie (germ.). Teoria gestaltistă, produsul unor psihologi dintre cele două războaie (Ehrenfels, Köhler, Wertheimer, Koffka), tratează formele, în special cele organice, drept structuri complexe de componente aflate în relaţie de interdeterminare.

căutînd fiecare dreptul de refugiu în inima celuilalt. Foarte simplu și banal, nu-i așa? Exact ca niște cuvinte încrucișate, care nu necesită decît un creion ca să fie dezlegate.

Ne-am cununat la începutul lui august, după ce am încheiat un contract matrimonial în care erau fixate precis drepturile pecuniare ale soților. Fiecare răspundea personal de orice datorie contractată înainte sau în timpul căsătoriei.

Contractul a fost înregistrat la tribunalul orășenesc din Helsinki, la 2 iulie 1934, trecut în procesul verbal și anunțat în organele oficiale de presă.

Eu cred că nu-i deloc nevoie, ba chiar ar fi lipsit de tact să expun amănunțit toate întîmplările și stările sufletești din timpul logodnei, prima noapte a căsătoriei și primele zile după nuntă. Nu fac parte dintre femeile care se jeluiesc cu lacrimi amare pentru deziluzia din noaptea nunții. Eu n-aveam iluzii himerice, iar soțul meu nu se bucura de așa numitul *jus primae noctis*. Tocmai împlinisem treizeci de ani, și știam din experiență, chiar prea bine, că nici un lucru nu se naște de-a gata pe lume, cu atît mai puțin un bărbat, pe care trebuie să-l crești cu răbdare. Cît timp îți fac curte, bărbații au obiceiul să-ți povestească străvechile basme despre iubirea eternă, care, aidoma unei pensii, se dă fie pentru serviciu îndelungat și ireproșabil, fie din compătimire. Armas Karlsson nu m-a ispitit niciodată cu astfel de tratații. Știa să facă apel la rațiune, fiindcă înțelegea, sau cel

puțin intuia că dragostea necesită, ca și păcatul, coordonarea acțiunii partenerilor.

Cînd au aflat Swinii că mă ocup de instaurarea ordinei în afacerile consilierului economic Karlsson, au început a ne urmări pe amîndoi. Soțul meu ajunsese un fel de țap ispășitor. Îl umilisem pe directorul general, care nu mi-o putea ierta pentru nimic în lume. Acum i se ivise ocazia să se răzbune, și o făcea rînjind cu răutate. Într-o bună zi, soțul meu s-a trezit dintr-o dată aproape celebru. E drept că numele său fusese publicat deocamdată numai în buletinul polițelor protestate, dar și acesta era un organ prestigios al vieții economice, care satisface pe deplin necesitățile culturale ale oamenilor de afaceri și curiozitatea soțiilor lor. Cine vrea să se trezească vreodată ilustru, atunci trebuie, cum spun stelele de cinema și gangsterii americani, să doarmă mai puțin noaptea. Bietul Armas nu închidea ochii nopți în șir și devenea tot mai faimos ca persoană care nu-și achita datoriile. Îl asaltau polițele din toate părțile, ca femeile ușoare, noaptea, pe stradă. Mi-am vîndut apartamentul din Hakaniemi și i-am împrumutat banii. Sub semnătură, firește, doar aveam un contract matrimonial care trebuia respectat.

Am început să-mi ajut soțul la conducerea fabricii și am observat numaidecît că ar fi necesară o reorganizare a personalului de serviciu. Lucrul cel mai important era să găsim un responsabil cu reclama capabil, un om în stare să vîndă frigidere eschimoșilor și șoșoni

negrilor din Africa Centrală. După o selecție minuțioasă, am izbutit să găsim această persoană unică, un tînăr poet care suferea din copilărie de mîncărimea incurabilă a scrisului. Reclama cernelurilor tipografice și a cleiurilor și-a găsit atîtea afinități cu idealurile lui literare, încît și-a consacrat toate forțele obținerii unei remunerații lunare onorabile. Poemele sale erau mai prejos de orice critică, însă textele de reclamă aveau originalitate și își atingeau scopul. Cea mai bună confirmare a fost creșterea vînzărilor de clei. Chiar din prima lună, acest maestru înnăscut al cuvîntului a făcut să crească vînzarea cu treizeci la sută și să primim două citații la tribunal pentru reclamă mincinoasă, care-i induce pe clienți în eroare. Eram foarte mulțumită de activitatea poetului Haimonen și-mi dădeam seama bucuroasă că poeții nu-s neapărat săriți din balamale, deși asta îi ajută adesea. Oricum, truda sa roditoare, hrănită, cum se zice, de inspirația divină, merită toate aprecierile, așa cum reverența frumoasă a unui artist pe scenă merită aplauze.

Ca să ridicăm productivitatea și să reducem cheltuielile fabricii, erau necesare o serie de inovații substanțiale. Îmi plăcea să mă știu tovarășa de idei și de muncă a soțului meu, să-l susțin, să-l ajut și totodată să obțin lună de lună profituri rotunjoare, pe care le depuneam imediat la bancă — în contul meu, firește. Dar cu toată atenuarea crizei mondiale și sporirea desfacerii la producția noastră, ne găseam încă într-o situație precară. Banii nu

sporesc fericirea, dar îți asigură o viață confortabilă, adică tocmai ce ne trebuia nouă. Armas era un idealist, găsea întotdeauna cuvinte originale, în schimb nici o idee nouă, pe care s-o poți traduce în viață. Iar timpurile noi impuneau acțiune, măsuri concrete, căci numai la telegraf se plătește pe cuvinte și nu pe fapte. Mi-am asumat funcția de șef al serviciului desfacerii și am invitat la un coctail cîțiva editori de ziare și artiști plastici. Cocteilul a avut efect asupra artiștilor nedepravați, care au început să colaboreze cu noi — toți, fără excepție, dar editorii pesemne că mai avuseseră ocazia să ia parte la cocteiluri și banchete în compania directorului general Seppo Swin. Cu ocazia asta am aflat că „Swin și compania" importă din străinătate cerneluri tipografice ieftine și le furnizează foștilor clienți ai firmei noastre. Pierdeam piețele și, cum nu eram în stare să-i mai concurăm pe Swini, trebuia să le recunoaștem cu capul plecat autoritatea și supremația. O, eram convinsă că într-o bună zi vor deveni cei mai impozanți defuncți din cimitirul Hietaniemi...

Adoratul meu Guy de Maupassant a spus odată, printre altele (cu ironia caracteristică spiritului său spumos) că viața e un pat : în el ne naștem, iubim și murim. Eu aș mai adăuga că multe consfătuiri importante între soți au loc tot în pat, fiindcă e mai ușor să-ți deschizi inima în fața tovarășului de viață, sau să-i întorci spatele. Armas își dezvăluia sufletul. Îmi destăinuia grijile și necazurile lui, cerîndu-mi

sfatul și investigîndu-mi delicat intențiile. Într-o seară, tîrziu, mi-a spus cu adîncă tristețe:

— Minna, ai fost bună și înțelegătoare cu mine... ai fost infinit mai mult decît o simplă soție. Dar orice are o limită. Și răbdarea ta o fi ajuns la capăt.

Mi-a mîngîiat duios părul, a tăcut o clipă, apoi a continuat în șoaptă :

— Îți datorez o sută optzeci de mii, și nu știu cînd o să ți le pot înapoia. Firma e în pragul falimentului. Dacă în două săptămîni nu fac rost de șase sute de mii, sînt pierdut... iar tot ce am va trece în mîinile Swinilor.

— Încearcă să-i induplеci, propune-le o tranzacție.

— Le-am propus, dar sînt de neclintit. Minna...

— Ei ?

— Mă poți ajuta ?

— N-am în cont decît două sute de mii.

— N-ai putea să-i scrii mamei tale în America și să-i ceri un împrumut ?

— Nu.

— În cazul ăsta, s-a zis cu mine.

Vocea soțului meu tremura. A fost cea mai sumbră consfătuire în pat din viața noastră. Am încercat să arunc măcar o pată de lumină în peisajul cenușiu, mohorît, al sufletului său :

— M-am uitat azi în horoscop și promite numai lucruri bune. Ce-i drept, abia de săptămîna viitoare.

Armas a schițat un zîmbet chinuit.

— Ești optimistă...

— Uneori.

— Şi eu credeam în timpuri mai bune, pe vremea cînd îţi făceam curte...

— Îţi închipuiai, probabil, că-s bogată...

— Nu, mă bizuiam pe propriile-mi puteri, însă n-am ţinut seama de faptul că Seppo Swin va deveni concurentul meu.

— Cel mai bine e să împrumuţi de la pesimişti, fiindcă ştiu dinainte că n-au să primească nimic înapoi.

A urmat o pauză lungă, penibilă, care te făcea să caşti. Vîntul rece de toamnă pătrundea în conducta de ventilaţie şi cînta din flautul său jalnic. Din stradă a răzbătut deodată urletul sinistru al sirenei pompierilor. Armas a stins lumina, mi-a urat visuri frumoase, dar nu mi-a întors spatele. Parcă ne străduiam să ne auzim gîndurile, păstrînd tăcerea şi înăbuşindu-ne suspinele. În sfîrşit, el a adormit şi peste cîteva clipe s-a auzit un sforăit sonor, acest neplăcut semnal al calmului, după care n-am mai putut adormi. L-am trezit. A tresărit, a aprins lumina şi-a început să se uite speriat în jur.

— Ce coşmar! Am aţipit într-o poziţie proastă...

— Şi ai sforăit.

— Oare? Dar, fiindcă mi-am adus aminte, ce zice horoscopul ăla al tău?

— Numai bine. Afacerile băneşti se rezolvă strălucit, cunoştinţe noi, o solemnitate şi nu mai ţin minte ce încă.

— O solemnitate, va să zică? Chiar o solemnitate, adevărat?

— Da, şi ce-i cu asta?

Armas s-a șters la ochi și mi-a spus căscînd :

— Am uitat să-ți spun că sîntem invitați săptămîna viitoare la o reuniune de familie.

— Nu-mi plac reuniunile de familie.

— Nici mie, dar vezi că avem obligații. Consilierul minier Karjula e vărul meu de-al treilea. Nu putem refuza.

Conform unei statistici neoficiale, pe atunci existau în Finlanda patruzeci de potentați care cîștigau mai mult decît apucau să cheltuiască. Consilierul minier Karjula se număra printre ei. Eu nu-l întîlnisem niciodată, însă o cunoscută de a noastră, doamna S., poreclită „micul uriaș“ al bîrfei din înalta societate, îl descria astfel :

— E un bărbat vîrstnic, încărunțit, cu o bărbuță de țap, ochi ageri și inimă vicleană. E capabil să prefacă, printr-o vrăjitorie, pădurile Finlandei în hîrtie, iar hîrtia în bilete de bancă. Înainte de masă bea un coctail, pentru că nu poate mînca pe stomacul gol ; călătorește cu un tren special, deoarece nu-i place să fie deranjat ; aleargă după nevestele prietenilor, fiindcă propria lui nevastă e atît de istovită, încît e silită să-și ascundă vîrsta, greutatea și durerea.

Înarmată cu aceste date, m-am prezentat împreună cu Armas la serata dată de consilierul minier Karjula, în casa lui somptuoasă, unde se adunase lume multă dar oameni puțini — ca să folosesc expresia unui cunoscut cinic. Toaletele de seară și înaltele decorații alcătuiau recuzita impresionantă a acestei reuniuni

unde servirea bucatelor se transformă într-un ritual, iar înghițirea băuturilor într-un spectacol respingător. Întrucît această seară a marcat o cotitură vertiginoasă în viața mea, influențîndu-mi decisiv activitatea de afaceri, consider necesar să o relatez ceva mai amănunțit, ca să previn astfel orice interpretări și zvonuri anonime, pe care nu-i bine să le crezi niciodată pe de-a-ntregul.

Purtam o rochie de catifea roșu-închis, frumoasă și — dacă vreți — cu o croială îndrăzneață. Rochia îmi aparținea, însă bijuteriile a trebuit să le închiriez de la magazinul lui Vilander. Oamenii au, în general, o părere bună despre ei înșiși. Eu eram pur și simplu încîntată de mine, dar bietul Armas, cu fracul său strîmt, cumpărat încă din vremurile bune de dinaintea crizei, avea o înfățișare destul de jalnică.

Nu mai avusesem ocazia să particip la o sindrofie de familie unde marile capitaluri și titlurile înalte fac schimb de complimente. Cînd am văzut lista invitaților, am constatat că soțul meu avea un titlu derizoriu : consilier economic. În treacăt fie zis, plătise titlul cu bani cîștigați din sudoarea frunții, pe vremea cînd cerneala tipografică și cleiul se vindeau bine.

Durerea de măsele și invidia sînt foarte greu de ascuns. Dureri de măsele n-am observat, în schimb invidia se oglindea clar pe fețele invitaților atunci cînd am fost așezată la masă alături de amfitrion. Adevărat glăsuiește Biblia : „Mulți chemați, dar puțini aleși" !

Foarte distinse au fost și cuvintele cu care gazda, toastînd în cinstea oaspeților, mi se adresa cu precădere mie. Nu eram doar doamna Karlsson, al cărei soț fierbea clei și citea, în locul cărții de bucate, dramele lui Shakespeare, ci o femeie de lume, americană și divin de frumoasă, care merita să fie ținută în ramă.

Consilierii comerciali, minieri și industriali îmi dăruiau priviri binevoitoare, în schimb căutăturile soțiilor deveneau tot mai sumbre. Am nimerit, fără voia mea, sub focul încrucișat și nimicitor al imbecilității masculine și al invidiei feminine. Armas ședea de cealaltă parte a mesei, în fața mea și radia de fericire. Îl impresionasem plăcut pe vărul său de-al treilea, influent ca Caesar și bogat precum Cresus, dar lipsit de rezistență la alcool și la sexul frumos. Era obișnuit să cumpere totul cu bani : prieteni, funcții, putere și, bineînțeles, femei, a căror unică atracție consta în consimțămîntul de a ceda la pat, iar unicul semn de inteligență — promptitudinea reacțiilor.

Începutul seratei a fost întrucîtva încorsetat, solemn, dominat de fraze și constatări banale, ca „Încîntat de cunoștință“ și altele în același gen. Am aflat cu mult interes că soția consilierului minier T. pleca săptămînal la Stockholm să se coafeze și în fiecare lună la Paris, unde o cosmeticiană îi trata tenul. Activa în nouă societăți filantropice și era membră în cercul de tricotat al gospodinelor care împleteau ciorapi pentru copiii nebotezați din țara

Ambo. Soția directorului general F., avea o mină atît de dușmănoasă, parcă ar fi reprezentat un nou curent literar, care detestă glumele în general și disprețuiește orice distracție. Pronunța cu deosebită satisfacție cuvinte ca: „stupid“, „vacs“ și „rahat“. Înțelegea slăbiciunile omenești, dar nu le ierta. Extrem de interesantă cunoștință!

Se zice că soția consilierului minier O. avea numeroase ocupații. Era președinta de onoare a „Buldog-clubului“ crescătorilor de cîini din Helsinki, membră în conducerea uniunii „Să ducem flori în casele bătrînilor“, vicepreședinta asociațiilor „Lupta împotriva scarlatinei“ și „Ajutorul actorilor“, precum și membră permanentă în juriul concursurilor pentru „Miss Finlanda“. Era nelipsită de la dineuri și vernisaje, ca să-și etaleze noile pălării, și de la premierele Teatrului Național, ca să-l asculte pe sufleur. Îl citise cîndva pe Freud, iar acum vedea pretutindeni și în toate manifestările atracției sexuale. Din păcate, puterea ei de seducție nu putea fi apreciată decît după propriile sale cuvinte. Din cînd în cînd improviza cîte o glumă deochiată, veche de cînd lumea, îmi făcea cu ochiul, rîdea cu hohote și mă întreba:

— Nu-i așa, doamnă Karlsson?

Dădeam afirmativ, din cap, deși eram de altă părere. A intrat în vorbă cu mine și mi-a spus, ca din întîmplare, că soțul ei are două titluri de consilier: comercial și minier. Cu toate acestea, erau puțintel cam strîmtorați, pentru

că de anul trecut trăiau numai din rente: „Știți și dumneavoastră, doamnă Karlsson, cu ce rente mizerabile trebuie să ne mulțumim în țara noastră. Waldemar al meu zice că rentele mari îi stau omului de afaceri la fel de bine ca tocurile înalte la femei cu picioare frumoase".

Doamna O. era grozav de bine informată cu privire la toate evenimentele curente. Își culegea știrile proaspete de la coafeză, iar părerile proprii și le extrăgea din ziare. De la soțul ei nu obținea niciodată nimic fără să consume mai întîi o porție de plîns.

Atmosfera devenea treptat tot mai degajată. Consilierul minier avea faima unui om care de obicei se stinge mai înainte de-a apuca musafirii să se aprindă, însă acum se ținea tare pe locul său prezidențial și încerca să mă încălzească. Era convins că femeile nu pot cuceri inimile bărbaților, fiindcă nici o femeie nu încercase să-i răpească inima. În ceea ce mă privește, putea fi perfect liniștit pentru inima lui năpădită de grăsime. Mi-a fost de-a dreptul greață cînd a început să-mi pipăie rochia cu degetele încărcate de pietre prețioase. Bietul Armas îmi făcea insistent semne din ochi, spunîndu-mi parcă:

— Minnica, draga mea! Pentru Dumnezeu, nu-l contraria pe consilierul minier Karjula, chiar dacă a dat în mintea copiilor. Vreau să-i obțin girul pe o poliță, iar pentru asta trebuie să-i menajăm buna dispoziție.

Oaspeții erau acum atît de „intimi", se simțeau așa de liberi, încît nu-i mai dădeau aten-

ție gazdei, care își lingea înghețata și lichiorul din țăcălie, încerca să îmbete cu balsamul vorbelor sărmanul și înfricoșatul meu suflet.

— Doamnă Karlsson... Ei, la naiba! Mai bine, simplu, Minna... Ascultă, fetița mea... Ah, Cristoase, ochii tăi fac să galopeze sîngele în vinele bărbaților!... Lasă, n-are importanță! Pe baba mea n-o mai interesează asta... Hai, lasă-mă să te ciupesc oleacă...

Armas încerca să mă încurajeze din priviri. Doamna O. începuse a-i șopti ceva la ureche prințului comercial de alături, făcînd semn spre mine cu un deget pe care se lăfăia un inel care costa cît o mașină. Soția directorului general F. avea toate motivele să exclame în auzul tuturor: „Vai, ce stupid!“

Consilierul minier își continua urmărirea cu vorba și cu fapta. Îi simțeam aproape fizic privirea arzătoare. Moșneguțul atinsese acum gradul de beție la care omul își pierde ultimele trăsături de gentleman și se coboară la nivelul troglodiților. Își scărmăna bărbuța de țap și-și lingea buzele lipicioase. Deodată a izbucnit în gura mare:

— O, ce sîni, sfîntă Fecioară! Ce sîni!

S-a lăsat o liniște penibilă. Toate privirile se îndreptaseră către stăpînul casei, care se holba la mine ca un surdomut la un predicator. Două doamne s-au ridicat de la masă, presimțind un leșin. Era o indignare morală aproape fățișă provocată de rochia mea prea decoltată. Consilierul comercial Hörnö, care se însurase cîndva cu stenografa lui și de atunci

încetase să mai dicteze vreun cuvînt, declară acum cu voce tare, după dictarea nevesti-si :

— Are o rochie pur și simplu scandaloasă... Prea americănească, nu merge la noi !

Poți oare judeca femeile pentru felul cum se îmbracă, dacă sînt aproape dezbrăcate ? I-am aruncat o privire disperată lui Armas, care lupta eroic să-și învingă jena. În schimb, consilierul minier Karjula își războise de mult rușinea. M-a apucat de tivul decolteului, bîiguind :

— Ce peisaj divin ! Pe sînii ăștia aș da orice... Chiar și-o avere.

— Ei, ei, Emil, spuse directorul general F. Să nu exagerăm. Te cam întreci cu gluma...

Am respins mîna consilierului minier și-am încercat să mă ridic, dar Armas m-a oprit, rugîndu-mă să mă calmez :

— Minna, oare nu mai înțelegi de glumă ?

Consilierul minier îi aruncă o privire furioasă vărului său de-al treilea și mîrîi :

— Tacă-ți gura, mă, fierbe-clei. N-am de gînd să-ți seduc nevasta, dar ce, oare n-am dreptul să admir frumusețea ? Iar sînii ăștia, cum spuneam, sînt o priveliște demnă...

— Emil ! exclamă, în sfîrșit, doamna Karjula, apucîndu-se cu mîinile de tîmple. Încetează odată, strici seara.

— Eu ? Ce tîmpenie mai e și asta ? Doar nu sîntem la biserică. Ascultă, Minna, arată-mi sînii și pun un milion pe masă !

Stăpîna casei avea dreptate : petrecerea se dusese de rîpă. Cîțiva oaspeți se ridicaseră de la masă și-și făceau drum spre ușă. Ici și colo

răsunau exclamații ironice. Parcă eram într-o sală de licitații. În orice caz, consilierul minier făcea parte dintre oamenii care nu dau înapoi și, din moment ce-au spus prețul, vor morțiș să plătească, chiar împotriva bunului simț. A scos din buzunar carnetul de cecuri, a trecut un milion de mărci pe numele meu și mi-a strigat provocător :

— Ei, îi arăți ?

— Emil ! a sărit din nou doamna Karjula.

— Tăcere ! Te-am întrebat dacă-i arăți. Sau vrei să mai pun încă pe atîta ? Am destule resurse.

— Emil, Emil, ești criță ! se agita nevastă-sa.

— Sînt, și de asta vreau să mă distrez. Hai, doamnă Karlsson, ce zici ?

S-a lăsat o liniște mormîntală. Am văzut negru înaintea ochilor, dar mi-am revenit și m-am uitat la Armas. Era în aceeași stare de tensiune ca și ceilalți musafiri. În sfîrșit, mi-a făcut din priviri, ba parcă și cu mîna, un semn al cărui sens nu mai trebuia descifrat. Am luat brusc o hotărîre eroică : mi-am dezgolit sînii, am înhățat cecul de pe masă și l-am vîrît repede în poșetă. I-am aruncat o privire soțului, care începuse a goli cu înverșunare pahar după pahar, și am plecat de la masă. Amfitrionul a încercat să mă urmeze, însă a răsturnat un scaun și s-a lungit cu fața în jos. În sfîrșit se potolise. Zăcea pe parchet și nu mai dorea nimic.

După ce l-au dus în dormitor, mulți oaspeți care voiau să plece s-au răzgîndit, parcă de-abia acum s-ar fi simțit într-adevăr ca la ei

acasă. I-am propus lui Armas să ne luăm imediat tălpășița, dar știți ce înseamnă o *Fecioară* cherchelită ! Pentru genul ăsta de încăpățînare nu s-a găsit nici pînă azi o definiție corespunzătoare. Soțul meu avea chef neapărat să petreacă pînă la sfîrșit. Era ca un țînțar, care pișcă mîna ce-l hrănește, sau ca un erou care, disprețuind moartea, sărbătorește izbînda prietenului său.

L-am lăsat cîteva clipe în tovărășia consilierilor de rang mai înalt și am ieșit în hol, unde am dat peste întruchiparea vie a geloziei. Crema efervescentă a înaltei societăți, toate aceste matroane fandosite mi-au întors în aceeași clipă spatele. Soția directorului F. a spus răspicat :

— Prost gust, și nimic altceva. Pur și simplu stupid, extrem de stupid ! După mine, e o exhibiționistă patologic perversă !

Mi-am făcut loc printre grupurile de doamne și am pronunțat cu răceală :

— Pardon, madam, vă înșelați. Nu-s o exhibiționistă perversă, ci o economistă cu simț practic.

Li s-a făcut părul măciucă, ceea ce era, de altfel, perfect explicabil : ani întregi le arătaseră soților mult mai mult decît îi arătasem eu acestui bogat consilier, și asta pe gratis ! Iată de unde provenea sfînta lor groază. Privirile lor disprețuitoare m-au determinat să le provoc. Am întrebat cu o politețe prefăcută :

— Stimate doamne, ați citit cumva cartea, atît de romantică, a lui Pierre Louys „Les chansons de Bilitis“ ? Nu ? Mare păcat, fiindcă

lectura ei e foarte necesară pentru cultura generală. „Cîntarea cîntărilor“ e un fleac în comparație cu ea. Ce ziceți, de pildă, despre aceste încîntătoare cuvinte ale lui Bilitis : „O, florile trupului meu ! O, sînii mei. Înainte erați fără simțire, ca sînii statuilor, și reci ca marmura. Bogata voastră rotunjime este podoaba mea cea mai de preț. Fie că vă cuprind într-o plasă de aur, fie că vă las slobozi, splendida voastră auroră îmi luminează pretutindeni calea. O, asta-i noaptea fericirii mele !“

Din mulțimea de consilieri adunați în spatele meu s-a ridicat un ropot de aplauze. Soția consilierului minier și economic O. care, după propria-i declarație, tocmai ajunsese la deplina înflorire a feminității sale, mi s-a aruncat de gît bîiguind, mai-mai să izbucnească în lacrimi:

— Vai, ce minunat, ce încîntător. Doamnă Karlsson trebuie neapărat să ne cunoaștem mai bine. Pe mine mă cheamă Karin Olivia, născută Tahvanainen.

Stăpîna casei se retrăsese de mult în dormitorul soțului, ca să-i controleze pulsul și portofelul, dar lipsa ei nu deranjă pe nimeni. Consilierul economic B., proprietarul unei mari fabrici de confecții și al cîtorva case de modă, le-a închinat cucoanelor un toast. Pesemne că nu învățase niciodată să vorbească după ceas, ci își măsura timpul numai după calendar, fiindcă și-a continuat discursul și după ce majoritatea ascultătorilor plecaseră, iar ceilalți adormiseră fiecare pe unde apucase.

Ce grea încercare pentru răbdarea unei soții cînd trebuie să-și convingă bărbatul să plece

acasă de la o petrecere care s-a terminat de mult! Soțul meu se îmbătase pentru prima dată în cele patru luni de viață conjugală. Nu devenise respingător, însă respingea orice propunere. Deși era atît de istovit că nu mai putea deschide gura, ținea morțiș să continue orgia asta absurdă. Cînd, în sfîrșit, l-am tîrît pînă în stradă, l-a podidit deodată plînsul și a început să le destăinuiască trecătorilor că e cel mai fericit om din lume, posesorul celei mai frumoase femei de pe pămînt. În timp ce așteptam un taxi, sub asalturile neîncetate ale vîntului înghețat de noiembrie, și-a acordat struna lirică și s-a apucat să declame în gura mare din „Negutătorul din Veneția", firește:

Sus inima, Antonio! Curaj!
Evreul aibă carnea mea și sîngele
Și oasele și tot, pînă ce tu
Să pierzi un strop de sînge pentru mine[1]

*

Dimineața am alergat la bancă, am preschimbat cecul în bani gheață și apoi am început tratativele cu bărbatul meu. Cu șapte sute de mii am cumpărat de la el fabrica de clei împreună cu toate utilajele și toate datoriile, am achitat plățile speciale și m-am autoridicat la rangul de director, numindu-l pe Armas Karlsson director adjunct. Și pentru ca soțul meu

---

[1] Traducere de Gala Galaction, *Opere*, ESPLA 1955.

să nu poată spune niciodată, mai tîrziu, că a fost tratat cu cruzime, i-am dăruit și lui un titlu. În felul acesta a devenit un asociat tăcut, participînd la toate afacerile firmei „Karlsson. Cleiuri și vopsele“, numai prin capitalul investit de el în întreprindere.

Situația financiară a companiei noastre s-a ameliorat simțitor (slavă bustului meu!), și astfel am putut să investesc aproape fără complicații sumele necesare pentru lărgirea producției. Peste șase luni fabrica funcționa cu întreaga capacitate stîrnind în jurul ei nenumărate zvonuri. Acum se vorbea peste tot că eram amanta consilierului minier Karjula, iar bietul Armas ducea greul — un soț truditor demn de milă, a cărui viață era ca o punte șubredă aruncată peste o prăpastie. Tuturor ne place grozav să judecăm pe alții, ca să nu fim, la rîndul nostru, judecați. Zvonurile calomnioase răneau profund sufletul naiv și sensibil al soțului meu, care din cînd în cînd se cufunda într-o melancolie neagră. Atunci cînd un foiletonist a propus să mi se acorde titlul onorific de „bust-consilieră“, a vrut să dea ziarul în judecată pentru defăimare. Nici nu-i trecea prin minte că, peste vreo douăzeci de ani, bustul feminin va deveni un atu în fața căruia vor îngenunchia pînă și cronicarii cinematografici, fără să mai vorbim de businessmenii bogați, ale căror serbări intime nu s-au terminat niciodată fără papuci de casă.

La început m-a enervat praful de strănutat stîrnit de apărătorii moralei și care-l făceau

pe bărbatul meu să strănute și-n somn, dar pe urmă am apelat la sîngele meu rece. Invidia femeilor și prostia bărbaților au încetat să mă mai preocupe. Vedeam înaintea ochilor o singură și supremă țintă : să adun atîția bani, încît să le pun botniță tuturor. Le admiram involuntar pe femeile fără inimă, care știu să expună în văzul tuturor imbecilitatea ridicolă a bărbaților. Știam din experiență că fusta femeii e un drapel sub care bărbații sînt gata să mărșăluiască ori încotro, ca niște soldăței credincioși. Iar dacă mă hotărîsem să-mi ridic flamura cît mai sus, cauza nu era o slăbiciune de caracter, ci o oarecare răutate a mea.

Armas devenea un caz tot mai disperat. Uneori chiar se îndoia de fidelitatea mea. Fără nici un motiv, zău așa, pentru că nu făceam altceva decît să-i înșir pe bărbați în coloană de marș. Și făceam afaceri bune.

Îmi aduc aminte perfect de consfătuirea ținută în pat, din septembrie 1935. I-am povestit soțului că vîndusem unui bogat antreprenor de construcții o cantitate imensă din producția noastră de prima calitate, cu termen de livrare în două luni și plata în cincisprezece zile de la recepționarea mărfii. Armas a spus neliniștit :

— Minna... ferește-te totuși de el...

— De ce ? Își achită conștiincios conturile.

— Da, însă... e cunoscut ca vînător de fuste.

— E cunoscut ca om de afaceri și vînează numai bani. Nici nu cred să fie capabil de altceva.

Armas s-a luat cu mîinile de cap, și-a frecat tîmplele și a continuat, alegîndu-și greu cuvintele :

— Minna, să nu te superi dacă-ți spun ceva. Oamenii sînt invidioși, și din invidie devin dezgustători. În oraș se vorbește foarte mult despre tine... foarte mult, Minna dragă. Știi, acum ești în văzul tuturor, iar pe astfel de oameni are oricine dreptul să-i judece.

— Știu, știu, dar toate astea-s fleacuri. Zvonurile și bîrfelile au început din seara aceea cînd... De altfel am făcut-o la insistența ta...

— Sigur, sigur. Eram puțintel afumat !

— Eu nu.

— Tu nu băuseși, e drept. Tu nu poți suferi băuturile alcoolice.

— Nu băuturile, ci oamenii care beau fără măsură. Să fi fost treaz, vărul tău de-al treilea n-ar fi făcut pentru nimic în lume o propunere așa de nesăbuită, pe care o va regreta pînă la sfîrșitul zilelor.

— Da, Emil nici nu vrea să mai știe de noi.

— Nici nu-i nevoie. Ce, ți-e chiar așa dor de recepțiile lui, unde obosesc mai degrabă picioarele decît mințile ?

Armas a tăcut, eu m-am străduit să aflu ce-l frămîntă, și a trebuit aproape să-i smulg vorbele din gură, una cîte una. Pînă la urmă s-a hotărît și mi-a povestit, cu mii de scuze, ce se vorbea despre mine. Am izbucnit în rîs : era exact ceea ce așteptam. Mă porecliseră nici mai mult nici mai puțin decît Messalină pu-

blică! Această poreclă măgulitoare fusese născocită de soția directorului general F., cea care în primul an de căsnicie, trecuse prin încercarea focului aptitudinile bărbatului ei, făcîndu-l apoi inapt pentru orice fel de încercări.

Am mîngîiat ca o mamă obrazul neras al sensibilului meu Claudiu și i-am spus:

— De aceea ai devenit atît de melancolic? Oh, bărbați nefericiți!

— Minna, draga mea, încercă soțul meu să se justifice, doar eu nu te acuz de nimic. Nu cred în calomnii. Știu că moralitatea ta e de nezdruncinat, însă ce să faci dacă oamenii din ziua de azi sînt așa de ticăloși? Se dau peste cap să te ponegrească, cică livrezi marilor oameni de afaceri nu numai vopsele și cleiuri...

— Și de ce nu le-aș vinde? i-am replicat eu cu răceală. Bărbații sînt în stare să cumpere orice le-ar oferi o femeie frumoasă.

— Nu fi rea, Minna.

— De loc. Spun doar adevărul. Acum, cînd am început să-i privesc pe bărbați mai critic, pot să spun că sînt porci în toată regula. Vorbesc de dragoste ca de o boală. Dar orice om rațional știe astăzi că patologia dragostei este un infern, ale cărui porți n-ar trebui niciodată desferecate. Pe bărbați îi atrage tot ce-i nou și neobișnuit. Un bărbat se însoară cu Berta numai pentru că se gîndește la Herta și nu poate cu nici un chip s-o aibă pe Martha. Dacă nu manifești de la întîia privire o dragoste înfocată, bărbatul spune că nu ești femeie adevă-

rată. Dacă manifești, te face ușuratică, hipersenzuală, desfrăbălată, seducătoare de profesie, cocotă de doi bani sau altceva de genul ăsta. Tot lexicul limbilor de pe glob parcă-i făcut anume ca să umilească femeia și să ridice în slăvi bărbatul. Ai, puțină răbdare și am să-ți demonstrez îndată ! Cît de des se spune despre o femeie că e decăzută, dezmățată ! În schimb, un bărbat care se poartă la fel e un mîndru sfărîmător de inimi. Femeia e numită dameză de petreceri, cocotă sau prostituată, iar bărbatul — donjuan, erou amorez. Infidelitatea conjugală a femeii este totdeauna o crimă, pe cînd cea a bărbatului e doar liberalismul unui om sănătos, pentru care par firești unele „ștrengării" și „ciudățenii" amuzante, deși de fapt bărbatul respectiv e, fără îndoială, ori impotent ori un animal omnivor, ca porcul. N-am auzit niciodată expresia „bărbați de petreceri" sau „bărbați de stradă", deși există mult mai mulți decît femei în această categorie. Păcat că finlandeza nu-i limba mea maternă, altfel aș fi inventat cîteva cuvinte noi pentru îmbogățirea ei, deși e o limbă frumoasă și muzicală. Dar, ca o americancă ce sînt, îndrăznesc să propun ca „Dicționarul limbii finlandeze contemporane", în curs de editare, să cuprindă măcar paralel cu termenii „prostituată" și „tîrfă" substantivele corespunzătoare de genul masculin : „prostituat" și „tîrf".

Am fost nevoită să-mi întrerup discursul pătimaș și întrucîtva batjocoritor. Scumpul, neprețuitul meu soț, plîngea cu sughițuri :

— Minna, Minnica, draga mea... Încetează...

I-am atins cu vîrful degetelor pieptul lat și păros, spunîndu-i împăciuitor :

— Tu, firește, ești o excepție... Doar nu pot urî un om care, pe deasupra, mai e și o perfectă *Fecioară*...

Ura este, bineînțeles, un sentiment primar, însă am observat adesea că poate fi chiar utilă biologic, căci furia oarbă face să crească procentul adrenalinei din sînge, contribuind la intensificarea activității organismului. Și nu e de mirare că ura și dragostea merg mînă în mînă.

CAPITOLUL V

ÎNTR-O zi de decembrie, la fel ca toate celelalte, cînd Armas era plecat să vadă cum merg treburile la uzină, în cabinetul meu și-a făcut apariția Ensio Hyypiä, jurnalistul lui Seppo Swin, spunîndu-mi că ar vrea să-mi sugereze unele idei. Îl cunoșteam, încă de pe vremea cînd lucram la „FCES et COMP", ca pe un gentleman simpatic dar pe care nu te poți bizui. Izbutise chiar să ajungă la închisoare pentru niște mașinații interzise de lege. Închisoarea exercitase asupra lui acea influență educativă binefăcătoare pe care o are asupra tuturor oamenilor cumsecade, cînd li se prezintă ocazia să aprecieze frumusețea și celelalte calități ale vieții din punctul de vedere al canarului închis în colivie. Era destul de tînăr, conștiința lui încă nu consta pe de-a-ntregul din frica de poliție, iar patriotismul nu i se evapora nici cînd venea vorba despre impozite. M-a informat foarte sincer în privința patronilor săi, Seppo Swin și Simo Sählä, care complotau să mă distrugă. „FCES et COMP" încheiaseră tratativele pentru importul unei mari

cantități de clei străin, ca să ne submineze prin dumping.

Printr-un efort de voință mi-am păstrat expresia calmă, indiferentă și nu l-am împiedicat de loc pe tălmăcitorul legilor să-și continue povestirea molcomă. Din cînd în cînd se străduia să învioreze narațiunea cu condimente captivante, povestindu-mi despre diverse schimbări în situația familială a salariaților companiei, ultimele aventuri ale directorului general, cum a trecut directorul adjunct la o altă marcă de creioane, precum și despre două avorturi ilegale din ultima vreme. Ensio Hyypiä era încă departe de vîrsta cînd toate ți se par proaste și condamnabile. Dimpotrivă, atitudinea lui tolerantă față de slăbiciunile omenești parcă se accentuase și devenise mai profundă. Era gata să-i înțeleagă pe cei care încălcau porunca a șasea și pe cei care falsificau polițe, era gata să-i ierte pe delapidatori și pe spărgătorii caselor de bani, dar îi repugnau tipii neomenoși, lipsiți de inimă, care nu se închină nici lui Alah și nici lui Buddha, ci lui Mamon ; oamenii care nu cunosc nici suferința, nici bucuria adevărată, nici neliniștea, nici chinul proceselor de conștiință. În acest sortiment îi includea pe șefii săi, Swinii, care pesemne că se purtau nedrept cu juristul, și-i jigniseră demnitatea de om.

— Dacă Swinii încep să vîndă clei la prețuri de dumping, va trebui să-ți închizi fabrica, mi-a spus el serios, învîrtindu-și în mîini pălăria roasă, aproape găurită.

— Mi-ai furnizat informații foarte importante, i-am replicat eu cu o voce incoloră, dar parcă făgăduiseși să-mi dai un sfat bun.

— Da, firește, însă...

— Cît ceri ?

— Vai, Minna dragă, n-o lua așa...

— Spune deschis.

Ensio Hyypiä a început să examineze neliniștit parchetul și mi-a răspuns evaziv :

— Zău că nu vreau nimic de la tine : Ai fost o colegă atît de simpatică, o tovarășă atît de bună. Și ești atît de deșteaptă... La drept vorbind, tu ești singurul om de la „FCES et COMP"...

— Dar nu mai lucrez acolo, așa încît poți vorbi nestingherit. Hai, golește-ți desaga ! După cît se pare, aștepți un contraserviciu din partea mea.

— Minna ! exclamă tînărul jurisconsult. De tine nu pot ascunde nimic. Într-adevăr, sînt sărac ca un student, iar Crăciunul bate la ușă...

— Și trebuie să cumperi daruri ca să-ți îmbunezi nevasta, și copiilor jucării, cu care să te poți juca tu pe urmă.

— Exact, Minna ! Știam că o să mă ajuți.

— Greșești ! N-am intenția să-ți dau nimic pe degeaba, fac numai o tranzacție. S-aud condițiile.

Ensio a privit cu teamă către ușă, a coborît vocea și mi-a spus :

— Am îndurat destule de la Swini. Vreau să-i părăsesc îndată ce mi-oi găsi altă slujbă. Dacă ai avea încredere în mine, aș putea cîștiga bani grei, pentru amîndoi.

— În ce mod ?

— Aş da peste cap planul Swinilor. Dacă vom acţiona rapid în comun, putem pune mîna pe clientela lor străină şi facem să eşueze perfidul dumping al cleiului.

A scos din servietă un teanc de acte, le-a întins în faţa mea pe birou şi a continuat cu însufleţire :

— Toate proiectele de contract se află în mîinile mele. Dacă vrei, nu-i încă tîrziu să le transcriem pe numele firmei „Karlsson".

— Care-i riscul ?

— Nici cel mai mic pericol. Din punct de vedere juridic, totul ar fi ireproşabil. E drept că după asta va trebui să-mi schimb slujba, dar poate că-mi dai tu o recomandaţie...

Ensio Hyypiä nu era de fel un bucher şi un fariseu care tremură, temîndu-se să recunoască ceva. Dimpotrivă, îşi recunoştea deschis slăbiciunile omeneşti şi micile vicii, vorbea el singur despre înverşunarea şi setea sa de răzbunare. Am acceptat cu inima îndoită să colaborez cu el, dar după nici trei luni am înţeles că făcusem o adevărată alegere fericită. Preluasem reprezentanţa producţiei străine de clei, iar Ensio Hyypiä devenise juristul firmei mele. Nu o dată i-am pus la încercare loialitatea şi devotamentul, iar rezultatul a fost întotdeauna pozitiv. Ensio se născuse cu fire de funcţionar, totuşi nu lua mită. Avea pasiunea autoumilirii, aşa că nu-şi ascundea sărăcia şi alte necazuri. Viaţa lui de familie pîrîia din toate încheieturile. Nevastă-sa era risipitoare, copiii erau nişte dezmăţaţi, iar el

avea o înclinație deosebită către alcool și jocurile de noroc. Mi-era milă de dînsul și încercam să-l îndrum pe calea cea dreaptă. Era foarte fericit cînd îl compătimea cineva, și de aceea îi iubea la nebunie pe cei care-i dovedeau compasiune. Dar soțul meu nu putea să-l vadă-n ochi, cu toate că Ensio cîștigase pentru noi toate piețele de clei și plănuia o nouă ofensivă asupra Swinilor. Din cauza sănătății sale șubrede Armas devenise treptat profund religios, iar acum urmărea manevrele noastre comerciale cu ochi de observator neutru și de moralist sever. Credea sincer că oamenii pot fi împărțiți numai în două categorii : morali și imorali, iar cei care fac această împărțire sînt, se înțelege de la sine, morali.

Prosperitatea economică atrăgea după sine și obligații neplăcute : coctailuri și recepții care-mi puneau la încercare bătăturile, cunoștințe noi, care aduceau în buzunare opinii prăfuite, matusalemice, relații de afaceri, obligații mondene, vorbe goale, oaspeți și vizite de curtoazie. Fără să vreau și aproape fără să-mi dau seama, am intrat în societatea aleasă, ai cărei membri erau selecționați pe baza datelor din „Anuarul celor mai importanți contribuabili din orașul Helsinki". Eram o femeie bogată și numele meu era pomenit tot mai des alături de cele ale altor două femei de afaceri : una fabrica lenjerie de pat, cealaltă era mare furnizoare de corsete pentru mamele cu sugari. Amîndouă aveau titlul de consilier comercial, amîndouă știau să citească și să scrie, dar nici una nu izbutise să se mărite, deși își pierdu-

seră de mult fecioria, într-un mod la fel de misterios ca și dinții de lapte. Mă invidiau că-mi asigurasem tovărășia unui bărbat și toate avantajele legate de ea, pînă la bătrînețe. Ele nu bănuiau că soțul meu e ca un testament, făcut anume să-i scoată din sărite pe moștenitori : de unde să știe că Armas Karlsson, consilier economic, își trăiește ultima vară pe lumea asta ?

Soțul meu s-a internat în spital în ajunul zilei de întîi mai. Un cancer la stomac, neglijat, îl dădea gata lent și chinuitor. Cu cîtă bărbăție și resemnare își accepta Armas Karlsson apropiatul sfîrșit ! Nu era nimic de făcut. Banii își recunoșteau rușinați deplina neputință.

Ar fi fost absurd și stupid să mă ocup în timpul ăsta cu fabricarea cleiului și a cernelii. Am predat conducerea fabricii juristului meu și șefului de birou, am refuzat orice primiri și vizite, petrecîndu-mi zilele, ba adesea și nopțile, la patul soțului bolnav. Nu gemea, nu se plîngea, n-avea gînduri negre și nu vorbea de moarte. Îmi dădeam seama că abia atunci am început să-l înțeleg cu adevărat. Era un uriaș cu suflet blînd, de copil, care nu mă supărase niciodată, un poet necunoscut, devenit fabricant printr-o ironie a soartei.

Mă consideram un om tare, plin de voință, capabil să suport fără crîcnire povara vieții. Greșeam. Cînd vedeam fața palidă a soțului meu, ochii lui cufundați parcă într-o fîntînă adîncă, mă simțeam distrusă sufletește. Plîn-

geam în hohote, cu disperare. Încerca să-mi strîngă mîna și-mi șoptea :

— Curaj, Minna! Avem nevoie de curaj...

Îmi aminteam vorba bătrînei profesoare de la colegiul american : „Curajul bărbatului e ca o bicicletă : dacă nu mergi pe ea, cade".

Armas s-a străduit să fie curajos pînă în ultima clipă. De fiecare dată cînd ieșeam pe ușa salonului, mă îmbărbăta :

— Mîine precis c-o să mă simt mult mai bine...

Orașul Helsinki nu cunoaște dulcea siestă a țărilor sudice. Deși soarele de iulie încinge străzile de nu poți respira, iar zăpușeala amiezii stoarce rîuri de sudoare trecătorilor, lucrul continuă pretutindeni : în uzine și în magazine, în birouri și pe străzi. Și în spitale...

Cerul era siniliu, parcă dat de mai multe ori cu vopsea. Numai zdrențe rare de nori, destrămate de căldură pluteau alene în înaltul cerului, spre depărtări de necuprins. Părculețele împrăștiate ici și colo te năuceau cu verdele luxuriant al frunzișului, cu florile violent colorate ale plantelor exotice scoase din sere, cu zvonul nepăsător al glasului de copii. Mașinile și tramvaiele depășeau, huruind și zăngănind, povestea nesfîrșită a veșnicei grabe, a chinuitoarei monotonii cotidiene, a complicatelor relații sociale, a fericirii și nenorocirii, a civi-

lizației moderne. Da, a civilizației care a ușurat suferințele picioarelor omului, dar a îngreuiat piatra suferințelor omenești și al sărăciei, a creat satisfacții și a lichidat definitiv pacea sufletească a individului.

Nu mai aveam de ce să mă grăbesc. Timpul se oprise în loc. Viața încheiase o tranzacție comercială, iar moartea fusese bilanțul... Moartea este o schimbare inevitabilă...

Finlanda trăia o vară fierbinte, fum încins de benzină, zgomot, agitație pe străzi, înghionteală, neliniște și dorința inexplicabilă de a fugi, indiferent unde, numai să fugi. Și cînd în mijlocul acestui infern descoperi deodată o grădiniță publică, această adevărată binefacere socială, realitatea crudă începe să-ți pară un vis aurit.

Eu nu mai aveam nici un fel de visuri, nici un fel de speranțe, nici scop, nu mai aveam nici zi de ieri și nici de mîine. Exista numai clipa de față, moartă și inertă.

Sub tei se găsea o bancă liberă. M-am așezat și am făcut un calcul matematic rece : de la această bancă era cam aceeași distanță pînă la restaurantul „Elit“ și pînă la spitalul Mehiläinen. La ora asta restaurantul era populat mai ales cu artiști. O puteai găsi acolo pe Helinä Svensson-Timari și, probabil, pe Lauri Haarla. Iar la spital oamenii mureau. Cei slabi de înger se văitau, înțelepții își dădeau duhul în liniște.

Mă uitam la viață ca din fundul unei prăpastii, și tot ce era sus, pe marginile ei, mi

se părea atît de mizer... Eram singură și trăiam numai din amintiri, ale căror rădăcini se afundau departe în trecut. Cît ți-e soțul de necesar observi abia după ce l-ai pierdut.

Pe partea cealaltă a largii alei se găsea altă bancă de utilitate publică, răspîndind sub ochii mei raze de tinerețe și de fericire : o pereche tînără desfăcea nodul dorințelor, încet-încet, parcă fără să-și dea seama. Băiatului abia i se schimbase vocea, și necheza ca o duzină de mînji scăpați din frîu. Fata era la vîrsta cînd centrii nervoși primitivi generează în tot organismul o dulce senzație de mulțumire, cînd toate sînt grozav de interesante, cînd poți „muri de rîs“ ori „plesni de fericire“, cînd „au !“ și „vai !“ alcătuiesc recuzita simplă și fermecătoare a emotivității.

Urmăream acest mic spectacol vesel, în care dorințele sănătoase își căutau satisfacerea. Nu vedeam nimic nefiresc, condamnabil. Cîteva mîngîieri și sărutări, romantismul clarului de lună într-o amiază fierbinte de vară, priviri drăgăstoase, o prefăcătorie izbutită, o cochetărie, vorbe care nu spun nimic, suspine încărcate de sensuri — și-atît. Era atît de frumos, de drăguț, încît îți venea să înregistrezi pe bandă de magnetofon ca amintire. Era frumos fiindcă și lor le plăcea, iar mie mi-au redat încrederea și curajul : m-am convins că legea continuității vieții rămîne permanent valabilă.

M-am uitat mașinal la ceas și m-am ridicat. Mi-am aruncat o clipă ochii spre zidurile verzi

ale spitalului, pe urmă am traversat alene strada şi am pornit-o pe trotuar. Învinsesem graba, dar nu-mi puteam învinge tristețea. Cînd m-am așezat pe bancheta prăfuită a unui taxi și i-am dat șoferului adresa, mi s-a părut că-mi șoptește cineva la ureche :

— Avem nevoie de curaj. Mai mult curaj, văduvă Karlsson...

*

N-a trecut nici o săptămînă de la înmormîntare, și rudele lui Armas au început să se intereseze de conținutul testamentului. Nici nu-mi imaginam că soțul meu are atîtea rubedenii și, ceea ce-i mai uimitor, atîția mucenici săraci și bolnavi, care căzuseră brusc în cea mai neagră mizerie ! Nu i-am putut consola cu nimic, fiindcă Armas îmi lăsase mie toată averea.

Abia scăpasem de neamurile soțului, cînd au început să mă asalteze alți pretendenți. Numeroase doamne respectabile din lumea bună voiau să afle cît lăsase soțul meu pentru opere filantropice. Doamna O., care-și pierduse farmecele feminine, considera pur și simplu de necrezut ca Armas să fi uitat milioanele de copilași din insula Borneo, care „n-au nici măcar o zdreanță pe ei". Soția consilierului comercial B. conta ferm pe o moștenire solidă în folosul societății „Zînele căminului", care

apără drepturile femeii. La rîndul ei, soția directorului general F. aștepta o ofrandă generoasă pentru asociația recent înființată „Să nu-i uităm pe indieni“, al cărui scop nobil era salvarea triburilor indiene din America de Nord de spectrul alcoolismului și al tuberculozei. Reprezentanții bisericii și ai diverselor secte, directorii fondurilor de binefacere pentru încurajarea culturii, societățile epitropale și misionare așteptaseră cu aceeași răbdare moartea soțului meu, ca să participe la împărțirea prăzii. Din păcate, am fost nevoită să le spulber toate nădejdile, citindu-le propriile cuvinte ale lui Armas Karlsson :

„Nu dau bani pentru opere de caritate, fiindcă cea mai mare parte se cheltuiesc pe lefurile funcționarilor sau se delapidează“.

Bineînțeles că mi-am făcut o sumedenie de dușmani care-mi atribuiau păcatul cupidității și strigau că rup bucățica de la gura văduvelor și orfanilor. Deși spuneam adevărul adevărat cînd declaram că soțul îmi lăsase moștenire numai cîteva conturi debitoare dubioase, niște mobilă veche și numele, oamenii afirmau că sînt o capitalistă cinică, cu inima dură ca diamantul, iar cînd tăceam îi scandaliza nemaipomenita mea impertinență.

Pe vremea aceea îmi era nespus de greu să stau la birou și să răspund la condoleanțele cunoscuților. Mulți oameni se obișnuiesc încă din copilărie cu ideea că ipocrizia e avantajoasă — și cît de multă compasiune ipocrită

mi-a fost dat să întîlnesc! Simo Sählä mi-a trimis o orhidee neagră și o scrisoare nesfîrșită, în care încerca cu curtenie să mă descoasă asupra planurilor de viitor. Post-scriptumul conținea cheia acestei peltele: „Întrucît toate s-au aranjat așa de bine, probabil că ne vom putea relua relațiile de afaceri". Consilierul minier Karjula, cel puțin, și-a exprimat condoleanțele ca un animal cu sînge cald: „Te-am ajutat să te pui pe picioare cînd îți trăia soțul, iar acum sînt gata să te consolez în mica ta durere. Fixează tu locul, ziua și ora". Fostul meu elev Harras K., care acum preda matematica la o școală de stat, m-a consolat cu niște date statistice care demonstrau că se nasc mai mulți oameni decît pier în accidentele de circulație, iar întrucît marea majoritate a noilor născuți sînt prunci de sex masculin, dispariția prematură a bărbatului meu nu face altceva decît să corecteze dispariția statistică.

Aveam ocazia să constat — a cîta oară? — un fapt trist: omul e creat din țărînă, dar simțurile și poftele sale nu cunosc nici o limită.

Singura ființă cu care mai puteam schimba cîteva idei în acea perioadă tristă, a fost juristul întreprinderii mele, Ensio Hyypiä. Virtutea era pentru el ceva foarte îndepărtat, ca o fantomă, spre care nu merită să tinzi prea insistent, însă el nu alerga nici după vicii, căci le avea totdeauna la îndemînă. Am observat adesea că teama de Satana îl îndemna să-l iubească pe Dumnezeu, iar frica de iad îl deter-

mina să facă totul ca să ajungă în rai, își redusese la minimum consumul de alcool (la serviciu nu mai bea de loc) iar de patima jocurilor de noroc se lecuise de-a binelea, la „FCES et COMP“ fusese un tăcut Mr. Hyde, însă acum devenise un drăgălaș doctor Jekyll [1], din care cauză am riscat să-l numesc director adjunct.

---

[1] Ciudata poveste a doctorului Jekyll și a domnului Hyde — nuvelă de Louis Stevenson (1850—1894). Doctorul Jekyll are strania capacitate de a se dedubla. El își încarcă dublura, Mr. Hyde, cu propriile sale trăsături rele, de care încearcă să scape definitiv.

CAPITOLUL VI

SEPPO Swin se străduise pe toate căile să frîneze activitatea fabricii mele, dar încercările lui eșuau. Cleiul, lipiciul de birou și cernelurile se vindeau bine, veniturile creșteau, iar eu depuneam la bancă și investeam în acțiuni industriale tot mai mulți bani. La sfîrșitul anului 1937 am cumpărat o pădure şi am obținut pachetul principal de acțiuni la un combinat de cherestea. Tot atunci preluasem reprezentanța unei foarte cunoscute firme germane de cerneluri tipografice și începusem să-l concurez pe Seppo Swin. După jumătate de an cîștigasem domnia absolută asupra imperiului cernelurilor de tipar. Averea mea provoca o atracție neobișnuită : zeci de asociații feminine mă aleseseră membră de onoare și cam tot atîtea fonduri de binefacere manifestau un interes imens față de banii mei. Făceam parte aproape din toate delegațiile care o vizitau pe soția președintelui cu rugămintea de a patrona diverse campanii. Cercul meu de cunoștințe se lărgea, dar prieteni nu reușeam să găsesc. Eram singură și uneori

încercam un fel de silă față de mine însămi. Nu trăiam — doar existam și făceam avere.

Horoscopul îmi recomanda să rămîn deocamdată văduvă. De altfel, nici nu era nevoie de recomandația horoscopului, fiindcă cu cît mă gîndeam mai mult la bărbați, cu atît mai puțin îmi venea să mă gîndesc. Holteii bătrîni erau niște egoiști îndrăgostiți de propria lor persoană, ocupați cu contemplarea propriului buric, văduvii apăreau jalnici în resemnarea lor, iar cei căsătoriți erau fie niște tirani, fie niște nulități. Toți aveau însă o trăsătură comună : posedarea unei femei le ucidea cît ai clipi din ochi și dorința, și fidelitatea. Îmi deveneau suspecți toți cei care se apropiau de mine „cu intenții serioase“, știut fiind că intențiile serioase ale bărbaților au de obicei o foarte îngustă orientare. E destul să le dai un avans cît de mic, cel mai neînsemnat motiv, ca să înceapă să cînte cocoșește, iar de multe ori își spun numele abia după ce îți fac declarații amoroase. Tivul de dantelă al juponului le aprinde fantezia mai mult decît o cămașă scurtă iar inteligența femeilor le provoacă mai multă scîrbă decît transpirația la subsuori. E greu de înțeles cum a putut natura să pună cununa de primogenitură pe fruntea bărbatului, dîndu-i drepturi speciale la îngîmfare deșartă, fanfaronadă, eroism și mîrlănie. Tot atît de neînțeleasă mi se părea forța de atracție a bărbaților asupra femeilor, care-și așteaptă cu atîta dor eroul adorat, pentru ca apoi să-și piardă iluziile și orice urmă de respect față de el.

Prima căsătorie mi-a lăsat o amintire frumoasă și puțin tristă. N-a fost desăvîrșită, căci toate sînt imperfecte pe lumea asta, dar într-o privință s-a dovedit o excepție de la regula generală : nu ne-am certat niciodată. Armas era un visător și mi-a lăsat moștenire visul său : năzuința spre independența economică. N-am fost nevoită să cer nimănui pomană, cu atît mai puțin vreunui soț bicisnic, pe care să fiu apoi nevoită să-l tratez ca pe un prunc.

Un îndreptar american pentru soți — și cred că autorului i se poate acorda deplină încredere, ca unui specialist care-și cunoaște meseria — definește soția ideală în felul următor : nu trebuie să fie prea frumoasă fiindcă ar atrage prea mult pe alți bărbați, iar însăși sfînta scriptură spune să-ți iubești aproapele, dar nu pe nevasta lui : nu trebuie să fie mult mai inteligentă decît soțul, pentru că bărbatul care are complexe de inferioritate e un monstru : nu trebuie să fie nici prea virtuoasă, ca să nu-i pară soțului monotonă.

Știam că nu satisfac condițiile soției ideale, și de aceea m-am decis să mă mențin la o distanță respectabilă de căsătorie, deși aveam ocazia să întîlnesc destui bărbați. Nu mi-era greu să rămîn nemăritată, deoarece observam comportarea ridicolă a bărbaților nebuni după femei. Îți jură dragoste eternă, cerînd în schimb înțelegere și mîngîieri. Într-adevăr, nu-i de loc greu să-i înțelegi, însă ferească sfîntul să le-o spui, că atunci se înfurie. De multe ori am ajuns la concluzia că mama noastră natura a fost pur și simplu amorală, încurajîndu-i pe

paraziți. Dar face oare să discutăm despre bărbați, care vorbesc singuri despre ei mai mult decît suficient? întrucît nouă, femeilor, ne vine greu să ne lipsim de bărbați, trebuie să-i suportăm într-un fel sau altul, iar a îndura mult înseamnă și a ierta mult.

*

În primăvara lui 1938 am început o nouă acțiune, excepțional de vastă și de promițătoare, menită să slăbească capacitatea de concurență a firmei „FCES et COMP". Deși astfel de întreprinderi au funcționat periodic pe minunatul pămînt al Franței, exemplul nu l-am împrumutat de acolo. Ideea mi-a oferit-o Ensio Hyypiä, adresîndu-mi într-o zi următoarele cuvinte îndelung rumegate :

— Ascultă, Minna, sînt două luni de cînd coc un plan original, și acum se cere tradus în fapt. Știi că bărbații se bucură de unele privilegii și drepturi speciale, care, după părerea lor, le-au fost acordate de natură în persoană.

— Te gîndești, probabil, la preoți și la ofițeri, nu ?

— Nu, nu ! Mă gîndeam la pisuare, care...

— Ensic, ești beat ? mi-am întrerupt eu colegul.

— Nu încă, dar dacă planul meu se realizează, sînt gata s-o fac lată. Ascultă. La Helsinki există două sute de pisuare pentru bărbați, iar jgheaburile, canalele și partea inferioară a pereților metalici necesită din timp în timp să fie unse cu asfalt. Nu dispun de date absolut precise asupra cantității de asfalt

utilizate pentru ungerea acestor suprafețe plane și curbe, dar știu sigur că „FCES et COMP“ au contracte de livrare și de...

— După mine, pot să aibă cîte-or vrea.

— Nu-i așa simplu. Conform contractului, „FCES et COMP“ execută și toate lucrările în asfalt. Cunosc devizul, au obținut niște prețuri exorbitante ! E pur și simplu uimitor că li se dau bani cu ghiotura pentru o treabă atît de murdară. Și e cazul să începem a-i concura.

— Niciodată ! i-am tăiat-o eu scurt. Termină cu subiectul ăsta, că mi se face greață.

Dar Ensio nu s-a dat bătut și, oricît m-am încruntat, a continuat :

— Nu propun ca respectabila ta firmă industrială și comercială să se apuce de uns cu asfalt gheretele de tablă din Helsinki. Am planuri mult mai mărețe, însă nu se vor realiza dacă nu-ți vei pune relațiile în mișcare. Sper să arunci în talgerul balanței autoritatea de care dispui și sînt profund convins că toate asociațiile feminine te vor susține, iar asta e arhisuficient, deoarece, firește, soțiile au să-și convingă bărbații. Așadar, trebuie să organizăm pe nesimțite o mișcare populară pentru lichidarea pisuarelor de bărbați din peisajul citadin. Am discutat în privința asta cu un coleg de școală, care lucrează acum la un sector militar operativ, și mi-a dat următoarele indicații : a) să demonstrăm părinților orașului, cu toată claritatea, că gheretele de tablă vopsite în verde arată hidos în capitala Finlandei ; b) pisuarele publice pentru bărbați au

o influență distructivă asupra fundamentului etic al poporului nostru ; c) mirosul greu degajat de pisuare, mai ales în timpul verii, este nu numai neplăcut pentru nas, ci și dăunător pentru organele respiratorii ; d) menținerea și încurajarea pisuarelor pentru bărbați constituie o inechitate față de sexul opus. Avînd în vedere cele de mai sus, trebuie sesizate fără întîrziere următoarele instanțe : a) comisia de urbanistică — esteticienii și societățile care se ocupă de aspectul orașului : b) biserica, consiliile epitropale și toate sectele religioase ; c) direcția sanitară, funcționarii instituțiilor de igienă publică, precum și toți miniștrii, deputații etc. care suferă din pricina mirosului urît, și, în sfîrșit, d) toate asociațiile feminine, între care și femeile juriști, uniunile de femei funcționare, uniunile supraveghetoarelor de parcuri și cercurile de tricotat ale gospodinelor. Dacă totul va decurge conform calculelor mele preliminare, pînă în septembrie nu va rămîne la Helsinki nici un pisuar. Dar ce vom avea în schimbul lor ? Îți fac o propunere : Tu, Minna dragă, trebuie să convingi consiliul municipal — poți începe cu recepții și cocteiluri — să-ți dea brevet pentru o întreprindere cu totul nouă, neprevăzută încă în nici o lege sau dispoziție. Vei fonda o firmă camuflată, pentru care am și găsit denumirea : „Confortul ambulant"...

Ensio Hyypiä s-a simțit profund jignit cînd am rîs cu lacrimi de aiurelile lui. Atunci rîdeam, dar încă la sfîrșitul lui iulie, cînd punctele mirositoare de ușurare urgentă dispăruseră

pînă la unul, mi-a trecut rîsul. Foarte puțini știau cine se află în spatele acestui act de vandalism, care i-a astenizat pe mulți bărbați. Eram încîntată de mintea strălucită a lui Ensio și de priceperea sa juridică. A făcut municipalitatea să creadă că toate marile orașe din Statele Unite ale Americii au adoptat de mult confortul ambulant, și cum finlandezii au o deosebită pasiune pentru orice modă străină, n-au vrut nici de data asta să rămînă în coada marșului triumfal al progresului tehnic. Am investit cîteva milioane de mărci pentru procurarea mașinilor și întregului utilaj necesar. Autofurgoanele „CA" (confortul ambulant) construite din camioane uriașe, adaptate scopului și semănînd cu autobuzele, circulau de-a lungul și de-a latul scumpei noastre capitale. Părțile laterale și acoperișurile acestor tualeze ambulante, care au făcut atîta vîlvă, erau vopsite în tonuri vii, vesele — albastru, alb și roșu, iar excelentul nostru maestru al reclamei, Olavi Heimonen, le-a închinat poate cea mai lirică producție a sufletului său de poet :

„CA — ultimul răcnet al Americii ! Încercați-l și vă veți delecta cu minunile confortului modern ! CA — oază în mijlocul deșertului, ușurează povara vieții ! CA — plăcere și necesitate ! CA — vă pune la adăpost de surprize neplăcute ! CA — o mînă de ajutor întinsă celor suferinzi și hărțuiți ! Nu uitați — CA ! Nu uitați simbolul tricolorului ! Nu uitați — la plecare de acasă luați-vă mărunțiș : exact două mărci !"

Fiecare furgon CA avea opt cabine separate, cîte patru de fiecare parte a coridorului, precum şi o parfumerie, despărţită printr-un paravan de sticlă, unde puteai cumpăra colonie, cremă de mîini şi de faţă, ruj de buze, pastă de ras, pastile mentolate, pastă de dinţi, piepteni, diferite sortimente de hîrtie şi unele produse speciale, care trebuiau vîndute fără a atrage atenţia marelui public.

Atunci, cînd s-a încheiat era gheretelor de tablă şi a început era CA, paginile cu „scrisori de la cititori" ale ziarelor erau pline de opinii sociale şi antisociale. Celulele nervoase luau parte cu miliardele la acest uragan al opiniei publice. Locuitorii Helsinki-ului erau împărţiţi în două tabere : pisuarişti şi partizani ai CA. Şi, lucru de mirare : toţi bărbaţii, cu excepţia unui preot şi a doi predicatori laici, s-au pronunţat vehement în apărarea obiceiului din bătrîni : „Redaţi-ne vechile şi bunele noastre gherete de tablă !" În schimb, femeile erau de partea progresului şi respingeau prejudecăţile, fiindcă pricepuseră dintr-o dată că abia acum îşi cuceriseră, în sfîrşit, drepturi egale cu bărbaţii.

Atacurile nestăvilite şi de-a dreptul batjocoritoare ale pisuariştilor demonstrau cît se poate de clar cu cîtă uşurinţă se răzvrătesc bărbaţii împotriva societăţii atunci cînd le sînt ştirbite cît de cît drepturile feudale. Nu se potoleau nici o clipă, parcă ar fi avut mîncărici la limbă. Aveai uneori impresia că o singură gură ar ajunge la zeci de bărbaţi. Dar tărăboiul lor nu împiedica furgoanele CA să-şi

continue strălucita paradă. Șaisprezece vagonașe alb-albastru-roșii colindau orașul, făcînd opriri de zece minute în anumite locuri, exact după graficul de circulație. Dacă un client nu apuca să-și îndeplinească misiunea în acest răstimp, putea călători gratuit pînă la stația următoare. Unii cetățeni dotați cu simț practic străbăteau tot orașul în felul ăsta. Un profesor de la o școală populară, suferind de constipație cronică, renunțase definitiv la tramvai. A trimis companiei CA o scrisoare care spunea, printre altele, într-un stil ales: „De cînd am început să utilizez excepțional de confortabilele mijloace de transport puse la dispoziție de compania dumneavoastră, mi s-a oferit posibilitatea de a renunța la utilizarea uleiului de ricin și a apelor minerale purgative. E drept că acum fac drumul pînă la școală în două ore față de zece minute însă acest timp nu se pierde zadarnic. M-am obișnuit să citesc în confortabila cabină ziarele de dimineață și să cercetez temele elevilor. Felicit din inimă compania dumneavoastră, care merge cutezătoare pe calea progresului «lumii mari», dîndu-ne posibilitatea și nouă, truditorilor cu salarii modeste, să profităm de confortul modern. Al dumneavoastră devotat și profund recunoscător..."

Sistemul CA era absolut apartinic și democratic, toți clienții fiind egali în drepturi, indiferent de vîrstă, sex, rasă, ori apartenență religioasă, totuși provoca atacuri permanente. Proprietarii de cafenele și de restaurante au trimis o delegație la Ministerul căilor de co-

municație și la cel al lucrărilor publice, cerînd să fie informați dacă :

a) știe respectivul ministru că furgoanele CA au acaparat o bună parte din cifra de afaceri a cafenelelor și restaurantelor, provocînd astfel pierderi serioase întreprinderilor de alimentație publică ?

b) Dacă faptele menționate sînt cunoscute de respectivul ministru ce măsuri înțelege să ia pentru apărarea drepturilor întreprinderilor de alimentație publică, în conformitate cu legea privind libertatea meseriilor și a comerțului ?

Am rămas foarte surprinsă cînd am citit în ziare declarația reprezentanților alimentației publice, întrucît nu bănuiam că furgoanele CA pot concura cafenelele și restaurantele, însă eruditul meu jurist Ensio Hyypiä (care putea deveni oricînd somitatea unui orășel de provincie) m-a lămurit cu plăcere :

— Pînă la introducerea sistemului CA în orașul Helsinki, cîinii aveau stîlpii lor, copiii mici gazonul, iar bărbații pisuarele ; numai femeile nu-și găseau un refugiu. Da, numai ele n-aveau încotro s-o apuce. De cîte ori plecau undeva după treburi, erau stăpînite de neliniște : vor ajunge la timp acasă ori nu ? Și, dacă nu ajungeau, intrau în prima cafenea ori în primul restaurant și comandau o ceașcă cu cafea sau o sticlă de limonadă. Asta era taxa lor de toaletă. Prețul varia (în funcție de categoria localului) de la trei la zece mărci, bașca bacșișul. Din cîte știu eu, Direcția Centrală de Statistică n-a calculat cît de frecvent găsesc femeile pretext să viziteze cafenelele (în timp

ce unii gentlemani caută pretexte numai ca să rămînă singuri și să tragă un gît de sticluță), dar se pare că e vorba de o cifră considerabilă, deoarece proprietarii localurilor au observat scăderea încasărilor. Neliniștea acestor oameni de afaceri demonstrează că mamele de familie și femeile singure erau silite să risipească o parte frumușică din mizerul lor buget pe cafea sau limonadă, fără a simți neapărat necesitatea lor, pe cînd bărbații evitau aproape total aceste cheltuieli de prisos. În felul acesta sistemul CA a îmbunătățit vizibil situația socială a femeilor. Acum ele pot folosi vagonașele moderne și comode CA, plătind numai două mărci și fără cafea obligatorie. În orice caz economisesc, de bine de rău, o marcă, dar în medie trebuie să socotim două ba chiar și cinci! Ce-i drept, bărbații au fost impuși la o nouă taxă, însă asta e într-un fel o permutare a impozitelor de la un contribuabil la altul. Și, indiferent dacă-i direct sau indirect, este oricum un impozit care-i privește pe toți și împotriva lui e absolut inutil să protestezi...

Cînd era cuprins de inspirație, limba lui Ensio Hyypiä trudea fără răgaz. În ultima vreme ajutorul meu se afla într-o dispoziție excelentă, deoarece dificultățile economice încetaseră să mai existe pentru el. Ocupa acum postul de administrator delegat al sistemului CA și primea săptămînal o cotă din veniturile întreprinderii. Avea mereu idei noi, și multe din ele făceau într-adevăr parale.

După două luni de existență, din sistemul CA s-a desprins o companie-fiică, Societatea

pe acțiuni „Îngrășăminte naturale". Zeul suprem al reclamei tuturor întreprinderilor noastre, poetul Heimonen, a stors din chinurile creației o reclamă inspirată pentru noul produs autohton, distins cu medalia de aur la Tîrgul finlandez. Trebuie spus că „S/A Îngrășăminte naturale" a fost una dintre cele mai bune întreprinderi ale mele. Ea a oferit chimiștilor finlandezi un minunat domeniu de cercetare, iar mie profituri de basm și, ceea ce-i mai important, producția era în întregime autohtonă, de excelentă calitate finlandeză ! Această împrejurare a jucat un rol extrem de pozitiv atunci cînd lui Ensio Hyypiä i-a dat prin minte să ceară o dotație de stat pentru încurajarea activității societății noastre pe acțiuni, pur națională...

Acum e o treabă de domeniul trecutului, și pot să recunosc sincer că sistemul CA n-avea de loc nevoie de sprijin din partea statului deoarece producea și așa venituri foarte solide. Dar pe vremea aceea eram, probabil, foarte cinică din anumite motive ; pe lîngă asta, desigur că vedeam cum se cheltuiesc banii publici și pe lucruri mai puțin utile, după cum voi demonstra ceva mai încolo. Orice om care-și iubea cît de cît patria, se străduia să smulgă de la ea tot ce putea. Întrucît nu țineam de fel să fiu originală, firește că am procedat și eu ca ceilalți cetățeni onorabili : n-am spus niciodată banilor „adio", ci numai „la revedere". Ce ușor și simplu poți obține bani, dacă profiți de situația grea a aproapelui tău !

Timp de șase luni, furgoanele CA și-au oferit în liniște serviciile locuitorilor orașului Helsinki și turiștilor, apoi a izbucnit scandalul. Pisuariștii înverșunați au găsit pînă la urmă o idee care i-a unit sub același steag. Erau cum nu se poate mai unanimi în hotărîrea de a lichida triumful egalitar obținut de femei — sistemul CA. Administratorul delegat Ensio Hyypiä a fost citat în fața tribunalului orășenesc sub acuzația de comerț ambulant ilicit. Instanța a hotărît : a) *încetarea* activității „Sistemului CA" și b) *amendarea* directorului Ensio Hyypiä. Hotărîrea tribunalului se baza pe legea din 27 septembrie 1919 privitoare la libertatea comerțului (Vezi *„Colecția de legi și decrete", Legea asupra meșteșugurilor și meseriilor,* capitolul *Comerțul ambulant).*

Ar fi fost inutil să facem recurs la tribunalul suprem ai cărui membri erau cei mai conservatori pisuariști. De aceea am renunțat, fără să vărs măcar o lacrimă, la întreprinderea în care îmi investisem o parte din inimă și care îmi adusese o întreagă avere. În schimb Ensio Hyypiä părea distrus moralicește. Pînă la urmă a reușit totuși să ia lucrurile mai ușor, bînd din greu. Totdeauna se salva din crizele sufletești agățîndu-se de tirbușon. După ce și-a încheiat ciclul de beții, s-a apucat iar de treabă. Și pentru ca activitatea să i se realizeze practic, mi-a cerut niște sume suplimentare excepționale, pentru cheltuieli de reprezentare. Banii ăștia nu s-au dus în vînt, fiindcă atunci cînd vorbesc banii, nimeni nu mai bagă în

seamă corectitudinea pronunției și puritatea limbii. Nici în ziua de azi nu-mi imaginez prea bine cum a izbutit Ensio să vîndă municipiului toate cele șaisprezece furgoane CA, „S/A Îngrășăminte naturale“ și o cantitate uriașă de utilaje și piese de schimb. La fel de miraculos apărea și faptul că municipiul a reînviat activitatea sistemului CA. Cu unele modificări, ce-i drept. Vagonașele au fost vopsite într-un verde-cenușiu mohorît, culoarea tuturor mașinilor trustului orășenesc de canalizare, iar în locul inițialelor CA au apărut literele CAOH, însemnînd „Confortul ambulant al orașului Helsinki“. O schimbare importantă a constituit-o suprimarea vînzării produselor de drogherie, precum și instituirea unei funcții noi, așa-numiții „controlori de toaletă“. (Vezi *Salarizarea persoanelor oficiale și a funcționarilor publici*).

Businessmanii americani au o vorbă : „Unde-ar ajunge toate întreprinderile comerciale falimentare, dacă n-ar exista iadul ?“ Mi-am pus și eu, fără voie, întrebarea asta, urmărind cîtva timp cum funcționează autobuzele CAOH. Autoritățile au provocat un nou uragan al opiniei publice (judecînd după abundența scrisorilor de la cititori publicate în ziare), urcînd taxa la trei mărci și limitînd la zece minute timpul de servire. Iar după ce datele asupra pierderilor uriașe pe care le provocau cu regularitate autobuzele CAOH au devenit de notorietate publică, răbdarea contribuabililor a ajuns la limită. În iulie, cea mai toridă lună a verii, pisuariștii din Helsinki și-au sărbătorit

victoria. Autobuzele CAOH au încetat să mai existe, iar peisajul capitalei s-a împodobit la loc cu faimoasele borcane de tablă, vopsite în verde-cenușiu. Dar, ce-i drept, părinții orașului au dispus să se instaleze ici și colo staționare pentru femei, ca să aibă posibilitatea de a proclama și mai vîrtos decît înainte egalitatea sexelor. M-a mirat teribil că autoritățile lichidează sistemul CAOH, cînd aveau multe alte întreprinderi nerentabile care funcționau de zeci și zeci de ani. Înțeleptul meu consilier Ensio Hyypiä mi-a explicat întreg mecanismul :

— Vedeți, treaba stă așa. Cînd i-am convins pe mai-marii orașului să aprobe sistemul CA, le-am strecurat în treacăt că în Statele Unite începe introducerea „confortului ambulant" chiar și în localitățile rurale, iar nouă nu ne-ar sta bine dacă n-am ține pasul cu timpul. Cînd, mai tîrziu, sistemul nostru genial a trecut în proprietatea și sub conducerea municipalității — știi doar că atunci a fost aprobat în sesiune extraordinară și publicat un nou „Statut" — orașul a trimis în America o delegație specială, alcătuită din patru ingineri, ca să studieze „confortul ambulant" la New York și să facă schimb de experiență în domeniul exploatării lui. Domnii ingineri s-au întors acasă cu niște mutre acre, fiindcă deplasarea se transformase într-o călătorie de studii obișnuită : știau să înoate și să fluiere la fel de bine ca înainte. Și iată, atunci cînd li s-a raportat solemn părinților orașului că iankeii nu au „confort ambulant", și nu numai că nu intenționează să renunțe la

vechile pisuare, ci chiar le sporesc numărul după fiecare recensămînt al populației, conducerea CAOH a decis să lichideze fără întîrziere sistemul ! Ce mai, li se părea culmea necuviinței să se îndepărteze de modelele străine. Cît privește satisfacerea nevoilor firești, o considerau o chestiune de gust : unul se ducea la biserică, altul își cumpăra lebervurșt.

N-aveam timp să plîng după sistemul CA, deoarece eram ocupată cu o sumedenie de afaceri și ardeam de dorința să-mi plasez cît mai repede capitalurile în străinătate, căci situația internațională nu prevestea nimic bun. Am făcut, una după alta, două călătorii urgente, în Elveția și în Suedia, lăsîndu-l pe Ensio Hyypiä director temporar. Aveam încredere aproape absolută în el, chiar numai pentru simplul fapt că nu-mi făcuse niciodată declarații de dragoste. Deși vorbăria lui mă obosea uneori (putea vorbi neîntrerupt un ceas întreg, iar de ascultat, cel mult un minut) sau mă indignau bețiile lui, îmi depășeam repede nemulțumirea, amintindu-mi vorbele unui înțelept din antichitate : „Nu-i condamna pe nudiști, așa au venit pe lume !“

Într-o seară de august, Ensio Hyypiä s-a înființat în cabinetul meu și mi-a povestit că și-a cumpărat, în rate, o sută de hectare de pădure. Lua totul în rate, și de aceea nevastă-sa se ținea totdeauna în pas cu moda, iar acum era îngropat într-o avalanșă de facturi. Dacă ar fi ajuns în rai, și-ar fi cumpărat și arfa de sfînt în rate.

— Așa o să te-ncurci de tot, i-am spus eu.

— Mă descotorosesc de toate datoriile, dacă ești de acord cu o mică afacere pe care vreau să ți-o propun, mi-a răspuns el cu un zîmbet radios, ca un cămătar care dă împrumuturi cu gaj și e sigur că n-o să iasă niciodată în pierdere. Scap de ele dintr-o lovitură, ba îți dau și ție o parte din cîștig. Nu-mi lipsesc decît banii, banii gheață, care mă vizitează atît de rar și poposesc la mine atît de puțin.

Mi-a aruncat o privire iscoditoare și, apucîndu-și buza de jos cu două degete, a întins-o de parcă ar fi fost de gumă. Pe urmă a început să se strîmbe și să-și sugă buzele, imitîndu-l parcă pe unul dintre marii noștri actori (în treacăt fie zis, cînd l-am văzut pe scenă am încetat să mă mai mir că Darwin l-a transformat pe Adam în maimuță).

— În clipa de față n-am chef să mă lansez în afaceri noi, i-am răspuns obosită. Al doilea război mondial poate izbucni de la o zi la alta...

— Vezi, tocmai aici e-aici ! m-a întrerupt el agitat. Totul trebuie aranjat cît se poate de repede. Iartă-mă, nu mă întrerupe, deși eu te-am întrerupt, însă afacerea e într-adevăr foarte urgentă. Am aflat că municipalitatea a hotărît să vîndă toate cele șaisprezece autobuze CAOH cui va oferi un preț mai mare.

— Și ce să facem noi cu ele ?

— Le cumpărăm !

— Nu investesc nici un sfanț în întreprinderea asta.

Ensio oftă profund, înarmîndu-se cu răbdare.

— Cel puțin ascultă-mă, Minna dragă! Autobuzele sînt noi-nouțe, iar eu le pot cumpăra cu preț de fier vechi.

— Şi pe urmă?

— Demontăm instalațiile alea, pe care le știi, și le plasăm imediat cetățenilor care-și construiesc locuințe individuale în suburbii. Le vindem la licitație. Pe urmă, cît ai zice pește, convertim autobuzele la o nouă credință și le vindem iar. Am calculat că toată treaba ar dura trei săptămîni. Ei, de acord?

Aproape că mă implora, și am încuviințat. Manevrele tovarășului meu mi se păreau cam dubioase, deși știam că are de la natură un miros fin în materie de bani și calități rapace dezvoltate. I-am finanțat întreprinderea cu sentimentul că fac un act de caritate și am rămas uluită cînd, peste două săptămîni, s-a prezentat la birou fredonînd vesel (se știe că vinul tace numai cît e închis în sticle) și a intrat ca o vijelie direct în cabinetul meu. N-am fost în stare să rostesc un cuvînt, în afară de întrebarea monosilabică:

— Ei?

Continuînd să fredoneze, a deschis servieta și mi-a pus pe birou un teanc de bancnote — suma pe care i-o împrumutasem — întrebîndu-mă:

— Cum facem cu dobînda?

— Poți să ți-o oprești!

— Perfect. Uite și partea ta de cîștig.

Mi-a înmînat o sută de mii de mărci și mi-a spus, în treacăt, că-și achitase toate datoriile. Începusem iar să mă îndoiesc de onestitatea

lui, așa că i-am cerut explicații. Fiindcă adevărul gol se simte totdeauna stînjenit și încearcă să se mai îmbrace și să se mai grimeze, și-a machiat și el relatarea acestei activități de loc poetice, deși ar fi putut expune totul mult mai pe scurt și mai simplu. Cumpărase de la municipalitate cele șaisprezece autobuze CA, la un preț neverosimil de mic. Vînzînd proprietarilor particulari chiuvetele și scaunele demontate de pe autobuze își scosese cheltuielile. Pe urmă plasase la diverse ateliere și instituții toate instalațiile și piesele de schimb, iar cu banii luați utilase din nou autobuzele, de data asta în cu totul alte scopuri, și anume : le vînduse armatei ca spitale de campanie și autosanitare pentru transportul răniților. Tranzacția o încheiase, spre uimirea tuturor, cu un preț excelent. Asta a fost pînă la urmă soarta faimoaselor autofurgoane CA. Mare păcat că Ensio Hyypiä n-avea ambiții politice. Dacă ar fi ocupat postul de ministru al finanțelor ori al industriei și comerțului, ar fi putut face patriei servicii în veci neuitate. Dar era, din păcate, una dintre acele firi modeste, care adună cu timiditate bunuri în propriul hambar și nu le pasă niciodată de celebritate.

Există pe lume mulți oameni despre a căror viață și activitate nu se știe nimic, iar vinovată nu e decît pasivitatea bîrfitorilor.

CAPITOLUL VII

IATĂ, în sfîrșit, și ziua cînd mi-am potolit setea de răzbunare care mă chinuia de ani întregi. Am intrat, sigură de victorie, în birourile firmei „FCES et COMP“. Eram însoțită de juristul meu, Ensio Hyypiä, care ducea o valiză grea și o servietă. Portarul șef îmbătrînise rău : din părul cărunt îi rămăsese numai un puf rar, prin care-i strălucea cutia craniană. Deși almanahul vieții sale era împodobit cu frunze de toamnă că împlinise vîrsta pensionării cu șase ani în urmă, tot mai era în stare să se încline în fața vizitatorilor și să se ploconească înaintea directorilor. Apariția noastră în holul firmei l-a pus pe bătrîn într-o încurcătură teribilă.

— Anunță-ne, te rog, directorului Swin, pronunță juristul meu cu o voce metalică.

Imaginația moșneagului prinse a bate toba și încercă să evite pericolul.

— Absolut imposibil... Adică, pardon, n-ați putea veni ceva mai tîrziu ?

— Nu, nu putem, sună sec răspunsul lui Ensio Hyypiä. Am și venit.

Sluga credincioasă a lui Seppo Swin avea fler și era un viclean explorator al sufletului

omenesc. Căuta acum orice pretexte ca să ne mătrășească. Ensio îmi aruncă o ocheadă, așteptînd un răspuns rapid. Nu puteam da înapoi. Trebuia să pun, în sfîrșit, punctul pe i. Conștiința mea nu mai accepta principiul arhaic, barbar, după care numai virtutea, mila și cinstea imaculată sînt bune în viață. Am făcut un gest hotărît.

— Deznodămîntul nu mai poate fi amînat.

Ne-am îndreptat, umăr la umăr, spre ușa directorului general.

— Nu îndrăznesc să vă las neanunțați, se sperie portarul șef. Nu pot, e interzis. N-am chef să mă concedieze...

— N-ai grijă, de data asta nu te concediază ! am zis și, ciocănind autoritar, am deschis ușa.

Am pășit ferm în cabinet și l-am trezit imediat pe directorul general, care tocmai ațipise după aperitivul de dimineață. Seppo Swin era ferm convins că trîndăvia e mama tuturor invențiilor. Se supăra foc dacă era întrerupt din scumpa lui activitate creatoare. Cum spunea înțeleptul Humphreys, contemplarea viselor ne împiedică să ne trezim, dar întrucît visarea e lipsită de rațiune, natural că nu te poți aștepta ca un om care visează să fie rezonabil. Seppo Swin ne-a întîmpinat exact așa cum presupuneam :

— Intrați ca niște hoți, nici măcar nu vă anunțați ! Ei, de data asta domnul papă-lapte de portar n-o să-și mai salveze pielea ! Îl dau afară chiar astăzi !

— Iertați-mă, domnule director, i-am spus eu conciliator. Bătrînul portar a încercat din răsputeri să ne oprească, însă acum, cînd și timpul meu s-a transformat în bani, nu pot aștepta cu ceasurile în anticameră, cum făcea odinioară exagerat de binevoitorul și delicatul meu soț Armas Karlsson.

Seppo Swin își îndreptă cravata și luă loc la birou, zbîrlindu-și mustățile.

— Defunctul n-o să se supere pentru asta... mormăi el.

— Firește, însă soția lui da — răspunse în locul meu Ensio Hyypiä foarte tăios și, deschizînd imediat valiza, scoase un magnetofon și-l puse pe măsuța de lîngă perete.

Experimentatul meu jurist găsi priza și controlă conectarea aparatului, uitîndu-se tot timpul la ospitaliera noastră gazdă cu o atenție atît de tandră, de parcă i-ar fi părpălit sufletul la foc mic.

— Ce, frățioare, te miră aparatura noastră ? Nu vrem decît să-ți luăm un mic interviu.

Seppo Swin sări ca ars. Burta i se umflă, luînd-o mult înaintea pieptului : în ultimii ani devenise un munte de grăsime.

— Ce înseamnă tot circul ăsta ? exclamă el înfierbîntîndu-se. Nu vă datorez nimic, și n-am ce discuta cu voi. Dacă nu vă strîngeți imediat aparatele, vă arunc pe amîndoi afară ! La toți dracii !

— Alege-ți cuvintele, i-o întoarse juristul meu foarte calm. Nu uita că toate rămîn pe bandă. Mai bine te-ai liniști.

Ensio începu să scoată din servietă hîrtii de afaceri și acte, acționînd cu un calm ucigător. Convenisem dinainte să vorbească el, iar eu numai să ascult și să mă desfăt. Îi făgăduisem un dineu pentru „salahorie“, iar el și-a îndeplinit cinstit munca de răspundere, fără a uita nici o clipă că un briliant pe deget e mai de preț decît o cazma în mînă.

După o pauză scurtă dar penibilă, am trecut în sfîrșit la discuții. Eu am continuat să rămîn martor pasiv. Ensio și-a apropiat un scaun de biroul fostului său șef și a început :

— Se zice că ți-ai vîndut toate acțiunile conducerii „FCES et COMP“.

Seppo Swin a tresărit.

— Fiecare e liber să-și aranjeze afacerile cum vrea, răspunse el răstit.

— Fără discuție. Așadar, acum lucrezi ca director general ales și salariat, primești leafă, dar nu mai ești coproprietar al firmei. Așa e ?

Seppo Swin n-a răspuns nimic. Ensio a continuat :

— Va să zică nu m-am înșelat. Bine. N-ai putea să-l chemi aici pe văru-tău, Simo Sählä ?

Întrucît Seppo Swin nu mișca nici un deget, Ensio ridică receptorul și-l convocă el. Abilul echilibrist în ale birocrației apăru cu o duzină de creioane ascuțite în buzunarul hainei. Îl salută vesel pe jurist, apoi, adresîndu-mi-se începu să se întreacă în amabilități :

— Ce fericire să vă întîlnesc, doamnă Karlsson ! Vă amintiți, desigur, ce v-am spus odată : un om cu talentele dumneavoastră

poate cuceri lumea întreagă. Pe lîngă asta, mai aveați rara calitate...

— La obiect, i-o reteză Ensio Hyypiä destul de dur.

— Păi tocmai asta voiam.

— Palavre ! Oricine știe că praful de pe drum .e noroi fără apă. Doamna Karlsson dorește ca discuția să fie scurtă și concisă.

— Impertinența asta o să te coste scump, Ensio Hyypiä ! exclamă Seppo Swin. Nu uita că ai mai stat o dată la zdup.

— Da, sînt la curent și eu, se grăbi să intervină Simo Sählä, hotărît să-și susțină cu orice preț vărul — și cu siguranță că ar fi făcut o indigestie dacă ar fi înghițit măcar o vorbă.

Acest mic spectacol mă amuza. Știam că e modul în care decurg consfătuirile bărbaților. Era un trio, din care două voci sunau permanent în disonanță, iar banda de magnetofon le înregistra cu răbdare. Seppo Swin, scărpinîndu-și nervos nasul stacojiu — stigmatul alcoolului — îmi aruncă o privire foarte convingătoare și întrebă :

— Minna, cum îi permiți acestui șnapan ticălos și pe deasupra infractor, să ne ponegrească pe mine și pe directorul Sählä ?

— Este exact ceea ce așteptam să aflu de la dumneavoastră ! apucă să exclame directorul adjunct și se porni pe loc să roadă alt creion.

— Consilierul juridic Hyypiä este împuternicitul meu și director adjunct al multora dintre întreprinderile mele, i-am răspuns eu pe

un ton de gheață. Desigur că, în calitate de jurist știe el cînd e cazul să jignești și cînd să spui adevărul.

— La naiba, despre ce-i vorba la urma urmei ? țipă Seppo Swin furios.

— Despre postul tău, îi răspunse Ensio Hyypiä, cu cinismul celui care oferă un pieptene unui chel.

— Asta nu-i de competența ta !

— Negreșit. Dar e de competența șefului meu, doamna Karlsson. E vorba, domnilor, de faptul că în prezent „FCES et COMP“ depinde de subvențiile băncii „Compania Karlsson“ s-a interesat de comerțul vostru cu mărfuri de import și șeful meu m-a însărcinat să studiez mai îndeaproape posibilitățile valoroasei voastre firme. În prezent, situația e de așa natură încît firma „Furnizori de combustibil excelent Swin și compania“ va intra de săptămîna viitoare în componența companiei „Karlsson“.

Seppo Swin nici nu încercă să-și ascundă uluiala, însă vărul său, acest strălucit bufon al lumii comerciale, reuși să se descurce și de data asta. S-a apropiat de mine cu un zîmbet luminos și mi-a spus înduioșat :

— Firește că furnizoarea firmelor n-o să influențeze de loc relațiile noastre de afaceri, nu-i așa ? Acum ne putem continua activitatea altruistă, chiar cu mai multă rîvnă decît înainte. Noi vă cunoaștem, doamnă Karlsson, iar dumneavoastră îl cunoașteți pe directorul general Swin și modesta mea persoană.

Era tocmai replica pe care o așteptam ca să obțin o satisfacție, cît de mică și de tîrzie,

pentru chinurile morale și pentru persecuțiile pe care le suferise Armas cîndva. Ensio Hyypiä îmi schițase un discurs final, pe care îl repetasem din vreme, și îl învățasem pe de rost. Am fost crudă, sadică — o recunosc — și poate că acum, cînd au trecut mulți ani, mi-e chiar puțin rușine, fiindcă atunci judecata n-a fost nici precedată, nici urmată de clemență. Am pus condiții indiscutabile. Capitulare necondiționată ! Directoratul lui Seppo Swin a luat sfîrșit numaidecît. Nici cînd i-am propus ulterior un post de voiajor comercial, n-am făcut-o din considerente umanitare. Simo Sähla a primit un preaviz de două săptămîni, ca să aibă timp să-și scoată calabalîcul din cabinet. Din păcate, lui nu i-am putut oferi alt loc de muncă, deoarece era un fel de creație finită și perfectă a naturii, ca o bacterie care se adaptează momentan la orice condiții de trîndăvie. De dragul unei specii bacteriale așa de pure, s-ar fi putut găsi loc în vreo organizație ideologică, de pildă să fie numit măcar consultant la una dintre filialele civile ale Asociației albinoșilor, dar în momentul respectiv mi s-a părut total neutilizabil ! Cinste și laudă părului său cărunt, care, în sfîrșit, începuse a părăsi terenul sterp unde crescuse atîta timp, ca prin minune.

Firma „FCES et COMP“ a trecut în proprietatea mea și l-am numit director pe Ensio Hyypiä. Pe urmă i-am schimbat denumirea, lucru necesar în primul rînd din motive estetice. Numărul total al slujbașilor concernului

„Karlsson“ se apropia acum de patru sute, și uneori aveam îndoieli dacă voi fi în stare să țin toate hățurile în mînă. Începusem să sufăr de insomnie. Rațiunea mea și sentimentele se aflau într-un necontenit război rece. Îmi făcea impresia că duplicitatea asta n-avea să se mai termine. Drama vieții continua, iar fiecare participant urmărea să-și joace cît mai bine rolul. Mediocritățile se mulțumeau cu unul singur, obișnuitul rol secundar serios, în timp ce personalitățile erau nevoite să joace rolul dublu și istovitor al fraților gemeni. Da, viața semăna într-adevăr cu un film, rulat o singură dată pînă la capăt, apoi pus într-o cutie și dus la arhivă, cu o procesiune plină de jale.

De Simo Sählä n-am auzit nimic multă vreme, în schimb numele lui Seppo Swin îmi ajungea mereu la urechi. După spusele lui Ensio Hyypiä, Seppo Swin lua un prînz ieftin la cantina populară „Elanto“, apoi pornea spre ultraelegantul hotel „Kämp“, să se scobească în dinți la ușa restaurantului.

CAPITOLUL VIII

IATĂ și luna septembrie 1939. Maltusienii, maltusienii care demonstrau cu atîta patimă că populația crește în progresie geometrică în timp ce producția alimentară și mijloacele de existență cresc numai în progresie aritmetică, erau acum fără îndoială fericiți ca un trezorier bisericesc, asistînd la hecatomba suplimentară provocată de război, epidemii și sărăcie. Nu mă interesa politica, fiindcă cei care se ocupau de ea au lăsat totdeauna în urmă conturi neachitate. Uram războiul, în care nimeni nu învinge niciodată. Uram mundirele îmbrăcate pe manechine vii, precum și tancurile, inutilizabile la transportul cernelurilor tipografice, cleiului și cărbunilor.

Situația internațională complicată îmi dădea peste cap toate planurile. În loc de cărbune și cocs, trebuia să fac comerț cu lemne, iar în loc de clei și cerneluri tipografice bune, cu erzațuri infecte. Îmi transferam regulat fondurile la bănci străine, cumpăram aur, bijuterii, covoare, păduri și relații noi. O dată, mi-am investit toți banii disponibili — cam două milioane de mărci — în covoare orien-

tale. Peste cinci ani le-am vîndut cu opt milioane. Urmam orbește regula lui Ensio Hyypiä : mănîncă, bea și te veselește, că poate mîine începe postul ! Tot orbește mă supuneam indicațiilor horoscopului, care-mi era al doilea consilier. Soarta mea fusese hotărîtă în hrisovul stelelor, însă interpretarea ei greșită m-a indus în eroare. Vina o poartă, probabil, permanenta nesiguranță, teama și surmenajul provocat de insomnie. Astfel e greu de crezut că aș fi acceptat de bunăvoie să-mi sporesc răspunderile și să-mi reduc drepturile. Dar tocmai asta am făcut, măritîndu-mă pe la mijlocul lui septembrie. Dragostea a jucat un rol cu totul secundar în mica noastră comedie : maximum două-trei replici.

Consilierul minier Kalle Kananen era divorțat de două ori și intenționa să întreprindă a treia încercare. Ne cunoscusem la dineul dat de consilierul Karjula, unde făcusem dezvăluirea de un milion. Fusesem timp de un an parteneri de afaceri foarte apropiați și nu încercasem să ne escrocăm niciodată unul pe altul. Cum se întîmplă de obicei, neînțelegerea reciprocă a decis căsătoria, însă pe lîngă asta eu continuam să cred în horoscop. Aici e baza : Kalle Kananen era *Fecioară,* călca cu vîrfurile picioarelor înăuntru, afirma — ba uneori demonstra și în practică — faptul că are o fire sensibilă și se mira cu o spontaneitate feciorelnică de peripețiile lui Ulise (dar nu și de ale sale). Era foarte vesel, un blond începînd să încărunțească, se îmbrăca totdeauna ireproșabil și ascundea cu succes cele cîteva

slăbiciuni ale firii sale. Ne căsătorisem de două săptămîni cînd am aflat (și asta întîmplător) de străvechiul lui viciu : intra zilnic în crîșmă ca să-și încerce rezistența. Bea în picioare, controlîndu-și echilibrul. Dacă femeile își povestesc de obicei trecutul pe ton de confesiune, soțul meu nu-l prezenta vreodată altfel decît lăudîndu-se. Cînd fanfaronada atingea un grad neverosimil, puteam afirma fără greș că în șifonierul din dormitor se află sticle de coniac goale.

Nici unul din noi nu s-a gîndit la călătoria de nuntă, în schimb n-am uitat să încheiem un contract matrimonial. La drept vorbind, acesta era mult mai important, pentru că, dacă dragostea poate fi reciprocă, e mai cuminte ca bunurile să fie totdeauna separate. Ținînd seama de asta, am introdus două registre contabile, în care ne făceam fiecare socoteala cheltuielilor.

Kalle Kananen era înstărit, cam de șase ori mai bogat decît mine. Ne-am luat o casă în frumoasa insulă Kulosaari, însă direcția și birourile întreprinderilor noastre au continuat să rămînă în centrul orașului. Soțul meu avea influență, o sumedenie de prieteni, relații bune în guvern și o armată de consilieri abili, dar convingeri politice ca ciorapii : nu distingea stînga de dreapta. Casa noastră nu era un colțișor pașnic, liniștit, unde te retragi ca să guști dulcea fericire în familie, ci amintea mai degrabă un hotel-restaurant plin de hărmălaie, în care se perindau fără încetare oaspeți, aducînd flori, amabilități, deranj și ca-

pete seci. Aici am cunoscut cu adevărat mulți oameni politici, care nu evitau niciodată publicitatea. De altfel, unii dintre ei fuseseră cîndva oarecum de folos. Toți oamenii de societate admirau casa noastră, revistele feminine elegant ilustrate publicau cronici și reportaje despre recepțiile noastre, iar cunoscutele foi bulevardiere difuzau noutățile scandaloase despre ele.

Prima lună a căsniciei s-a scurs într-o inutilă atmosferă de comuniune. Dacă eram scriitoare, aș fi publicat o carte despre spiritul comunicativ, lenea și bețivănia finlandeză. Așa, fiind numai o femeie de afaceri, a trebuit să caut altă ieșire. I-am declarat lui Kalle că paharul răbdării mele s-a umplut. Mi-a răspuns ca un autentic diplomat : n-auzise niciodată, dragă Doamne, că pe un om de lume îl pot obosi relațiile cu lumea.

— M-am străduit să-ți fac plăcere, Minna mea scumpă, mi-a spus el sincer. Și, firește, mi-am alintat puțin propriul meu orgoliu, am vrut să le arăt tuturor prietenilor și cunoscuților ce soție fermecătoare am.

Vorbea cu fermecătoarea lui soție fermecător de naiv. În rarele cazuri cînd vorbea cu ea. Asta se întîmpla de obicei spre ziuă, cînd se împrăștiau musafirii. Am început să înțeleg treptat că măritișul meu fusese un curajos salt în beznă. Kalle Kananen nu era nici primul, nici ultimul bărbat care-și închipuia că femeia nu se răcește dacă o înfășori în blănuri scumpe. Nu există pe lume femei reci, există numai bărbați imbecili și egoiști, incapabili

să încălzească o femeie. Ce însemnau pentru mine toate aceste petreceri, rochii de bal, fraze banale bine clătite în spuma superficială a civilizației, toate aceste cunoștințe silite, cînd eu năzuiam să am numai o casă și familie? Acum casa devenise un loc unde mă îmbolnăveam de dorul casei. Îmi venea să mă mut la hotel ca să viețuiesc în liniște.

Unii oameni trăiesc pentru dragoste, alții pentru mîncare, iar alții trăiesc pur și simplu. Tocmai aceștia își aleseseră vila noastră ca să se exerseze în profesiunea lor. Nenumărați consilieri, directori, miniștri, deputați și ofițeri, chiar scriitori și artiști (amintirea li s-a păstrat și astăzi, fiindcă au lăsat maldăre de facturi neachitate), toți se simțeau la noi ca acasă, iar soțul meu era serios convins că mă încîntă societatea lor! Am stat de vorbă cu Ensio Hyypiä, care mi-a spus aspru :

— Bine că aveți un contract matrimonial. În partea a treia a codului familiei, capitolul unu, articolul șaizeci și opt, se specifică în mod expres că o persoană poate cere desfacerea căsătoriei dacă în momentul încheierii acesteia numita persoană se afla în stare de alienație mintală temporară ori în altă stare ce poate fi asimilată cu demența, sau în cazul cînd numita persoană...

— Destul, drăgălașule ! i-am tăiat-o eu. Nu-i vorba de divorț, ci de pierderea liniștei casnice...

— Foarte bine. Legea e și în acest caz sluga noastră credincioasă. Codul penal consideră drept încălcare de domiciliu fapta persoanei

care, neavînd temeiuri legale, pătrunde în locuința altei persoane împotriva voinței acesteia, indiferent dacă e vorba de o cameră, o casă, o vilă sau un vas plutitor ; de asemenea, indiferent dacă locuința este proprietatea locatarului, e ocupată de acesta cu încuviințarea proprietarului sau închiriată ; sau cînd cel ce a pătruns fără drepturi legale nu se supune ordinului acelora care-l somează să părăsească locul ; sau se strecoară într-o casă fără motive întemeiate și se ascunde în interiorul acesteia ; în toate cazurile prevăzute mai sus, atentatorul la inviolabilitatea domiciliului se pedepsește cu amendă pînă la cinci sute de mărci sau cu închisoare pe termene pînă la șase luni...

— La închisoare, mai bine la închisoare ! am exclamat eu entuziasmată. Întotdeauna deveneam veselă cînd Ensio îmi cita pe de rost paragrafele subtile ale codului penal. Singurul mijloc de a-mi realiza liniștea căminului este să-i băgăm pe toți la pușcărie !

Codul penal, deși alcătuit din cele mai neplăcute elemente, mi-a dat curajul necesar ca să reiau cu soțul meu o plăcută conversație privind liniștea căminului. S-a mirat grozav, parcă ar fi asistat cum se colectează fonduri de binefacere într-o pălărie de damă.

— Dar, Minna dragă, a spus el, tu trebuie să intri în înalta societate. Totodată îmi creez și eu legături noi. Relații, relații, de asta avem nevoie în primul rînd ! De patru ani ochesc un portofoliu ministerial...

— Ideea îmi sugerează un corset, pe care-l apreciezi mai ales cînd îl vezi pe speteaza scaunului.

— Vai, Minna, ce rea ești !

— Am toate motivele să fiu.

— Ești pur și simplu nepoliticoasă cu oaspeții. Nu-ți îndeplinești îndatoririle elementare de gazdă.

— Îndatoririle de gazdă ! Asta chiar că n-are nici un haz. La restaurantul nostru toți s-au deprins de mult cu autoservirea și n-o consideră drept manifestare a lipsei mele de politețe.

Privirea tandră a lui Kalle se încețoșă. Nu mă putea trata ca pe o sclavă plătită, ale cărei capricii trebuie satisfăcute. Nu devenisem concubina lui de dragul unei pensii viagere de soție legitimă. Știa perfect de bine că am peste treizeci de milioane de mărci, că-mi conduc ireproșabil întreprinderile comerciale și că aș fi fost o soție model dacă n-ar fi trebuit să servesc concomitent și drept momeală pentru capturarea de relații utile. Era căsătorit a treia oară (roadele fostelor sale căsnicii se coceau pe ogorul divorțurilor), dar era pentru prima oară cînd avea o soție care adusese și ea ceva în casă, pe lîngă dorințe nesățioase și pretenții nesatisfăcute. Personalitatea mea și independența economică puteau, desigur, impresiona neplăcut un om obișnuit să vadă în soțiile sale numai niște mici femele supuse.

Aprigul duel a împrospătat atmosfera și a lămurit situația. Pînă la urmă am încheiat o convenție care aducea cu un armistițiu :

fiecare parte se pregătea pentru o nouă bătălie decisivă. Şi dacă tocmai aşa procedau atunci marile puteri, cum să nu respecte regula generală două suflete omeneşti modeste şi atît de diferite, două Fecioare? Într-adevăr, niciodată şi nicăieri pe lume nu s-au găsit doi oameni perfect identici, iar la urma urmei n-aveam decît de cîştigat din asta.

În orice caz, recepţiile au devenit mai rare, chiar şi numai din cauză că majoritatea cunoscuţilor noştri înstăriţi părăsiseră ţara. Frica de războiul iminent îi gonise peste graniţă, iar cei care nu se temeau ajunseseră în detaşamentele de rezervişti neinstruiţi, exceptaţi de la concentrare, sau prin spitale, bolnavi de ulcer la stomac. Oricum, eram bucuroasă că aveam în sfîrşit posibilitatea să-mi petrec măcar două seri pe săptămînă într-o atmosferă familială paşnică. E drept că soţul meu umbla tot timpul afumat zdravăn, dar asta putea fi considerată slăbiciunea lui — cine n-are măcar una? Bea numai spirtoase, întrucît nu le găsea altă întrebuinţare şi pentru că, după propria sa expresie, îi plăceau „băuturile tari şi femeile slabe". Ultimele cuvinte erau destinate să mă flateze, fiindcă pe vremea aceea începusem a mă îngrăşa vizibil. Tocmai împlinisem treizeci şi cinci (eram cu douăzeci şi trei de ani mai tînără decît Kalle) şi începuse să se manifeste destul de clar înclinaţia mea ereditară spre rotunjimea întrucîtva picantă a femeilor din epoca Renaşterii. Cînd ieşeam din baie şi mă uitam în oglindă, observam că încep să se-

măn cu un „B“, dar cînd luam măsuri decisive ca să slăbesc, soțul meu se întrista. Ce să vezi ? Corespundeam exact idealului său. Fostele lui soții erau costelive, cu aspect bolnăvicios, iar lui în general nu-i plăcea să privească înapoi și să trăiască din amintirile trecutului.

În ciuda tensiunii amenințătoare ce domnea în lume și care se manifesta în toate, generînd neîncredere, deprimare și spaimă, eu mă simțeam fericită. Soțul meu era plin de atenții, iar uneori mi se părea chiar pe deplin acceptabil. Îl lăsam să bea în liniște, fiindcă așa se ținea la distanță de alte vicii. Toată lumea îl știa un om sociabil, vesel. (Pesemne că era în stare să vorbească și despre altceva decît despre politică și industria metalurgică). Nu era perfect superficial, deși se consideră că semnalmentul sigur al unei minți superficiale este tendința permanentă și nestăpînită de a înșira cuvinte. Mă delectam adesea văzîndu-l cum se descurcă din situații dificile, jonglînd cu vorbele. De obicei, Dumnezeu le dă femeilor bărbatul pe care și l-au dorit, oferindu-le astfel prilejul să se căiască, dar în cazul de față se pare că însuși Domnul Dumnezeu greșise. Începusem să mă atașez tot mai mult de Kalle, deși uneori mă mai prindea dorul de primul meu soț. Caracterul meu activ avusese influență asupra lui Kalle, retezîndu-i unele prejudecăți care-l îngreuiau ca niște ramuri uscate : începuse să observe, încet-încet, că poate iubi și o femeie care nu se supune totdeauna voinței bărbatului. Cînd

un bărbat se jură că n-a iubit niciodată, asta înseamnă de obicei că femeile i-au dat prea multă atenție și prea s-au grăbit să-i satisfacă toate dorințele. Odată, într-o seară de octombrie, cînd eram singuri în cabinetul său, Kalle și-a exprimat astfel sentimentele :

— Minna, poezia nu-i de loc genul meu, nici măcar în stadiul ei inițial, însă aș vrea să-ți spun acum un adevăr cu o ușoară nuanță poetică : te iubesc...

Nu mă îndoiam de sentimentele lui. Kalle Kananen nu era primul consilier minier finlandez de pe buzele căruia picura acest poem cunoscut de toți și citit la nesfîrșit. Această mărturisire e la bărbați un salut obișnuit, adresat femeii pe care n-o mai întîlniseră vreodată nici înainte, ea zboară de pe buzele lor la fel de ușor ca înjurătura unui marinar beat. Nu valorează doi bani, totuși bărbații se gîndesc imediat la răsplată. Dar, cum nimic nu-l silea pe soțul meu să cheltuiască această mărturisire chiar atunci, am crezut în sinceritatea lui. Și, apoi, mi se părea foarte natural ca soțul meu să mă iubească cu adevărat. Eram tînără, capabilă, destul de senzuală, în felul meu desăvîrșită fizic și nu mă temeam de nici o răspundere.

După o săptămînă, în ultimele zile din octombrie, cînd a trebuit să plec la Stockholm ca să aranjez niște chestiuni valutare, am simțit cît mi-e de greu să mă despart de el, chiar și numai pentru cîteva zile. Kalle m-a condus la gară și mi s-a părut că văd în ochii lui o scînteie de emoție.

După ce mi-am terminat treburile cît am putut de repede, am plecat înapoi cu două zile mai devreme decît stabilisem. Voiam să-i fac o surpriză, scurtîndu-i amărăciunea așteptării. Știam că are nevoie de mine în fiecare clipă și, de dor, se îmbăta pînă nu mai știa pe ce lume se află : soiul ăsta de lașitate e în firea bărbaților, care vorbesc totuși într-una de bravura lor ! Femeile, dimpotrivă, sînt de obicei prozaic de sincere, fie că e vorba de prețul unei pălării, de frica de șoareci sau de groaza de bacterii, fără să mai pomenim sentimentele amoroase. În schimb, imaginația bărbaților are aripi și zboară foarte departe de adevăr și de realitate. Reiau la nesfîrșit o temă de discuții inepuizabilă : propriul lor „eu" și lucrurile extraordinare pe care le-au făcut ori au de gînd să le facă. În compania tovarășilor de pahar găsesc atît de multe motive ca să se autoridice în înaltul cerurilor, încît nu mai au vreme să se gîndească, așa cum fac femeile, la păcatele semenilor sau la grijile prietenilor. Eram pe deplin convinsă că o să-mi găsesc soțul în salon, în mijlocul unui grup vesel de cunoscuți, printre care nu e unul să nu se închipuie „cineva", cînd nici unul nu-i de fapt nimic. Toate ferestrele casei noastre erau întunecate, nicăieri nu se strecura vreo rază de lumină printre storuri. Șoferul mi-a dus valizele în hol. Am scos cadourile pe care i le pregătisem și m-am furișat înăuntru. Casa era goală. Prin urmare, dorul îl izgonise la vreun restaurant. Mi-a ieșit în cale bucătăreasa pe jumătate surdă.

Cînd m-a văzut, s-a speriat — Dumnezeu știe de ce — și s-a pornit pe plîns.

— Bine că s-a întors doamna acasă, suspină ea.

— S-a întîmplat vreo nenorocire ? am întrebat-o eu alarmată.

— Nu vă pot spune nimic, chiar nimic... Nici n-a mai deschis gura, a început să bocească mai tare și a fugit în camera ei. Liniștea mea își luase zborul. Închipuirea îmi sugera tot felul de neplăceri și de nenorociri. Situația semăna cu un roman polițist, în care sînt bănuiți absolut toți, în afară de cititor. Mă plimbam ca un leu în cușcă dintr-un colț în altul, și în sfîrșit, sleită de puteri, i-am telefonat lui Ensio Hyypiä. Deșteptul ăsta găsise și el o singură metodă de utilizare a alcoolului, care aproape îl lipsise de darul vorbirii. Nu-mi putea spune nimic despre soțul meu, însă pauzele lui mi s-au părut cu subînțeles. Credea că-i vorbesc de la Stockholm și mi-a urat să mă întorc cu bine în Finlanda, pe cît posibil mai repede. Am închis telefonul, gîndindu-mă cu amărăciune că natura a săvîrșit cea mai mare greșeală atunci cînd a creat bărbatul.

Ce dezamăgită eram ! Îmi închipuisem întîlnirea cu totul altfel. Femeia nu se poate simți niciodată pe deplin fericită înainte de a se mărita, iar atunci e prea tîrziu. Am început să-mi deschid valizele și să atîrn rochiile la locul lor în șifoniere, gata-gata să izbucnesc în lacrimi. Asta e cea mai simplă și mai încercată metodă, îți ușurează repede sufletul,

deşi sapă riduri la colţul ochilor. Dar iată că mi s-a stîrnit spiritul combativ al soţiei legitime care a depăşit vîrsta timidei lipse de experienţă : nu mă plîng acum, dar las' că-i arăt eu pe urmă !

Cuprinsă de mînie, am alergat în dormitor şi am aprins lumina. Nu pot spune dacă am fost cutremurată sau uluită, dezolată, buimăcită sau descurajată, deoarece nu cunosc destul de bine sinonimele în limba finlandeză, dar un lucru trebuie să recunosc : inima a început să-mi bată nebuneşte îndată ce mi-am aruncat ochii pe somptuosul nostru pat conjugal şi am văzut în el o tînără care dormea cu gura deschisă şi cu părul împrăştiat pe pernă. Am încercat s-o trezesc, însă era cufundată în somnul nesimţitor al omului beat, total inaccesibilă în uitarea ei narcotică. La început am vrut să chem poliţia, pe urmă salvarea şi, în sfîrşit, portarul. Însă după ce am chibzuit bine, mi-am schimbat planurile : m-am dezbrăcat şi m-am întins foarte calmă alături de necunoscută. Loc aveam destul, şi la urma urmei era totuşi o femeie, în orice caz o fiinţă mai puţin animalică decît soţul meu beat, lîngă care dormisem de atîtea ori. Mi-a atras atenţia frumuseţea excepţională a chipului ei. Era foarte tînără, să fi tot avut douăzeci de ani. Mi-am amintit cuvintele pe care soţul meu le repeta adesea : „Fireşte că vom avea copii. Eu iubesc copiii, în special fetiţele, cînd împlinesc douăzeci de ani..."

Iată unde l-a dus pe scumpul meu soţ, consilierul minier Kalle Kananen, dragostea

lui sinceră pentru copii! M-a scăpat de grija naşterilor, nu mai trebuie să alerg pe la ginecologi, să-mi măsor lărgimea bazinului. Soţul meu şi-a găsit singur un „copilaş" şi l-a aruncat pe patul nostru conjugal să se trezească! Am izbucnit în plîns, îmi venea să zdrobesc faţa acestei femei adormite. Nu mă aşteptasem niciodată la o dezonorare atît de josnică. Acum era limpede: soţul meu fusese nevoit să se despartă de fostele lui soţii numai pentru că nu era în stare să înşele tot timpul una şi aceeaşi femeie.

Am încercat din nou să-mi trezesc tovarăşa de pat, dar starea de leşin profund continua. Guriţa ei întredeschisă emitea horcăituri neplăcute. Ascultînd aceste sunete hîrîite, am început să cred serios în teoria evoluţionistă a lui Darwin. Poate că făcea parte dintre acele banale mamifere de stradă, care gîndesc prin intermediul simţurilor şi simt numai prin intermediul nervilor situaţi în anumite părţi ale corpului, care cred sincer că dragostea e gîdilitură, iar fericirea nimic altceva decît burta plină. Încet-încet mi-am recăpătat liniştea sufletească. Acum puteam analiza totul la rece, fără emoţii. Ipocrizia bărbaţilor nu-i o vorbă goală. Heymans a demonstrat de mult că bărbaţii sînt mai falşi decît femeile. Numărul bărbaţilor absolut fideli e imposibil de stabilit statistic, deoarece nu te poţi încrede niciodată în informaţiile pe care le dau ei înşişi. Răcirea relaţiilor între bărbaţi şi femei este cauzată de făţărnicia bărbaţilor, pe care femeile nu o pot suporta la

nesfîrşit. De regulă, bărbatul devine infidel atunci cînd nu găseşte într-o singură femeie colecţia completă de calităţi sau de vicii destul de pasionante.

Vremea le şterge pe toate. Fiecare minut mi se părea o veşnicie. Nu mai puteam urî nici chiar pe femeia care dormea alături. De obicei, oamenii se iau la întrecere : care aruncă mai repede prima piatră. Eu am renunţat la asemenea concursuri şi mă bucuram doar că am la mînă contractul matrimonial. Religia a făcut mare lucru socotind viaţa sexuală unul dintre păcatele capitale.

Noaptea se scurgea încet. La un moment dat, femeia s-a mişcat. M-am uitat la ceas. Trecuseră patru ore de cînd stăteam alături de ea şi făceam tot felul de presupuneri. Era îmbrăcată atît de sumar, încît n-avea cu ce să-şi acopere nici uimirea. A întredeschis ochii şi a început, instinctiv, pe pipăite, să-şi caute prietenul. Avea mîini foarte frumoase, fine şi îngrijite — o frumuseţe pur şi simplu de invidiat. Mi-a mîngîiat umărul cu vîrful degetelor şi a gungurit ceva de neînţeles. Deodată, dîndu-şi seama că ceva nu-i în regulă, a deschis ochii, şi-a ridicat capul de pe pernă şi a bîiguit :

— Kalle... E-e... Ei, dra-ce...

Pe urmă a închis ochii la loc şi a început să şi-i frece cu pumnii. În sfîrşit, s-a ridicat cu greu în capul oaselor şi a întrebat mirată :

— Ce-i asta ? Cine eşti dumneata ?

I-am răspuns calm :

— Aceeași întrebare voiam să ți-o pun eu dumitale.

Își venea în fire încet, dar pe măsură ce-și revenea, îi creștea și uluiala.

— Ia ascultă, cine ești dumneata ? începe să mă ia cu tremurici, zise ea pe limba monotonă a bucătăreselor finlandeze și se apucă să-și frece șoldurile liber-cugetătoare, pe care se vedeau semnele proaspete ale unor mîngîieri nu prea ceremonioase.

— Eu sînt stăpîna acestei case, i-am răspuns cu demnitate. Dar dumneata cine ești ?

— O prietenă bună a lui Kalle. Ie-te-te, va-zică menajera ! și eu, care credeam că menajera e baba aia surdă care a servit cina. Mda.. da' ce-ai venit să dormi aici ? Ori așa-i obiceiul pe la voi ?

— Sigur, e un obicei aproape general la cei căsătoriți.

— Ce ? Cum ?

N-ar fi trebuit să rîdă, pentru că rîsul o schimonosea, și oricum rîdea grosolan, dîndu-și pe față lipsa de educație. M-a bătut pe umăr cu nonșalanță și mi-a trîntit-o :

— Ascultă, nu vrei să ne tutuim ? Așa îmi vine mai ușor.

— Cum te cheamă ? am întrebat-o eu.

— Marjukka. Un nume cam tîmpit, însă bărbaților le place.

— Și pe mine...

— Hai, spune, nu face fițe. N-am nimic contra ta.

— Pe mine mă cheamă Minna.

— Minna ! Nu zău, serios ? Minna ! Na-ţi-o bună ! Pesemne că în capul bătrînilor tăi era un talmeş-balmeş cînd au născocit drăguţul ăsta de nume...

S-a întins să-şi ia o ţigară de pe noptieră, dezvăluindu-şi goliciunea. Chiar cu riscul de a-mi trezi gelozia, trebuie să recunosc că era neobişnuit de frumoasă. Nu puteai spune că-i o căzătură, fiindcă era puţin probabil să se fi ridicat de jos măcar odată în viaţă. Era, în felul ei, o sălbatică. Ştia că gheaţa e rece, că vîntul te plesneşte dureros, că acele sînt ascuţite, iar oţetul e acru, dar nu ştia că e indecent să stai în patul unui om însurat şi să fumezi ţigările stăpînilor casei.

— Nu-mi place să se fumeze în pat, i-am spus eu iritată, după ce-şi aprinsese ţigara şi se tolănise din nou, pe o parte, cu faţa la mine.

— De ce nu-ţi place ? Doar Kalle fumează.

— Nici lui nu-i permit.

— Păi, ce găseşti rău în asta ?

— Faptul că pe podea poate rămîne scrum nu numai de la ţigară, ci şi de la tine. Mai ales cînd eşti în starea asta.

— Nu pricep. Te esprimi prea nobil. Ei, fie, să lăsăm asta — la ce să ne hîrîim ? Mai trag numa două fumuleţe.

A stins ţigara, mi-a aruncat o privire critică şi a întrebat cu o îndoială nedisimulată :

— Ascultă, ia spune, cum poţi să-l comanzi pe Kalle ? Nici măcar eu nu pot.

— Pot, am dreptul. De asta-s soţia lui.

Sărmana s-a cutremurat şi, cu un gest reflex, şi-a acoperit cu palmele sînii goi. Glasul a început să-i tremure :

— Cum, tu... ascultă, tu eşti nevasta lui Kalle ? Vreau să spun, Kalle e însurat ?

— Da.

Faţa i s-a schimonosit devenind aproape de nerecunoscut. Şi-a strîns pumnişorii şi a ţipat, abia reţinîndu-şi lacrimile :

— Ah ! porcul ! Porcul ! Şi eu, care puteam avea altul. Mai bun... Şi mai tînăr...

A izbucnit în hohote de plîns, exact ca omul care observă deodată că, fără să-şi dea seama, a spus tot timpul adevărul. Aşa şi noi, două femei înşelate, am rămas tăcute mult timp, gîndindu-ne la adevărurile vieţii. După definiţia din manualul de logică, adevărul înseamnă doar identitatea conţinutului a două premise. Dar, de regulă, despre el se vorbeşte cu grijă, cu spirit de economie, fiind o pasăre foarte rară. Nu ştiu care dintre noi era mai neconsolată în clipa aceea, şi care trebuia consolată. Despre asta s-ar putea scrie un roman, însă ar părea prea neverosimil.

Am luat în sinea mea o hotărîre şi m-am gîndit iar, cu satisfacţie, la contractul nostru matrimonial. Cu firea mea tranşantă, n-aş fi acceptat niciodată tratative şi compromisuri. Mi se năşteau în minte planuri care luau pe dată forme definitive. O, nu, nu-s eu o creatură atît de meschină, încît să dictez condiţii şi să mă ocup cu şantaje banale. Soţul meu va trebui să-mi dea satisfacţie pentru umilinţa îndurată, transferînd pe numele meu cel pu-

țin cincisprezece milioane de mărci în acțiuni industriale.

— Ai vreo meserie ? mi-am întrebat eu tovarășa de nenorocire, care se mai calmase cînd i-am permis să fumeze în pat.

— Am, firește. Sînt manichiuristă. Deși, în momentul de față, fără post.

Manichiuristă, deci în toată puterea cuvîntului o reprezentantă a muncii manuale. Acum aflasem secretul mîinilor ei atît de îngrijite. S-a luat cu ele de cap, frecîndu-și tîmplele, și a suspinat puternic :

— O, Doamne ! Sînt încă ciupită rău...

— Ciupită ?

— Da, vreau să zic, băgată-n sac.

— Tot nu pricep nimic.

— Nu pricepi ? Ei, cum se mai spune ? — afumată, ciobită, ori nu'ș'cum încă. Ei, așa, cherchelită. Am băut prea mult. Kalle mi-a turnat direct pe gît. Voia să mă facă bine de tot.

Mica reprezentantă a muncii manuale arăta foarte nefericită. I-am dat un antinevralgic, iar cu ocazia asta am luat și eu unul. M-a întrebat cu compasiune :

— Ai tras și tu la măsea ?

— Nu, eu nu suport alcoolul, iar tutunul cu mare greutate.

— A, așa ? Desigur că ești mormonă, nu ?

— Nu, i-am răspuns, deși nu înțelesesem întrebarea.

Păcătoșii nu sînt rari pe lumea asta (doar nici îngerii nu sînt o raritate în rai) de aceea nu eram de loc înclinată s-o calific pe mica ma-

nichiuristă în categoria damelor publice. Imaginația mea a transformat-o într-o porumbiță neprihănită atunci cînd am aflat cît de abil o înșelase soțul meu. Fetei îi plăceau micile podoabe și rochiile frumoase, dar visul ei de aur era un pat conjugal, în care poți să dai și să iei concomitent. Orice gînd serios aluneca peste mintea ei, în care încăpeau numai fantezii de copil veșnic și încrederea în sinceritatea omenească.

— Cîți ani ai ? am întrebat-o.

— Curînd împlinesc douăzeci și trei.

— Pari mult mai tînără.

— Și mă prinde ? Lui Kalle i-am spus, firește, că am numai nouăsprezece. Da' tu cîți ai ?

— Treizeci și cinci.

— N-aș fi crezut. Arăți foarte tinerică. Ascultă, cu ce te dai de ai pielea așa netedă ?

— La drept vorbind, cu nimic...

— Nici eu. Fosta mea patroană folosea cremă „Muson". Ascultă, spune-mi sincer : ce crezi, Kalle e bun la pat ?

Am tresărit. Sinceritatea nerușinată a fetei începuse să mă plictisească. Și cu ce drept îi spune soțului meu pe nume ? Soțul meu sperase, poate, că voi fi prima lui dragoste : eu, din partea mea, sperasem să fiu ultima lui pasiune. N-am răspuns la întrebarea ei impertinentă. I-am spus doar că, în general, e un om vesel și de societate. Am încercat să ocup cu alte probleme gîndurile partenerei mele. Am întrebat-o de casa părintească, de școală. Casă nu avea, iar de pe vremea școlii

păstrase în amintire numai recreațiile. Era un copil fără adăpost, dar nu și fără îngrijire. Nu cunoștea nici un fel de opreliști morale și nu avea complexe care să-i complice viața.

— Îl știi de mult pe consilierul minier? am întrebat-o eu.

— Despre ce consilier vorbești?

— Consilierul minier, soțul meu.

— Kalle e chiar de-adevăratelea consilier minier?

— Da.

— Și el zicea că-i un holtei bătrîn... Pe bărbați să nu-i crezi niciodată. Fiindcă veni vorba, îmi pare că un consilier minier e mare zmeu.

N-am răspuns. Unii dintre „zmeii" pe care-i cunoșteam erau așa de plini de importanță, de parcă ei și-ar fi născut strămoșii. Uneori e foarte trist să vezi cum le curg banii printre degete ca apa și să n-ai nici o posibilitate de a-i ajuta.

Interlocutoarea mea și-a scuturat mărgelele de sticlă care-i atîrnau la gît și a spus mîhnită:

— Mda, am cunoscut totuși și mai de mult oameni bine. Într-o vreme îmi făcea ochi dulci chiar un radiotelegrafist! Ah, Doamne, ce băiat frumos!

— De ce nu v-ați căsătorit?

— Iac-așa, fir-ar să fie! Trebuia să bat fierul cît e cald, însă Jaska tocmai rămăsese fără lucru, iar eu pe atunci abia îmi făceam ucenicia. Pe urmă și-a găsit o altă muiere, o

pocitanie! Numai să-i fi văzut mutra, silueta, picioarele strîmbe, mîinile... Bărbații au deseori gusturi oribile.

— Şi încă cum! Majoritatea n-au nici un fel de gusturi, numai senzualitate și instinct vînătoresc.

— Da. Nici despre asta nu știu nimic.

Din păcate, nu știa nici multe altele. Nu făcea decît să creadă. Credea că sărutîndu-te poți scăpa de singurătate, că primul sărut există numai o dată în viață, dar în schimb rămîne de neuitat și după ce ultimul sărut se uită; credea că ideile femeilor se schimbă mai repede decît ale bărbaților și de aceea sînt totdeauna mai pure, dar îi venea foarte greu să creadă că un bărbat e capabil să înșele două femei în aceeași seară. Am încercat să-i explic, din propria mea experiență, că bărbatul este un fel de vagabond, că imaginația lui o ia mereu înaintea realității, alergînd veselă, cum fug ochiurile de la niște ciorapi pe care-i încalți ultima dară. Paradisul bărbatului e totdeauna prezent în fața ochilor, dar cunoaște infernul numai atunci cînd nu se mai poate lansa în căutarea de noi aventuri. Femeia, dimpotrivă, visează ca minutele de fericire să dureze veșnic. Situația femeii a fost studiată științific, cu metode statistice, iar datele obținute sînt perfect convingătoare. În privința bărbaților, toate statisticile au constatat doar tristul fapt că din numărul oamenilor căsătoriți la un moment dat pe teritoriul Finlandei, exact jumătate sînt bărbați care...

— Nu te supăra, m-a întrerupt fata, dar e aici ceva care nu pricep. Doar știi că am făcut foarte puțină școală. Totuși, n-aș putea spune că toți bărbații sînt așa imposibili. Uneori îți fac și bucurie...

— Desigur. Uneori ! Apropo, încă nu mi-ai răspuns la întrebarea de cînd îl cunoști pe soțul meu.

— Zău, chiar nu ți-am spus ? A trecut de atunci... Hai, hai, nu mai ofta ! Da, e peste un an de cînd ne-am întîlnit.

— Pe stradă ?

Noua mea prietenă se simți jignită.

— Ba pardon. Să nu-ți închipui că-s chiar așa. Ne-am cunoscut la un restaurant, Kalle se afumase de ți-era mai mare dragul, și ciorapii îi căzuseră. Pe urmă ne-am dus la un hotel să continuăm. Am crezut tot timpul că e preot.

— Preot ?

— Da, vorbea așa frumos ! Pîn-la el nici un bărbat nu mi-a vorbit așa dumnezeiesc de frumos ! Tot spunea că pîntecele meu e ca un altar, iar sînii ca niște clopote. Și încă multe alte lucruri frumoase, tot ce se poate spune în general unei femei. Dar firește că erau minciuni sfruntate...

A pronunțat apoi un cuvînt finlandez foarte neplăcut, care însă, ce-i drept, poate fi întîlnit extrem de frecvent în tînăra noastră proză, și a izbucnit iar în plîns.

— Da, probabil că nu erau decît minciuni, am exclamat eu oftînd. Cît de des v-ați întîlnit în ultimul timp ?

— O dată sau de două ori pe săptămînă. Cel mai des ziua, fiindcă eu nu lucrez acum și am mult timp liber. Și, pe Dumnezeul meu, Kalle s-a purtat teribil de drăguț. De fiecare dată mi-a adus cîte ceva, numai de nuntă nu voia să aducă vorba cu nici un chip! Vezi, asta-l durea pe el!

— Așa se-ntîmplă totdeauna cu bărbații căsătoriți.

— Da, dar îmi spusese că-i holtei bătrîn.

— Holteii bătrîni sînt însurați cu fete bătrîne și au, de regulă, copii model.

— Cum așa? Nici asta nu știam.

Împrejurările — nu soarta și nu providența — ne-au întrerupt dialogul. Din vestibul s-au auzit glasuri puternice și zgomot. Eu am ciulit urechile, iar drăgălașa lăcuitoare de unghii mi-a aruncat o privire întrebătoare.

— A venit, am zis eu calm.

— Aha. Ei, acuș începe...

— Rămîi locului și nu te agita. De obicei e foarte generos cu amantele sale.

— Dar cu tine?

— Asta o să vedem imediat.

*

Am povestit cu atîtea amănunte întîmplarea din prima jumătate a nopții fiindcă bîrfelile sînt alergători neobosiți pe distanțe lungi: chiar după mulți ani s-au comentat tendențios împrejurările divorțului meu și s-a aruncat cu noroi în mine. Nu cred că mai e cazul să intru în toate detaliile. Voi spune doar, pe scurt, că pentru Ensio Hyypiä, care

s-a angajat să susțină procesul, următoarele împrejurări au servit drept temeiuri suficiente :

a) soțul meu, Kalle Kananen, a întreținut în toată perioada celei de-a treia căsnicii relații delicate cu o manichiuristă în vîrstă de douăzeci și trei de ani, la care m-am referit mai sus, precum și cu o chelneriță de douăzeci și doi de ani, despre care n-am intenția să povestesc nimic, întrucît pe plan spiritual era soră geamănă cu manichiurista.

b) soțul meu m-a înșelat aducînd manichiurista în casa noastră ; pe urmă a înșelat-o pe manichiuristă, aducînd-o în casa noastră pe chelneriță, după care, dînd dovadă de lașitate, a fugit lăsîndu-le pe cele două femei în grija mea.

c) femeile au fost dispuse să confirme sub jurămînt că soțul meu li s-a prezentat drept burlac — ceea ce, de altfel, e o caracteristică generală în vremurile noastre și nici măcar nu e considerat delict — iar cu ajutorul unor cadouri, dar mai ales a promisiunii de a le lua în căsătorie, le-a determinat pe fiecare în parte să aibă cu el legături intime, care, însă, nu le-au satisfăcut pe femei, iar soțului meu i-au creat un complex de inferioritate, un fel de paralizie sufletească.

*

Mi-au trebuit două zile ca să scap de manichiuristă și de chelneriță, care încheiaseră între ele un tratat de prietenie și asistență mutuală. Cele două mici zgripțuroaice stăpî-

neau la perfecție arta nobilă a șantajului. Întrucît soțul meu nu era acasă, am rămas eu însărcinata lui cu afaceri. Le-am plătit fetelor arenda pe-o lună înainte, le-am dat pensie alimentară pe două luni și cîte cinci mii de mărci compensație pentru suferințele morale îndurate — în total șaisprezece mii de mărci. La rîndul lor, mi-au dat fără nici o obiecțiune chitanțe pe care le-am prezentat ulterior soțului. Le-a răscumpărat cu destulă greutate afirmînd că cinci mii de mărci daune pentru suferințe morale este total exagerat deoarece presupune că le-a oferit ambelor numai emoții plăcute.

Oamenii care săvîrșesc fapte reprobabile recurg de obicei la explicații frumoase ; dar soțul meu, cînd s-a întors acasă din haimanalîc, n-a încercat să-și înfrumusețeze faptele, ci a recunoscut sincer :

— Situația e cum nu se poate mai rușinoasă. N-am nimic de spus în apărarea mea. O, ce porci sîntem noi, bărbații...

— Nu-i cazul să vorbești la plural, i-am răspuns eu scîrbită.

— Nu, sigur că nu. Recunosc cinstit : sînt un mare purcel...

— Mai bine spune porc, vier nescopit !

— Cum dorești. Am trăit ca un porc...

— Și de-aici înainte ai să trăiești tot așa, însă eu nu mai am chef să te dădăcesc. N-am vocație de porcăriță.

— Nu, firește, deși...

— Ce ? !

— Păi... să vezi, eu cred că toate soțiile sînt într-un fel porcărițe. Însă aș vrea să-ți spun un singur lucru, Minna dragă : tu ești cea mai frumoasă porcăriță din lume !

— Îmi dau demisia.

— Demisia ? Ce vrei să zici ? m-a întrebat el mirat.

— Divorțul. Te poți însura cu manichiurista, ca s-o fericești pe maică-sa, care se află într-un azil. Ensio Hyypiä se ocupă de proces.

Știți, e mai puțin periculos să zădărăști un cîine decît un bărbat : cîinele latră, pe cînd bărbatul se îmbată criță și începe să-și trateze soția ca pe un cîine.

Așa s-a întîmplat și cu mine. Am avut ocazia să aud că sînt ființa cea mai mărginită, cea mai redusă din lume, o ipocrită cu ochelari de cal, că ar fi trebuit să mă fac evanghelistă, călugăriță, sau să conduc un detașament de fete-cercetași. Am ascultat, am tot ascultat insultele, dar pînă la urmă mi-am pierdut răbdarea și i-am trimis un croșeu de stînga la plex. Am blagoslovit din nou colegiile americane, unde și femeile fac alături de bărbați un curs temeinic de învățare a boxului. Cît de ușor am reușit, în anumite situații, să mă înțeleg cu bărbații fără anostele jocuri de cuvinte, în care ei se încurcă atît de des ! Lui Kalle Kananen îi plăcea teribil să se laude cu conservatorismul său. Acum descopeream că acest conservatorism se datora doar faptului că era prea fricos ca să se bată și prea gras ca s-o ia la sănătoasa. Ce-i drept, în ultima privință m-am cam înșelat intru-

cîtva, fiindcă imediat după primul bombardament aerian Kalle Kananen a șters-o din Helsinki, dovedind că are picioare neobișnuit de agere. Mai întîi a fugit în Suedia, iar de acolo în Statele Unite ale Americii. Se spune că numai o adevărată Lady poate face dintr-un bărbat un gentleman. Consilierul Kalle Kananen a fost totuși gentleman, pentru că a acceptat divorțul în condițiile propuse de mine.

Îndată după sfîrșitul „războiului de iarnă", rutinații noștri juriști s-au apucat de treaba lor preferată, iar în mai 1940 eram din nou liberă. A doua încercare de a deveni soția unui om născut în zodia Fecioarei îmi adusese paisprezece milioane de mărci în acțiuni industriale și o vilă somptuoasă în insula Kulossari.

O prejudecată veche și stupidă nu permite să se spună tot adevărul despre bărbați. Femeia n-ar trebui, chipurile, să știe nimic despre ei, iar dacă știe și spune, asta se numește minciună și perfidie! Perfidia feminină a fost inventată de poeți, care sînt născocitori mai buni decît savanții. Și totuși, trebuie să recunoaștem măcar din cînd în cînd că lipsa de ipocrizie și de viclenie naturală, congenitală, e cea mai mare dintre piedicile care sînt în calea victoriei depline a intereselor feminine.

CAPITOLUL IX

ANII războiului au însemnat pentru mine, ca şi pentru majoritatea oamenilor din cercul meu, o luptă îndelungată pentru cămin, confort şi bani. O parte din întreprinderile concernului „Karlsson“ au trebuit să fie închise din cauza insuficienţei mîinii de lucru. Totodată, concernul a fondat noi întreprinderi industriale, care lucrau pentru binele public şi pe socoteala fondurilor publice. Bună şi liniştită era situaţia proprietarilor de păduri care aveau la dispoziţie şi o organizaţie utilizabilă în sistemul raţionalizărilor. Furnizarea lemnelor şi a gazogeneratoarelor la consumatori şi la numeroase instituţii publice a fost o afacere mulţumită căreia am obţinut cîteva decoraţii, relaţii noi, profituri serioase, precum şi dreptul de a fi la „per tu“ cu miniştri şi generali. În condiţiile raţionalizării, comerţul n-avea nevoie de reclamă, care înghiţea mulţi bani, aşa că am suprimat-o. Poetul Heimonen, care pe vremuri făcuse o reclamă strălucită sistemului CA, şi-a pierdut postul împreună cu cele patru ajutoare ale lui. Datorită relaţiilor mele i-am scăpat de front, unde bîn-

tuia moartea, păstrîndu-i pentru patrie și biserică. Au fost încadrați la Biroul de stat al informațiilor și numiți imediat funcționari militari, dîndu-li-se o grămadă de stele.

Cu atît mai puțin a trebuit să pună mîna pe armă Ensio Hyypiä. A fost detașat la Direcția spatelui frontului, în calitate de șef al obiectivului care se numea Secția de combustibil a companiei „Karlsson". A obținut și el avantaje substanțiale de pe urma războiului, ca mulți alți oameni întreprinzători, care au avut posibilitatea să se ocupe în liniște de vînzări și cumpărări. Inventa mereu noi surogate, iar producerea lor era încredințată oficial întreprinderilor noastre. Probabil că toți cititorii maturi își amintesc cele mai spectaculoase realizări ale industriei noastre de surogate: lenjerie de pat și de corp din hîrtie, excelentul pudding-concentrat „pim-pim" (avînd drept materie primă celuloza), aparatele casnice universale fabricate din lemn care puteau fi utilizate cu egal succes ca război de țesut, mașină de cusut, pat de campanie cărucior de copii sau măsuță de servit. Toate erau fabricate de concernul „Karlsson", pentru a cărui producție se perpeleau zi și noapte ministerul aprovizionării, direcția apărării și, personal, directorul adjunct al companiei, Ensio Hyypiä.

La sfîrșitul războiului am aflat cu uimire că adusesem servicii neprețuite patriei prin dezvoltarea industriei de surogate. Nu-mi rămînea altceva de făcut decît să accept cu supunere. Viața e o comedie pentru cei care

gîndesc şi o tragedie pentru cei care simt. Eram, fireşte, foarte mulţumită că maşina birocratică, condusă de bărbaţi, exprimase recunoştinţă unei femei. Pesemne că americanul Mencken avea totuşi dreptate cînd presupunea, acum treizeci de ani, că şi bărbaţii au uneori creier. În patria mea iubită (Statele Unite), unde domnesc femeile, ipoteza lui Mencken a fost primită cu multă satisfacţie însă în Europa s-a rîs de ea cu dispreţ, mai ales în Finlanda, unde nişte dobitoci încrezuţi, care-şi închipuiau că sînt culmea creaţiunii, i-au rezervat femeii loc numai la bucătărie şi lîngă leagăn. Încîntătorul Boccaccio a demonstrat că inteligenţa femeii poate concura cu succes pe cea a bărbatului, şi chiar s-o întreacă. Femeia din epoca Renaşterii considera o mare cinste cînd cineva vorbea inteligent despre mintea şi caracterul ei bărbătesc. Dar să fi ajuns Renaşterea în Finlanda abia în timpul celui de al doilea război mondial, cînd s-a observat în sfîrşit că femeia e capabilă de ceva mai mult şi mai important decît să care cărămizi şi să nască copii bărbaţilor? În orice caz, am avut impresia că în anii grei ai războiului înalţii funcţionari au citit cu multă atenţie „Decameronul", altfel e greu de crezut că mi-ar fi cerut cu atîta insistenţă ajutor, acordînd unei femei aşa multă încredere. Unul dintre miniştrii de pe atunci a renunţat cu totul la străvechile prejudecăţi ale teologiei monahale, m-a invitat la o recepţie şi m-a rugat să-l ajut. Aflase, probabil, de undeva, ca să fii om înseamnă mult, dar să fii

femeie înseamnă şi mai mult, mai ales dacă prin activitatea ei femeia a reuşit să adune o avere foarte respectabilă şi să-şi asigure relaţii importante. A început prin a-mi face complimente pentru felul cum arăt, pentru limbile pe care le cunosc şi pentru originea mea americană, apoi a luat un ton solemn :

— Doamnă, mă voi strădui să-mi pun în joc toată influenţa ca să fiţi decorată cu cel mai înalt ordin pe care l-a primit vreodată o femeie în ţara noastră.

Mi-a aruncat o privire întrebătoare, aşteptînd cu bunăvoinţă recunoştinţa mea fierbinte. I-am răspuns cinstit :

— Nu-mi plac în mod deosebit ordinele înalte, pentru că nu le pot purta decît în ocazii ultrasolemne. Aş prefera o podoabă care se poate purta la o rochie obişnuită, dar numai nu un colier : am şi aşa prea multe.

Poate şi-a închipuit că sînt o parvenită de război, tipică, o capitalistă model american sau un exemplar pur sînge de homo stultus, care cultivă o teorie foarte banală : tu — mie, eu — ţie. A zîmbit pe sub mustaţă, şi-a supt degetul mare ca un copil cînd încerci să-l iei de la sînul matern şi iar s-a prefăcut neobişnuit de generos :

— Pe lîngă aceasta, doamnă, mai am pentru dumneavoastră o veste plăcută : intenţionez să intervin pe lîngă preşedintele republicii noastre ca să vi se acorde titlul de consilieră economică.

— Îmi dă dreptul la pensie ? am întrebat eu fără nici un ocol.

— Din păcate, nu. Dar taxa pentru acordarea titlului va fi plătită din fondurile publice...

— N-ar fi mai bine să cruțați fondurile publice ?

— Așa credeți ?

— Firește.

Eram obișnuită ca orice cuvînt pe care-l adresez bărbaților să fie întors împotriva mea, însă acest domn s-a dovedit o neașteptată excepție. A început să ridice în slăvi felul meu social de a gîndi și nobilul meu spirit de jertfă, iar la sfîrșit a trecut la afacerea de dragul căreia, la drept vorbind, angajase toată discuția :

— Doamnă, societatea are din nou nevoie de ajutorul dumneavoastră. În țară domnește o mare sărăcie. Sîntem cu toții amenințați de foamete...

— Domnule ministru, i-am spus eu cu sinceră compătimire, îmi permiteți să vă ajut ? V-aș putea face rost de cafea, zahăr, unt, făină, conserve de fructe, tutun — mă rog, de tot ce vă trebuie. Dar, bineînțeles, cu suprapreț.

S-a uitat drept în ochii mei, s-a dus cu teamă la ușă, să vadă dacă nu trage cineva cu urechea, iar cînd s-a întors mi-a spus în șoaptă :

— Doamnă, propunerea dumneavoastră mă interesează. Am de toate, însă vreo cîteva kilograme de cafea mi-ar mai trebui...

— Dar se găsește în magazine...

— În magazine ? s-a mirat el.

— Da-da, la fel ca și alte delicatese. Se vînd la liber, cu condiția ca supraprofitul rezultat din vînzare să fie utilizat în scopuri de binefacere. De aceea sînt prețurile atît de mari. Săptămîna viitoare sosește în portul nostru un vapor cu halva orientală, care va fi vîndută cu aprobarea ministerului, în folosul copiilor musulmani orfani de tată. Totodată va intra în magazine un nou lot de cafea, fructe deshidratate, țigări, anticoncepționale franțuzești, lenjerie de damă, mantouri de karakul, bomboane, jucării și pîslari, care se vor vinde liber la prețuri de speculă în folosul bolnavilor de variolă, al sportivilor ieșiți din formă, precum și al văduvelor de colonei și copiilor nelegitimi ai foștilor miniștri. Prin urmare, după cum vedeți, nu e lipsă de marfă, doar puterea de cumpărare lipsește.

— Aveți dreptate, doamnă. E perfect adevărat : lipsește puterea de cumpărare ! Mare lucru poți face cu o leafă de ministru ? Abia-abia ajungi să-ți iei cele cuvenite pe cartelă...

Mi-a fost milă de el, o milă pe deplin firească. Pesemne că își pierduse cu totul caracterul, luîndu-l în schimb pe al nevesti-si, așa încît acum singurul fundament al autorității sale era mărimea exorbitantă a biroului ministerial. Deodată a tresărit, amintindu-și îndatoririle de serviciu.

— Doamnă, fiindcă veni vorba de filantropie, vă voi expune chestiunea pentru care, propriu-zis, m-am hotărît să vă deranjez. În țara noastră există aproape patru milioane de locuitori care nu sînt în stare să cumpere

mărfurile vîndute în scopuri de binefacere. Pe acești oameni trebuie să-i ajute cineva. Am discutat cu cîțiva colegi și toți se gîndesc la dumneavoastră. Sînteți americancă sută-n sută, deși ați obținut cetățenia finlandeză cu douăzeci și trei de ani în urmă. Puteți face țării un mare serviciu, și de aceea vă rog să aveți amabilitatea de a răspunde la următoarele întrebări : a) n-ați fi de acord să plecați în Statele Unite ca să organizați acolo strîngerea de ajutoare în folosul Finlandei ? b) cînd ați putea pleca și care vă sînt condițiile ! c) ați mai avea alte dorințe ?

I-am răspuns că îmi trebuie cîteva zile de gîndire. Simandicosul solicitator a continuat :

— Nu mă îndoiesc că sînteți capabilă să găsiți în orice situație soluții eficace și idei originale, care vă vor permite să învingeți dificultățile. Din motive ușor de înțeles, nu vă putem trimite în calitate de reprezentant oficial. Vă vom numi „trimis voluntar".

— Excelentă idee. Întrucît ambasadorii sînt de obicei bărbați onești și cu bună reputație, trimiși în străinătate să mintă...

Observația nu i-a plăcut. Era, probabil, obișnuit ca femeile să aibă porțile sufletului deschise și lacăt la gură. Dar, în ciuda ușoarei enervări ce-l cuprinsese, a continuat discuția pe un ton amabil. Știa că, dacă apuci să muști dintr-un măr viermănos, e mai plăcut să vezi în el viermele întreg decît jumătate. A reușit să mă convingă, și drept rezultat finlandezii americani s-au apucat cu pasiune

să-şi golească podurile. Întrucît era vorba de binefacere, primul obiect am fost eu însămi. Mi s-a asigurat călătoria gratuită, mi s-au dat bani din gros pentru cheltuieli de reprezentare şi mi s-au oferit nenumărate avantaje în contul societăţii. Ar fi fost riscant să-mi las toate afacerile numai pe mîna lui Ensio Hyypiä, deşi lucrase mulţi ani ca asociatul meu, dovedindu-se energic şi întreprinzător. Nu mă îndoiam de cinstea lui (un jurist prosper e totdeauna cinstit) dar nu mă bizuiam pe voinţa lui, subminată de pasiunea tot mai intensă pentru alcool. Ca toţi alcoolicii cunoscuţi şi recunoscuţi, începuse şi el să sufere de grandomanie : îşi instalase în cabinet cel mai mare birou din Finlanda şi de trei ori pe an îşi comanda portretul la un pictor. Construia castele în Spania şi din timp în timp făcea reflecţii despre Dumnezeu, cu aerul că i-ar fi coleg de serviciu. Înaintea plecării i-am lăsat o sumedenie de dispoziţii, pe care şi le-a notat conştiincios în carnet, şi am apelat în fel şi chip la seriozitatea lui. Ştiam că bărbaţii se topesc atunci cînd o femeie le laudă puterea, şi de aceea, înadins am apăsat tocmai pe această pedală.

— În anii din urmă ai adus mari servicii companiei „Karlsson", iar prin asta şi mie. Ai dovedit devotament în toate privinţele, aşa că plec pentru cinci săptămîni cu inima uşoară.

Ensio Hyypiä a rămas mut minute întregi apoi a rostit rar :

— Ce frumos vorbeşti despre mine, Minna. Exact cum se vorbeşte despre morţi. Uită-ţi

grijile, spunea un poet. Firește că-mi voi îndeplini obligațiile conștiincios și în spiritul celor mai bune tradiții comerciale. La nevoie voi ști să apelez la scutul legii.

A mîngîiat cu tandrețe culegerea de legi aflată pe birou și a continuat :

— Iată o capodoperă literară care n-a fost încă ecranizată !

A rîs el singur de gluma lui, lucru în general caracteristic bărbaților și a încercat să mă molipsească de veselie. Cum spunea steaua de cinema americană Nina Tutti : „Rîzi, și ceilalți se vor alătura veseliei tale ; plîngi, și le vei strica multora genele excelent rimelate !"

N-am făcut nici una, nici alta ; i-am dat cheia de la cabinetul meu și mi-am luat rămas bun.

*

La 5 noiembrie 1945 am sosit în patrie, în Statele Unite, după o despărțire de douăzeci și trei de ani. Toți acești ani fusesem credincioasă horoscopului care-mi indica să caut într-o țară străină un soț născut în zodia Fecioarei, ca să devin fericită și bogată. În două decenii s-a perindat prin fața mea o legiune întreagă de bărbați — *Fecioare*, am avut chiar și doi soți legitimi, a venit și bogăția, numai fericirea continuam s-o caut. Sau poate că tocmai în asta constă fericirea vieții mele, să caut mereu ?

Am uitat cu totul să vă povestesc de mama, care a căutat și ea tot timpul fericirea. Cu cincisprezece ani în urmă se întorsese în Ame-

rica și se măritase cu fermierul din Wisconsin, în timpul războiului se mutase în Florida, divorțase și să măritase din nou cu un șofer mai tînăr decît ea cu douăzeci de ani, pe urmă se despărțise și de el, deschisese o cîrciumioară la Lantana și murise într-un accident de automobil, în 1943. Pietonii americani trebuie să aibă în ziua de azi aripi, și nu rareori le cresc aripi de înger...

Așadar, n-am fost nevoită să-mi pierd vremea întîlnindu-mă cu neamurile, vărsînd lacrimi de bucurie și de necaz, ducînd daruri : nici faianță „Arabia", nici bibelouri lucrate iscusit de veteranii de război, nici cuțite finlandeze, nici podoabe în stil Kalevala. Am adus numai un „Salut" neoficial și pauper și totodată am stabilit legături comerciale personale. Firește că am procedat la fel de altruist și dezinteresat ca businessmenii americani, prelații catolici, colonizatorii englezi și unele asociații de binefacere finlandeze : eram ferm convinsă că dacă prosperă firma „Karlsson", prosperă întreaga Finlandă.

Timp de patru săptămîni am colindat regiunile finlandeze din Lumea Nouă (tot acest timp mintea mi s-a odihnit, iar limba mi-a umblat cît pentru zece) : am mizat pe sentimente, am zugrăvit în tablouri vii suferințele Finlandei, dar străduindu-mă să evit exagerările, ca să nu pierd încrederea ascultătorilor. Compasiunea și mila i-au făcut pe oameni să acționeze. Ajutorul pentru Finlanda creștea ca un bulgăre de zăpadă rostogolit sau ca datoria publică, și iată vasele încărcate cu daruri

americane plecînd unul după altul din portul New York spre îndepărtata țară nordică, unde li se preda oamenilor un curs elementar de calicie: cum să trăiască din subvenții și pomeni. Munca era considerată un mijloc neplăcut de a obține bani, iar o cămașă primită de pomană întărea sentimentul demnității umane și credința în idealurile creștine! Activitatea de distribuire a ajutorului american a dat naștere la numeroase profesiuni noi: negustori (pe sub mînă) de ciorapi de nylon și cafea, speculanți de valută, tot soiul de samsari și intermediari, precum și milogi înveterați. Legația finlandeză din New York și biroul de adrese al Armatei Salvării manifestau efuziuni nobile de sentimente frățești ori de cîte ori izbuteau să găsească adresele verilor de-al treilea din America, de mult dați uitării. Tăietorii de lemne din Finlanda făcuseră cunoștință, în sfîrșit, cu guma americană de mestecat. Văcărița, suferind de complexe din cauza ciorapilor aspri de lînă, își acoperea cu nylon pulpele dolofane. La gîtul lingăilor bătrîni atîrnau cravate țipătoare. Pentru unii, viața devenise un basm.

Ce interesant era să acționez în calitate de „trimis voluntar" și să spun pretutindeni „mulțumesc frumos"! Numeroase asociații feminine americane m-au ales membră de onoare și mulți oameni cu greutate au promis să vină în Laponia ca să-și petreacă concediul făcînd schi — de preferință la mijlocul verii, cînd soarele se afla în punctul cel mai înalt al orizontului, iar drumurile în stare bună. O dată

m-a vizitat în apartamentul meu (locuiam, firește, la somptuosul hotel newyorkez „Waldorf-Astoria", întrucît călătoream în contul fondurilor publice și reprezentam organizații de binefacere) o cucoană de vîrstă mijlocie, care s-a prezentat Mrs. Rachel Turnnack. Era foarte elegant îmbrăcată, iar fața ei machiată cu grijă era împodobită și ascunsă de o voaletă care-i cădea pe umeri. La semiîntuneric ar fi putut să pară chiar frumoasă, deși vocea groasă și răgușită ți-l amintea imediat pe cîntărețul negru Louis Armstrong. S-a prezentat foarte degajat, s-a instalat în fotoliu picior peste picior și mi-a vorbit fără să-și ridice voaleta :

— Mrs. Karlsson-Kananen — o, ce nume oribil ! — am auzit tot ce s-a spus despre dumneata în buletinul de știri al hotelului și imediat m-am gîndit : iată o femeie pe care aș vrea s-o cunosc. Apropo, ce capital ai și cît venit pe an ? Calculat în dolari, firește, doar nu cunosc valuta voastră.

I-am răspuns nebulos și totodată m-am plîns de impozitele exagerate.

— Și aici e tot așa, făcu Mrs. Turnnack. Impozitele te ruinează pur și simplu, dar în același timp contribuie la dezvoltarea activității mintale. Eu sînt o femeie de afaceri, ca și dumneata ; am cîteva cargouri, abatoare, o fabrică de bere și alte cîteva întreprinderi mărunte, dar stau și mă minunez cu cît de puțini bani vă descurcați voi acolo, în Finlanda aia — Finlanda, nu ? — parc-așa îi zice. Eu o scot la capăt cu chiu cu vai, și ține seama,

venitul meu impozabil depășește cu mult opt milioane pe an. Ce-ar fi să comandăm niște whisky ?

— Mulțumesc, pentru mine nu...

— Dar coniac franțuzesc ?

— Nu, mulțumesc. Eu nu beau de loc.

— Nici o țigară nu vrei ?

— Nu vă supărați, dar nu fumez.

Mrs. Turnnack își ridică voaleta și se holbă la mine. Apoi pe fața ei se întinse un zîmbet revelator și exclamă :

— O, iartă-mă, Mrs. Karlsson-Kananen — uf ! ce nume imposibil de pronunțat în limba noastră ! Uitasem cu totul că ești o sărmană capitalistă finlandeză ! Bineînțeles că fac eu cinste !

— Mulțumesc, dar oricum n-am nevoie, nu beau de loc. Nici o picătură, înțelegi ?

Voaleta a căzut la loc pe fața originalei mele musafire, care continuă să trăncănească dezinvolt, familiar, din spatele rețelei de nylon.

— Nici eu nu beau mult, poate o juma' de whisky pe zi. N-o să te superi dacă...

Fără să mai aștepte răspunsul, sări cu agilitate în picioare, luă de pe masă un pahar mare, de apă, și scoase din poșetă o sticlă plată de whisky.

— Să-ți aduc apă ? i-am propus eu amabil.

— O-o-o, nu. Prefer să nu-l diluez. La ce bun niște lichid în plus ? Și-așa mă îngraș peste măsură. Iar apa în general n-o agreez, e bună doar de udat florile și la acvariul cu pești. Defunctul meu soț — o-o, ce șobolan grețos era ! putea sta în apă aproape zi și

noapte ! De altfel, mai avea el și alte ciudățenii. O dată, cînd călătoream prin Italia — o, ce țară săracă și oribilă ! — Bruce a vrut cu tot dinadinsul să cumpere cu bani gheață turnul din Pisa — știi, turnul ăla vechi-străvechi, aplecat de tot într-o parte — zicea să-l desfacă piatră cu piatră și să-l transporte în Massachusetts, unde aveam atunci o fermă, iar acolo să-l monteze la loc. Dar, slavă Domnului, dobitocii de pisani (parcă poți să le spui altfel ?) n-au vrut să încheie afacerea nici cu bani peșin !

Mrs. Turnnack își ridică iar voaleta, atît cît să poată duce paharul la gură, făcu o scurtă pauză și după ce-și trase sufletul, începu din nou să se exerseze în arta monologului :

— Mrs. Karlsson-Kananen — zău, ai un nume absolut imposibil ! Da, uite Mrs. *Karlsn* aș vrea să mă sfătuiesc puțin cu dumneata. Nu cunosc țara voastră, am auzit numai că Finlanda face parte dintre cele slab dezvoltate, unde singurul lucru nedeficitar e natalitatea. Țara dumitale are teribilă nevoie de ajutorul nostru și eu sînt dispusă să vă ajut în felul meu. În primul rînd, aș vrea să știu cu cîți țoli s-a lățit șezutul bărbaților finlandezi în ultima jumătate de secol.

Se pare că omul e singurul animal în stare să roșească. Mi-am descoperit și eu, brusc, această rafinată caracteristică. Parcă mi-ar fi suflat cineva foc în față. Un polițist finlandez cu inițiativă ar fi arestat-o imediat pe Mrs. Turnnack și ar fi dus-o la balamuc. Așa îmi ziceam eu, fără să bănuiesc că întrebarea mu-

safirei prezintă un interes excepțional. I-am răspuns descumpănită :

— Nu știu, Mrs. Turnnack... Nu prea cred că în Finlanda s-a făcut statistica șezuturilor...

— O-o-o ! Serios ? La noi s-a făcut. La noi se fac statistici în toate problemele. Și la concernul meu lucrează patru savanți cunoscuți, a căror singură treabă e statistica. Doctorul Dick Lambert a terminat acum două săptămîni o cercetare statistică extrem de interesantă și de mare perspectivă, pentru care i-au trebuit aproape trei ani. Un an întreg s-a ocupat cu teatrele din vechea Grecie și de la Roma, măsurînd locurile pentru spectatori. Drept rezultat a reușit să stabilească faptul că lățimea medie a acestor locuri este egală cu nouăsprezece țoli, iar la unele din cele mai vechi teatre ale Elladei erau și mai mici. De aici a tras concluzia că în urmă cu un mileniu și jumătate cea mai răspîndită lățime a fundului la bărbați era de cincisprezece țoli. Subliniez : la bărbați. Șezutul femeilor se îngustează an de an, asta o știe toată lumea. În 1905, bărbatul american avea lățimea șezutului de șaptesprezece țoli, iar acum, în 1945, a atins deja nouăsprezece țoli și jumătate ! În 1925 era destul dacă se făceau la automobile locuri late de douăzeci și doi de țoli, la modelele de anul trecut lățimea a fost douăzeci și patru, iar la anul se va sări la douăzeci și cinci de țoli ! Dar din ce cauză fundul bărbaților — cel puțin în America — se tot lățește, în timp ce femeile, dimpotrivă, nu permit să le crească această parte a corpului ?

Doctorul Lambert ne dă un răspuns clar și fără echivoc : bărbații americani șed prea mult. Își iubesc așa de tare îndeletnicirea asta, încît stau adesea zile întregi, se uită la dreapta și la stînga și nu fac nimic. Desigur că dumneata cunoști bărbații, Mrs. *Karls* — tii, ce nume ! — nu-i așa ?

I-am răspuns cam evaziv :

— Nu cred că au nevoie de laudele noastre : se laudă singuri...

— Bine-ai mai zis-o, sfinte Sisoe ! Pe chestia asta să-i tragem un gît !

Rețeaua de nylon s-a ridicat și paharul cu whisky s-a apropiat fără grijă de gurița plină cu cel mai minunat aur dentar. O avea întreagă pe gingii ! În ce ispită îi va duce cîndva pe medicii anatomopatologi și pe funcționarii unei pompe funebre ! Continuam să cred că Mrs. Turnnack intră în categoria femeilor care n-au nimic de spus, și de aceea turuie fără încetare. Greșeam. Avea ce spune, și curînd i-a dat drumul :

— Tot ce-ai auzit pînă acum cu privire la cercetarea lățimii șezutului bărbaților a fost numai un prolog la obiectul principal pe care vreau să-l discut cu dumneata. Anul trecut a luat ființă în California o nouă asociație : „Society for Domination of Woman". După cum îți dai seama chiar din denumire, inițiativa aparține bărbaților, unor asini bipezi care ar vrea să întoarcă roata istoriei înapoi, la bezna medievală ! Asociația și-a ales ca deviză strigătul de ajutor al cîtorva dobitoci : „Cerem egalitate ! Bărbați americani, ridica-

ți-vă la luptă împotriva despotismului feminin!" Și toată agitația asta absurdă a început pentru că în Statele Unite femeile dețin peste optzeci și cinci la sută din avuție, iar în viitorul apropiat procentul va crește și mai mult. Spre deosebire de bărbați, femeile americane își dezvoltă mintea, nu fundul. Vă asigur, Mrs. *Karl — nu-pot-pronunța*, că țara asta va fi condusă și în viitor nu de șezuturile masive ale bărbaților, ci de inteligența femeilor. „Society for Domination of Woman" încearcă să promoveze bărbații în posturile de conducere din lumea afacerilor și să ne reducă pe noi, femeile, care am creat această țară puternică, la situația de sclave în care se găsesc sărmanele noastre surori din Europa! Iată de ce noi, femeile americane, am fondat o contramișcare, „Society for Stupidity of Men", care luptă pentru drepturile femeilor. Asociația noastră are sute de filiale în toate statele, iar acum două luni ne-am extins activitatea și pe scară internațională. La congresul care s-a ținut de curînd, eu am fost aleasă președinta asociației, iar acum intenționez să studiez situația din diferite țări. Iată de ce vreau să mă sfătuiesc cu dumneata, Mrs. *Karl*... nu te supăra, spune-mi, te rog, pe litere, cum se scrie numele dumitale stupid.

— K-a-r-l-s-s-o-n — K-a-n-a-n-e-n.

— Da, Mrs. Karlsson-Kananen aș vrea să știu care-i situația în... cum se numește țara dumitale?

— Finlanda?

— Da, exact. Care e situația în Finlanda? Încearcă și acolo bărbații să le smulgă femeilor puterea? Intenționează bărbații din Finlanda să răzbată la conducerea vieții de afaceri sau mai au încă destulă bătaie de cap la bucătărie, cu mașina de spălat și cu celelalte treburi gospodărești? Am auzit că și „Society for Domination of Woman“ intenționează să-și extindă activitatea în străinătate. De aceea ar trebui să organizăm o ripostă energică în toate țările, și cît mai repede! Ce zici de asta, Mrs. *Kalsen-Känänen?*

— Condițiile din Finlanda sînt atît de diferite... am început eu.

— O-o-o! Oare acolo domină bărbații?

— Oarecum... în parte...

— Ei drace! Mă temeam eu de asta! Așadar, și acolo e aceeași situație ca în celelalte țări înapoiate... pardon, slab dezvoltate. Foarte bine că te-am întîlnit. Dumneata cunoști bărbații, nu-i așa, Mrs. *Kal'...?*

— Karlsson-Kananen: Da, firește. Am fost căsătorită de două ori.

— E prea puțin. Eu, de opt ori. De obicei, o dragoste nefericită duce la o căsătorie, iar apoi toți care s-au prins în plasa căsniciei regretă libertatea pierdută. Bărbații nu se nasc soți buni, femeile sînt nevoite să-i educe, dar de unde să ia timp suficient? După moartea lui Bruce m-am hotărît ferm să nu mă mai mărit. Nu vreau să mă îndrăgostesc a noua oară, deși mă aflu la vîrsta cea mai periculoasă: tocmai am împlinit șaizeci și opt. Mi se pare că sîntem cam de-o vîrstă, nu-i așa?

— Eu sînt puțintel mai tînără, i-am răspuns înciudată. În septembrie am împlinit patruzeci și unu...

— Pentru activitatea ideologică, diferența de vîrstă nu are nici o importanță, Mrs. *Kalsn*... În orice caz, avem un scop comun : să-i ținem pe bărbați sub papuc. Iar acum îndrăznesc să-ți fac o propunere : cînd te întorci acasă, să te apuci imediat de organizarea filialei naționale finlandeze a asociației „Society for Stupidity of Men". Știu că nu dispui de armele necesare, dar asta se poate aranja. Fondul meu de caritate „Rachel & Bruce Turnnack Foundation" o să aloce pentru început o sută de mii de dolari drept capital de bază. Pe lîngă asta, putem trimite în țara voastră femei-savanți cu renume, iar uneori chiar și bărbați (de ce ne-am lipsi cu totul de ei ?) ca să țină conferințe și să predea în școli. Dacă mișcarea noastră va da roade în Finlanda, vom putea aloca din același fond împrumuturi pentru iubitorii de știință finlandezi, ceea ce le-ar permite să vină în America și să-și continue studiile. Consider că o chestiune extrem de importantă este măsurarea șezuturilor. Doctorul Lambert dispune de pe acum de dovezi absolut indiscutabile că munca sedentară nu se potrivește bărbaților, așa că nu trebuie puși în posturi de conducere. Fac excepție numai senatul și congresul, unde se lucrează cu mușchii fesieri, precum și gondolele venețiene, la conducerea cărora pot fi lăsați tot bărbați-gondolieri. Cum spuneam la început, Mrs. *Karlsson*, scopul meu este să ajut țara dumitale,

care se află într-o situație atît de proastă. Finlanda trebuie să intre neapărat în rîndul țărilor înaintate, unde rolul dominant îl joacă femeile și unde toate treburile sînt conduse de mințile întreprinzătoare ale femeilor, nu de grosolanii mușchi fesieri ai bărbaților. Asta-i tot. Sper că acum e clar fondul problemei, nu? Ești dispusă, ca femeie de afaceri finlandeză, să intri în rîndurile noastre ?

— În principiu n-am nimic de obiectat, însă mai întîi vreau să cercetez situația. Mîine plec înapoi și o să-ți comunic imediat ce acțiuni am posibilitatea să întreprind.

— Excelent, Mrs, *Karlsen-Kynäneen !* Și nu uita că fondul meu de binefacere e gata să-ți susțină activitatea.

— M-am ridicat ca să-i mulțumesc și să-mi iau rămas bun, dar se obișnuise cu locul și se simțea la largul ei, așa că a deschis calm poșeta și a scos iar sticla plată de whisky. Avea principii neclintite : a refuzat și de data asta apa și s-a delectat cu whisky nediluat. Pe urmă, această învingătoare în opt campanii matrimoniale a început să se intereseze de succesele afacerilor mele. Cînd i-am povestit, printre altele, de sistemul CA, a exclamat entuziasmată :

— Ei, care va să zică, dumneata ai merite excepționale în lupta pentru drepturile femeilor !

Deodată privirea i-a devenit absentă, parcă și-ar fi amintit ceva din trecut, după care m-a întrebat brusc :

— Ai apucat să-ți brevetezi invenția ?

— Nu.
— Vinde-mi mie ideea !
— Ia-o gratis.
— Nu, eu nu iau nimic gratis. Chiar și brutarul vinde tot ce frămîntă. „Confort ambulant"... „Confort ambulant"...
A dat paharul peste cap și a exclamat, sărind în picioare :
— Mrs. *Karlsen !* Mi-ai pus în mîini o armă pe cinste, care va intra în producție de serie, „Confortul ambulant" — ce tortură diabolică pentru bărbații care sînt deprinși să toarne la bere în ei ! Nu, acum trebuie să plec ! Pun imediat problema la secția de planificare a concernului. „Confortul ambulant"... dar ești pur și simplu genială, Mrs. *Karl — cum — te — mai — cheamă !*
Mrs. Turnnack s-a uitat la ceas, care-i amintea întotdeauna că timpul e bani. Nu mai avea nici o clipă de pierdut. La despărțire îmi făcu o propunere din mers :
— Ești de acord cu un schimb ? Dacă îmi dai dreptul să brevetez pe numele meu „Confortul ambulant", îți înmînez chiar astăzi diagramele cu măsurile șezuturilor la bărbați, elaborate de doctorul Lambert. Ei, consimți ? Poftim cartea mea de vizită.
— Mulțumesc. Desigur că sînt de acord.
A țîșnit pe ușă, strigînd cu o înfocare bătăioasă :
— Ah, pe vacile sfinte, așa bucățică dulce mai zic și eu ! Acum am iar ocazia să strîng cu ușa senatul și congresul. Să vezi fum, cînd or arde pîn's-or face scrum toate ideile bărba-

ților. Și mă jur, să nu-mi zici pe nume, dacă pisuariștii din țara asta n-au să țipe ca din gură de șarpe !

A luat-o la goană pe coridor spre lift.

— Jos, la parter, mai repede ! îi strigă liftierului și în ultimul moment îmi aruncă : — Mrs... Mrs. finlandeza ! Scrie-mi. Și nu uita : sarcina primordială este să le măsori bărbaților finlandezi...

Vocea i s-a pierdut în puțul ascensorului. Am încuiat ușa cu cheia, m-am aruncat pe divan și, spre marea mea mîhnire, a trebuit să recunosc faptul că în acești ani mă dezobișnuisem de America. Oare să fi avut totuși dreptate Mencken, cînd afirma că și unii bărbați au creier.

*

„Toate femeile care împlinesc cincizeci de ani trebuie arse pe rug" — așa a poruncit cîndva crudul Dracon. Monstruoasă idee, chiar și în gura unui bărbat. E drept însă că în secolele care s-au scurs media de vîrstă a femeilor a crescut atît de mult, încît dacă Dracon ar mai trăi, probabil că s-ar referi la femeile care împlinesc șaptezeci și cinci de ani, așa încît Mrs. Turnnack ar mai avea înainte șapte ani minunați de răgaz, plini de activitate febrilă.

Cu inima ușoară și cu neprețuitele tabele de măsurători fesiere, m-am întors în Finlanda după încheierea cu succes a misiunii și am picat direct în mijlocul corespondenților de presă și al reporterilor de radio, care-mi ce-

reau interviuri. Mă rog, vorba lui Hans Christian Andersen, am izbutit să fac dintr-o pană cinci găini. Vedeam pretutindeni roadele strădaniei mele : băiețași umblînd pe stradă cu pantaloni de cawboy și cu pistoale texane de jucărie vîrîte sub centură ; la gîtul șoferului meu atîrna o splendidă operă a culturii occidentale — o cravată de mătase artificială, pe care era imprimat un peisaj hawaian și trei fetișcane cu cercuri de „hula-hup". Poștașul emerit Johansson, un onest funcționar de stat, care-mi vizita firma o dată pe zi, fuma țigări „Camel", iar ministrul Z., din a cărui inițiativă traversasem oceanul în această avantajoasă misiune de cerșeală, cînd m-am dus să-i împărtășesc impresiile de călătorie, mesteca fără încetare gumă. Cu asta se ocupa cînd am intrat la el.

— Doamnă, sînteți o femeie minunată ! a exclamat venerabilul, repezindu-se să-mi strîngă mîna, gata-gata să mă sărute. Sînteți un om într-adevăr excepțional, binefăcătoarea noastră ! Mi-au revenit și mie vreo cincisprezece pachete cu daruri americane. Soția mea și-a căpătat, în sfîrșit, multvisatul mantou de nurci, iar băiatul cel mic — cizme de cawboy. Dacă merge tot așa, curînd o să trăim ca-n rai. Vă mulțumesc, vă mulțumesc în numele a milioane de oameni, și vă declar : dacă veți avea vreodată greutăți pe care eu le-aș putea cît de cît înlătura, veniți direct la mine fără nici o grijă. Primiți, doamnă, cele mai bune și mai sincere...

Nu mă simțeam în stare să-i ascult pînă la capăt amabilitățile diplomatice dulcege și am încercat să mă sustrag de la o asemenea primire solemnă : nu știu de ce, aveam poftă de niște pîine acră de secară...

În lipsa mea, Ensio Hyypiä se distinsese ; pierduse trei săptămîni încheiate cu tratamentul într-un staționar antialcoolic și, normal, lăsase afacerile într-un haos de necrezut, ceea ce și era de așteptat din partea unui bărbat. Mai născocise totuși cîte ceva și elaborase unele planuri noi, despre care voi povesti în capitolele următoare, iar de două ori fusese la tribunal să aranjeze niște treburi în legătură cu normarea și cu licențele.

Cînd, la întoarcere, i-am adus cadou o cutie de țigări, a fost foarte dezamăgit și m-a întrebat cu tristețe :

— Ce, în avion nu se mai vinde coniac ?

CAPITOLUL X

TOATE asociațiile feminine în fața cărora am ținut conferințe despre rezultatele măsurătorilor făcute de doctorul Lambert s-au situat deocamdată pe poziții de expectativă. Consiliera comercială Sanelms S. și-a exprimat părerea că momentul e deosebit de neprielnic pentru efectuarea măsurătorilor fesiere în țara noastră : majoritatea bărbaților au fost în armată, iar hrana proastă și condițiile grele de viață i-au făcut să-și piardă gabaritul normal ; cei care și-au continuat activitatea în spatele frontului au fost siliți să se înghesuie în niște adăposturi atît de strîmte, încît acum cu greu mai pot ședea pe două scaune. Directoarea Fanni K. a opinat că efectuarea măsurătorilor ar putea avea un efect politic defavorabil : dimensiunile noastre ar fi cu siguranță folosite ca mijloc de propagandă, fiindcă acum în general se vorbește așa mult de restabilirea nivelului de trai antebelic. Magistra Riita-Helene R., președinta „Uniunii femeilor funcționare și gospodine“ s-a alăturat oratoarelor precedente, adăugînd următoarele considerente proprii :

— N-am nici o îndoială în privința importanței științifice a măsurătorilor efectuate de doctorul Dick Lambert. *In facto*, ele sînt foarte concludente, însă *in casu* (mă gîndesc în primul rînd la propriul meu soț), pot avea în final o influență foarte negativă. *In concreto*, măsurătorile astea ar provoca alte măsurători și *in fini* ne-am trezi sub o avalanșă de măsurători. *In effectu* bărbații și acum se ocupă febril de măsurarea bustului femeilor, și ar putea publica rezultatele măsurătorilor *in praxi*, oricînd le-ar conveni. N-aș vrea totuși ca procesul verbal să consemneze *in memoriam* tabelele de măsurători fesiere ale bărbaților, ci propun să revenim altădată la examinarea problemei.

Cuvintele înțelepte și perfect fundamentate ale magistrei Riita-Helene R. (fusese profesoară de ortoepie latină pînă la nașterea celui de-al nouălea copil) au fost primite cu multă satisfacție în aproape toate organizațiile noastre care apără drepturile femeii. Nu mi-a rămas decît să-i telegrafiez urgent doamnei Rachel Turnnack :

„MĂSURĂTORILE FESIERE ÎNGHEȚATE STOP AMÎNAȚI ALOCAREA BANILOR ȘI TRIMITEREA LECTORILOR STOP MINNA KARLSSON-KANANEN".

Cred că făcusem tot posibilul pentru susținerea nobilei activități a doamnei Turnnack. Mi-a răspuns la telegramă cu amenințarea că va veni imediat în Finlanda ca să studieze

personal situația la fața locului. Se interesa, totodată, dacă în Finlanda există țigări și whisky sau trebuie să se aprovizioneze din America pe timpul călătoriei. I-am comunicat adevărata stare de lucruri și i-am recomandat să amîne călătoria pînă la vară, cînd se va găsi din belșug „pontikks" (rachiu din reziduuri rămase de la fabricarea celulozei), foarte asemănătoare cu whisky-ul american. Cu ocazia asta i-am lăudat, cît m-am priceput, farmecul verii finlandeze, frumusețea inimitabilă a nenumăratelor lacuri, uitînd cu totul că suferă de alergie la apă și se teme de bacterii mai mult decît de Dumnezeu. După nouăsprezece telegrame a consimțit să-și amîne călătoria cu șapte luni și m-a lăsat în pace. Era și timpul, fiindcă Ensio Hyypiä mă pisa într-una cu noile lui idei, multe din ele fiind realizabile numai prin relații serioase, iar eu aveam acum destule. Fusesem mesageră voluntară, pionieră dezinteresată, inițiatoare în domeniul producției de surogate... Și, pe lîngă toate, ca un adevărat copil oropsit, nu uitasem niciodată că sînt și eu orfană. Prietenii rămîneau uimiți de cifra uriașă a veniturilor mele, a cărei modestie îi uimea și mai mult pe funcționarii de la impozite și pe cunoștința mea din America, Mrs. Rachel Turnnack.

*

În 1945, a doua zi de Crăciun, Ensio Hyypiä m-a invitat la masă. Locuința renovată și mobilată modern, soția extraelegantă bucatele scumpe de la masa bogată, toate demonstrau

o conjunctură bună la bursa neagră. Aflîndu-mă la familia Hyypiä am înțeles perfect că temerile Mrs. Turnnack cu privire la posibilitatea trecerii dominației mondiale în mîinile bărbaților erau pe deplin justificate. Forța economiei private îi dăduse lui Ensio posibilitatea să acapareze puterea. Fostul avocățel de la „FCS et COMP", care uneori zbiera pe stradă ca un uragan, dar acasă abia chițcăia, se transformase cu timpul, datorită talentului juridic și veniturilor solide, într-un mic tiran al familiei ; soția lui avea ultimul cuvînt numai cînd își cerea iertare. El nu mai era acum blîndul „cavaler al papucului nevestei", justificîndu-se veșnic de cîte ceva, ci un „Führer" înfumurat, care, cu o privire semnificativă, își făcea soția să tacă și copiii să-și învețe lecțiile. M-am simțit vinovată, fiindcă eu și nu altul l-am împins an de an la treburi care cereau îndrăzneală și hotărîre. Uitasem cu totul că bărbatul nu trebuie încurajat prea mult și răsplătit peste măsură, deoarece asta acționează asupra hipofizei orgoliului său, provocînd un gigantism spiritual patologic. Simptomele periculoasei boli se manifestă foarte clar acasă, cînd oaspeții se minunează de calitățile volitive ale soțului și admiră înduioșați manierele elegante ale soției. În fiecare bărbat se ascund germenii sau elementele primare ale grandomaniei. Orice bărbat vrea ca soția lui să fie o veneră din Miles : neavînd mîini, n-ar putea controla buzunarele soțului și n-ar putea să atingă măcar cu un deget casieria familiei.

De obicei vizitele astea se transformă în „prînzuri de afaceri", la care se vorbește foarte mult înainte de a se spune ceva substanțial. Ensio voia să mi-l prezinte pe doctorul Antero Kuivalainen, pe care-l cunoscuse cît fusesem eu plecată, și care încheiase cu el unele acorduri. Antero Kuivalainen era doctor în chimie. Kuivalainen înseamnă „uscățiv", și numele i se potrivea de minune. Era mărunțel, plăpînd, atît de scund, încît dacă i-ai fi pus un rucsac în spinare l-ar fi tîrît pe jos. Au trecut două ore înainte să declare că, în general, vorbește foarte încet, tărăgănat. În Finlanda sînt prea mulți domni și prea puțini gentlemani. După ce am ascultat trei ceasuri reflecțiile etimologice ale doctorului Kuivalainen, am început a bănui că e un gentleman. În linii mari, ne-a expus următoarele :

— Anii de război au făcut viața noastră anormală. În cazul respectiv, prin viața normală înțeleg situația în care statistica alimentației și cea a morbidității se află într-o oarecare armonie. Prin armonie înțeleg un raport care să garanteze fiecărui om o muncă permanentă, și anume aceea care corespunde cu vocația sa. Am doi băieți mari, curînd își termină studiile și vor avea o profesiune. Dar ce folos de pe urma studiilor, dacă în meseria respectivă nu găsești loc nicăieri? În cazul de față, *causa mali* — pricina răului — este anomalia vieții postbelice. Așa cum desigur că înțelegeți foarte bine, doamnă Karlsson-Kananen, fiii mei și-au închinat viața odontologiei, artei dentare. Dar se pare că vor fi

nevoiți să plece în țări cu nivel de trai ridicat, adică acolo unde dentiștii sînt cu adevărat necesari.

Omulețul uscățiv și-a strîns fruntea transpirată. Îi venea greu să vorbească, însă știa probabil că e și mai greu să sapi șanțuri, așa că se străduia să-și poarte povara.

I-am spus :

— Domnule doctor, n-am auzit niciodată că avem prea mulți dentiști.

— Nici nu sînt așa mulți. În țările cu nivel de trai ridicat există, calculînd proporțional, incomparabil mai mulți dentiști. Însă ca să pricepeți unde se ascunde, în cazul de față, *causa mali*, va trebui să mai răpesc un minut din prețiosul dumneavoastră timp. Condițiile anormale de trai restrîng cerințele și accentuează criza. Ne lipsesc multe, foarte multe, doamnă dragă, dar ce ne lipsește acum în mod special, aproape cu desăvîrșire, este caria dentară. Numai după ce au început să sosească pachetele americane situația s-a mai îndreptat puțin, dar numai puțin. Trebuie intensificată decisiv putrefacția dentară, pentru ca statistica morbidității să devină normală, iar profesiunea de odontolog — rentabilă. După Alvar Wilska, caria dentară este un factor extrem de prețios, care contribuie și la înflorirea altor boli. Toate la un loc sporesc clientela medicilor, făcînd să crească și nivelul lor de trai. Întrucît știu că dumneavoastră, doamnă Karlsson-Kananen, sînteți o femeie curajoasă, inteligentă, fără prejudecăți și vă bucurați de influență și de relații incompa-

rabile cu ale noastre, truditorii modești ai științei, îndrăznesc să mă adresez domniei voastre.

— Nu cumva ați vrea să vă furnizez carie dentară ? m-am mirat eu.

Micul sacerdot al științei și-a șters iar fruntea și a răspuns încet :

— Într-un anumit sens, da, doamnă. Dar să prezentăm lucrurile oarecum altfel. Putrefacția dinților este un rău, însă are o cauză care nu-i deloc rea, ba chiar procură plăcere. Ați ghicit desigur, că mă refer la dulciuri, și concret, în cazul de față — la zahăr.

Eram la fel de nedumerită. Din fericire, Ensio Hyypiä luă cuvîntul și lumină tenebrele, ca o făclie.

— Minna dragă, pe cînd te aflai în America, mi-a venit o idee strălucită, pe care i-am împărtășit-o doctorului Kuivalainen. Am schițat amîndoi planul pentru dezvoltarea unei industrii care ne dă din nou temeiuri să credem în posibilitățile independenței economice a țării. După cum îți amintești, fără-ndoială, am cumpărat cîndva cîteva sute de hectare de pădure — mult mai puțin decît ai tu, firește, însă și pădurea mea valorează ceva. Numai o mică parte a fost tăiată pentru lemne de foc și butuci necesari la generatoarele de gaz. Dar lemnul e mult mai rentabil dacă-l vinzi sub formă de zahăr. Da, din lemn se poate face zahărul de care Finlanda are atîta nevoie !

Permiteți-mi să-i arăt doamnei Karlsson-Kananen — se amestecă zelosul partizan al putrefacției dentare — că procesul de trans-

formare a lemnului în zahăr este foarte complicat. Şi totuşi, faptul rămîne fapt: lemnul conţine zahăr, iar procedeul inventat de mine permite rafinarea lui, aşa încît nimeni nu va deosebi zahărul nostru de cel produs din trestie sau din sfeclă. Vă previn de pe acum că invenţia trebuie brevetată.

Uitasem că femeile au dreptul să zîmbească bărbaţilor numai în cazul cînd complimentele ipocrite ale admiratorilor le pun în umbră calităţile reale. Era însă vorba de caria dentară şi îmi amintisem o zicală neaoş americană: „Mai bine un furuncul pe trupul societăţii decît două pe ceafa ta". Am zîmbit în sinea mea, şi imediat au apărut zîmbete încîntate pe buzele bărbaţilor.

— Minna! Ştiam eu că ai să ne susţii planurile! se avîntă Ensio. Eşti extraordinară!

— Şi eu voiam să spun acelaşi lucru, interveni viitorul îndulcitor al vieţii poporului finlandez. Acum o să-mi pot continua valoroasele cercetări ale căror roade vor fi gustate de toţi cetăţenii. Amatorii de dulciuri vor avea zahăr, iar dentiştii — caria atît de necesară. Chiar astăzi le spun băieţilor că pot, deocamdată, să adune liniştiţi reviste ilustrate vechi.

— Reviste ilustrate? se miră Ensio Hyypiä.

— Da, fireşte. Pentru sălile de aşteptare. Doar asta e cea mai subtilă psihoterapie — să răsfoieşti reviste ilustrate cît îţi aştepţi rîndul la dentist.

— Domnilor, le-am spus eu sincer indignată, ce înseamnă comedia asta? În primul rînd,

n-am aprobat nici un plan, iar în al doilea, nu înțeleg despre ce-i propriu-zis vorba.

A intervenit o scurtă pauză. Bărbații se uitau unul la altul. Să fi trăit la curtea lui Ludovic al XIV-lea, probabil că și-ar fi oferit cîte o priză de tabac, ca să-și ascundă fîstîceala prin strănutări. Doctorul Kuivalainen pronunță, aruncîndu-i lui Ensio o privire care implora ajutor :

— Poate că dumneavoastră, ca jurist, o să expuneți lucrurile mai clar. Eu pot, firește, să corectez interpretările eronate și să precizez unele noțiuni, dacă sînt din domeniul chimiei...

Ensio Hyypiä se apucă să-mi explice :

— Scumpă Minna (mă trata cu aceeași căldură și tandrețe chiar în prezența nevesti-si), și doctorul Kuivalainen și eu avem încredere în tine. Doar știi ce cîștiguri se pot scoate din lemn.

— Desigur. Lemnul îi dă proprietarului pădurii posibilitatea să obțină fără grijă venituri și să se bucure de viață, iar tăietorului căruia i s-a făcut lehamite de ea îi oferă o cracă solidă.

— Nu fi răutăcioasă, Mina dragă, exclamă Ensio.

— Eu aș spune că doamna Karlsson-Kananen nu e răutăcioasă, ci pusă pe glume. Domnia sa înțelege, firește, că toate operațiile rentabile par la început doar visuri.

Plăpîndul visător zîmbi destul de șters, ca un om care a ținut ani întregi regim spiritual strict. De mult nu mai visa la piciorușe de femeie, ci la picioare cubice de lemn, care-i

făgăduiau mai multă desfătare. Ensio se scobea în dinți — încă un mijloc verificat de restabilire a echilibrului sufletesc — și-a pus ideile în ordine și a continuat :

— Iartă-mă, Minna, dar o să-ți vorbesc din nou despre lemn, fiindcă tocmai în el văd viitorul țării noastre. Pădurile Finlandei ascund, pînă una-alta, și altceva decît hîrtie : o cantitate imensă de zahăr. Concernul „Karlsson" ar putea iniția producția industrială de zahăr din lemn. Pentru utilarea fabricii și punerea ei în funcțiune trebuie foarte mulți bani...

— Nu investesc nici o marcă, am răspuns eu numaidecît.

— Nici nu trebuie ! îmi pară Ensio replica. E o întreprindere importantă pentru întreaga economie națională, e vorba de binele întregului nostru popor. Și dacă deschidem drum unei producții atît de vaste, se impune sprijinul statului. De aceea nădăjduim, doctorul Kuivalainen și cu mine, să te adresezi urgent autorităților. Firma „Karlsson" trebuie să obțină din bugetul statului atîția bani cît să poată construi, utila și da în producție o fabrică modernă de zahăr din lemn. Însă nu face să ne apucăm de treaba asta înainte de a ne asigura o subvenție ferm garantată de stat. Iar chestiunea obținerii acestor garanții o lăsăm la voia inimii tale. Minna, ai atîtea relații, uzează de ele !

Ensio pronunțase apăsat cuvîntul „relații", exact cum făcea consilierul minier Kalle Kananen care, datorită relatiilor sale, organizase în Statele Unite o industrie serioasă : fabrica

momeli artificiale pentru pescuit, care ajungeau la noi în pachetele americane, cam la unul din patru. După mine, ideea zahărului de lemn era interesantă în aceeași măsură ca măsurătorile fesiere ale doamnei Turnnack. E drept că doctorul Kuivalainen mi-a prezentat niște calcule după care prețul kilogramului de zahăr din lemn urma să depășească cu 40% prețul celui importat („vor fi majorate taxele de import", mă liniști Ensio), însă calculele onestului savant se bazau aproape exclusiv pe senzațiile degetului mare, la fel ca și acelea ale doamnei Turnnack. Dînsa afirma că munca sedentară nu este indicată pentru bărbați, deoarece le lățește șezutul, însă eu începeam să mă îndoiesc de justețea afirmației. În rarele seri cînd mă duceam la teatru sau la operă, am avut ocazia să mă conving de contrariu : gabaritul fesier al actorilor și cîntăreților principali creștea de la o stagiune la alta cu aproximativ un țol, și doar munca lor nu-i de loc sedentară...

Deși mă îndoiam de succesul operației cu zahărul din lemn, i-am recomandat-o ministrului despre care a fost vorba mai înainte. M-a primit imediat după vacanța de Crăciun. Era într-o dispoziție excelentă, fuma țigări „Philipp Morris" și mi-a spus plin de bucurie că a primit cu ocazia Crăciunului douăzeci de pachete americane. În magazinele unde se vindeau mărfuri deficitare cu suprapreț în scopuri de binefacere, intra acum numai de formă și fiindcă, mă rog, soția lui nu renunța la nici o ocazie de a fi în societate. După un

timp suficient acordat elogierii nivelului său de trai în continuă creștere, a trecut la meritele mele :

— În tot cursul activității sale, Ministerul aprovizionării n-a fost în stare să ne ofere atîtea satisfacții cît dumneavoastră, doamnă, cînd ați devenit „trimisă voluntară". A, dar aveți o rochie foarte șic. Ce elegantă combinație de culori !

Începusem să mă tem de o invitație la un „coctail de afaceri", dar din fericire ministrul și-a amintit la timp înaltele lui responsabilități sau, poate, a înțeles pur și simplu că femeile frumoase se îmbracă totdeauna așa încît să etaleze tot ce au mai bun. I-am prezentat cererea într-o expunere foarte succintă și am primit răspunsul obișnuit, pe care l-am transmis apoi energicilor mei asociați : ministrul susține proiectul și promite să-l prezinte guvernului cu prima ocazie.

Întrucît pusesem problema alimentației publice (și nu a deficitului cariei dentare, firește) proiectul nostru a fost examinat fără întîrziere și aprobat.

Peste șase luni, fabrica a dat primul lot de producție finită : șase kilograme de zahăr din lemn, al căror preț de cost se ridica la două mii două sute de mărci kilogramul. Devizul cheltuielilor, prezentat de doctorul Kuivalainen, fusese eronat, iar acum îl neliniștea gîndul la viitorul fiilor săi. Producția continua între timp — doar era o chestiune de importanță generală, merită să ridice bunăstarea poporu-

lui! — însă rezultatele continuau să-i nemulțumească pe toți. Consumul de materie primă era enorm, și de aceea prețul kilogramului de zahăr continua să rămînă prea ridicat. Ministerul a cerut explicații. L-am trimis pe doctorul Kuivalainen să se justifice, și din nou am obținut dispoziția de a continua fabricația — ce-i drept, cu unele modificări în procesul de producție. Materia primă folosită nu mai era lemnul finlandez, care, cum s-a constatat, conține extrem de puțin zahăr. Dar, la urma urmei, lemnul finlandez nu-i buricul pămîntului; din fericire, lemn există și prin alte locuri (deși finlandezilor le vine greu să creadă). În cimitirele vechi, părăsite, din statele Unite ale Americii, creșteau arțari al căror lemn aveau un conținut de zahăr destul de ridicat, așa cum stabilise doctorul Kuivalainen, trimis special într-o misiune științifică, împreună cu doi translatori. Întrucît era vorba tot de îmbunătățirea alimentației poporului, importul de arțari zaharoși americani a fost autorizat printr-o hotărîre specială, și pe adresa faimoasei noastre fabrici au sosit trei vapoare cu lemne. Lucrurile au început să meargă mai bine și prețul kilogramului de zahăr a scăzut la două mii de mărci. Doctorul Kuivalainen a trebuit din nou să dea explicații, și a izbutit cu atîta succes, încît s-a emis o nouă dispoziție pentru continuarea producției. Acum însă nu mai importam bîrne groase și noduroase, utilizate de americani la fabricat parchete, ci sirop de arțar, din care era mult mai ușor să obții zahăr de lemn.

Doctorul Kuivalainen n-a fost condamnat nici la închisoare, nici chiar la amendă — doar se ocupa cu cercetări care contribuiau la dezvoltarea științei finlandeze — dar după cele întîmplate nu mai era invitat la balurile care se dădeau în palatul prezidențial cu ocazia Zilei independenței — Fabrica firmei Karlsson" a sistat producerea zahărului din sirop de arțar. Ce a mai rămas din producție s-a vîndut cu cincizeci de mărci kilogramul. Toate pierderile suferite de concern au fost acoperite din trezoreria statului, fiindcă nici chiar cancelarul justiției n-a putut descoperi în activitatea firmei vreo intenție de înșelăciune. Eu eram fericită că am scăpat, însă acest deznodămînt i-a provocat lui Ensio un traumatism sufletesc. Și în ziua de azi refuză să creadă că Finlanda nu este țara sfîntă a producției de zahăr.

Cînd fabrica și-a închis porțile din cauza totalei nerentabilități, Ensio a căzut într-o adîncă melancolie. Am încercat să-l consolez, amintindu-i că și cultivarea sfeclei de zahăr e legată de neplăceri, deoarece fabricile lucrează numai cîteva luni pe an ; în ceea ce privește cauza principală, a cariei dentare, fără îndoială că aceasta va fi importată din străinătate în viitorul apropiat. Dar Ensio a clătinat abătut din cap, repetînd :

— Și cum rămîne cu pădurile mele ?

— Pădurile sînt totdeauna rentabile. Hîrtie, rășină, spirt...

A surîs cu un zîmbet chinuit, de invalid bătrîn, și a oftat din adîncul rărunchilor :

— Da, însă astea nu provoacă carii... Cît aș fi vrut ca fiii doctorului Kuivalainen să-și deschidă cabinete !

— Au să-și deschidă. Și atunci tatăl lor o să-și poată înceta activitatea. Lasă gîndurile astea, hai mai bine să luăm o gustare. Am și eu cîteva idei noi.

Fața asociatului meu s-a luminat.

— Minna, ești un înger !

— Greșești. Îngeri sînt numai soțiile văduvilor.

CAPITOLUL XI

INSUCCESUL cu producerea zahărului din lemn era cît pe ce să păteze renumele concernului „Karlsson“ (unele gazete au făcut totul ca să-mi ponegrească firma), dar Ensio l-a salvat în ultima clipă. La propunerea lui am început să producem zaharină. Totodată am pus pe roate o mică fabrică de ambalaje, care producea cutiuțe frumoase și practice pentru zaharină. Cetățenii respectabili, îmbogățiți de război, cumpărau cutiuțe la magazinele de bijuterii, dar oamenii simpli, care trăiau din salariu, se mulțumeau cu produsele de bună calitate ale firmei noastre; pe lîngă asta, 0,5% din cîștigul net la cutiuțele de tablă era donat în diferite scopuri de binefacere, iar asta ne scutea de povara impozitelor. Reputația proastă a Lucreției Borgia s-a dovedit mult mai durabilă decît amintirea uimitoarei ei frumuseți. Eu n-aveam deocamdată nici un motiv să mă tem că aș putea pierde vreunul dintre atributele succesului. Împlinisem numai patruzeci de ani și nu foloseam încă ajutorul cosmeticelor. În ce privește gloria, era și mai răsunătoare de

cînd începusem a sluji dezinteresat binele public.

Într-o bună zi am fost anunțată că mai multe vase aduseseră diverse produse alimentare, de galanterie și coloniale, care zăceau prin depozitele armatei Statelor Unite. Ciocolată, untură de porc, soluție contra țînțarilor, pastă de ras, coca-cola, talc, cărți poștale ilustrate și bocanci militari — toate se puteau vinde relativ ușor, dar printre numeroasele produse stocate erau și multe care nu găseau cumpărători.

— Doamnă Karlsson-Kananen, mi s-a adresat șeful serviciului din minister care se ocupa cu studierea și repartizarea calabalîcului primit de peste ocean, nu ne-ați putea ajuta? Ministrul Z. mi-a recomandat să mă consult cu dumneavoastră. Controlați un sector atît de vast al producției și comerțului din țara noastră, încît cu siguranță că ne puteți da sfaturi înțelepte.

— Despre ce mărfuri e vorba? l-am întrebat pe funcționar, care făcea impresia unui om sincer și vesel — pesemne că nu-l prea durea capul de distribuirea produselor americane.

— Nici firmele de en-gros, nici cele care fac comerț cu amănuntul nu vor să ia lucruri destinate climatului tropical. De pildă, bîte pentru omorît șerpi, unsoare contra puricilor de nisip, substanțe pentru îmbălsămare și manuale de limba japoneză...

— Cui îi trebuie în Finlanda! am exclamat eu compătimitor. Pe mine, una, nu mă interesează de loc.

— Din fericire, obiecte de felul ăsta sînt puține și putem, la urma urmei, să le dăruim muzeului vreunei asociații misionare. Dar se pune problema altor cîtorva mărfuri, existente în cantități imense. Aș fi vrut să discut cu dumneavoastră despre posibilitatea utilizării lor, doamnă consilieră economică...

— Nu consilier. Pur și simplu doamnă...

— Pardon scuzați, scuzați... Eram sigur că ați fost înștiințată... Bine, fie, să rămînă deocamdată secret...

Străduindu-se să-și ascundă jena, începu a răsfoi repede listele de mărfuri și continuă :

— Cînd la o licitație se cumpără „toate catrafusele", pe lîngă tacîmuri de argint dai și peste un ficus și un balansoar vechi. Într-un fel, și noi am cumpărat „tot calabalîcul" iar acum, ca să mă exprim alegoric, ne sufocăm îngropați în ficuși și în balansoare. În depozitele vămii stau, așteptîndu-și cumpărătorii două loturi masive de mărfuri greu vandabile : schiuri canadiene de pădure și fetru pentru pălării.

— Fetru pentru pălării ? m-am mirat eu. Dar cred că ar fi normal să aibă căutare.

— Da, firește. Vedeți, însă, că ministerul a hotărît să vîndă fetrul și schiurile numai cu toptanul. Altfel zis, dacă vrei să cumperi schiuri canadiene — ia și fetrul, sau invers. Nu zîmbiți, doamnă, decizia a fost luată în unanimitate și acum nu mai e nimic de făcut.

Nu intenționam să-i dau nici o speranță înainte de a examina mostrele și de a mă sfătui cu înțeleptul meu consilier Ensio Hyypiä. Mi-am ales greșit ora pentru discuție: dimineața devreme, cînd majoritatea cetățenilor suferă de indispoziție cronică. Oamenii deștepți se fac actori ca să poată dormi pînă la amiază. Desigur că Ensio n-avea nevoie să-și schimbe meseria, ar fi trebuit doar să facă oarecare economie de alcool seara, pentru că gradul atins în cursul serii era invers proporțional cu nivelul intelectual de dimineață. Cînd i-am vorbit de fetru și de schiurile canadiene, s-a apucat cu mîinile de cap și m-a implorat:

— Cruță-mă, îngerașule! Și așa simt că-mi crapă capul! Mi-ajung atîtea opere de binefacere! De altfel, ai dreptul să decizi singură... În orice caz, eu sînt contra.

Nu-mi puteam condamna asociatul din cauza unei păreri diferite de a mea: dacă doi oameni au totdeauna aceeași părere, unul dintre ei e pur și simplu de prisos. Pe lîngă asta, bărbații nu sînt înclinați numai spre grandomanie. Ca să-și alimenteze divinul orgoliu consideră că trebuie să se opună ori de cîte ori fac și femeile o propunere. O educație monstruoasă i-a obișnuit să pretindă de la femei dragoste, respect și ipocrizie.

Totuși am fost destul de surprinsă cînd, după amiază, Ensio a venit în cabinetul meu cu ochi strălucitori și zîmbind cu gura pînă la urechi. Și-a cerut scuze pentru scena de dimineață („Cum să scap oare de migrena asta

îndrăcită ?“) şi mi-a spus că văzuse mostrele de fetru şi de schiuri.

— Le-am luat în drum spre farmacie...

Dar nu se limitase la obţinerea mostrelor, ci reuşise să convoace pentru seară, la o consfătuire, experţi şi specialişti în schiuri şi în fetru. Îl invitase în calitate de observator şi pe şeful serviciului nostru de reclamă, poetul Olavi Heimonen, care-şi publicase, în sfîrşit, primul volum de versuri. În cinstea evenimentului îşi lăsase mustăţi şi-şi cumpărase baston. Despre acest superb aiurit o să povestesc într-unul din capitolele următoare. Aici vreau numai să arăt că se născuse într-adevăr poet, şi asta era nenorocirea lui.

Competenţii specialişti şi-au dat avizul — fireşte, contra unui onorariu gras — şi sectorul de planificare al concernului s-a pus pe treabă, lucrînd chiar şi ore suplimentare. Fetrul şi schiurile din depozitul de mărfuri nevandabilă au intrat în proprietatea firmei „Karlsson“. Pentru schiurile canadiene s-au găsit imediat cumpărători. Cinci mii de perechi le-am vîndut Direcţiei silvice din Finlanda de Nord. Din aceste schiuri s-au fabricat excelente uscătoare de încălţăminte pentru taberele tăietorilor de lemne, cu ele s-au înlocuit plasele paturilor vechi, din ele s-au făcut beţişoare pentru curăţat pipele şi borne rutiere, scînduri de călcat şi surcele uscate de aprins focul. Un pădurar a încercat să folosească schiurile în scopul pentru care fu-

seseră fabricate, dar a nimerit la spital. În certificatul medical scria aproape indescifrabil, în latinește : *fractura femuris complicata,* iar în finlandeză : fractură complicată de femur, prin cădere pe schiuri de pădure canadiene.

Restul; aproximativ unsprezece mii de perechi, le-a cumpărat industria de mobilă. Unui arhitect talentat, specialist în interioare, i-a venit fericita idee că aceste schiuri, puțin modificate, merg perfect ca speteze la scaunele de grădină. Am fost satisfăcută cînd am citit anunțul din ziare : „Eleganță și confort ! Mărfuri de calitate din Marele Occident ! În sfîrșit, le avem în Finlanda !"

Desfacerea fetrului s-a dovedit mult mai dificilă. Reprezentanții industriei noastre de pălării au declarat că dintr-un asemenea material nu se pot face pălării ca lumea, fiind vorba de așa-numitul „fetru rigid", folosit de trupe la tropice drept mochetă în corturi. Un bătrîn meșter pălărier rus, care lucrase încă pe vremea țarismului (acum avea un mic atelier la Vallila și un loc rezervat la cimitirul Malmi) ne-a spus, cînd l-am chemat la expertiză, că fetrul nostru e bun doar pentru gambete, însă gambete poți vedea numai la Londra sau în fotografiile vechi. Și totuși, tocmai acest pălărier țarist i-a sugerat lui Ensio Hyypiä o idee strălucită.

Într-o seară, după încheierea zilei de lucru, Ensio m-a reținut la birou.

— Poți să mă feliciți, Minna. Evrica !

— Ce, ai descoperit și tu legea lui Arhimede ?

— Ceva mult mai important. Te-ai mirat, desigur, că am lipsit toată ziua de la birou.

— Ai tras la măsea, ce-i de mirare ?

— Nici o picătură ! Am avut consfătuiri importante. Societatea pe acțiuni „Petterson și Kumpulainen, industrie de pălării" începe săptămîna viitoare să producă pălării la comanda firmei „Karlsson". Și nu niște pălării acolo, obișnuite, ci gambete colorate — cafenii, cenușii, albastre și verzi. Primul lot — două sute de mii.

— Dar asta-i nebunie curată ! Eu nu semnez asemenea tranzacție.

— Ascultă, Minna ! Nu pierde o ocazie unică în viața noastră ! Consideră că fetrul l-am procurat pe gratis, fiindcă l-am amortizat din vînzarea schiurilor, așa că avem de plătit numai confecționarea pălăriilor. Poimîine primim modelele, iar contractul îl putem semna peste o săptămînă.

— Ai febră. Și ochii ți-s injectați.

— Nu-i cazul să mă iei peste picior !

— Delirezi, Ensio. Ar trebui să stai la pat.

— Bine ! Atunci aranjează tu vînzarea fetrului ! În ultimul timp ai devenit așa de prudentă, că... că... virtutea o să te usuce.

Era prima oară cînd îl vedeam pe Ensio atît de furios. Își aruncă creionul pe birou, se sculă brusc și se duse la geam să se uite la strada pustie și tristă. Zău că începea să-mi placă. Ce satisfacție să lucrezi cu un bărbat

care nici măcar nu face aluzie la faptul că l-ar interesa femeile. Poate că îmbătrînise înainte de vreme : la restaurant se uita numai în lista de vinuri, nu și la chelnerițe, iar pe plajă citea ziarul.

L-am lăsat să savureze în tihnă peisajul, iar eu m-am apucat să răsfoiesc hîrtiile. În cele din urmă furtuna din sufletul său s-a liniștit și l-am auzit pronunțînd pe un ton de căință :

— Minna...

Mi-am ridicat ochii din dosare și l-am întrebat :

— Ei ?

— Te-am supărat cumva ?

— Desigur.

— În cazul ăsta îți cer iertare. Dar și tu m-ai jignit.

— Nu ești mulțumit de bilanț ?

Ensio tăcea. Ce plăcut e să-ți simți superioritatea ! Nobila demnitate masculină constă în aceea că bărbatul știe totdeauna ce și cum trebuie să facă. Ei numesc asta morală. În schimb, femeia ghicește ce ar avea ea de făcut după părerea bărbatului. Asta se numește intuiție.

Eu nu trebuie să ghicesc. Știam dinainte cum se va comporta interlocutorul meu și așteptam cu răbdare să-și expună dovezile fantastice și pătimașe. Așa a și procedat. Planul său merita aprobarea, firește, dar mă șocase faptul că Ensio aproape încheiase contractul fără a se sfătui cu mine. Pe urmă am înțeles,

că enervarea mea fusese o manifestare de egoism. Mă purtasem ca un om înciudat că nu poate și să se uite, și să tragă cu urechea prin gaura cheii.

Așadar, concernul „Karlsson“ a început să ofere o marfă de importanță cu adevărat istorică. Am angajat doi specialiști în modă și treisprezece comis-voiajori, garantîndu-le cîștigul pe cel puțin jumătate de an. Reclama și reprezentanța comercială s-au năpustit asupra cumpărătorilor imediat ce „Petterson și Kumpulainen“ au avut gata primele modele de gambete. Prezentarea publică a noului capriciu al modei a avut loc la restaurantul „Adlon“, unde am invitat reprezentanți ai autorităților și cercurilor de afaceri, creatori de modă și oameni de artă, redactori de la ziare și reviste. Ministrul Z. — devenit între timp ex-ministru — și soția sa Charlotte (născută Primas-Töt-terman) și-au asumat rolul de amfitrioni. Parada modei a deschis-o un negustor de pălării, consilierul comercial Sulevi Virtanen (membru în consiliul societății pe acțiuni „Petterson și Kumpulainen“), dînd cuvîntul Consiliului de mode, Vieno Karvonen. Domnul Karvonen a citit în fața înalților oaspeți un poem fulminant, scris special de șeful reclamei noastre, Olavi Heimonen. Oaspeții s-au delectat cu poemul bînd coctailuri într-o atmosferă plăcută și destinsă de flirt general. Poemul era scris în stil modern, cu „vers liber“. Am păstrat cîte un exemplar din toate creațiile mai im-

portante ale poetului Heimonen și pot să citez rînduri zdrobitoare din capodopera lui pălărieristică.

Domnule ministru, stimate doamne și onorați domni !
Se duc, se duc taloanele
Punctele din cartele
ah, ce puține-s și ah ce necesare-s
la ciorapi, la cămăși, la cearceafuri
dar fără nici un punctuleț
poți să-și acoperi capul
o preafrumoasă cunună a creației
cu o pălărie la modă
cafenie gri verde azurie
gambeta gambeta gambeta
Fiți în pas cu moda mister
cumpărați
gambeta bambeta gambeta
yes sir yes sir yes sir
fără un punctuleț fără un punctuleț
fără un singur punctuleț

Cînd s-a terminat parada modei, fiecare participant de sex masculin a primit cadou o gambetă nouă și un teanc de fluturași reclamă. A doua zi au apărut, în unele ziare chiar pe prima pagină, cele mai calde și mai entuziaste articole despre noutatea sortită să producă o cotitură în moda pălăriilor bărbătești — gambeta colorată ! Ziarele din provincie au relatat reportajele și fotografiile din presa centrală. În buletinul de știri la radio s-a vorbit de noua tendință occidentală în lumea modei masculine" (provocînd dispute

politice care au adîncit divergențele între partide și au sporit vînzarea gambetelor). Buletinul „Rația săptămînală“, editat la Ministerul aprovizionării, a scris și el despre gambetele colorate care se vînd fără puncte, dar cel mult trei de familie, făcîndu-se un mic semn în cartela cumpărătorului.

În calendarul editat de „Asociația pentru sprijinirea învățămîntului public“ am găsit o dată următoarea frază : „Omul care gîndește nu poate avea spirit de turmă“. Acest aforism înțelept îmi revenea în minte de fiecare dată cînd Ensio îmi aducea ultimele informații cu privire la vînzarea gambetelor. Constatam cu bucurie că femeile au gusturi proprii în materie de îmbrăcăminte, iar pe bărbați îi atrag uniformele standard. Gambeta colorată devenise o normă respectată de toți bărbații. Credeau orbește în reclama făcută de un poet neînsemnat și perfid. Gazetele erau împînzite cu reclame — înaintea textului, în text și după — în spiritul „lumii apusene“, însoțite cu fotografii de boxeri profesioniști celebri, actori, cîntăreți la modă, oameni de stat și bucătari, zîmbind de sub gambete noi, iar pe urmă ultimele răcnete ale creației literare comerciale : „O. K., sir ! Cumpără-ți gambetă ! Adoptă stilul occidental !“ „Robert Taylor Style“ — iată pălăria modernă a gentlemanului finlandez. Numai măgarii umblă azi fără gambetă „Robert Taylor“. O. K., sir ! Yes, sir ! Îmbracă-te *up-to-date*, cumpără-ți gambetă

„Robert“! „Ține pasul cu moda, sir, adoptă gambeta!“

„Robert Taylor Style“, *de-aici în veșnicie,*
E semnul de *distinsă bărbăție!*“

Olavi Heimonen le-a făcut finlandezilor un serviciu neprețuit, învățîndu-i terminologia modei americane. Gambeta „Taylor“ devenise marfa cea mai căutată, noutatea zilei, simbolul spiritului de turmă al bărbaților și piatra de încredere a dexterității garderobierelor de la teatre și restaurante. Deși prețul gambetelor era foarte scăzut, toate ziarele publicau în fiecare zi lăsată de la Dumnezeu la rubrica „Diverse“ anunțuri care începeau de-a dreptul clasic: „Schimbat din greșeală gambetă...“

Dacă reclama ar fi plecat de la ideea că e o marfă finlandeză, de modă finlandeză, și fabricată cu mînă de lucru finlandeză, dacă i s-ar fi dat pălăriei un nume finlandez (de pildă „Matti“ sau Kalevala“) atunci probabil că am fi produs două mii și am fi vîndut trei sute optzeci, fiindcă, după o statistică neoficială, în Finlanda existau exact atîția bărbați animați de sentimente patriotice, care cumpărau cu abnegație numai produse naționale. Și de fiecare dată — pentru ultima dată! Însă Ensio Hyypiä, autorul ideii „Robert Taylor Style“ și Olavi Heimonen, care îi dăduse viață, își cunoșteau compatrioții mai bine decît mine: trebuia să le oferi ceva străin, însoțit de gesturi și cuvinte străine. Spiritul cosmopolit se trezea pînă și pe co-

clauri, unde țăranul îndestulat și argatul care-și primea plata în natură — toți cei ce plecau în sat sau în orășelul apropiat după o sticlă de băutură autohtonă, preparată din lemn finlandez pur — aduceau acasă din dughene „yessir“ și o pălărie „Ropestule“, (cum sună „Robert Style“ în gura țăranului finlandez). Dintre bărbații cunoscuți de mine la Helsinki, numai doi n-au purtat niciodată gambete colorate : Ensio Hyypiä și șeful reclamei concernului „Karlsson“, poetul Olavi Heimonen. Poate voiau să pară originali, ori poate erau și așa mulțumiți de înfățișarea lor, ca belicosul prinț al bisericii din timpul Renașterii, cardinalul Federico Sanseverino, care a pronunțat odată aceste brave cuvinte : „Dacă-i vorba de corpul meu întreg ezit să mă pronunț, deoarece picioarele nu-mi mai sînt atît de sprintene cum aș dori. Dar partea de sus a trupului și capul mă mulțumesc pe deplin“.

În șase săptămîni, s-au vîndut trei sute de mii șase sute șaptezeci de gambete „Robert“, adică mai multe decît cercuri „hulahop“ cu doisprezece ani mai tîrziu. Și totuși, necesitățile n-au fost satisfăcute în întregime, fiindcă s-a terminat fetrul. Direcția importurilor ne-ar fi dat ușor autorizația să mai cumpărăm (cîțiva funcționari rămăseseră fără gambetă „Robert“) însă din țara furnizoare ne-a venit o adresă laconică : „Tot restul fetrului din depozite a fost expediat în țările înapoiate din Asia, în cadrul ajutorului pentru popoarele subalimentate. Producția nu va fi reluată dacă nu începe un nou război“.

Operația „Gambeta“ a adus zeci de milioane de mărci. Ensio și-a cumpărat o mașină americană, iar eu — un tanc petrolier cu deplasamentul de șase mii de tone. Acum nu mai puteam refuza titlul onorific de consilieră economică și se cerea urgent un nou horoscop. Pe acesta l-am comandat unui suedez finlandizat, savant astrolog, care trecea prin dificultăți economice acute. Iată ce mi-au prezis stelele :

„Forțele contradictorii ale planetelor încearcă să-ți împiedice realizarea planurilor. Nu te demoraliza și pleacă în călătoria care te așteaptă în viitorul apropiat. Sub aceste semne un val fierbinte de fericire te va străbate, și marile dumitale succese vor fi invidiate. Ziua dumitale norocoasă este miercurea, iar momentul norocos — vinerea la ora 23,50.“

CAPITOLUL XII

În toiul epidemiei de gambete colorate — doar puțini cunoșteau sursa de infecție — apăru la Helsinki Mrs. Rachel Turnnack. Își amînase de cîteva ori călătoria, așa că pînă la urmă întîrziase unsprezece luni. În timpul ăsta aproape uitasem de răspunderile care-mi reveneau. Mrs. Rachel Turnnack nu știa ce este „Robert Taylor Style", lucru perfect explicabil dacă ne gîndim că nici Robert Taylor însuși habar n-avea. Văzînd peste tot gentlemani cu chivăre pe cap — epidemia nu ierta pe nimeni — Mrs. Turnnack i-a luat drept soldați demobilizați din garda națională, care s-au îmbrăcat civil dar continuă să poarte coifuri colorate. Cînd i-am explicat cum stau lucrurile, a exclamat entuziastă :

— O-o-o, Mrs. *Kaalisin-Kenenenni* ! Ce comedie încîntătoare !

I-a plăcut așa de mult peisajul străzilor din Helsinki, încît a renunțat să mai viziteze clinica de ginecologie, clădirea parlamentului, Palatul copiilor și baia finlandeză, pe care consulatul finlandez din New-York i le inclusese în programul călătoriei. Tare m-am mirat aflînd

că din program lipseau Casa mamelor singure, Palatul prezidențial, Muzeul național, piața Hakanieni și turnul stadionului. Explicația era, probabil, durata scurtă a vizitei : Mrs. Turnnack venise la Helsinki numai pentru patru ore, grăbindu-se să mai viziteze un cătun din Afganistan, unde se zvonea că femeile majore au și acum dreptul să țină cinci bărbați legitimi.

În timpul scurtei sale șederi la Helsinki, Mrs. Turnnack a reușit totuși să-și facă o idee temeinică despre situația femeii finlandeze în societatea kalevaliană modernă. Observînd că la tramvaie și autobuze — care, fiindcă veni vorba, erau totdeauna așa de pline încît locurile nu ajungeau nici pentru bărbați — sînt numai încasatoare, s-a îngrozit. Mrs. Turnnack considera necesară eliberarea femeilor de munci cum ar fi aceea de coafeză, chelneriță, vînzătoare de carne sau de ziare. În sfîrșit, a recunoscut că samavolnicia este încă atît de mare în Finlanda, încît măsurarea generală a dimensiunilor șezutului ar fi o operație sortită eșecului. Deocamdată trebuia să ne rezumăm la o activitate preliminară de lămurire.

În scopul susținerii acesteia a remis „Asociației femeilor funcționare și gospodine“ un cec de o sută de dolari, ca să se cumpere fursecuri (fără cartelă) și să fie servite cu cafea la adunarea lunară unde se vor discuta lucrările membrelor asociației. Cercul de tricotat „Soțiile directorilor“ a primit de asemenea o sută de dolari pentru un magnetofon. Alte donații Mrs. Turnnack n-a făcut de data asta,

în schimb ne-a recomandat călduros faimosul ei Fond de stipendii, din care iubitorii talentați ai științei puteau primi împrumuturi nerambursabile pentru efectuarea de cercetări științifice. Firește, era vorba mai ales de științele care contribuie la îmbunătățirea condițiilor de viață ale femeii. A fost extrem de bucuroasă aflînd că sînt în continuare directoare generală a concernului „Karlsson" și principală acționară, că nu am timp să dorm ziua în cabinetul directorial, dar nici nu sînt silită să-i angajez la firmă pe foștii mei amorezi.

Abia scăpasem de Mrs. Turnnack, cînd mi-a căzut pe cap ca un trăznet din senin șeful reclamei, Heimonen. Reușise să-și publice al doilea volum de versuri, iar în cinstea evenimentului își lăsase o barbă cît o mătură și se însurase. Acum venea să ceară un concediu excepțional, plătit, pe timp de un an, ca să petreacă luna de miere în străinătate. Singur, nevastă-sa fiind nevoită să rămînă acasă fiindcă aștepta un copil. Am discutat cu Ensio Hyypiä și el, ca jurist, m-a sfătuit următoarele :

— Legea noastră, extrem de simplă și de clară, redactată într-o formă atît de populară încît o poate înțelege orice om cu studii juridice superioare, nu-l obligă pe patron să acorde salariaților concedii plătite pentru voiajul de nuntă, exceptînd cazul cînd respectivul voiaj are loc în timpul concediului anual obișnuit. Conform legii, concediu de naștere și de alăptare se dă numai femeilor. Prin urmare, nici din acest punct de vedere nu

poate fi satisfăcută cererea șefului reclamei Olavi Heimonen, care vrea să ia concediu pe timpul sarcinei și al alăptării ca să fugă peste graniță, evitînd astfel obligațiile de întreținător al familiei. Încolo e clar, orice contestație devine inutilă.

Cum i-am comunicat bietului făcător de versuri hotărîrea consiliului restrîns de conducere, a cerut imediat lichidarea. Din fericire, atunci n-aveam la ce face reclamă, întrucît următoarea mea afacere era tot de utilitate publică și își făcea singură popularizarea. Totuși Olavi Heimonen ne adusese o serie de servicii prețioase : sistemul CA, cleiul „Karlsson“, cerneala „Minna“, cartonul gudronat „Armas“, ceara de parchet Ensio și, în sfîrșit, gambeta „Robert“, datorită lui se bucuraseră de atîta succes. Ținînd seama de toate acestea, i-am dat salariul pe două luni înainte. Cînd a luat banii s-a arătat nemulțumit și a declarat că îi repugna despotismul feminin. Pe urmă a plecat într-un colțișor pașnic din sînul naturii și a început să cînte ditirambi la adresa madonei finlandeze.

*

La 4 martie 1947 am plecat cu avionul la New-York, de unde mi-am continuat fără oprire călătoria spre America de Sud, în statul C. Eram din nou reprezentanta neoficială a Finlandei. Nu, nu reprezentam în nici un fel guvernul sau vreo grupare politică. Eram trimisa capitalului, care n-are nici o culoare, dacă exceptăm adjectivul „negru“, care este

deseori alăturat substantivului „capital“ și devine astfel un fel de noțiune figurată a lui. Nu știu de ce în limbajul popular finlandez banii apar negri, deși de obicei strălucesc în toate culorile curcubeului. Revistele ilustrate scriau că foștii regi din Europa precum și Faruk al Egiptului beau numai coctailuri colorate și poartă ochelari colorați. Apropò, culoarea neagră îmi amintea totdeauna de afaceri, fiindcă firma noastră tot mai producea carton gudronat și cerneală tipografică.

Sperînd să scap măcar o vreme de grijile zilnice, am încercat să adopt teoria la modă conform căreia culorile nu există în realitate. Culorile pe care le distingem noi sîntem numai false aparențe și propagandă politică. Perceperea culorilor este rezultatul unui proces care produce în creierul nostru imagini vizuale. Într-adevăr, un factor special trebuie să acționeze în creierul bărbaților, determinîndu-i să vadă cerul azuriu, pădurea verde ca smaragdul, iar buzele femeilor purpurii și îmbietoare (în perioadele cînd, bieții de ei, suferă de maladia amorului). Și, probabil, trebuie să existe o cauză care le face pe femei să vadă totul în jur cenușiu și trist, sau negru și sumbru, cînd sînt nevoite să îngrijească asemenea bolnavi.

Vasăzică, senzația culorii este doar o iluzie. Și iată că, suferind eu însămi de această senzație coloristică falsă, am sosit în America Latină să le vorbesc plantatorilor de cafea despre „aurul verde“ care crește în pădurile Finlandei.

În țara noastră s-au editat și continuă să se editeze nenumărate reviste și însemnări de călătorie în care se povestește despre țările și popoarele Americii de Sud. Nu-i poți condamna pe oameni pentru că le place exotismul, dar prefer să las specialiștilor descrierile de natură. În acest fel evit invidia lor profesională, perfect omenească, așa că mă voi referi numai la afacerile comerciale, pînă la care foarte puțini poeți binevoiesc să coboare.

Scopul meu era să organizez vînzarea de material lemnos și produse din lemn în această țară, cunoscută prin plantațiile ei de cafea, lovituri de stat armate și credința catolică monoteistă în papa de la Roma. Majoritatea localnicilor își făceau ziua siesta, seara cîntau la chitară, iar spre miezul nopții se adunau în biserici la liturghie și împărțirea pomenii. Lăsau impresia unor oameni fericiți și vorbeau de paradis parcă ar fi fost pe-acolo. Foarte fericit și lipsit de griji mi s-a părut și viceconsulul nostru onorific, pe a cărui carte de vizită se puteau citi următoarele:

DOCTOR DON JUAN JESUS MARIA GONZALES
DE SAEZ Y ALCANECES

Nu știam în ce științe e doctor, dar m-am gîndit imediat că nu în medicină, fiindcă atunci ar fi trebuit să-și scurteze numele cel puțin pe jumătate, măcar din milă față de bolnavi. Era un bărbat de vîrstă mijlocie și, firește, brunet, puțin mai scund ca mine, dar mai masiv. Părul și mustățile lui exalau un miros dulceag de briantină, iar gura — de

rom. M-a întîmpinat la aeroport cu Cadillac-ul său nou-nouț (apropo, am observat că, cu cît e o țară mai înapoiată, cu atît sînt mai noi mașinile persoanelor oficiale), mi-a sărutat mîna, s-a îndrăgostit de ochii, de părul, de talia mea (carnetul de cecuri îl păstram în poșetă) și totodată de Finlanda. Pe urmă s-a ocupat de bagaje, m-a condus la hotel, și-a luat rămas bun foarte galant și mi-a promis că se întoarce peste un ceas, ca să-mi arate casa lui și să-mi prezinte familia.

— Señora, familia mea va fi încîntată de persoana dumneavoastră. Am primit din Finlanda mai multe scrisori care vă recomandă extrem de călduros. Ultima a sosit ieri, de la ambasadorul țării noastre. Ce mai face stimatul dumneavoastră soț ?

— A murit. Primul. Iar al doilea...

— Jesus Maria !

Am crezut că își pronunță numele într-o formă prescurtată, ca să fie atmosfera mai intimă, și i-am răspuns :

— Minna.

Această mică încurcătură, care li se poate întîmpla și celor ce cunosc mai multe limbi, nu la descumpănit pe grațiosul don Juan. Mi-a sărutat încă odată mîna și m-a lăsat în grija hotelului care oferea următorul confort : apă rece iarna și caldă vara ; un pat atît de mare încît puteau dormi în el cinci oameni mari și opt copii ; o chitară, o oală de noapte, cu picturi executate de mînă ; un ventilator electric.

Omul punctual își pierde vremea degeaba așteptînd pe cei care întîrzie. M-am putut convinge din prima zi, întrucît doctorul don Juan Jesus Maria Gonzales etc, a venit nu peste un ceas și nici peste două, ci peste opt — cu puțin înainte de miezul nopții. Ulterior am constatat ce consul vigilent era: putea petrece nopți în șir veghind lîngă sticla de rom, în timp ce ziua, bineînțeles, își respecta siesta. De altfel nu aveam dreptul să critic obiceiurile țării. Am rămas entuziasmată de somptuosul său palat și de familia lui, alcătuită din cinci femei în toată firea. Nici în ziua de azi nu știu exact care dintre aceste încîntătoare creole era soția lui, fiindcă le săruta și le mîngîia pe toate la rînd, împărțind cuvintele dulci cu aceeași generozitate ca un bețiv înjurăturile.

După o cină excepțional de bogată și frumos servită la miezul nopții, ne-am retras în grădină și am început tratativele. Amabilul meu amfitrion primise de cîteva săptămîni mostrele de mărfuri.

— Senora, mi-a spus el cu o plecăciune elegantă, în zilele noastre comerțul internațional se face pe bază de reciprocitate: cumpărăm de la cei care cumpără mărfurile noastre.

— Iar noi vindem celor care ne vînd, i-am răspuns eu cu modestie.

— Perfect senora! Sîntem gata să vă vindem cafea, cacao, lînă de lama, îngrășăminte și lemn de esențe nobile. Señora, aveți un colier încîntător și o coafură minunată!

— Mulțumesc. Finlanda, la rîndul ei, e gata să vă vîndă toate produsele imaginabile care se fac din lemn.

— Am luat cunoștință, însă pentru noi e inimaginabil să cumpărăm tot. În țara noastră, furnirul este înghițit imediat de termite, iar cererea de hîrtie e neînsemnată. Señora, aveți un bust uimitor !

— Știu, mulți o afirmă, am răspuns eu cu demnitate.

— Pe lîngă asta, vorbiți perfect spaniola.

Am condus iar convorbirea pe făgașul afacerilor, deși țineam perfect minte vechea regulă : nu-l împiedica niciodată pe un om însurat să facă complimente femeilor, fiindcă pe nevastă-sa oricum n-o să le cheltuiască.

Prima rundă a discuției n-a dat rezultate. Am continuat tratativele noaptea următoare și doctorul don Juan... de Saez y Alcaneces mi-a declarat că luase chiar în seara aceea contact cu reprezentanții de frunte ai comerțului, cu secția de politică comercială a Ministerului de externe și cu șeful statului. Toți se interesaseră grozav, dar nu de „aurul verde" finlandez ci... de mine personal. Era cu totul ieșit din comun ca într-o țară unde „bărbații încă mai sînt bărbați, iar femeile — numai femei", să vină deodată o femeie de dragul înviorării comerțului. O, ce domeniu imens de activitate va avea Mrs. Turnnack atunci cînd „Society for stupidity of Men" își va desfășura forțele pe plan internațional !

Viceconsulul onorific al Finlandei mi-a prezentat situația foarte convingător : de hîrtie

n-aveau de loc nevoie. Am propus ca editorii să înceapă a publica literatură interzisă, ceea ce cu siguranță ar fi ridicat cererea de hîrtie la o cifră record. I-am citat, printre altele, catehismul lui Luther și cîteva dintre operele lui Voltaire. De Marx și Lenin n-am pomenit, din considerente politice, iar Mykle nu era pe atunci cunoscut nici măcar în țara lui. Dar preacinstitul doctor a ridicat din umeri :

— Nici o speranță, scumpă señora ! Fără îndoială că publicarea literaturii interzise ar putea spori enorm interesul față de lectură, dar poporului nostru îi cam lipsește știința de carte. Capitala noastră numără șase sute de mii de locuitori, însă numai nu sfert din ei știu să scrie și să citească. Iar indienii din junglă nici n-au nevoie de carte.

Prin urmare, analfabetismul făcea inutilă editarea de cărți și ziare. De hîrtie igienică se folosea numai înalta societate, sugativă nu se cerea, deoarece clima uscată și călduroasă făcea să se usuce cerneala chiar din sticle. În ce privește hîrtia specială pentru bancnote, se comanda în Statele Unite, unde toată viața națiunii este jertfită pe altarul facerii banilor.

Și iată că mi-am amintit de... bandajele igienice. Căutasem să cumpăr, în cursul serii, la zeci de farmacii și drogherii, pînă cînd un farmacist amabil, cu degete agile și mustăți de veritabil Don Juan, m-a sfătuit să mă duc la ambasada unei mari puteri : acolo aduceau amintitul produs din Franța, prin curier diplomatic, fără vamă. I-am lăudat viceconsulului marfa finlandeză.

— Dar ce e, la drept vorbind, asta? m-a întrebat doctorul Juan Jesus Gonzales De Saez y Alcaneces, şi m-am convins definitiv că nu poate fi doctor în medicină, ci pur şi simplu fiul bine crescut al unui rege al cafelei, care terminase doar o şcoală serală de doi ani şi devenise doctor honoris causa datorită meritelor părintelui şi vechimii neamului său.

Peste două zile ştia ce-i „asta". Probabil că întrebase pe medicul casei ori pe soţia lui. În orice caz, a respins hotărît şi acest articol.

— Señora! *Asta* nu se poate desface în ţara noastră. Aici n-ar cumpăra nimeni.

— Dar de ce, dacă se organizează o reclamă bună? Fireşte, cu aprobarea Ministerului Sănătăţii.

— Imposibil, scumpă señora! Ne-am trezi cu anatema bisericii catolice. Nu vom îndrăzni să stîrnim mînia Sfinţiei sale.

— Vă gîndiţi la Dumnezeu, domnule doctor?

— La Dumnezeu? Ce amestec are Dumnezeu în treaba asta? Mă gîndeam la papă, fireşte, la Înalt prea sfîntul. Dar...

Cufundat în gînduri, şi-a zburlit mustăţile şi deodată mi-a şoptit:

— Señora, ştiţi că am unsprezece copii, printre care şase fete de măritat. Moralitatea mea prezintă numai fisuri mici, pe care nimeni nu le-a observat încă. Intenţionam să mă fac preot, dar m-am îndrăgostit de actuala mea soţie şi, señora, înţelegeţi că dragostea nu se împacă cu celibatul. M-am însurat, am

început să vînd cafea și l-am făcut fericit pe tatăl meu. (O, Madona! S-au împlinit doi ani de cînd n-am mai fost la mormîntul tatii!) Sînt bogat, pot să le dau fetelor de zestre cîte o plantație de cafea. Mă bucur peste tot de respect, chiar și în Finlanda, care m-a numit viceconsul onorific acum unsprezece ani. Da, reputația mea e fără pată, însă...

Ajuns aici, și-a coborît și mai mult glasul:

— În fine, riscînd totul (fie ce-o fi!) o să cumpăr cadou de Crăciun pentru familia mea — adică am în vedere pe soția și pe fiicele mele — cîte două pachete de bandaje... dacă se poate.

Am promis că-i voi satisface dorința și am jurat să păstrez în cel mai mic secret această faptă condamnabilă. Era clar că nu-i rost de făcut comerț aici, totuși am continuat:

— Señor, îmi dați voie să discut și cu soția dumneavoastră?

— O, sfîntă Fecioară, ce tot spuneți?! se îngrozi don Juan Jesus Maria etc. Nici nu vă gîndiți! Soția mea e întruchiparea purității, a castității, senora.

Deci și de data asta consfătuirea se încheiase cu rezultate foarte slabe. În schimb, seara următoare a fost mult mai fecundă. Consulul nostru discutase încă de dimineață, foarte serios, cu ministrul sănătății, iar acest depravat domn cu educație modernă, care-și luase diploma de doctor la Sorbona, a privit lucrurile favorabil. El socotea asemenea comerț foarte binevenit. Am oftat ușurată și am subliniat din nou necesitatea reclamei.

— Nu, nu, absolut imposibil, a parat doctorul *honoris causa*. Singurul om care poate face ceva în privința asta este Evita Peron. Ea are curajul să nesocotească pînă şi autoritatea Sfinției Sale, dar gestul ar putea fi interpretat ca un amestec în treburile interne ale altui stat, iar rezultatul ar fi o declarație de război. Însă.. cred că am găsit o soluție. Trebuie să procedăm în secret.

— Atunci marfa nu-şi va găsi cumpărători.

Tocmai astfel și-i va găsi. Îi şoptesc eu ceva confidențial episcopului, iar el va da indicații preoților să condamne în predicile ținute la toate liturghiile, timp de trei zile, acest produs apocrif vîndut pe ascuns în toate farmaciile şi drogheriile.

Doctorul don Juan... de Saez y Alcaneces mi-a întins o mînă tremurătoare:

— Volumul livrărilor îl stabilim mîine. Întîi să mă consult cu ministrul sănătății. Dar, señora, scumpă señora, făgăduiți-mi că n-o să spuneți nici un cuvînt soției mele, nici o vorbuliță, chiar sub tortură!

I-am promis. Şi iată-ne unul în fața altuia, serioși, încruntați, ca niște condamnați la moarte, ca Isus și Iuda — cel vîndut și cel care a primit pentru trădare treizeci de arginți...

Imediat după consfătuire i-am telegrafiat lui Ensio să trimită cu avionul cele mai reprezentative mostre din toate genurile şi sortimentele amintitului produs. L-am întrebat,

de asemenea, dacă firma noastră poate organiza rapid noua producție. După trei zile au sosit coletele cu mostre și o telegramă de la Ensio, în care am citit textual următoarele: „EXPEDIEREA MARFII IMPOSIBILA STOP MAI BINE COMANDĂ MATERIA PRIMĂ ȘI ÎNCEARCĂ SĂ ARANJEZI FABRICAREA PE LOC STOP AMANUNTE SCRISOARE".

Foarte mulți dintre cunoscuții mei s-au mirat de ce la sfîrșitul iernii 1947 am dispărut pe neașteptate din arena vieții publice și m-am înapoiat abia în ianuarie 1948 (au circulat zvonuri absurde despre escrocherii grandioase, deși nu eram slujbașă la nici o societate de binefacere; s-a vorbit și de un șoc nervos, de o fugă în străinătate și, firește, s-au exprimat obișnuitele suspiciuni cărora le cad victimă femeile). Acum pot da o explicație satisfăcătoare. Concernul „Karlsson" a organizat în țara latino-americană amintită o întreprindere industrială, primind din Finlanda mașini și, cu trei cargouri, materia primă necesară: vată sterilizată și tifon pentru bandaje. Cutiile de carton pentru produsele finite le producea fabrica din Pitäjämäki a firmei „Karlsson", iar etichetele viu colorate și atrăgătoare pentru cutii erau asigurate de tipografia lui Tilgman. Mulțumită reclamei oferită gratuit de biserică, produsele „Carmen" și „Señora" s-a bucurat foarte repede de o cerere imensă, și la făbricuța mea au început să lucreze curînd cam două sute de

perechi de mîini femeiești îndemînatice. Faima produselor s-a răspîndit rapid și în alte state sud-americane. Pînă și bătrînele indiene trecute de șaptezeci de ani începuseră a folosi „Carmen“ și „Señora“.

După ce am obținut un cîștig net de treizeci de milioane, scutit de impozit, am vîndut fabrica unui doctor. Desigur că s-ar putea pune întrebarea în ce măsură a fost activitatea mea utilă societății. Voi răspunde : i-am făcut poporului finlandez o mare bucurie de Crăciun în 1947, expediind din America de Sud un vapor încărcat cu cafea de bună calitate. Cumpăram de la cei care cumpărau de la noi. „Aurul verde“ finlandez era schimbat pe cafea, cacao și îngrășăminte. După mine, statul C. a procedat cu tact numindu-mă consulul său onorific în Finlanda, iar conducătorii industriei finlandeze de prelucrare a lemnului au avut toate motivele să organizeze, în cinstea întoarcerii mele, un banchet la restaurantul „Savoy“ : stabilisem legături comerciale cu o țară care refuzase net furnirul, plăcile de lemn aglomerat și hîrtia, dar care cumpărase totuși vată, bandaje și cutii de carton, iar mai tîrziu chiar hîrtie de scris și hîrtie igienică. O femeie vindea, femei cumpărau, iar bărbații erau și ei fericiți.

Acum au început și drogheriile din țara noastră să vîndă pachete sud-americane „Carmen“ și „Señora“, la fel ca acelea a căror producție am inițiat-o eu cîndva. E marfă de

import, însă materia primă se exportă din Finlanda. Schimbăm aceste mărfuri conform unui acord comercial corespunzător, și astfel ele străbat mări și oceane, făcînd călătorii în jurul lumii. Multă, o, multă treabă mai are de făcut Mrs. Rachel Turnnack! Își continuă neobosita activitate, ca să unească femeile din lumea întreagă. Ea știe că unirea face puterea de aceea atîția amatori ai cîntului se înscriu în cercurile corale.

CAPITOLUL XIII

„PE tine te urmează întotdeauna majoritatea, fiindcă ai darul de a-i atrage pe proşti de partea ta“ mi-a spus Ensio Hyypiä la şedinţa consiliului de conducere restrîns, unde am expus pe larg rezultatele călătoriei mele în America de Sud. E drept că în cele unsprezece luni mă întorsesem de trei ori în Finlanda, însă toate vizitele fuseseră atît de scurte, încît n-am putut prezenta un raport complet. Din momentul cînd drăgălaşele femei sud-americane începuseră să utilizeze excelentele produse „Carmen“ şi „Senora“, în Finlanda încetase definitiv vînzarea cafelei cu suprapreţ „pentru scopuri de binefacere“. Mulţi insistau, cu iritare făţişă şi totală lipsă de obraz, că în spatele cafelei recent achiziţionate se ascund cunoscute cercuri de afaceri care s-au folosit de serviciile unei nu mai puţin cunoscute doamne. Fără să vreau, smulsesem din mîinile a zeci de asociaţii filantropice cea mai bună sursă de venituri! O, cît îi dispreţuiam pe cei care şuşoteau în spatele meu, mai ales la teatru şi la cinema! Tocmai de aceea m-am retras din „Uniunea

femeilor funcționare și gospodine", „Clubul seral al femeilor de afaceri din Helsinki!" și Societatea „Să promovăm moda podoabelor naționale"! Am părăsit, de asemenea, faimosul club „Femina". De altfel, după un an toate aceste asociații și-au încetat existența, întrucît nu-și mai puteau întreține activitatea vînzînd cafeaua la preț de speculă.

În urma discuțiilor cu Ensio asupra planurilor de viitor, am ajuns amîndoi la aceeași concluzie: „desfășurasem o activitate prea multilaterală. Trebuia creată o formă nouă de organizare, evitînd dispersarea excesivă a fondurilor. Și iată că am suprimat peste zece sortimente de produse, ca să pornim într-o mare călătorie pe oceane. Avusesem și pînă atunci două cargouri bune — Minna I și Minna II — care transportau materiale lemnoase în Anglia și în țările mediteraniene, precum și un tanc petrolier care făcea curse între Finlanda și porturile de la Marea Neagră. În schimb, pe linia Finlanda-America de Sud se simțea o lipsă acută de tonaj. O recunoșteau și reprezentanții autorităților, cărora le-am solicitat în împrumut pe termen lung și în condiții avantajoase, cu dobîndă anuală, redusă. Ministrul O., fost orator profesionist al organizațiilor de tineret și care avea glas de stentor iar mîinile ca niște lopeți de brutărie (se spune că înfățișarea o moștenise de la taică-su și darul vorbirii de la maică-sa) mi-a recomandat să mă adresez președintelui republicii. I-am urmat sfatul, și într-o bună zi, mi s-a dat posibilitatea să-i expun președintelui

Paasikivi planul de achiziţionare a unor vase comerciale şi de înfiinţare a liniei Finlanda-Panama. Preşedintele mi-a ascultat calm argumentele, apoi, ştergîndu-şi ochelarii mi-a spus destul de sec :

— Doamnă, nici nu vreau să ştiu de liniile astea noi. Străduiţi-vă şi dumneavoastră să vă menţineţi pe linia mea.

Şi-a pus ochelarii pe nas şi s-a ridicat :

— Am auzit multe despre dumneavoastră, doamnă Karlsson-Kananen. Mai aveţi altă treabă cu mine ?

Altă treabă nu mai aveam. Am ieşit din cabinet foarte abătută, însă cînd am ajuns la maşină mi-am scos din poşetă singura armă serioasă — rujul de buze — şi am trasat hotărît propria mea linie. Pe urmă i-am spus şoferului să mă ducă acasă, unde mă aştepta partenerul meu grec de afaceri, Achilles Agapitidis, care se ocupa cu transporturile maritime.

Îl întîlnisem pe directorul Agapitidis de cîteva ori, la Atena şi la Paris, şi îmi plăcuse. Era un macedonean înalt, foarte blond (născut la Pella, în patria lui Alexandru cel Mare), vorbea impecabil englezeşte şi nu purta mustăţi. Nu era niciodată silit să caute în grabă pretexte pentru soţie, fiind un holtei convins. La Camera de comerţ din Atena era considerat omul cel mai inteligent, deoarece ştia, evident, cum trebuie să supravieţuiască cu femeile. Mii dintre ele se îndrăgostiseră subit, la prima vedere, de portofelul său, dar el respinsese cu hotărîre toate cochetăriile, izbutind

să-și păstreze castitatea, independența și averea. Avea însă și dînsul o mică slăbiciune omenească : nesiguranța vocii, care-l făcea să accentueze fiecare a doua silabă. Cred chiar că m-aș fi putut îndrăgosti de el, dacă nu se năștea în zodia taurului și ar fi mîncat mai puțin usturoi.

E foarte plăcut să duci tratative cu un domn care nu amestecă niciodată în relațiile de afaceri bîiguieli erotice. Ahilles Agapitidis se mulțumea să cumpere lemn și hîrtie, să vîndă stafide și marmură, iar în momentele libere făcea pasiențe sau studia mitologia țării sale. Așadar, eram amîndoi la fel de singuri. Virtutea are mulți admiratori, dar puțini discipoli.

Nu știu cum s-a făcut, dar i-am împărtășit sincer colegului grec grijile și necazurile mele, i-am spus chiar vîrsta și cifra veniturilor și l-am pus la curent cu faptul că planul organizării unei linii Finlanda-Panama a eșuat în ciocnirea cu linia lui Paasikivi, care nu prevedea susținerea inițiativei particulare pe contul finanțelor statului. Domnul Agapitidis a zîmbit fermecător, apoi a izbucnit într-un rîs cu adevărat homeric :

— Oare v-ați perdut independența, doamnă ? Oare nu mai aveți o linie proprie, suverană ?

— La ce vă referiți ?

— Sper că încă n-ați devenit dependentă de stat, a cărui vistierie e goală ca mormîntul Mîntuitorului ? Eu sînt unul dintre cei șase oameni cu cea mai mare avere din Gre-

cia. Mi-am făcut-o cu mîinile mele și nici măcar odată nu mi-a trecut prin minte să cer ajutor de la stat. Dar în Finlanda, pare-se, e un obicei general ca cetățenii respectabili să pipăie mai întîi portofelul statului și abia pe urmă să plece după cumpărături. Scuzați, doamnă, n-am vrut să critic țara dumneavoastră și pe înțelepții ei bărbați de stat, a căror activitate cred că l-ar fi uimit și pe Socrate al nostru. Domnul Agapitidis și-a aprins o țigară aromată și a continuat:

— Doamnă, pentru o femeie ca dumneavoatră e un fleac să mai facă rost de cîteva vapoare. Dacă acceptați propunerea mea, într-un an vor circula pe linia Finlanda-Panama vasele dumneavoastră proprii. Scuzați, permiteți-mi să vă mai spun ceva. Eu trăiesc din comerț și navigație, ca și dumneavoastră, doamnă. Cumpăr de la dumneavoastră, iar dumneavoastră de la mine. Noi nu umblăm cu șiretlicuri. Știm amîndoi că numai un hoț îl poate prinde pe altul și numai legea îl poate elibera, cum ziceau strămoșii mei. Principiile noastre sînt străine de escrocheria vulgară, idealul nostru este năzuința spre cîștigul pur și permis de toți. Pe scurt, haideți să organizăm cîteva operații comerciale care vor aduce mai mult venit decît fabricarea unor amărîte de pălării, cerneală tipografică sau cleiuri... Scuzați, încă puțin. Știu bine, iar dumneavoastră și mai bine, cît e de acută criza de locuințe în această splendidă Finlandă, pe care eu am îndrăgit-o. Criza poate fi învinsă cu mijloace

foarte simple, iar învingătoarea veți fi dumneavoastră, doamnă Karlsson-Kananen, dacă veți accepta propunerea mea și veți obține blagoslovenia autorităților. E vorba numai de o binecuvîntare, care să nu afecteze în nici un fel trezoreria și să nu provoace interpelări neplăcute în minunatul dumneavoastră parlament, această frumoasă clădire, pe care, fiindcă veni vorba, aș vizita-o cu plăcere... Scuzați, a mai rămas foarte puțin de spus. Știți, desigur, cine a fost Diogene. Exact; unul dintre faimoșii mei compatrioți, primul dintre marii oameni care a locuit permanent într-o locuință de lemn, construită astfel ca să poată fi mutată ușor dintr-un loc în altul. America, această țară a progresului tehnic (unde în treacăt fie zis, se cheltuiesc anual pe gumă de mestecat mai mulți bani decît pe cărți — dar cine s-ar mai apuca azi să împrumute gumă de mestecat?), l-a descoperit pe Diogene după cel de al doilea război mondial, cînd a importat, pentru predarea istoriei în universități, un lot masiv de istorici greci și le-a oferit privilegiul să vorbească, printre altele, despre istoria vechii Elade și despre vestiții ei bărbați. Americanilor le-a plăcut cel mai mult Diogene, fiindcă a fost un inventator. Deoarece filozoful, care disprețuia prostia omenească, nu și-a brevetat cea mai importantă dintre invențiile sale, referitoare, după cum știm, la domeniul construcției de locuințe, șmecherii de americani i-au furat ideea și au început a construi case ușor transportabile, „*trailers*“ care pot fi văzute acum

în orice colț al Americii. Firește, ei nu le-au construit din lemn — fiindcă pădurile din S.U.A. au fost nimicite de-o veșnicie, împreună cu bizonii și cu indienii — ci din fier și oțel. Dar ideea îi aparține lui Diogene : casele pot fi ușor mutate oriunde. Mișcare, viteză, schimbarea mediului — iată ce-i trebuie omenirii, iar îndepărtata mea rubedenie, domnul Diogene, a intuit genial acest lucru. Finlanda este țara construcțiilor de lemn, însă locuințele trebuie să fie mobile, ușor transportabile : vara, pe malurile lacurilor sau în Laponia, iarna la Helsinki, unde țin morțiș să locuiască toți finlandezii. În schimb, Grecia e țara vinurilor și a poloboacelor : produce și vinuri, și butoaie într-o cantitate mult mai mare decît are ea nevoie. Asta mă și face, doamnă, să vă propun importul butoaielor pentru a lupta împotriva crizei de locuințe din țara dumneavoastră.

Eram gata să mă apuc de orice, numai să-mi văd cîndva visul cu ochii : linia Finlanda-Panama. Nu l-am pus la curent pe Ensio Hyypiä cu planurile mele, am comandat fără știrea lui primul lot de butoaie, cele mai mari din lume, și totodată i-am vîndut domnului Agapitidis producția gaterelor mele, încărcînd două vapoare. Așa a început cea mai fericită perioadă din viața mea. Nu m-am zgîrcit, am angajat doi arhitecți care au proiectat din butoaie locuințe pentru o familie. Orice cetățean cu un pic de inițiativă și fericit de stat cu un împrumut, obținea fără dificultate autorizația de a închiria o parcelă

pentru construcție. Astfel au răsărit pe întreg cuprinsul țării, crînguri dese de butoaie locuite, iar noua situație de „proprietari" gîdila plăcut orgoliul oamenilor, la Pakila, Herttoniemi, Leppävaara și Munkkimiemi se stabileau cei cărora nu le plăceau viața pe roate, iar la Malmi, Seurasaari, Käpylä (insula Kulosaari a iertat-o Dumnezeu) și Mäntymäki își instalaseră taberele cetățenii cu spirit nomad, obișnuiți să trăiască în continuă mișcare. Comisia de stat pentru nomenclatură, alcătuită din cunoscuți cometologi și consilieri titulatori a îmbogățit și mai mult ghidul toponimic al străzilor. Astfel au apărut strada Diogene, strada Butoaielor, intrarea Cinicului, șoseaua Tescovinei, scuarul Cercului de butoi, piața Sihaștrilor și bulevardul Filozofului.

Pe măsură ce criza de locuințe slăbea, pretențiile creșteau. Cu cît era proprietarul mai important, cu atît îi trebuia un butoi mai mare. Am comunicat în Grecia să se treacă de urgență la fabricarea unor butoaie de capacitate sporită, cu cel puțin o sută de metri pătrați de suprafață locativă utilă, fiindcă nouă din zece stăpîni de butoaie adăugau pe toate laturile atîtea încăperi suplimentare, încît stilul grecesc inițial era denaturat sau chiar dispărea cu totul, iar aspectul general devenise exagerat de eclectic și de hidos. Era pur și simplu penibil să vezi toate ororile astea, cărora chiar și inspecția de construcții le arunca uneori o privire timidă. Liniile clasice pure ale caselor-butoaie își pierdeau farmecul și romantismul de la început. De cîte

ori se uita la pădurile de butoaie, Ensio Hyypiä își scotea din buzunar prietena lui plată, trăgea o dușcă să-și calmeze nervii, și-mi spunea :

— Nu te supăra, Minna, dar ansamblurile astea arhitectonice parc-ar fi coșmarurile unui alcoolic...

Definiția lui Ensio nu se potrivea, totuși tuturor caselor-butoi. La Munkkiniemi puteai vedea două vilișoare foarte cochete, avînd fiecare peste trei sute de metri pătrați de spațiu locuibil. Proprietarii îmi erau vechi parteneri de afaceri și numele lor onorau cele mai interesante pagini din „Anuarul contribuabililor". Erau oameni de acțiune și construiseră ca atare. Întîi luaseră autorizație pentru construirea celor mai mari locuințe-butoi, apoi, ca să monteze cît mai bine butoaiele, făcuseră pivnițe betonate și, în sfîrșit, deasupra pivnițelor clădiseră case cu etaj. Dar cu toate astea, butoaiele nu le dăduseră satisfacția așteptată, nefiind făcute din stejar, ci din brad obișnuit finlandez, tăiat și fasonat în doage de prima calitate la gaterele concernului „Karlsson". Numai cercurile erau de origine greacă. Un proprietar de vilă-butoi, directorul N., a vrut să ceară prin justiție despăgubiri de la firma importatoare, însă și-a retras imediat acțiunea, deoarece Ensio l-a amenințat că-l dăm și noi în judecată pentru nerespectarea proiectului-tip clasic, fără să aibă autorizația oficială de a-și construi o vilă. Directorul nu și-a putut folosi pentru vin sau măcar pentru bere de casă pivnița

excelent utilată, fiindcă scîndura de brad dădea băuturilor un sensibil gust finlandez. Şi totuşi nu a regretat afacerea, întrucît butoiul s-a putut transforma, cu unele mici adaptări, în locuinţă pentru portar.

Importul butoaielor a durat peste un an şi ar mai fi continuat dacă unui funcţionăraş din minister nu i-ar fi trecut prin minte să propună producerea lor în Finlanda. Am renunţat pe loc la dreptul de proprietate ce mi s-a propus, şi am procedat înţelept. Fabrica finlandeză care a început pe urmă să producă butoaie a reuşit să vîndă numai două exemplare. Toţi cei ce aveau nevoie de locuinţă şi visau o căsuţă proprie, renunţau îndată la visurile lor atunci cînd a încetat vînzarea butoaielor purtînd marcată cu fierul roşu şi cu litere greceşti inscripţia *Ahilles Agapitidis.* Marca fabricii reprezenta un butoi cu uşă, din care privea mutra ironică a lui Diogene.

Cu aceasta a luat sfîrşit exportul de doage finlandeze în Grecia, precum şi importul butoaielor în Finlanda, însă relaţiile mele de afaceri cu Ahilles Agapitidis nu s-au încheiat. Am pus împreună bazele unei companii de navigaţie greco-finlandeze. Ne ajungeau din plin banii cîştigaţi prin furnizarea de locuinţe celor care aveau într-adevăr nevoie de ele, precum şi eternilor speculanţi, gata oricînd să profite de situaţia grea a aproapelui uitînd că numai în dragoste se permite ceea ce în general e interzis...

În 1952, vasele mele comerciale „Ernestina“ şi „Hermina“ au început să circule între Fin-

landa și Panama. În ciuda liniei lui Paasikivi, aveam acum o linie proprie. Am plecat pentru jumătate de an în Grecia, să mă odihnesc, și m-am străduit să dau uitării afacerile. Am petrecut cu Ahilles două luni în Creta și aproape patru în insula Delos. Ahilles a renunțat definitiv la usturoi, dar, cu toate astea, mi-a răspuns într-o superbă seară de aprilie, cînd cerul fără nori iradia albastrul violent al orientului, cînd palmierii veșnic verzi își șopteau unul altuia, iar bărcile pescuitorilor de perle alunecau pe oglinda golfului, departe-departe, în spațiul necuprins al Mediteranei, spre orizontul purpuriu ca sîngele... Da, iată ce mi-a spus Achilles, fără grabă și serios, de parcă își cîntărea fiecare cuvînt :

— Ascultă, Minna. Femeia care pețește un bărbat, pețește plictiseală...

M-am întors în Finlanda și mi-am cumpărat un cîine. Toți cunoscuții mi-au recomandat diverse rase din cele mai nobile, eu însă am ales o potaie finlandeză de vînătoare, cu urechile ascuțite, căruia i-am pus numele Halli. Acest nume plebeu le-a șocat pe doamnele din lumea bună, dar nu cred s-o fi jignit pe mama cățelului, care purta numele de *Queen of the Meadows* — Regina luncilor.

CAPITOLUL XIV

CÎND biserica a tras concluzia că nu mai poate concura cu cinematografele la succesul de public, nu i-a rămas altceva decît să facă apel la religie ; eu, cînd am descoperit că firmele concurente conduse de bărbați nu se pot lua la întrecere cu mine, m-am hotărît să mă retrag din afaceri, lăsînd și altor femei posibilitatea de a-și încerca norocul. O femeie cumsecade poate vorbi deschis acasă numai dacă trăncănește în somn, iar în viața de afaceri — cînd bărbații picotesc la masa de ședințe, amintindu-și aventurile din noaptea trecută. În afaceri se cere pricepere în aceeași măsură ca și în căsnicie. O femeie-pisicuță îl poate face pe bărbat să ducă o viață de cîine, iar ticăloșia bărbaților formează caractere de evangheliste ca Mrs. Turnnack. O experiență îndelungată m-a convins că setea nepotolită de gingășie și de alintare proprie bărbaților de obicei încetează să-i chinuie cînd ies pe ușa casei, în schimb acasă își părăsesc cel mai repede obiceiurile de gentlemani. Pe bărbat îl deosebește de rîmător o

mică particularitate: bărbatul are de la îngrijitoarea lui mîngîieri și hrană, pe cînd porcul numai hrană. Dar atît bărbatul cît și porcul n-ar trebui ținuți în casă numai de dragul companiei. De ce să cumperi piese de schimb pentru mașină, cînd locuiești lîngă o barieră de cale ferată și le poți avea pe gratis!

Prin urmare, dacă am părăsit afacerile n-a fost de loc din pricina faimoaselor dificultăți ale vîrstei critice (tema preferată a bîrfelii bărbaților e „vîrsta critică" a femeii), ci doar pentru că mă plictisisem să pasc, să hrănesc și să tai în permanență purceluși mai mult sau mai puțin de rasă. Cînd i-am comunicat lui Ensio Hyypiä intenția de a începe să trăiesc numai pentru mine — doar nu-i niciodată prea tîrziu să devii mînă-spartă — s-a făcut brusc neobișnuit de serios. Dar nu era seriozitatea lui Dante, care la vremea lui arunca fulgere de mînie asupra femeilor ușuratice din Florența și le recomanda să-și caute fericirea în sfîrîitul molcom al fusului. Ensio Hyypiä era serios pur omenește și cu adevărat bărbătește. În ochii săi de culoare nedefinită a izbucnit o flacără tristă, aproape disperată, și a pronunțat încet:

— Minna... dar cu mine ce-o să fie?

— Ce-a fost și pînă acum.

Privirea lui mătura camera, parcă ar fi căutat și n-ar fi găsit un refugiu, apoi s-a oprit asupra Codului de legi, oracolul biroului său

impozant, prietenul lui și arma indispensabilă. A mormăit abia înțeles :

— Mai bine de cincisprezece ani am avut fericirea să fiu colaboratorul tău. Recunosc cinstit că tu ai făcut din mine ceea ce sînt astăzi. Dacă nu mă determinai tu să părăsesc slujba la Swini, aș fi ajuns probabil un avocățel jalnic, care se ocupă numai de înregistrat acte, de certurile și litigiile unor sărăntoci, sau așteaptă răbdător pe sălile tribunalului, poate se ivește vreo victimă a justiției căreia îi trebuie un apărător din oficiu... Minna, zău că-s mîhnit...

La fel ca nudiștii, care dezvăluie fără teamă fapte goale, Ensio Hyypiä își expunea în văzul tuturor „eul" său. Și m-am convins că avea inimă. După toate probabilitățile, furase cîndva inima nevesti-si, care apoi a devenit cunoscută drept o femeie lipsită de inimă. Am observat nu o dată că, în ciuda grupului vesel de prieteni și tovarăși de pahar care-l înconjurau, Ensio Hyypiä părea foarte singur. Cine știe, poate că-i trebuia uneori — la fel ca tuturor bărbaților groși de obraz — puțină căldură și mîngîiere, dar pesemne nu-și dădea seama că pe femei nu le cucerești cu o inimă duioasă, ci cu vorbe duioase șoptite la ureche.

Aveam o avere atît de mare, încît puteam, în sfîrșit, să-mi aparțin mie însumi. Cînd eram intenționat susceptibilă și tăioasă, se spunea că sînt inspirată ; dacă deveneam caustică și rea, se spunea că-s uimitor de inteligentă și de spirituală. Eu însă mă simțeam

aceeași Minna Hermina Ernestina, născută în Minnesota, fata cîrciumarului Boris Baranauskas și a Nataliei Gustaitis, aceeași Minna care crede în horoscop și în bărbații născuți în zodia Fecioarei, călcînd cu vîrfurile înăuntru și, în imensa lor majoritate — niște nemernici de toată splendoarea. Cu excepția lui Armas Karlsson, pe care l-am iubit și al cărui nume — doamnele crescute în spiritul Kalevalei se vor îngrozi — l-am imortalizat în glorioasa denumire a concernului „Karlsson".

Am vîndut firma „Karlsson" — nu face să amintesc prețul — cu condiția ca devotatul meu Ensio Hyypiä să rămînă director general. Eu mi-am oprit numai patru vase mixte, de pasageri și mărfuri. Am lăsat secției notariale a unei bănci grija să taie cupoanele acțiunilor mele industriale, apoi mi-am angajat o secretară particulară, o tînără cu diplomă de magistru. Era o femeie deșteaptă, obișnuită să gîndească independent și virtuoasă ca o statuetă de porțelan. Mai tîrziu s-a dovedit că era profund credincioasă, dar asta nu mă deranja de loc. N-aveam nimic împotriva căii pe care și-o alesese : tot timpul la dreapta, apoi, în sfîrșit, drept înainte.

*

Din motive ținînd de tehnica stabilirii impozitelor — și nu din sentimente filantropice, cum s-a spus în discursurile solemne — am instituit „Fondul Minna Karlsson-Kananen", avînd drept scop să contribuie exclusiv la dezvoltarea culturii finlandeze (să acorde

ajutoare și împrumuturi literaților, artiștilor, și oamenilor de știință animați de sentimente patriotice). Fondul avea (formal, firește) un consiliu de conducere și o direcție, pentru ca membrii lor înfumurați să-și poată face reclamă, îmbogățindu-și lista meritelor personale, și să primească tantieme pentru activitatea desfășurată în restaurante. Fondul avea, de asemenea, trei comisii speciale care făceau propuneri pentru distribuirea împrumuturilor. S-a hotărît de la bun început să nu se dea împrumuturi sportivilor, care se înmulțiseră așa de mult, încît tot bugetul național nu le-ar fi ajuns nici pentru un antrenament de încălzire. S-a mai hotărît să nu se dea nimic muzicanților. Acest principiu, stabilit de conducerea și de comisiile Fondului, pornea de la ideea că susținerea financiară a muzicii ar lichida cu timpul profesiunea nobilă de cîntăreț și de muzicant ambulant, ceea ce, fără îndoială, ar aduce un prejudiciu incomensurabil tinerei noastre civilizații, care preia și încurajează stăruitor moștenirea romantică a bătrînei Europe. Directorul Vihtori Lehtevä, membru în conducerea Fondului și apărător credincios al culturii (printre altele, ducea în fiecare vară o floare de pelargonie la monumentul lui Aleksis Kivi) a dat ca exemplu zguduitoarea poveste a cîntărețului Tinco Pipinen, care putea ajunge un tenor celebru dacă nu s-ar fi descoperit că i se scoseseră polipii din nas. Bazîndu-se pe acest exemplu, directorul Lehtevä s-a pronunțat hotărît împotriva acordării de împrumuturi muzicanților

și cîntăreților. Totodată, a subliniat că e un mare prieten al muzicii : de cîte ori nevastă-sa începea să cînte în baie, se grăbea să-și astupe urechile cu vată.

În perioada aceea l-a cunoscut pe scriitorul Swen Louhela. Dacă nu mă-nșel foarte puțini au auzit de dînsul. Și eu la fel, pînă cînd a venit odată la mine și s-a prezentat. Scopul vizitei nu era un împrumut. Avea nevoie de alt ajutor, o nimica toată. Iată propriile sale cuvinte :

— Permiteți-mi să mă recomand : Louhela, salahor literar, care-și lasă totdeauna versurile și galoșii în anticamerele editorilor și oferă glorie celor care aspiră la ea. Îmi dați voie să vă răpesc din prețiosul dumneavoastră timp ?

L-am poftit să ia loc, dar s-a plîns că e nevoit să se grăbească mereu și mi-a spus că stătuse jos opt ceasuri la rînd înainte de a veni la mine. Era un bărbat chel („Ultima oară am găsit un fir de păr în pieptene acum unsprezece ani, iar pe umăr — aseară, însă ăsta nu mai era de la mine"), rotofei, de vîrstă mijlocie, cu ochi albaștri, limpezi și inteligenți. Mi-a plăcut maniera lui veselă, degajată, și limbajul colorat, total diferit de limbajul anost al oamenilor de afaceri, al miniștrilor și bucătăreselor. A scos din buzunar un carnet și a continuat :

— Iată, stimată doamnă, fiindcă am făcut cunoștință, vreau să vă cer o mică favoare. Nu, nu, stimată doamnă ! Nu-i vorba de bani, ci de ceva mult mai important. Sînteți o ame-

ricancă sută la sută — apropo, ce oribilă expresie, „sută la sută!" și mă puteți ajuta. Vreți să-mi spuneți ce înseamnă „pimp" ?

— Un bărbat efeminat, i-am răspuns eu rîzînd.

— Perfect, se potrivește în text. Dar ce este „square", cînd cuvîntul se referă la un om?

— „Square" e cam același lucru cu tîmpit, dobitoc, imbecil.

— Splendid! Merge și asta. Acum, expresia „slap stick".

— Asta înseamnă mototol, papă-lapte, cineva care e calul de bătaie al tuturor.

— Mulțumesc. Vă rămîn profund îndatorat, scumpă doamnă. Am răscolit toate dicționarele, dar n-am găsit nicăieri aceste cuvinte. E drept că și eu sînt un „square" veritabil dacă nu m-am gîndit pînă acum să vă întreb pe dumneavoastră. Să vedeți, am tradus o carte americană, iar în privința asta sînt foarte scrupulos : dacă traduci, apoi să traduci! Nu suport cabotinismul în literatură prea aduce a prostituție intelectuală. Bine, vă mulțumesc foarte mult!

— Nu face să-mi mulțumiți pentru un fleac de cîteva cuvinte, i-am spus eu, bucuroasă că am dat peste un om de omenie.

— Cum să nu? Face, stimată doamnă, fără discuție că face. Chiar un singur cuvințel poate avea o putere imensă : cu el poți începe sau încheia un război, poți mulțumi sau înjura și, să nu uităm, „la început a fost cuvîntul" — numai cuvîntul!

Aşa a decurs prima noastră întrevedere. După o săptămînă a venit la mine cu aceeaşi rugăminte, după care a devenit oaspete nelipsit şi dorit în casa mea. Publicase mai demult cîteva culegeri de reportaje şi însemnări de călătorie, dar atunci trăia aproape exclusiv din traduceri de literatură engleză. În completarea celor trei comisii speciale, Fondul l-a ales pe Swen Louhela expert extraordinar pentru rezolvarea problemelor în care bineinformatele comisii nu erau suficient informate.

Comisia de literatură era alcătuită dintr-un sfrijit profesor de istoria literaturii, care primea întotdeauna sfaturi şi indicaţii de la soţia lui ; un tînăr docent, care propusese să se acorde împrumuturi numai prozatorilor şi poeţilor care şi-au dovedit patriotismul şi luptă prin operele lor pentru un cămin familial sănătos, pentru credinţă şi patrie ; un tînăr critic, după care trebuia să se dea împrumuturi exclusiv literaţilor sub douăzeci de ani (pentru încurajarea alfabetizării) ; şi, în sfîrşit, membrul ei extraordinar, scriitorul Louhela, reprezentînd judecata sănătoasă, capacitatea de apreciere şi cinismul. Răsfoind cererile de împrumut, de obicei exclama vesel :

— Măi-măi-măi ! Băieţaşii vor bani de pileală ! Iar ăsta, pobabil, are nevoie de palton sau trebuie să plătească pentru cine ştie ce matrapazlîcuri vechi...

Comisia de artă teatrală avea numai doi membri : un cunoscut recitator, posesorul

unui rafinat gust literar (cumpăra uneori cărți frumos legate) și un director de teatru, aproape necunoscut, reprezentînd actorii de ambele sexe. Și în această comisie Swen Louhela era membru extraordinar.

Componența comisiei științifice se schimba după necesități. Singurul membru permanent era Swen Louhela și mai existau optsprezece membri onorifici, de rezervă, pe care nu-i convocam niciodată la ședințe. Cu toate acestea primeau o rentă anuală în schimbul consimțămîntului de a le înscrie numele pe lista membrilor Fondului, iar toată lumea știe că numele fac bani, nu purtătorii lor.

Distribuirea ajutoarelor avea loc odată pe an în ziua mea de naștere. Era singura ocazie cînd îmi arboram toate înaltele mele decorații, capa de nurci și bijuteriile în care investisem cîteva milioane. Simțeam o mare satisfacție să împrăștii bani pentru strîngerea cărora cheltuisem cei mai frumoși ani din viață.

Pe lîngă ajutoarele plătite cu regularitate, conducerea Fondului (adică eu) aloca anual cinci mlioane de mărci pentru împrumuturi, în cadrul aceleiași opere flantropice. Conducerea Fondului (tot eu) îmi încredințase mie acordarea acestor împrumuturi, denumite în statut „ajutoare ocazionale". Treaba îmi dădea atîta bătaie de cap, încît am fost nevoită să deschid în centrul orașului un birou special pentru primirea solicitatorilor. La început fixasem două zile de audiență pe săptămînă, însă pe urmă am început să primesc zilnic,

de la zece la treisprezece, exceptînd duminicile şi sărbătorile legale.

Cercul meu de cunoştiinţe creştea cu viteză fantastică. Scriitorii îmi aduceau cărţi cu dedicaţii, recitatorii îmi ofereau bilete la premiere, actorii — fotografiile lor, savanţii — îmi trimiteau ratele restante de apă, lumină, încălzire şi altele, iar nişte persoane dubioase de profesiune incertă — scrisori de şantaj. Ce minunat mă simţeam ca slujitoare a culturii şi sprijinitoare a tuturor reprezentanţilor muncii intelectuale! N-aş fi crezut vreodată că în Finlanda există atîţia maeştri ai literaturii şi artei, inventatori, savanţi, a căror activitate are teribilă nevoie de susţinere materială şi morală.

Odată a venit la mine doctorul V.S.A., care primise de trei ori împrumuturi de la Fond, însă mai avea nevoie de bani ca să-şi termine cercetările.

— Iertaţi-mă, dar care e tema lucrării dumneavoastră ?

— Puricii.

Subiectul mă interesa, întrucît drăgălaşul căţeluş Halli suferea uneori din cauza acestor insecte. L-am examinat cu atenţie pe doctor. Aveam în faţă un tip înalt, clădit ca un luptător de categorie grea. Nu ştiu de ce mi-a făcut impresia că i se lipiseră creierii de ceafă, iar urechile, caraghios smochinite, îi atîrnau ca frunzele arse de ger.

— Dacă aş primi o sută de mii, mi-ar ajunge jumătate de an, începu respectabilul naturalist.

— Nu putem utiliza fondurile așa de unilateral, i-am răspuns eu destul de rece. Există și alte domenii ale științei care au nevoie de sprijinul nostru.

— Înțeleg, doamnă consilier, dar vă rog și pe dumneavoastră să mă înțelegeți! Știți doar că noile preparate chimice au făcut să scadă catastrofal numărul puricilor din țara noastră și de aceea, dacă e să continui cercetările începute, trebuie s-o fac tocmai acum, cînd n-am ajuns încă într-o situație extrem de critică!

Și-a apropiat scaunul de biroul meu și, aruncîndu-mi o privire de adolescent, plină de încredere, a început să vorbească precipitat și pasionat, trecînd de la tonuri triste la accente triumfătoare.

— V-am mai spus că sînt pe cale de a sfîrși lucrarea „Particularitățile cantitative ale organismelor și dimensiunile relative ale ființelor". O asemenea cercetare nu s-a făcut niciodată în țara noastră, așa încît a trebuit să mă bazez aproape exclusiv pe izvoare străine. Dacă-mi permiteți, vă voi expune în cîteva cuvinte unde am ajuns. Iată scara la care se compară greutatea ființelor. Unele animale terestre dispărute atingeau aproape douăzeci de tone. Cea mai mare greutate a locuitorilor actuali ai uscatului este de numai șapte tone, deci s-a produs o evidentă scădere. Acesta este însă un fenomen obișnuit, cunoscut absolut de toți cei care au ochii și cîntarul în ordine.

Altfel stau lucrurile cu ființele de dimensiuni mici. Așa cum sper că vă amintiți, lucrarea mea cuprinde insectele și artropodele în general, dar își concentrează mai ales atenția asupra nevertebratelor mici. Termin acum studierea puricilor care mă preocupă de nouă ani. Doriți, desigur, să știți cît cîntărește un purice. Vă spun cu plăcere. În medie, intră trei purici la un miligram. Într-o scrisoare obișnuită, cîntărind douăzeci de grame, încap șaptezeci de mii de asemenea drăcușori împielițați. Dacă presupunem — iar în ședință totul se bazează pe ipoteze — că într-o căsuță dintr-un colț de țară, unde și azi se practică creșterea puricilor fără dotație de la stat, se obține un record local de șaptezeci de mii unități-purice, ar putea fi expediați cu toții în celălalt capăt al țării într-un plic cu timbru obișnuit. Este o metodă simplă și eficace pentru a te descotorosi de micii tirani. Se spune adesea că în cutare casă „poți aduna puricii cu kilogramul". Zicala nu face decît să dovedească nemaipomenita ignoranță a prostimii. Oamenii n-au habar de greutatea puricilor. Numai în două sute de grame intră aproximativ șapte milioane de purici, o cantitate suficientă pentru ca toată Finlanda să nu mai închidă un ochi. Nu-i uimitor ?

— Da, extrem de uimitor. Care e totuși scopul cercetărilor dumneavoastră ? Vor aduce vreun folos omenirii ?

— Eu urmăresc adevărul științific, iar adevărul este util întregii lumi. Dacă eram un

egoist, care se gîndește numai la avantajele materiale și la propria sa bunăstare, puteam să cresc eu singur aceste insecte și să le vînd la circurile de purici, care au totdeauna nevoie acută de exemplare de rasă. Dar cum sînt un modest om de știință, mă mulțumesc cu știința mea. Intenționez, de asemenea, să dezmint zicala cu „kilogramele de purici“, bazată pe o credință primitivă, naivă. În acest fel, lucrarea mea va avea și importanță etnografică. Studierea în epoca noastră a puricilor este o știință, al cărei fondator poate fi considerat pe bună dreptate Walter D. Siegel junior ; tatăl său, Walter Siegel senior a fost cîndva proprietarul circului de purici din New York, cel mai mare din lume. După cum vedeți, puricicultura a demonstrat recent că naiva credință a oamenilor în „puricii cu kilogramele“, care zburdă liberi, provine din lipsa simțului relativității.

— Iartă-mă, doctore...

— Cunoașteți, doamnă consilier, că știința contemporană distinge patru sute optsprezece specii de purici ? Dar cei mai bine studiați și cei mai răspîndiți în timpurile noastre, ca și în antichitate, sînt puricele uman (pulex irritans) și puricele canin (ctenocephalus canis)...

— Iertați-mă, dar nu mai am vreme...

— Bine, atunci o să vă descriu numai particularitățile anatomice ale acestei insecte. Membrele corpului se caracterizează printr-o

neobişnuită mobilitate şi, privit la microscop, agilul purice seamănă perfect cu o cîntăreață americană de şlagăre la modă, care în lipsa vocii cîntă din şolduri. Ochii puricelui seamănă cu ai omului. Buza lui superioară formează împreună cu maxilarul superior o fermecătoare *trîmbiță aspiratoare*, protejată de buza inferioară, cu o bărbiță foarte fină, și de maxilarul inferior, care aduce cu un cuțit ascuțit la vîrt. Puricele are trei perechi de membre articulate, musculatura striată, sistemul nervos foarte dezvoltat și, ce-i mai important, un creier — fiți atentă ! — un creier exact ca al omului ! Deosebirea constă doar în faptul că omul își pune creierul la treabă mult mai rar decît puricele ; în schimb, acesta face mult mai rar uz de cuțit decît omul. Puricele înțeapă numai cînd trebuie să-și satisfacă nevoia firească de hrană, pe cînd omul își măcelărește semenii în cele mai diverse împrejurări : în război, încăierări, săli de operație, frizerii și așa mai departe.

— Destul domnule doctor ! Iată cecul dumitale !

Doctorul V. S. A. a plecat în mare grabă la bancă. Timpul de audiențe se terminase și voiam să fac o baie. Mă pregăteam să ies, cînd deodată în cabinet a dat buzna un tînăr. Mustăcioara abia i se zărea, ca un pufuleț, dar era oricum mustață. S-a dovedit a fi poet modernist, și de aceea vorbea eliptic :

— Împrumut. Mă grăbesc. Pregătesc un volum. Cinci poezii scrise.

— Scuzați-mă, aveți un defect de vorbire? l-am întrebat compătimindu-l.

S-a strîmbat, mi-a arătat limba, a lovit cu pumnul în masă și a declarat că are un intelect superior. Se prezentase în modul acesta, destul de ciudat, fiindcă intenționa să adere la curentul literar al „tinerilor furioși" îndată ce va reuși să publice pe cont propriu un volum de versuri și să primească o dotație de la stat. Se vede însă că speranța unui împrumut îi insuflase starea de spirit. S-a așezat grațios pe un scaun și, la rugămintea mea, a vorbit:

— Teoria funcțiilor? Ptiu! Vacs! Freud? Demodat — Eliot? Bun, dar ieftin. Libido. Tinerețe înspăimîntătoare! N-am fost pe front. Complexe? Nu, doar dureri de dinți. Mai tare, mai tare. Să ne dezgolim! Pasiuni! Bătrînii trebuie uciși!

După această rafală verbală, tînărul mi-a aruncat o privire interogativă. Am apăsat pe butonul soneriei și am rugat-o pe secretară să urmărească desfășurarea evenimentelor. Se mai întîmpla uneori să recurgem la ajutorul medicilor sau al poliției. Acum tînărul își concentrase toată atenția asupra secretarei, care era foarte feminină și avea calitatea naturală de a roși.

— Continuați, nu vă intimidați, i-am spus eu calm.

Blonda mea secretară se pregătea să stenografieze, iar tînărul să se „dezgolească". Iată însă că s-a lăsat pe vine, parcă ar fi ocupat

poziție într-un cuib de mitralieră, și a început să tragă din nou.

— Racii. Animale introspective. Lovesc și rîd. Se-ntunecă. Universul fîsîie. Miroase a mărar. James, dă-mi un cearceaf curat. Tremur, mă umflu, țip. Orgasm. Marea se potolește. Adorm în brațele lui Dumnezeu...

I-am aruncat secretarei o privire semnificativă și l-am rugat pe tînăr să continue, la care mi-a răspuns modest :

— Nu știu pe de rost decît aceste două poezii. Prima se numește „Fortes fortuna adjuvat“, iar a doua „Primo amoroso“, dar mă jur pe ce vreți că am scris cinci.

— Și acum ați vrea un împrumut ?

— Firește. Sînt cam grăbit. Mă apucă inspirația.

— Nu-i dați atenție. O să vă lase în pace cînd veți mai crește. De altfel, chiar voiam să precizăm un lucru : dacă primiți un împrumut, intenționați să vă lăsați imediat barbă ?

Tînărul și-a mîngîiat fără să vrea bărbia ideal de netedă și a răspuns curajos :

— Se înțelege.

— Presupuneți că barba va avea o influență binefăcătoare asupra versurilor dumneavoastră ?

S-a burzuluit :

— Se vede că nu pricepeți nimic din lirica modernă.

— Dimpotrivă. Am impresia că găsesc în versurile dumneavoastră unele idei a căror

existență probabil că nici n-o bănuiți. Versurile dumneavoastră arată în primul rînd ce nu știți. Tocmai asta e, după mine, adevărata lirică.

— Ce-i asta, o recenzie ? a întrebat dușmănos tînărul.

— Nu, e doar aprobare și recunoaștere.

Şi adresîndu-mă secretarei, i-am spus :

— Completează un cec, domnişoară. Cînd e vorba de cultură, n-am prejudecăți. Ador dementa inspirată !

CAPITOLUL XV

DUPĂ ce m-am ocupat doi ani cu distribuirea ajutoarelor ocazionale, am început să mă plictisesc. Scriitorul Swen Louhela spunea, și nu fără temei, că am creat în țara noastră o profesie nouă, oameni care și-au pierdut știința elementară de a trăi, ce presupune ca la fiecare picătură de inspirație să adaugi nouăzeci și nouă de picături de transpirație.

Am prelungit orele de audiență și am început să lucrez zilnic pînă la patru, sporind și suma împrumuturilor pînă la opt milioane de mărci anual. Cu toate astea, cifra era neînsemnată pentru o țară cu o populație de peste patru milioane (numărul pretendenților la împrumuturi fiind ceva mai mic). Fostul șef al serviciului de reclamă, poetul Olavi Heimonen, devenise clientul meu permanent. Se bucura de bunăvoința mea fiindcă îi țineam minte serviciile excepționale, mai ales din timpul sistemului CA, dar în cele din urmă a început și el să mă calce pe nervi. Dîndu-i cu regularitate împrumuturi, pe care Swen Louhela le desmierda „momeli“, îi provocam micului poet

numai suferințe. De fiecare dată cînd punea mîna pe cîte un cec, lumea începea să i se clatine și să i se învîrte în fața ochilor. Același lucru, de altfel, îl constată și cei care obișnuiesc să bea prea mult.

Și. iată-l din nou în biroul meu, arzînd de dorința să-mi vorbească între patru ochi. Delicata mea secretară s-a retras îndată și am putut privi în liniște ochii unui om care și-a făcut din scrierea cărților scopul vieții. Toți cei care nu-i citiseră operele le găseau încîntătoare. Nimic condamnabil, dacă stai să te gîndești că tot așa majoritatea oamenilor cred în fericirea cerească, deși n-au cunoscut-o. Numai cerul știe ce înseamnă să te afli în cer și numai poeții știu ce înseamnă să năzuiești spre ceruri.

Părea că se cufundă tot mai adînc în fotoliul moale. Arăta într-adevăr jalnic: mărunțel, firav, cărunt și gîrbovit. Din frizura bogată îi rămăsese numai o coroniță tristă, care îi încadra chelia. În ochii cenușii îi juca o scînteiere misterioasă. Avea o privire timidă, de copil supus și ipocrit, de poet îmbătrînit fără vreme, care căuta pe pereții cabinetului figura Fecioarei (o mutasem în ajun la secretară), iar pe fața mea — măcar o urmă de compasiune și de milă omenească.

Dar eu începusem să-mi formez o părere foarte precisă despre poetul Heimonen, care se ducea la crîșmă să plîngă și la biserică să doarmă, și care era totdeauna fericit și nefe-

ricit în același timp. Deși îl cunoșteam de mulți ani, abia acum observam că se uită cruciș. Poate era din cauză că în ultimul timp începuse să-și examineze retrospectiv viața plină de zig-zaguri. De mult ar fi trebuit să-și aleagă ochelari mai puternici și băuturi mai slabe.

Fostul șef al reclamei a început să tremure și, dîndu-și seama, l-a cuprins frica. Nu-i frumos să te temi de o femeie care a împlinit cincizeci de ani, mai ales cînd a renunțat din proprie inițiativă la rolul ingrat de porcăriță. Poetul a încercat să reia tatonările :

— Doamnă consilier, chiar nu vreți să mă ajutați ?

— Nu vreau, i-am răspuns eu. Luna asta ți-am semnat trei cecuri — ultimul abia alaltăieri — am plătit la poliție amenda cînd te-au arestat în stare de ebrietate, ți-am achitat impozitele, chiria și două note la restaurant. Revizorii Fondului consideră aceste cheltuieli drept o adevărată crimă.

Poetul a încuviințat din cap, recunoscîndu-și decăderea : da, firește, purtarea lui e criminală. Iar dacă unui criminal ajuns în culmea disperării îi dai o frînghie, o să gîtuie cu ea primul casier ieșit în cale o s-o vîndă altui nenorocit care s-a săturat de viață.

— Doamnă consilier, nu-mi puteți împrumuta dumneavoastră personal vreo două mii ? își luă el inima-n dinți și se uită la pantofi, care se cereau de mult reparați.

„Eu personal?“ Mă miram că fostul șef al reclamei nu cunoaște statutul Fondului. Oare chiar credea că sînt pusă aici ca să cheltuiesc în vînt banii publici?

— Acum nu-ți dau nici o marcă, i-am spus eu foarte sever.

— Vă înapoiez sigur banii, imediat ce primesc de la editor.

— Data trecută mi-ai spus că editorul te-a dat pe ușă afară.

— Era o expresie figurată. Întotdeauna apelez la metafore și la alegorii.

— Eu însă prefer să mă exprim simplu și clar. Artificiile beletristice n-au ce căuta aici. Primești pensie de scriitor și totuși ești plin de datorii pînă peste cap!

— Adevărat. Pensia e prea mică. Costă foarte mult să întreții trei familii...

— Cine te-a pus să schimbi nevestele așa des?

— Dar nu sînt însurat decît a patra oară...

— Și cu fiecare ai cîte-o droaie de copii! Cum nu ți-e rușine? Libertatea de creație nu înseamnă că artistul poate trăi ca porcul, fără să aducă nici măcar foloasele pe care le dă acest animal. Se vede că greșelile n-au făcut să-ți vină mintea la cap.

Poetul nu răspundea. Recunoștea orice i-aș fi spus. Și cum să nu? Făcuse o greșeală după alta. Viața lui era uneori un lanț neîntrerupt de greșeli. Dar cîte o dată chiar o femeie de afaceri poate greși — cum să evite greșelile un poet? Doar nu e un saducheu, care neagă

existența îngerilor și nemurirea sufletului, ci un dreptcredincios, un mărunt și păcătos rob al Domnului, care crede cu tărie și în îngeri și în bunătatea omenească. Avea o figură vicleană pocăită și naivă, copilăroasă, de chefliu. Rătăcise trei zile și trei nopți pe cărările viciului și acum se temea să se întoarcă acasă, unde îl aștepta o soție indignată și un teanc de facturi neachitate. Era încurcat în datorii cu locuința „proprietate personală a unui muncitor sau a unui funcționar modest", însă datoriile și greșelile nu-l supărau, trecea peste ele cu buretele, ca-n rugăciune : „...și ne iartă nouă greșelile noastre, precum și noi iertăm greșiților noștri".

Credea foarte serios că greșelile se iartă și era foarte fîstîcit cînd i-am vorbit reprobator de păcatele lui. A dat din nou să se apropie de mine și a început să se spovedească, recunoscîndu-și cinstit păcatele și viciile. Dar, fiindcă în concepția lui păcatul însemna numai rușine, iar rușinea se străduia s-o suporte cît mai ușor, încerca și acum să coloreze sărăcia faptelor sale cu fraze de efect și cu albeața albastră a metaforei.

— Ah, prietene, ce proști putem fi noi, bieții oameni ! Sufletele mărunte, comune, se nasc, trăiesc, și mor proaste. Pînă la urmă ești și tu silit să te dizolvi în mediocritate, ca să nu te deosebești de ceilalți. Odată la o mie de ani primești de la editor o mică remunerație pentru paralele sufletului tău, pe

care ești nevoit să le arunci la porci! Dar o femeie de inimă, pe care domnul a răsplătit-o cu o frumusețe încîntătoare, cu inteligență și bogăție, pune în mîinile tale tremurătoare un cec pe care nu l-ai meritat. Atunci te crezi pe deplin asigurat, simți nevoia de afirmare și dorința nevinovată să te lauzi cu norocul tău. Tu nu ești cununat cu perfidul metal, care nu știe ce-i liniștea și colindă lumea întreagă, precum Jidovul Rătăcitor. Pentru tine banii sînt numai un mijloc de a-ți cumpăra de la veșnicie cîteva clipe de nemurire, o sticluță cu elixirul eliberării, de a-ți închiria o cameră bună la hotel și o femeie, căreia îi vei recita o litanie din ultimul tău volum de versuri. Cînd cîștigi bani cîntînd, îi faci praf rîzînd. Cît ai clipi din ochi, descoperi că ești sărac... sărac și bătrîn. Calicia e la tine o stare naturală, însă bătrînețea îți amărăște zilele. În tinerețe te-ai străduit să fii credincios nevestei, și n-ai putut; acum ai vrea s-o înșeli, și nu ești în stare. Trist. Pe urmă te trezești la cruda realitate. Cutreieri orașul în lung și-n lat, cu nota de plată la hotel neachitată, încerci să-ți înduplеci editorii ca să te scoată din mocirlă. Degeaba. Îți aduci aminte de soție — asta, a patra — și de copii, a căror grijă o poartă editorii și generoasa comisie a orfelinatelor. Te cuprind dintr-odată o durere orbitoare și un complex negru de porcie. Să te duci acasă nu poți, fiindcă ai risipit ca un descreierat banii destinați familiei, iar prin

crîşme nu ţi se mai dă nimic, fiindcă reputaţia ta nu e fără cusur, deşi numele tău se bucură de notorietate. Atunci îţi aminteşti că ai un prieten, o femeie minunată, care înţelege poezia şi-i iartă pe poeţii ce trăiesc ca porcii, fără să fie totuşi nişte porci. Te duci la ea, recunoscînd în ce situaţie umilitoare te afli, eşti gata să scrii o odă în cinstea ei şi un imn funebru în memoria ei, nu îndrăzneşti să-ţi ridici ochii plini de căinţă şi îi ceri ajutor, numai un pic de ajutor, pentru ultima — ultima oară...

Ajuns aici, poetul şi-a desprins ochii de la covor şi mi-a aruncat o privire imploratoare. Ştia că viaţa e permanent joc, iar acum pusese totul pe o singură carte şi spera să mă sfănţuiască. I-am răspuns în limbajul prozei dure :

— Basmul ăsta l-am auzit şi alaltăieri, numai tonul e puţin schimbat. Ar fi mai bine dacă te-ai duce acasă şi te-ai spovedi soţiei.

— Nu mă pot duce, locuiesc la celălalt capăt al oraşului. Nu sînteţi aşa bună, doamnă consilieră economică să-mi daţi măcar un bilet de tramvai ?

— Eu nu circul cu tramvaiul, am maşina mea. În afară de asta, mersul pe jos face bine la sănătate.

M-am ridicat de la birou şi i-am dat mîna fostului şef al reclamei. Era aproape şase, iar peste un ceas trebuia să-mi vină coafeza. L-am lăsat să înţeleagă că audienţa luase sfîr-

șit, dar el nu se clintea din loc și încerca să-și trezească conștiința propriei sale demnități. Și-a șters cu mîna transpirată fruntea unsuroasă, de bătrîn, și a strigat brusc, cu vocea tremurîndă :

— Știi dumneata cine sînt eu ?

L-am măsurat cu privirea pe acest firav faraon, care trona la poalele piramidei sale poetice neterminate și, cînd i-am întîlnit ochii ce scăpărau de mîndrie ofensată, i-am răspuns rece :

— Liniștește-te, domnule Heimonen ! Melodramele de genul ăsta nu mă impresionează.

— Eu nu-s *domnul* Heimonen, ci *scriitorul* Olavi Heimonen !

— Da, și scriitor, dar aveai mai mult succes cînd te ocupai cu reclame.

— Am publicat opt cărți !

— Știu, știu. Gata, e timpul să ne despărțim.

— Mi s-au decernat premii literare de stat, am primit sute de împrumuturi nerambursabile, pensie de scriitor și...

— Și cu toate astea, ai veșnic încurcături financiare. Te asigur de toată compasiunea mea.

— Operele mele sînt traduse în alte limbi, am fost supranumit Verlaine-ul Finlandei.

— De, trebuie și criticii să născocească ceva.

— Chipul meu e imortalizat în bronz și argint. Istoricii literaturii îmi consacră studii

și monografii. Dar dumneavoastră, dumneavoastră, doamnă consilieră...

Mi-a aruncat o privire încărcată de reproșuri și, ridicînd pumnii strînși, a exclamat :

— Sînteți crudă și nesimțitoare! Vreți să împărtășesc și eu soarta lui Aleksis Kivi!

S-a îndreptat cu pași mari spre ușă, a scos din buzunar o frînghie și a pronunțat cu voce tragică :

— Vreți să mă vedeți mort! Bine, voi muri. Dar să știți că dumneavoastră sînteți moartă de pe acum, că nici n-ați trăit vreodată, ba nici măcar nu știți ce înseamnă să trăiești! O să vă spun de la obraz, doamnă consilieră economică, ce sînteți dumneavoastră. Un bulgăre de baligă uscată într-un ciorap lucios de nylon!

Ușa s-a deschis, apoi s-a trîntit, și paradoxul viu a plecat în căutarea unei crengi să se spînzure. Fiindcă nu văzusem niciodată o sinucidere, am vrut și eu să văd cum arată. Am ieșit în stradă și i-am spus șoferului să-l urmărească. Așezată comod pe bancheta din spate, zăream spinarea stihuitorului, care se îndrepta spre centrul orașului. Vîntul proaspăt, de mai, peria veșmîntul zdrențuit al primelor sale zile călduțe și ridica șăgalnic fustele femeilor. Lîngă Teatrul Suedez am coborît și l-am pus pe șofer să se țină după mine și să nu mă piardă din vedere. Poetul a privit în tăcere ușa de cristal a restaurantului „Royal“ și a mers mai departe fără grabă, cu pași împleticiți. Umbla cu ochii în pămînt, deși chiar

alături numeroşi plopi şi castani îşi înălţau coroanele bogate. Îl urmăream de la distanţă şi foarte curînd i-am înţeles perfidia : nici gînd să se spînzure ! S-a oprit cîteva clipe pe bulevardul Esplanadei, în dreptul figurii lui Eino Leino turnată în bronz. Rîndunelele, aceste harnice producătoare de găinaţ, îşi deşertau încărcătura pe umerii celui care a scris „Helkavirsi". Mă aflam la douăzeci de metri şi am putut vedea cum poetul Heimonen şi-a trecut mîna peste ochi. Pesemne că a descoperit urme de lacrimi, fiindcă a devenit şi mai trist. Poate şi-a amintit de soarta tragică a lui Eino Leino şi s-a gîndit să trimită cu prima ocazie o scrisoare municipalităţii. Părinţii oraşului ar trebui să ia măsuri ca poeţii — cel puţin după moarte — să nu fie acoperiţi de scîrnă. De ce sînt păsările lăsate să spurce nepedepsite memoria poetului ? Oare parlamentul, acest comitet suprem al distracţiilor poporului finlandez, nu putea interveni şi adopta o lege care să asigure liniştea poeţilor ?

Trecătorii îl priveau compătimitor pe anemicul cîntăreţ care, cu capul gol (gambeta „Robert" nu mai era de mult la modă) şi cu haina roasă-n coate, făcea de gardă la monumentul lui Eino Leino. Nu era greu de ghicit că Olavi Heimonen în ultimul timp îşi utiliza costumul şi ca pijama : atît pantalonii cît şi surtucul erau foarte mototoliţi. Barba, de mult nerasă, aducea cu o perie de sîrmă, iar gulerul jegos al cămăşii parcă era gura unui

putinei de bătut untul. Iată cum decăzu omul, de cînd își părăsise slujba îndelungată sigură, la concernul „Karlsson“ ! Acum era un fiu jalnic al boemei, lovit de nenorocire, căruia nu-i mai lipsea decît un caiet boțit în mînă.

Stihuitorul i-a făcut o închinăciune învățătorului său și a plecat mai departe. Pe lîngă Runeberg, poet de limbă suedeză, a trecut disprețuitor, dar s-a întors după un moment atras, de altfel, nu de monument, ci de narcisele răsărite în jurul lui. Fără să stea pe gînduri, a rupt o floare, a pus-o la butonieră și s-a îndreptat hotărît spre catedrală. Pesemne că refuzul meu îl determinase să se adreseze Atotputernicului. Ce des își găsea alinarea la sînul bisericii ! Cel puțin așa îmi spusese mie.

L-am urmărit. S-a apropiat de catedrală cu nădejde în bunăvoința divină. Ambasada Împărăției cerurilor era de o albeață imaculată în reflexele trandafirii ale asfințitului. Din punct de vedere istoric, sentimentul păcatului este de foarte multe ori numai o spaimă primitivă, care în timpurile noastre se risipește treptat. Poetul se consola, probabil, cu gîndul că în iad nu mai ajung astăzi chiar așa mulți oameni ca în Evul Mediu. Infernul lui Dante are acum numai funcția de monument al timpurilor trecute.

M-am oprit în fața Universității, ca să mă delectez cu o priveliște pe care o puteau aplauda numai îngerii din cer. Poetul a trecut cu

ochii peste statuia lui Alexandru al II-lea, apoi s-a îndreptat către biserică, cufundat în gînduri. Dar și aici îl aștepta o deziluzie: ușile erau închise. Devenise încet-încet ca Luther: credincios fără compromis și pătimaș în evlavia lui. Creștinii ar trebui neapărat convertiți la creștinism. „Bate și ți se va deschide". A continuat să bată la ușă pînă cînd un polițist care își făcea rondul prin piață s-a apropiat de el și i-a atras atenția că biserica se deschide abia peste un ceas. Rîvna religioasă a fost și ea raționalizată, supusă unui orar strict.

— Nu pot aștepta așa mult! strigă poetul. Inspirația poate să mă părăsească. Numai în momentul ăsta știu ce să mă rog.

Amabilul apărător al ordinei l-a privit cu oarecare compasiune, a scuturat din epoleți și s-a întors la post. Nu știa că milioane de oameni se duc la cinema ca să roșească de rușine, iar sute de aleși frecventează bisericile ca să admire fața palidă a „super-eului" lor.

Poetul a început să coboare treptele. Nimic nu-i înaripa pașii; erau greoi și înceți, parcă ar fi tîrît după el toată melancolia neamului omenesc. S-a așezat pe treapta de jos și-a frecat tîmplele și s-a întors pentru o clipă în trecut.

Chiar și cei mai apropiați prieteni te pot trăda. Cel mai apropiat și cel mai nesigur prieten al lui Olavi Heimonen se devedea acum imaginația, care deobicei îi oferea cu generozitate serviciile, însă de data asta tă-

cea. Se vede că o reținea teama de răzbunare. Cu ochii minții vedea un scaun electric, pe care omul se poate așeza o singură dată. Poetul se uita la cer și îi era dor de casă, cu nostalgia capului de familie care toacă banii la nesfîrșit. Conștiința vinovăției nu-l lăsa să doarmă. A scrîșnit din dinți, amenințînd cerul cu pumnii, apoi a izbucnit în lacrimi amare. De data asta nu mai era nevoia autoactivizării, ci o durere pur fizică. Am privit în jur. Șoferul meu, om isteț și cu fler (în toate momentele libere citea romane polițiste) oprise mașina exact în fața catedralei. M-am îndreptat cu pași repezi spre mașină și, cînd am ajuns în dreptul poetului, m-am oprit. L-am smuls din meditație cu un citat dintr-o poezie a lui Hellakoski: „Trezește-te, flăcăule, vara-i pe-aproape!"

Și-a ridicat fruntea scăldată în lacrimi și mi-a dăruit o privire plină de amărăciune. N-am auzit decît un singur cuvînt:

— Cocotă...

— Dacă vrei, te pot duce acasă cu mașina. O să te ajut, însă de data asta e ultima oară, fără discuție. Și o fac numai din milă pentru familia dumitale.

S-a urcat în mașină și s-a așezat lîngă mine fără să scoată o vorbă, apoi a început să compună texte de reclamă — nu degeaba lucrase cîndva la concernul „Karlsson".

— Ce ființă josnică și nefericită sînt! V-am jignit fără nici un motiv, pe urmă am avut

mustrări de conștiință și voiam să mă duc la biserică să-mi descarc sufletul. Înțelegeți, cred, doamnă consilieră, că atunci pur și simplu n-am reușit să găsesc singurul cuvînt potrivit. Am vrut să spun, firește, că sînteți un bulgăre de aur curat într-un ciorap lucios de nylon !

Nu era tocmai definitiv pierdut, dacă mai știa să-și ceară scuze. I-am semnat un cec și l-am lăsat să-mi sărute mîinile. Da, iată ce înseamnă să fii porcăriță. Un petrecăreț, care-o duce numai în chefuri, se adresa Domnului atunci cînd Satana nu era în stare să-l mai corupă. Din fericire pentru Olavi Heimonen existau încă destule posibilități de a se deprava și de a decădea tot mai mult.

Ne-am oprit în fața unei căsuțe de lemn și poetul, salvat de soarta lui Aleksis Kivi, s-a dat jos din mașină. Arăta ca o întruchipare vie a odei. A scos din buzunar frînghia, și mi-am dat seama că era o coardă de sărit, de care făcuse probabil rost ca s-o dăruiască copiilor. După ce m-a salutat a patra oară, a început să le arate puștilor cum se sare coarda. Soția poetului a ieșit în cerdac, salutîndu-și soțul rătăcitor cu cele mai alese cuvinte. Bărbatul a zvîrlit frînghia copiilor, a scos cecul din buzunar și narcisa de la butonieră. Cu aceste plocoane s-a apropiat de nevastă-sa și i-a spus, zîmbind voios :

— Scumpa mea, nu-ți cheltui pe mine vorbele tale prețioase : mă mulțumesc cu privirea !

Punîndu-i cecul și narcisa în mînă, a continuat :

— Cea mai jalnică ființă de pe fața pămîntului îți cere voie să te salute, auroră a universului, mamă devotată a copiilor mei...

I-am făcut semn șoferului să pornească. Trebuia să ajung repede acasă, unde coafeza mă aștepta de peste un ceas. Era o femeie calmă, obișnuită să aștepte și care-și vedea de treabă fără grabă.

Soarele — cel mai vechi colonist pe meleagurile vestice era încă sus pe cer cînd m-am așezat în fotoliul de coafură și m-am pregătit să ascult ultimele știri din viața societății orașului Helsinki. Coafeza mea era o tînără căsătorită, care-i povestește soțului absolut totul.

CAPITOLUL XVI

ÎN septembrie 1955 mi-am comandat un horoscop din Olanda. A fost cea mai costisitoare și mai cuprinzătoare prezicere pe care am văzut-o vreodată. Îmi recomanda să întorc spatele lumii și să duc o viață liniștită, izolată, deoarece în părul meu apăruseră reflexe argintii, iar în suflet o tristețe inexplicabilă. Timp de un an încercasem să organizez la mine acasă un salon literar, dar cînd Trustul alcoolului mi-a propus să cer autorizație pentru exploatarea unui restaurant de clasa întîi, am întrerupt activitatea salonului. Mi-am dat seama foarte clar că, în Finlanda, saloanele literare sînt mai la locul lor în cîrciumi, unde poți schimba concomitent pălăriile și paltoanele.

Împărțirea împrumuturilor am încredințat-o lui Swen Louhela, care cunoștea mai bine decît mine viața și meritele artiștilor, scriitorilor și savanților. A început să acorde numai împrumuturi „momeli“ de o mie de mărci, și foarte curînd oamenii de știință au dispărut de la orizontul nostru. În viața multor savanți s-a

ivit brusc un factor neplăcut : vrei, nu vrei, trebuie să muncești. Eu nu mai aveam chef să mă ocup de pomeni. În schimb, scriitorii și artistii plastici au fost foarte mulțumiți de noul sistem, pentru că de fiecare dată cînd luau un împrumut, simțeau pe limbă gustul următorului.

Cînd am părăsit definitiv viața de societate, n-am mai simțit singurătatea apăsătoare de dinainte. Biblioteca mea, cu peste cinci mii de volume, mă aștepta răbdătoare de multă vreme. Cîinele finlandez cu urechi ascuțite, pe care unii îl numeau cu nerușinare corcitură și javră, necesita mai multă îngrijire și atenție, iar drăgălașa mea secretară particulară era fericită să cumpere pentru amîndouă bilete de călătorie în străinătate și să schimbe valuta de care aveam nevoie tot timpul. Dar, cu toate acestea, ajungeam mereu la una și aceeași concluzie : viața era oribil de monotonă. Nu știam de loc să trăiesc, fiindcă nu găseam nici o plăcere în distracții. Bogăția duce la egoism, iar egoismul la lehamite. Îl invidiam pe Ensio Hyypiä, în care clocoteau la fel ca înainte energia și setea de viață, precum și pe Louhela, care nu renunțase niciodată să caute Omul.

S-ar părea că n-am nici un motiv de amărăciune, doar am prosperat în domeniul afacerilor, unde mulți bărbați suferiseră eșecuri. În ciuda celor două căsnicii, îmi păstrasem independența. Frumusețea și bogăția mea sînt

invidiate sau adulate. Am tot ce-și poate visa un om, iar dacă îmi lipsește ceva, pot obține orice doresc. Și totuși sînt nemulțumită. Îmi lipsește ceva, ceva care dă mai multă siguranță decît milioanele și vapoarele, colecțiile de bijuterii și poziția în societate. Poate că scriitorul Louhela avea totuși dreptate, cînd mi-a spus odată :

— Doamnă consilier economic, ceea ce vă mai lipsește este un soț...

Lector: MIRCEA BUCURESCU
Tehnoredactor: ELENA BABI

*

Tiraj 27 860. Coli tipar 9.26.

*

Întreprinderea Poligrafică „13 DECEMBRIE 1918"

Editura UNIVERS

Dacă acum, trădîndu-mi vechile convingeri, mă așez la mașina de scris și mă pregătesc să înșir tot felul de cuvinte (șirul va fi mai lung, în el își vor găsi locul și vorbe neplăcute), o fac din următoarele motive : de cîtva timp, haita emoțiilor mele a început să urle dement, ca o bandă de instigatori plătiți, și vreau să declar în fața tuturor că nu m-am retras în găoace ca să discut între patru ochi cu conștiința mea pătată, ci pur și simplu fug de invidia femeilor și de prostia bărbaților ; vreau să demonstrez că și o femeie poate avea talente sociale, de pildă că poate fi o excelentă actriță de caracter, care-și joacă rolurile în așa fel încît convinge și e răsplătită cu aplauze.

Lei 6,75